

**МІНІСТЕРСТВО
ВНУТРІШНІХ
СПРАВ
УКРАЇНИ**

**ХАРКІВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ
ПРАВОВИХ НАУК
УКРАЇНИ**

25 **РОКІВ**
У СТАТУСІ НАЦІОНАЛЬНОГО
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВЕ ТА ФІНАНСОВО-ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ТРЕНДИ

Тези доповідей
Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Вінниця, 21 листопада 2025 р.)

Вінниця 2025

УДК [340.12:330.101:342.734](477)

E45

*Друкується за рішенням оргкомітету
відповідно до доручення Харківського національного університету
внутрішніх справ від 28.08.2025 № 64*

E45 Економіко-правове та фінансово-облікове забезпечення сталого розвитку: сучасні виклики та тренди: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 21 листоп. 2025 р.) / МВС України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Нац. акад. правових наук України. – Вінниця : ХНУВС, 2025. – 240 с.

У збірнику вміщено тези доповідей учасників конференції за такими напрямками: теоретико-методологічні засади економічного зростання; інституційно-правові механізми забезпечення економічного розвитку; фінансові інструменти й інститути підтримки сталого розвитку; обліково-аналітичне забезпечення управління державним сектором; соціально-економічні та екологічні аспекти розвитку суспільства та національної економіки.

УДК [340.12:330.101:342.734](477)

Матеріали друкуються за рішенням оргкомітету конференції, викладені в авторській редакції з незначними коректорськими правками.

Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори. Електронна копія збірника безоплатно розміщується у відкритому доступі на сайті Харківського національного університету внутрішніх справ (<http://www.univd.edu.ua>) у розділі «Наука», сторінка «Конференції, семінари та круглі столи», а також у репозитарії ХНУВС (<http://dspace.univd.edu.ua/xmlui>)

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

БАНДУРКА Олександр Маркович

ТЕХНОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ ЯК КАТАЛІЗАТОР СТІЙКОГО
ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УМОВАХ
ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ 14

ПРЕНКО Сергій Петрович

ГЛОБАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРИСКОРЕННЯ
МОДЕРНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ 16

ІВАНОВА Наталія Георгіївна,

ПАЛАМАРЧУК Олена Павлівна

ГРОШОВІ ПЕРЕКАЗИ У КРАЇНАХ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ
(ОПИС ЗА ІСПАНОМОВНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ) 18

МАЛІНОВСЬКА Катерина Олександрівна,

ТКАЧУК Надія Петрівна

РОЛЬ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ ВВП 21

OBRUCH Hanna Volodymyrivna,

СНЕЛОМВІТКО Mykhailo Dmytrovych,

РОНРЕВНІАК Serhii Romanovych

THE ROLE OF DIGITAL SECURITY IN ENSURING THE STABILITY
OF THE ACTIVITIES OF RAILWAY TRANSPORT ENTERPRISES 23

ПАВЛЕНКО Наталія Вікторівна,

НОВІКОВ Євгеній Вадимович

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДНОВЛЕННЯ
ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УКРАЇНІ 26

ПОСТУПНА Олена Вікторівна,

СОЛОМКА Микола Андрійович

ЦИФРОВІЗАЦІЯ І ТЕХНОЛОГІЧНІ РІШЕННЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ В ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ СИСТЕМІ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 28

РИМАРОльга Григорівна, ЗДРОК Артем Олександрович, ГРИСЮК Іван Ігорович, ІННОВАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	31
САВОНІК Тетяна Петрівна, ДУДАР Андрій Дмитрович, ГАВРУСЕВИЧ Артур Ігорович УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ В ТОРГІВЛІ ЯК ЗАСІБ СТАБІЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	33
SAZANOVA Larysa Serhiivna, LISOVOL Volodymyr Stanislavovych, ECONOMIC ESSENCE, FUNCTIONS AND PRINCIPLES OF BUDGET POLICY FOR THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REGION	36
САХНЕВИЧ Борис Валерійович ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У КРИЗОВИХ УМОВАХ ВІЙНИ З РОСІЄЮ.....	38
СУШКОВА Анна Сергіївна ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ НА ТЛІ СВІТОВОГО РИНКУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СЬОГОДЕННЯ	40
ЧОРНА Любов Василівна, ІВАСЮК Ростислав Юрійович, ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ОСНОВА ТРАНСФОРМАЦІЙ У ТУРИЗМІ	43

СЕКЦІЯ 2

ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

FILABER Joanna, RIGHT TO ASYLUM VS BORDER PROTECTION IN EU LEGAL SYSTEM I.E. CHALLENGES FOR SOCIAL AND INSTITUTIONAL SUSTAINABLE DEVELOPMENT	46
--	----

БОРЦЕВИЧ Павло Святославович, ПРАВОВІ ПІДХОДИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕДУРИ СКВІЗ-АУТ У СУЧАСНИХ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИНАХ	48
БОРЦЕВИЧ Павло Святославович, ЛУК'ЯНЧУК Діана Сергіївна НОВЕЛИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	50
БОРЦЕВИЧ Павло Святославович, МОЗГОВА Олена Юріївна АСПЕКТИ ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВОГО АНАЛІЗУ ПРОЦЕДУР ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ОПЕРАЦІЯМИ З ДАВАЛЬНИЦЬКОЮ СИРОВИНОЮ В УКРАЇНІ ТА У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	53
ВІНЦУК Вікторія Володимирівна АКТУАЛІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ПРОТИДІЇ ЕКОНОМІЧНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ	55
ВІНЦУК Вікторія Володимирівна, ГЛАЗКОВА Вікторія Олександрівна ОПТИМІЗАЦІЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ У СПРАВАХ ПРО ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: ПОШУК БАЛАНСУ МІЖ ЕФЕКТИВНІСТЮ ТА СТАНДАРТАМИ ЄС.....	57
ДОБРОВІНСЬКИЙ Артем Вікторович ЦИФРОВІЗАЦІЯ СЕРВІСНИХ ПОДАТКОВИХ ПОСЛУГ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ КРАЇНИ.....	60
ЄФРЕМОВ Андрій Олександрович МІЖНАРОДНІ ПІДХОДИ ДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АЗАРТНИХ ІГОР У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ	63
ЗДОРОВИЙ Максим Павлович, ГОРОХ Олександр Володимирович ГАРМОНІЗАЦІЯ РЕГУЛЮВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ З ДИРЕКТИВАМИ ЄС У СФЕРІ ЦИФРОВИХ ФІНАНСІВ.....	65
ІВАНЧЕНКО Едуард Пилипович ЗАКОНОДАВЧІ ІНІЦІАТИВИ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МИТНОЇ БРОКЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	68

ЛЕПІШ Наталія Ярославівна

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ..... 69

МАЗНОВ Андрій Олександрович

ЩОДО ПИТАННЯ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА
ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС У СФЕРІ РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО
БЕНЕФІЦІАРНИХ ВЛАСНИКІВ 72

СУДАРЕНКО Олена Володимирівна,

ДЯДЕНКО Анастасія Владиславівна

АКТУАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 75

ТЕРЕЩУК Микола Миколайович

ГАРМОНІЗАЦІЯ ІНСТИТУТУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ІЗ ПРАВОМ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ 77

ТКАЧЕНКО Сергій Олександрович

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ..... 79

ТКАЧЕНКО Сергій Олександрович,

ПОЛТОРАЦЬКА Юлія Олександрівна

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ВИЗНАЧЕННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ:
ДОСВІД ЄС І ШЛЯХИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ 81

СЕКЦІЯ 3

**ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ТА ІНСТИТУТИ ПІДТРИМКИ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

AZARENKOVA Galina Mykhailivna,

KUZMINA Valeriia Dmitrivna

INNOVATIVE BANKING PRODUCTS IN THE FIELD OF "GREEN" FINANCE:
NEW OPPORTUNITIES FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT 84

ГАЛИНСЬКА Каріна Юріївна,

ГРУЗІН Анастасія Михайлівна

ТОКЕНІЗАЦІЯ «ЗЕЛЕНИХ» ОБЛІГАЦІЙ: ПОТЕНЦІАЛ, РИЗИКИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ 87

ГЕТМАНЕЦЬ Ольга Петрівна

ІНСТРУМЕНТИ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ 89

GOLOVKO Olena, ORIEKHOVA Kateryna, LYKHVAR Daria	
INTEGRATION OF ESG CRITERIA INTO THE ACTIVITIES OF UKRAINIAN ENTERPRISES AS A FACTOR IN ATTRACTING INVESTMENT IN CAPITAL MARKETS	92
ГУНЯ Станіслав Сергійович	
АДАПТИВНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	94
КІКІНЧУК Василь Васильович	
РОЛЬ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАБІЛЬНОСТІ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	96
КІРСАНОВ Олексій Володимирович	
ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	98
КУСТОВ Віталій Петрович	
ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БІРЖОВОЇ ТОРГІВЛІ В ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ	100
МОШЕНСЬКИЙ Олександр Семенович	
КРИМІНОГЕННИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОБІГУ КРИПТОВАЛЮТ В УКРАЇНІ	102
ОЛЕНЮК Андрій Анатолійович	
ЗЕЛЕНІ ОБЛІГАЦІЇ ЯК ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	104
ПУЦЕНТЕЛА Олег Ігорович	
СТРАХУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА: КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	107
П'ЯНОВ Сергій Валерійович, КОРОБЦОВА Дар'я Вікторівна	
ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРОФЕСІЙНИХ УЧАСНИКІВ НА СТАЛІЙ РОЗВИТОК ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	109
САРБЄЙ Сергій Сергійович	
ІНСТРУМЕНТАРІЙ ФІНАНСУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНИХ ПРОЄКТІВ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ	112

СЕМЕНОВ Костянтин Олександрович ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ РОЗВИТКУ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА.....	114
ТКАЧЕНКО Сергій Олександрович, ЛУГОВА Анастасія Андріївна, ВИКОРИСТАННЯ ПРИ РОЗРАХУНКУ МИТНОЇ ВАРТОСТІ МІЖНАРОДНИХ ПРАВИЛ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ КОМЕРЦІЙНИХ ТЕРМІНІВ (ПРАВИЛА ІНКОТЕРМС).....	117
ТКАЧЕНКО Сергій Олександрович, САТАНІВСЬКА Катерина Вікторівна ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ	120
ТКАЧЕНКО Сергій Олександрович, ТУПЧІЙ Ілля Сергійович СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ТОВАРІВ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	122
ТКАЧЕНКО Сергій Олександрович, ЧЕРКАС Ярина Петрівна СУТНІСТЬ І МІСЦЕ МИТНОЇ ВАРТОСТІ В СИСТЕМІ ОПОДАТКУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	124
ЧЕРЕДНИК Єгор Іванович, ШАХОВ Станіслав Михайлович, МЕЛЬНИЧЕНКО Андрій Сергійович МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ДЛЯ ПІДТРИМКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ.....	127
ЯРЕМА Олег Романович, ЯКОВЕЦЬ Олександра Вікторівна ЗЕЛЕНІ ФІНАНСИ, ІНВЕСТИЦІЇ ТА РИЗИКИ: ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ЕПОХУ ГЛОБАЛЬНИХ КРИЗ	129

СЕКЦІЯ 4

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ СЕКТОРОМ

БОЙЧЕНКО Владислав Валерійович, ХОМИЧ Андрій Юрійович БАЛАНС БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ (ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН): ЗМІСТ, СТРУКТУРА ТА МЕТОДИКА СКЛАДАННЯ.....	132
--	-----

ВАСИЛЕНКО Віктор Михайлович

АНАЛІТИЧНИЙ СУПРОВІД ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ
РІШЕНЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ 134

VELIYEV Eldar Ismailovich

KEY ASPECTS OF MANAGERIAL DECISIONS IN BUDGETARY
INSTITUTIONS AND THE BANKING SECTOR..... 137

ВЕЛІЄВА Вікторія Олександрівна,

ВОЛОС Дмитро Олександрович

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОБЛІКУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ
У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ 139

ВЕЛІЄВА Вікторія Олександрівна,

КУРАСЕВИЧ Олексій Володимирович

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ
БЮДЖЕТНИМИ УСТАНОВАМИ 141

ВЕЛІЄВА Вікторія Олександрівна,

МИХАЙЛОВИЧ Владислава Максимівна

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ В СИСТЕМІ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ 143

ВЕЛІЄВА Вікторія Олександрівна,

СТЕПАНОВ Віталій Олександрович

ОБЛІК ДОХОДІВ ЗАГАЛЬНОГО ФОНДУ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ 145

ВЕЛІЄВА Вікторія Олександрівна,

ЯНЕНКО Марія Іванівна

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ 147

ГОЛОВКО Олександра Владиславівна

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА БУХГАЛТЕРА: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ 148

ЖУК Володимир Володимирович,

ЧИКІТ Кирило Русланович

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО РІЧНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ БЮДЖЕТНИХ
УСТАНОВ 151

ІВАНЧЕНКО Володимир Валентинович

ОБЛІК НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ У ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ:
НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ, ОЦІНКА, АМОРТИЗАЦІЯ ТА ПЕРЕОЦІНКА 153

КАНЕВСЬКИЙ Сергій Миколайович МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	155
КОМАРТетяна Віталіївна, ДЕРБИШОВ Назар Вадимович ОБЛІК НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ	158
НІЦЕВИЧ Анатолій Володимирович, ЦВЕТКОВА Мілена Андріївна СУТНІСТЬ І ПРИЗНАЧЕННЯ ПОЗАБАЛАНСОВОГО ОБЛІКУ В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ	160
ПАХУЧА Еліна Вікторівна ПОДАТКОВЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНО- АНАЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	162
ПОДОРОЖНІЙ Мирослав Вікторович СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ.....	165
СЄВДОВА Ірина Олександрівна АУДИТ І ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ІНТЕГРОВАНА СИСТЕМА ФІНАНСОВОГО НАГЛЯДУ	167
СОКУРЕНКО Валерій Васильович АУДИТ ЯК ІНСТИТУЦІЙНИЙ ДРАЙВЕР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТОВІРНОСТІ ФІНАНСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ	169
СОЛОДОВНИК Олена Вікторівна, КУЩЕНКО Олена Іванівна АНАЛІТИКА ІНТЕГРОВАНОЇ ТА ESG-ЗВІТНІСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ПІДВИЩЕННЯ ПРОЗОРОСТІ І СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	171
СУДАРЕНКО Олена Володимирівна, ГЕРАСИМЕНКО Ірина Вікторівна РОЛЬ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.....	174

СУСІДЕНКО Олексій Валентинович, ЛУПУЛЯК Аліса Валеріївна	
АУДИТ СТАНУ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ В ОКРЕМІЙ ДЕРЖАВНІЙ УСТАНОВІ.....	176
ФОКША Лілія Володимирівна	
ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ БЮДЖЕТНОГО КОНТРОЛЮ	178
ЯСЬКО Олександр Станіславович, ЩИК Інна Миколаївна	
ОБЛІК ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ	180
<u>СЕКЦІЯ 5</u>	
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	
АНТОЛ Ірина Вячеславівна	
ПРАВОВІ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ.....	182
БАКУШИНА Кіра Сергіївна, ДЕМЕНТ Максим Олександрович	
РОЛЬ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У ВІДБУДОВІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	183
БОБРО Наталія Валеріївна	
РИНОК ПРАЦІ ТА РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В СУЧАСНОМУ КОНТЕКСТІ	185
ГІТІС Тетяна Павлівна, НЕЛЮБІНА Карина Сергіївна	
КЛЮЧОВІ НАПРЯМИ СТАБІЛІЗАЦІЇ ТА ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ПРАЦІ	187
ГУБАРСЕРГІЙ Олександрович	
УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ ТА ЛЮДСЬКИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ.....	189
ГУСАРОВ Сергій Миколайович	
ВИКЛИКИ ТА ДИНАМІКА РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	192

ДУХНЕВИЧ Ольга Володимирівна МАРКЕТИНГОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ДОВІРИ ДО ПОЛІЦІЇ: ІНФЛЮЕНСЕР ЯК СТРАТЕГІЯ ПУБЛІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ.....	194
ЗАРІЦЬКА Каріна Максимівна, ДЕМЕНТ Максим Олександрович РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ	197
ІВАНЕНКО Ярослав Сергійович, ШАХОВ Станіслав Михайлович, МЕЛЬНИЧЕНКО Андрій Сергійович ЗЕЛЕНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ДРАЙВЕР ЕКОНОМІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	199
PROSHUTYNSKY Serhii, KONDRATENKO Oleksandr ANALYSIS OF ASPECTS OF POLLUTION OF ENVIRONMENTAL COMPONENTS FROM SPONTANEOUS LANDFILL	201
МАЛІНОВСЬКА Катерина Олександрівна, ГОРБАТЮК Наталія Миколаївна ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ	204
МАЛІНОВСЬКА Катерина Олександрівна, СТЕП'ЮК Ксенія Дмитрівна РОЛЬ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	206
Anastasiia Serhiivna MIROSHNYCHENKO, Larysa Serhiivna SAZANOVA GREEN INNOVATIONS: TECHNOLOGIES OF THE FUTURE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT	208
ОРЄХОВА Катерина Віталіївна, ОЛІЙНИК Михайло Борисович ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА ТА ЦИРКУЛЯРНІ БІЗНЕС-МОДЕЛІ У ТОРГІВЛІ	211
ПІДГОРА Єлизавета Олександрівна, ПАСЕШНИЧЕНКО Марія Володимирівна ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ЗАСОБІВ ВИРОБНИЦТВА ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	213

**ПОСТУПНА Олена Вікторівна,
ШОЛЬ Євгеній Олексійович**

ОСНОВНІ БАР'ЄРИ НА ШЛЯХУ ДО РОЗВИТКУ ВЕТЕРАНСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ЧИННИКА РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ РЕІНТЕГРАЦІЇ В УКРАЇНІ 216

**ПРОКОДЯНЧИК Святослав Сергійович,
АНТОЛ Ірина Вячеславівна**

РЕГУЛЮВАННЯ «ЗЕЛЕНИХ» ІНВЕСТИЦІЙ: ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ ТА ЗАХИСТУ 218

**PAVLIUK Oleksandra Mykolaivna,
SAZANOVA Larysa Serhiivna**

THE ROLE OF THE STATE IN SHAPING LEGAL MECHANISMS FOR ENVIRONMENTAL AND SOCIAL RESPONSIBILITY 220

**САЛЬНІЧЕНКО Дар'я Дмитрівна,
ГОЛОВКО Олександра Владиславівна**

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ 222

СЕРБЕНЮК Симон Олександрович

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НАПРЯМІВ І РІВНІВ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ 224

**FYLYPSKA Vita Ivanivna,
SHTOGRINA Alevtyna Ihorivna**

INTERNATIONAL LABOR MIGRATION AND ITS ROLE IN OVERCOMING LABOR SHORTAGES 227

**ШУБА Марина Володимирівна,
ПИЛИПЕНКО Олександра Віталіївна**

МІЖНАРОДНА МІГРАЦІЯ РОБОЧОЇ СИЛИ: ЕКОНОМІЧНІ ВИГОДИ ТА РИЗИКИ 229

ЛЕВЧЕНКО Катерина Борисівна

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У МІЖНАРОДНІЙ ТА НАЦІОНАЛЬНІЙ ПРАВОВИХ РАМКАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ 232

ПРОКУДІН Олександр Сергійович

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ СТАЛОГО ВІДНОВЛЕННЯ ПРИФРОНТОВИХ ТЕРИТОРІЙ: ДОСВІД ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ 235

ЯРОШАК Олег Ярославович

НЕОБХІДНІСТЬ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЗА МАТЕРІАЛАМИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ОПИТУВАННЯ 237

СЕКЦІЯ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

УДК 330.341.1:330.3:004

Олександр Маркович БАНДУРКА,

*доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
академік Національної академії правових наук України*

ТЕХНОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ ЯК КАТАЛІЗАТОР СТІЙКОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Цифрові трансформації і технологічні інновації набувають ключового значення для забезпечення стійкого економічного зростання національної економіки. Упровадження цифрових рішень, автоматизації, штучного інтелекту, Інтернету речей та інших технологій формує нові можливості модернізації виробничих процесів, підвищення продуктивності праці й оптимізації ресурсного забезпечення. Технологічні інновації стають не лише інструментом підвищення ефективності, а й стратегічним драйвером конкурентоспроможності держави в умовах глобальних трансформацій.

Сталий економічний розвиток у цифрову епоху передбачає баланс між технологічним прогресом, раціональним використанням ресурсів і соціальною відповідальністю підприємств. Інновації, орієнтовані на енергоефективність, циркулярність, зниження екологічних ризиків та екологізацію виробництва, формують нову парадигму сталого зростання. Вони дають змогу забезпечити не лише економічну вигоду, а й позитивний соціальний та екологічний ефект.

Запровадження цифрових технологій створює широкі перспективи для прискорення реалізації Цілей сталого розвитку. Разом із тим цифровізація формує низку нових викликів і ризиків, які потребують системного управління, належного регулювання та проактивної політики держави у сфері цифрової безпеки й етичного використання технологій [1]. Серед основних ризиків, що супроводжують цифрову трансформацію, варто виокремити загрозу посилення цифрової нерівності, коли окремі групи населення або регіони отримують обмежений доступ до технологій, цифрових навичок та інфраструктури. Це може призвести до поглиблення соціально-економічних диспропорцій і уповільнення прогресу в досягненні Цілей сталого розвитку. Суттєвим викликом є також ризики порушення приватності та безпеки даних, адже обсяги персональної інформації, що зростають, збільшують уразливість користувачів до кібератак, несанкціонованого доступу та маніпуляцій даними. У цей контекст вписується і проблема кіберзлочинності, масштаби якої стрімко зростають разом із розвитком цифрових технологій.

Цифровізація може провокувати і технологічну залежність, коли економічні системи надмірно покладаються на цифрові платформи й алгоритми, що збільшує ризики системних збоїв, технологічних зламів або монополізації ринку великими технологічними корпораціями. Крім того, стрімке впровадження автоматизації створює загрози витіснення робочої сили, особливо в низькокваліфікованих секторах, що потребує переорієнтації трудових ресурсів та оновлення системи освіти. Не менш важливими є і екологічні ризики, пов'язані зі збільшенням енергоспоживання центрів обробки даних, зростанням електронних відходів та потребою у відповідальному управлінні життєвим циклом цифрового обладнання.

Разом з тим у контексті цифрової трансформації ефективна взаємодія між ключовими учасниками соціально-економічного розвитку набуває особливого значення. Сучасні цифрові інструменти поступово змінюють механізми координації, управління та комунікації, забезпечуючи новий рівень відкритості й узгодженості дій.

Застосування цифрових платформ сприяє оперативному, відкритому та взаємодієвому обміну даними між державними інституціями, бізнесом, науковою спільнотою та громадянським суспільством. Це не лише підвищує прозорість комунікацій, а й формує нову якість інституційної взаємодії, засновану на довірі, доступності інформації та швидкому прийнятті рішень [2]. У результаті створюються передумови для розвитку інноваційної екосистеми, активізації підприємництва, прискорення наукових розробок і впровадження технологічних рішень, що забезпечують стійке економічне зростання.

Технологічні інновації забезпечують прискорення виробничих процесів, оптимізацію ланцюгів створення вартості та створення продуктів із високою доданою вартістю. Особливе значення мають інновації у сфері автоматизації, роботизації, штучного інтелекту, Інтернету речей та хмарних технологій, які формують інфраструктурну основу «розумної» економіки. Ці технології підвищують продуктивність праці за рахунок скорочення трансакційних витрат, зниження помилок людського фактору та підвищення точності операцій. Вони також створюють умови для більш раціонального використання природних ресурсів, що є ключовим елементом концепції сталого розвитку. Важливою перевагою технологічних інновацій є створення нових ринкових ніш та напрямів високотехнологічного підприємництва. Стартапи у сферах енергетики, агротехнологій, біотехнологій, «зеленої» економіки та фінансових технологій стимулюють динамічний розвиток економіки, залучають інвестиції та сприяють формуванню висококваліфікованого людського капіталу. Це розширює інноваційний потенціал держави та прискорює структурні економічні перетворення.

У контексті цифрової трансформації зростає роль державної політики, спрямованої на підтримку наукових досліджень, розвиток цифрової інфраструктури, забезпечення кібербезпеки та формування сприятливого інституційного середовища. Ефективна співпраця між державою, бізнесом, академічним сектором і громадянським суспільством є критично важливою для створення повноцінної інноваційної екосистеми та забезпечення масштабування техноло-

гічних рішень. Водночас технологічні інновації стають основою стійкості економічних систем. В умовах турбулентності та глобальних викликів – енергетичних, екологічних, соціальних або безпекових – саме технологічні рішення дозволяють швидко адаптуватися до нових умов, забезпечувати безперервність виробництва, диверсифікацію ринків та цифрову безпеку. Тому інновації не лише формують економічні переваги, а й зміцнюють соціальну та екологічну стійкість держави.

Список бібліографічних посилань

1. Череп А. В., Воронкова В. Г., Череп О. Г. Цифровізація економіки як нова парадигма сталого розвитку і конкурентоспроможності. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 78. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-75>.

2. Кишакевич Б. Ю., Зварич Б. Я. Цифровізація як організаційно-економічний інструмент модернізації інституційного середовища інноваційної діяльності в регіоні. *Академічні візії*. 2025. Вип. 47. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo>.

Одержано 25.10.2025

УДК 330.341.2:339.9

Сергій Петрович ГІРЕНКО,

кандидат педагогічних наук, доцент,

заступник директора з освітньої та науково-дослідної діяльності

навчально-наукового інституту № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ

ГЛОБАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРИСКОРЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Глобалізація та прискорення міжнародних економічних процесів створюють нові можливості для модернізації національних економік. В умовах швидких технологічних змін, цифрової трансформації та інтенсивної конкуренції на світових ринках саме глобальна інтеграція стає ключовим інструментом, який визначає здатність країни адаптуватися до нових умов, підвищувати власну конкурентоспроможність та забезпечувати стійке економічне зростання. Для держав, що прагнуть модернізувати свої економічні системи, інтеграція у глобальний простір створює синергійний ефект, що поєднує доступ до технологій, ринків, капіталу та передових практик управління. Одним із важливих каналів впливу глобальної інтеграції є залучення прямих іноземних інвестицій, які відіграють фундаментальну роль у модернізації виробничих секторів. Прямі іноземні інвестиції забезпечують надходження фінансових ресурсів, сприяють впровадженню сучасних технологій та сприяють технологічним трансферам, які є критичними для оновлення промислових потужностей. Інвестори, інтегровані у глобальні ланцюги створення вартості, вносять міжнародні стандарти якості, екологічної відповідальності та корпоративного управління, що підвищує загальну ефективність економічної системи.

Глобальна інтеграція стимулює модернізацію зовнішньоторговельної політики, сприяючи диверсифікації експорту та підвищенню його технологічного рівня. Розширення доступу до міжнародних ринків дозволяє національним виробникам конкурувати у сегментах із високою доданою вартістю та створювати нові економічні ніші. Інтеграція у регіональні економічні об'єднання та участь у міжнародних торговельних угодах формують передбачуване бізнес-середовище, знижують трансакційні витрати та забезпечують сталість економічної діяльності. Особливе значення в сучасних умовах має цифрова інтеграція, яка відкриває доступ до глобальних інноваційних екосистем, цифрових платформ, міжнародних логістичних систем і глобальних ринків послуг. Використання цифрових технологій дозволяє країнам не лише інтегруватися у світову економіку, а й формувати нові конкурентні переваги за рахунок розвитку ІТ-сектору, креативних індустрій та високотехнологічного експорту. Інтеграція у глобальні цифрові ринки сприяє прискоренню обміну знаннями, впровадженню інноваційних рішень і формуванню нових моделей економічного зростання, орієнтованих на інтелектуальні ресурси та цифровий капітал.

У рамках глобальної інтеграції важливою є також трансформація інституційного середовища, оскільки ефективні інституції є основою для масштабування модернізаційних процесів. Глобальні стандарти прозорості, якості регулювання, захисту прав інвесторів і свободи конкуренції стимулюють розвиток інноваційного підприємництва та знижують бар'єри для входу в міжнародні ринки. Інституційна гармонізація з європейськими та світовими нормами забезпечує формування передбачуваного інвестиційного клімату та створює умови для довгострокового розвитку.

Модернізаційні процеси, зумовлені глобальною інтеграцією, супроводжуються низкою ризиків та викликів. Серед них – посилення конкуренції з боку транснаціональних корпорацій, залежність від зовнішніх ринків, ризики економічної вразливості в періоди глобальних криз. Глобальні економічні зрушення істотно трансформували структуру міжнародної торгівлі. Зміна географії ринків, формування нових торговельних об'єднань та запровадження санкційних режимів щодо окремих держав призвели до перегрупування сил у світовому господарстві. Такі процеси зумовили подальшу перебудову торговельних відносин та активізацію формування нових економічних блоків, що має глибокі й довгострокові наслідки для розвитку глобальної економіки[1]. Тому державна політика повинна бути спрямована не лише на стимулювання інтеграційних процесів, але й на формування внутрішніх механізмів економічної стійкості, розвиток людського капіталу, підтримку інноваційних підприємств та зміцнення стратегічних секторів економіки.

Сучасні геополітичні процеси трансформують світовий економічний простір, що змушує національні економіки кожної держави оперативно реагувати та пристосовуватися до нових глобальних викликів і загроз. Стратегічний вибір України щодо інтеграції в європейський політичний та економічний простір визначив її довгостроковий вектор розвитку та зумовив необхідність комплексного розв'язання проблем, що постають у процесі цього поступу[2]. Успішна реалі-

зація євроінтеграційного курсу потребує модернізації інституційного середовища, гармонізації законодавства з європейськими нормами, підвищення прозорості економічних процесів та зміцнення конкурентоспроможності національних виробників. В умовах зростаючої глобальної турбулентності особливої ваги набуває адаптація економічної політики до стандартів ЄС, упровадження інноваційних механізмів управління та посилення кооперації з міжнародними партнерськими структурами. Такий підхід забезпечує не лише прискорення інтеграційних процесів, а й формує передумови для стійкого економічного розвитку та підвищення ролі України у глобальному економічному середовищі.

Глобальна інтеграція є не просто процесом включення національної економіки у світовий ринок, а комплексним інструментом модернізації, який забезпечує оновлення виробничих структур, прискорює впровадження інновацій, формує сучасну конкурентну архітектуру економіки та сприяє переходу до моделі стійкого економічного розвитку. Для країн, що прагнуть посилити свої позиції у глобальному просторі, стратегічно виважена інтеграція стає фундаментом їхнього економічного майбутнього.

Список бібліографічних посилань

1. Мединська Г. Економічна інтеграція України в умовах геополітичної дестабілізації (2022 р. –т.ч.): виклики, перспективи, інвестиційний потенціал та розвиток оборонного сектору. *Social Development and Security*, 2025, Vol.15(3), Рр. 265-279. <https://doi.org/10.33445/sds.2025.15.3.23>

2. Гарафонов, О., Грузіна, І., Козирєва, О., Маргасова, В., Піщенко, О., Тарасюк, Г. Стратегічні перспективи функціонування українських організацій в умовах євроінтеграції та глобалізації цифрової економіки. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2023, Vol.1(48), Рр. 298–311. <https://doi.org/10.55643/fcaptr.1.48.2023.3957>

Одержано 20.10.2025

УДК 336.748:314.7(8)

Наталія Георгіївна ІВАНОВА,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

Олена Павлівна ПАЛАМАРЧУК,

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

ГРОШОВІ ПЕРЕКАЗИ У КРАЇНАХ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ (ОПИС ЗА ІСПАНОМОВНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ)

Мігрантські грошові перекази давно вийшли за межі суто соціального явища, ставши критично важливим макроекономічним чинником для більшості країн, що розвиваються, особливо в Латинській Америці, Центральній Азії та Африці. Їхні глобальні потоки систематично перевищують сукупні обсяги

прямих іноземних інвестицій (ПІІ) та офіційної допомоги на розвиток (ОДР) [4], що закріплює фінансову залежність економік-отримувачів від діаспори. Метою цієї статті є аналіз подвійної природи грошових переказів як економічного та соціального явища: з одного боку, перекази є потужним інструментом економічної стабілізації та зниження бідності, а з іншого – вони створюють структурні ризики, пов'язані з демографічними дисбалансами, зростанням нерівності та формуванням «культури залежності». Методологічну основу роботи становить аналіз іспаномовних джерел, що репрезентують різні типи аналітичного та наукового підходу: академічна стаття Alejandro Canales Cerón [1], що закладає теоретичну рамку критичного переосмислення зв'язку між ремітенсами та розвитком; звіти Центрального банку Мексики (Banco de México) (2017) [2], які надають глибокий емпіричний аналіз регіональних ефектів грошових переказів на економічну активність і зайнятість; публікація під егідою Центральноамериканської валютної ради, де досліджується макроекономічні наслідки переказів у контексті інтеграційних процесів [3]; аналітичні огляди Світового банку та блогу Globaldev (2024) [4; 5], де описується міжнародна перспектива щодо ролі ремітенсів у глобальній фінансовій системі та сталому розвитку. Використання саме іспаномовних джерел дозволяє охопити як внутрішньорегіональні інтерпретації проблеми, так і відображення локального економічного досвіду в глобальному контексті, що забезпечить формування комплексного уявлення про багатовимірний вплив ремітенсів на соціально-економічні системи країн Латинської Америки.

Грошові перекази мігрантів є критично важливим, найбільш стабільним і значущим джерелом зовнішнього фінансування для економік, що розвиваються, часто перевищуючи сукупні обсяги ПІІ та ОДР [4], що підкреслює їхню роль як економічного стабілізатора та свідчить про високу структурну залежність [3]. Основний внесок переказів в економічне зростання реалізується через стимулювання сукупного попиту та зростання споживання домогосподарств [2], що підтримує активність переважно в секторі послуг [2], але, як правило, не трансформується у значні обсяги продуктивних інвестицій [5]. На мікрорівні перекази є високоефективним інструментом скорочення абсолютної бідності та фінансування людського капіталу (освіта та охорона здоров'я) [5], проте вони можуть посилювати соціальну нерівність, оскільки концентруються в домогосподарствах, які мають ресурси для міграції, створюючи розрив із найбільш бідними верствами населення [1]. У демографічному аспекті, надходження стабільних переказів створює ризик зниження участі в робочій силі або збільшення «добровільного безробіття» серед отримувачів, формуючи «культуру залежності» [5]. Інституційний виклик для урядів полягає у необхідності розробки фінансових механізмів для переорієнтації цих коштів зі споживання на продуктивні інвестиції та інтеграції переказів у національні стратегії сталого розвитку [3].

Грошові перекази мігрантів є дволиким мечем для економік, що розвиваються. Вони беззаперечно слугують необхідним макроекономічним стабілізатором та життєво важливим інструментом для зниження бідності та розвитку людського капіталу на мікрорівні. Однак, надмірна залежність створює

фундаментальні ризики: вона може поглиблювати соціальну нерівність [5], викликати демографічні дисбаланси через зниження трудової активності [5] та заважати структурній трансформації, оскільки перекази підтримують зростання, орієнтоване на споживання. Для максимізації позитивного ефекту та мінімізації негативних наслідків держави повинні перейти від пасивного отримання коштів до активного інституційного управління ними. Це включає зниження вартості переказу та створення стимулів для їхньої продуктивної інвестиційної каналізації, щоб перетворити короткостроковий фінансовий потік на довгостроковий інструмент сталого розвитку, а не джерело хронічної залежності.

Застосування у цьому дослідженні іспаномовних джерел, які фіксують внутрішньорегіональні економічні динаміки, зокрема різницю між країнами-донором і реципієнтом переказів, зміни у структурі споживання, локальні інвестиційні стратегії, а також специфіку демографічного навантаження на економіки, зумовлено прагненням до формування збалансованої та глибокої аналітичної картини щодо впливу грошових переказів у Латинській Америці. На відміну від англійської економічної публіцистики, іспаномовні публікації акцентують увагу на соціальних наслідках грошових переказів, інституційних бар'єрах та історичних передумовах регіональної міграції. Таким чином, зроблений аналіз вказаних матеріалів забезпечує розуміння економічної та культурно-політичної інтерпретації ролі ремітенсів у Латинській Америці.

Список бібліографічних посилань

1. Canales Cerón A. I. Remesas y desarrollo en América Latina: Una relación en busca de teoría. *Migración y Desarrollo*. 2008. No 11. URL: <https://www.scielo.org.mx/pdf/myd/n11/n11a1.pdf> (дата звернення: 20.10.2025).
2. Impacto de las Remesas Internacionales sobre la Actividad Económica Regional. *Reportes sobre las Economías Regionales*. Banco de México. 2017. URL: <https://www.banxico.org.mx/publicaciones-y-prensa/reportes-sobre-las-economias-regionales/recuadros/%7B9CFB7ADC-8024-E7FA-BE24-BC9FF71559BB%7D.pdf> (дата звернення: 20.10.2025).
3. Impacto de las Remesas Familiares en el Crecimiento Económico de los Países Latinoamericanos. *Revista Economía y Desarrollo (RECAD)*. Consejo Monetario Centroamericano. 2023. URL: <https://www.secmca.org/recard/index.php/recard/article/download/238/218> (дата звернення: 20.10.2025).
4. Ratha D., Plaza S., Kim E. J. Se proyecta que, en 2024, los flujos de remesas hacia los países de ingreso bajo y mediano ascenderán a USD 685 000 millones. *World Bank Blogs*. 2024. URL: <https://blogs.worldbank.org/es/voices/in-2024--remittance-flows-to-low--and-middle-income-countries-ar> (дата звернення: 20.10.2025).
5. El papel de las remesas en el desarrollo económico. *Globaldev Blog*. 2024. URL: <https://globaldev.blog/es/el-papel-de-las-remesas-en-el-desarrollo-economico/> (дата звернення: 20.10.2025).

Одержано 30.10.2025

УДК 338.1-338.4

Катерина Олександрівна МАЛІНОВСЬКА,

кандидат економічних наук,

викладач циклової комісії «Бізнес-адміністрування та фінансів»

ВСП «Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»;

Надія Петрівна ТКАЧУК,

здобувач фахової передвищої освіти

ВСП «Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

РОЛЬ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ ВВП

Промисловий сектор України є важливим фактором формування ВВП, підтримки економічної стабільності та розвитку пов'язаних галузей. Валовий внутрішній продукт (ВВП) – це показник загальної вартості всіх товарів і послуг, вироблених у межах кордонів країни за певний період часу, зазвичай за рік. Це важливий показник економічної ефективності країни, що відображає стан і розмір її економіки. [1] Промисловість України відіграє значну роль у формуванні ВВП, забезпечуючи велику частку доданої вартості, хоча сфера послуг є домінуючою. Провідними галузями є важка промисловість (особливо чорна металургія, машинобудування, електроенергетика, хімічна) та харчова промисловість, яка забезпечує внутрішній ринок і є важливою для експорту. ВВП враховує всі види економічної діяльності, які сприяють виробництву, включаючи товари та послуги, вироблені домогосподарствами, підприємствами та урядом. Вона виступає основою для створення доданої вартості, формування експортного потенціалу, підтримки зайнятості населення та реалізації інноваційних технологій. Саме тому аналіз стану промислового виробництва є надзвичайно важливим у контексті сучасних економічних викликів.

Згідно з даними офіційної статистики, промисловість створює понад 20% валового внутрішнього продукту та забезпечує суттєвий внесок у валютні надходження держави. Вона бере активну участь у формуванні ВВП, оскільки саме промислові підприємства виробляють продукцію, яка продається як в Україні, так і за кордоном. Це забезпечує надходження коштів у бюджет, створює робочі місця та сприяє розвитку інших галузей, наприклад транспорту, будівництва й торгівлі. Таким чином, промисловість є основою економічного зростання країни, а її стан суттєво впливає на загальний рівень добробуту населення. Вивчення цих показників дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів, конкурентоспроможність підприємств і вплив промисловості на розвиток національної економіки. [2]

Промисловий сектор Житомирської області розвивається досить активно та має різні напрямки виробництва. Завдяки зручному географічному положенню та наявності ресурсів регіон приваблює інвестиції та відкриває нові можливості для експорту. Це допомагає області зміцнювати свою роль у промисловому розвитку країни та робить вагомий внесок у формування економіки України.

Річні дані щодо обсягів реалізованої продукції за результатами структурного обстеження підприємств сформовано за вирахуванням податку на додану

вартість (ПДВ), короткотермінові (на підставі спостереження щодо економічних показників короткотермінової статистики промисловості) – за вирахуванням непрямих податків (ПДВ, акцизного збору тощо). Виробництво промислової продукції показане по валовому випуску, включаючи продукцію, призначену для подальшої переробки в межах одного підприємства, та продукцію, вироблену для власних потреб підприємства. [3]

Показники прибуткової діяльності України у межах даного дослідження представлені в Таблиці 1, яка демонструє обсяги реалізованої промислової продукції по Україні за 2021-2023 роки.

Таблиця 1

Обсяг реалізованої промислової продукції за 2021-2023 рр.

Показники	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2023 рік у % до	
	Млн. грн	Млн. грн	Млн. грн	2021 року	2022 року
Обсяг реалізованої промислової продукції по Україні	4678908,6	3854040,1	4402949,9	94,1%	114,2%
В т.ч у Житомирській області	64 254,0	62996,2	81 795,4	127,3%	129,8%

Джерело: [4]

Як свідчать дані таблиці, видно, що у 2023 році порівняно з 2022 роком обсяг реалізованої промислової продукції по Україні збільшився на 547 247,3 млн грн, або на 14,2%. А у порівнянні з 2021 роком зменшився на 275 152,3 млн грн, або на 5,9%. У 2023 році промисловість України зросла на 14,2% порівняно з 2022 роком. У Житомирській області приріст був ще більшим: обсяг реалізованої продукції збільшився з 62 996,2 млн грн у 2022 році до 81 795,4 млн грн у 2023 році, тобто на 29,8%. За оцінкою Інституту економіки промисловості НАН України, це показує, що місцеві підприємства добре пристосовуються до змін у економіці і ефективно використовують свої виробничі ресурси. [5]

Аналізуючи наведені показники, можна побачити, що промисловість України поступово відновлюється після спаду, спричиненого війною. Зростання обсягів реалізованої продукції у 2023 році свідчить про часткове відновлення виробничої діяльності, покращення логістичних процесів і поступову стабілізацію ринку. Згідно з прогнозами НБУ, зростання ВВП у 2025 році очікується на рівні 2.1%. До війни (2021 рік) зростання становило 3.4%.

Отже, навіть за одним показником - обсягом реалізованої промислової продукції – можна оцінити стан промислового потенціалу України, його розвиток та внесок у формування ВВП. Промисловість залишається головним рушієм економічного зростання, а її подальше відновлення залежить від інвестицій, модернізації підприємств, розвитку внутрішнього ринку та розширення експорту. Отже, незважаючи на труднощі, промисловість України має потенціал для поступового зростання, і її зміцнення є ключем до стабільного та сталого розвитку економіки держави.

Список бібліографічних посилань

1. Шевченко Р. Що таке ВВП та як його розраховують? MixFin : вебсайт. 07.07.2023. URL: <https://mixfin.com/ua/blog/shho-take-vvp/>
2. Державна служба статистики України : вебсайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 16.10.2025).
3. Офіційна статистика міста Києва. Головне управління статистики у м. Києві: вебсайт. URL: <http://www.kyiv.ukrstat.gov.ua/p.php3?c=435&lang=1>
4. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств за видами економічної діяльності промисловості у 2017–2023 роках. Головне управління статистики у Житомирській області : вебсайт. URL: <https://zt.ukrstat.gov.ua/StatInfo/Prom/promobsiag2.htm>
5. Промисловість України: статистичний збірник за 2023 р. Державна служба статистики України: вебсайт. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk-publicat/kat_u/2023/zb/11/year_23_u.pdf

Одержано 30.10.2025

UDC 65.012.8:656.2

Hanna Volodymyrivna OBRUCH,

Doctor of Economics, Associate Professor,

*Professor of the Department of Economics and Management
of Production and Commercial Business,*

Ukrainian State University of Railway Transport;

Mykhailo Dmytrovych CHELOMBITKO,

applicant of the third (educational and research) level of higher education,

Ukrainian State University of Railway Transport;

Serhii Romanovych POHREBNIAK,

applicant of the second (master) level of higher education,

Ukrainian State University of Railway Transport

THE ROLE OF DIGITAL SECURITY IN ENSURING THE STABILITY OF THE ACTIVITIES OF RAILWAY TRANSPORT ENTERPRISES

Роль цифрової безпеки в забезпеченні стабільності діяльності підприємств залізничного транспорту

На сьогочасному етапі соціально-економічного розвитку можна констатувати масштабне та активне поширення цифрових технологій як у житті окремої особистості та суспільства, так і бізнес-сегментах. Залізнична галузь як один із ключових інфраструктурних секторів також піддається поступовому оцифруванню бізнес-процесів шляхом активного впровадження автоматизованих систем управління рухом, GPS-навігації, електронних квитків, відеоспостереження та аналітики даних. Досліджено ключові кіберзагрози, з якими стикаються суб'єкти залізничної галузі, і окреслено принципи забезпечення їх цифрової безпеки. Запропоновано використання комплексного підходу до забезпечення

цифрової безпеки підприємств залізничного транспорту, що ґрунтується на інтеграції концепції Zero Trust Architecture та цифрового моніторингу інфраструктури залізничного транспорту.

In the 21st century, digital technologies are the basis of a modern lifestyle, penetrating all spheres of human activity: from personal communication, online banking to business and state management. Thus, business entities actively use cloud technologies, CRM systems, e-commerce. Education increasingly relies on online platforms, virtual laboratories and artificial intelligence. Telemedicine, electronic medical records, robotic surgeries are actively being implemented in the medical field. The banking sector uses digital wallets and blockchain solutions. The transport sector, including rail transport, is no less digitized, thanks to the active use of modern digital technologies, such as automated traffic management systems, GPS navigation, electronic tickets, video surveillance and data analytics. These solutions allow you to optimize traffic schedules, increase passenger safety, reduce maintenance costs and provide a more comfortable service. In particular, intelligent systems for monitoring the condition of tracks and rolling stock allow you to detect malfunctions before they become critical. Passengers can buy tickets online, track train arrivals in real time, and receive notifications about schedule changes. Artificial intelligence and machine learning implement passenger flow forecasting capabilities, which helps to optimally plan routes and allocate resources. Thanks to such changes, rail transport becomes not only more efficient, but also more adaptive to the needs of modern society. However, as in other areas, digitalization exacerbates cybersecurity issues, expanding the digital space and the number of points of vulnerability. Each new device connected to the network can become a potential target for cybercriminals. The increase in the amount of data stored and transmitted creates risks of information leakage, attacks on infrastructure, and privacy violations. At the same time, it should be taken into account that cyberattacks on transport infrastructure can have more serious consequences than in other areas, leading to disruptions in the movement of vehicles and posing a threat to the lives of passengers.

In addition to direct cyberattacks (viruses, Trojans, ransomware, DDoS attacks that paralyze the operation of sites and services, hacking of servers, databases, and accounts), it is also worth mentioning the threat of data leakage. Given the growing value of personal and corporate data, which today act as a strategic resource, they are increasingly becoming the object of cyberthreats through unintentional or intentional disclosure of confidential information, insufficient protection of cloud storage or internal systems, loss of devices with unencrypted data, and social engineering. Other cyberthreats include manipulations to gain access to systems through the human factor, phishing (fake emails or sites that force the user to reveal passwords), vishing (voice fraud), and smishing (SMS fraud). The last sufficiently large-scale cyberattack on the services of JSC “Ukrzaliznytsia” took place on March 27, 2025, when the cargo and passenger online platforms stopped working. While the latter were restored quite quickly, it took much more time to ensure the full operation of cargo online services, during which documents for the transportation of goods were issued in

paper form [1]. The above allows us to conclude that digital transformation requires a strategic approach that involves not only the introduction of new technologies, but also their safe use. Therefore, in the context of digital challenges, it is important to pay attention to studying the concept and tools of digital security of railway transport enterprises.

Given the growing complexity of cyber threats and the scale of their consequences and the evolution of digital technologies, proactive, multi-layered and adaptive protection models are increasingly being used.

An interesting and promising approach to digital security at railway transport enterprises may be the Zero Trust Architecture concept discussed above in combination with digital monitoring of critical infrastructure facilities. Since it is this approach that will allow taking into account the specifics of railway transport, namely: the extensiveness of systems, the mobility of facilities, high requirements for continuity of work and counteraction to modern cyber threats. Such an approach can be implemented in the railway industry by identifying users and devices through multi-factor authentication, segmenting the network by dividing it into isolated zones (for example, traffic management systems, ticketing services, internal document flow), access control based on role distribution (each employee has access only to the necessary functions), monitoring and analyzing behavior through the detection of anomalies in real time.

Taking into account the fact that railway transport enterprises have many physical objects (locomotives, stations, depots) that may be vulnerable to attacks through IoT devices, SCADA systems, it is necessary to strengthen the system for countering cyber threats by digital monitoring of critical objects. This can be practically implemented by installing digital sensors with a secure data transmission channel, using AI/ML to predict incidents (network overload or unauthorized access attempts), integrating with the CERT-UA unit of the State Special Communications Service for a prompt response to cyber incidents. Also, blockchain technologies can be used to protect logistics data, and backup digital platforms for traffic management in the event of an attack. To form and develop a culture of digital security, it is advisable to introduce gamification of cybersecurity training for employees.

Therefore, today digital security plays a key role in ensuring the stable development of railway transport enterprises, contributing to the protection of critical information systems, the continuity of operational processes, reducing the risks of cyber threats and increasing trust from customers and partners. Its effective provision allows enterprises to adapt to the challenges of digital transformation, implement innovative management technologies, and maintain competitiveness in a dynamic economic environment.

References

1. *Unian.ua: web-site* (2024), “Ukrzaliznytsia resumed a number of important online services after a cyberattack”, available at: <https://www.unian.ua/economics-/transport/ukrzaliznytsya-vidnovila-nizku-vazhlyvih-onlayn-poslug-pislya-kiberataki-12963453.html> (Accessed 17 Oct 2025).

Received 24.10.2025

УДК 332.1:331.5:334.76(477)

Наталія Вікторівна ПАВЛЕНКО,

*кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри соціальних та економічних дисциплін
навчально-наукового інституту № 4*

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Євгеній Вадимович НОВІКОВ,

*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
навчально-наукового інституту № 4*

Харківського національного університету внутрішніх справ

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДНОВЛЕННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УКРАЇНІ

Будь-який воєнний конфлікт неминує породжує безпекові та економічні загрози, внаслідок чого виникає необхідність захисту економічного потенціалу країни, і передусім, збереження та розвитку її людського капіталу, який, на думку багатьох сучасних економістів, є «нафтою 21 століття». Воєнні людські втрати, інвалідизація учасників бойових дій та цивільного населення, військова мобілізація, вимушена евакуація та міграція, руйнування цивільної інфраструктури впливають не лише на обсяги зайнятості, але й на якість трудових ресурсів.

За чотири роки повномасштабних воєнних дій Україна втратила значну частину трудового потенціалу. За оцінками Інституту демографії, демографічна ситуація є критичною: населення скоротилося з майже 41 млн до близько 29 млн осіб [1]. За інформацією Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, станом на початок жовтня 2025 р. 5,8 мільйона українців перебували за кордоном [2]. У 2024 році частка людей віком 65 років і старших в Україні досягла 22% [3].

Ці соціально-демографічні процеси можуть стати суттєвою перешкодою для повоєнного відновлення економіки, оскільки людський капітал є основним фактором у майже всіх сучасних моделях економічного зростання. До того ж, проблема підвищення рівня обороноздатності країни не зможе бути вирішена без створення в Україні нової інноваційно-промислової моделі економіки, а це вимагає відповідної кількості та якості трудових ресурсів. Очевидно, що без репатріації українців, українська економіка не буде спроможна впоратися з усіма викликами і приречена на деградацію у рамках сировинної моделі розвитку. Але репатріація не стане масовою, якщо в країні не будуть створені високооплачувані робочі місця, здатні створити конкуренцію тим, які мігранти мають за кордоном.

Одним із перспективних напрямів комплексного розв'язання зазначених проблем може стати кластеризація економіки. За визначенням М. Портера, кластер – це «сконцентровані за географічною ознакою групи взаємопов'язаних компаній, спеціалізованих постачальників, постачальників послуг, фірм у відповідних галузях, а також пов'язані з їхньою діяльністю організацій у певних галузях, які конкурують, але разом з тим і проводять спільну роботу» [4,

205-206]. Кластерна економіка дозволяє концентрувати ресурси, знання та технології у певних регіональних або галузевих групах підприємств, виробляти продукцію з високою часткою доданої вартості.

Кластери, як об'єднання підприємств, наукових установ, освітніх закладів в певній галузі або регіоні, формують сприятливе середовище для розвитку людського капіталу та створення якісних робочих місць. Тому поширення процесу кластеризації в Україні може суттєво сприяти відновленню трудового потенціалу, зокрема через низку таких механізмів:

1) розвиток людського капіталу та професійний розвиток:

- кластери часто співпрацюють з закладами освіти для розробки навчальних програм, які відповідають реальним потребам ринку праці їх учасників;
- учасники кластеру обмінюються ноу-хау, технологіями та інноваціями, що підвищує кваліфікацію працівників і сприяє їхньому постійному навчанню;
- кластери можуть ініціювати та проводити програми перекваліфікації та підвищення кваліфікації для подолання дефіциту кадрів у основних галузях, особливо в умовах повоєнного відновлення;

2) кластери сприяють прискореному економічному зростанню регіонів та підвищенню конкурентоспроможності бізнесу, що безпосередньо приводить до створення більшої кількості (часто високотехнологічних) робочих місць, завдяки чому зростає попит на висококваліфікованих спеціалістів і формується економічний запобіжник «відтоку мізків»;

3) завдяки синергії та ефекту масштабу, кластери можуть сприяти підвищенню заробітної плати та забезпеченню кращих соціальних гарантій для працівників, що робить регіони та галузі привабливішими для працевлаштування.

В умовах повоєнного відновлення та існуючих демографічних проблем, роль кластерів у відновленні трудового потенціалу стає критичною:

1) кластери можуть стати основою для реінтеграції ветеранів, внутрішньо переміщених осіб та громадян, які повертаються з-за кордону, пропонуючи їм швидку перекваліфікацію та гарантовані робочі місця у відновлених або нових виробництвах;

2) кластерний розвиток сприяє територіальному балансу економіки, створюючи економічні центри зростання в різних регіонах, що допомагає зменшити внутрішню міграцію до кількох великих міст і зміцнити економічну стійкість на місцях;

3) акцент на розвитку високотехнологічних та інноваційних кластерів (ІТ, оборонний, біотехнологічний, авіаційно-алюмінієвий, літєво-промисловий, титановий, урановий) є стратегічним для створення якісного трудового потенціалу, здатного конкурувати на глобальному рівні [5].

Таким чином, кластери можуть стати потужним інструментом для системного відновлення економіки та людського капіталу України, поєднуючи потреби бізнесу з розвитком освіти та регіональними стратегіями.

Список бібліографічних посилань

1. Сисак І., Колесниченко Т. «Нас вже ніколи не буде 52 мільйони»: про демографічну ситуацію в Україні та шанси на повернення мільйонів з-за кордону. Радіо Свобода : вебсайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/chym-dovshe-tryvaye-viyna-tym-menshe-lyudey-povernetsya-pro-demohrafichnu-sytuatsiyu-v-ukrayini/33339657.html> (дата звернення: 26.10.2025).
2. Ukraine Refugee Situation. Operational Data Portal: вебсайт. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (дата звернення: 26.10.2025).
3. Афоніна С. Демографічна криза: в Україні майже кожній четвертій людині більш ніж 65 років. Liga.net : вебсайт. URL: <https://biz.liga.net/ua/all/all/novosti/demohrafichna-kryza-v-ukraini-maizhe-kozhna-chetverta-liudyna-starsha-65-rokiv> (дата звернення: 26.10.2025).
4. Porter M. E. On Competition. Boston: Harvard Business School, 1998. 544 p.
5. Куц О. Кластерна економіка vs аграрна: який шлях обере Україна? *Дзеркало тижня*. 05.11.2024. URL: <https://zn.ua/ukr/macroeconomics/klasterna-ekonomika-vs-ahrrarna-jakij-shljakh-obere-ukrajina.html>

Одержано 27.10.2025

УДК 351.77/.78:004:355.286

Олена Вікторівна ПОСТУПНА,

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
навчально-наукового юридичного інституту*

Державного університету економіки і технологій;

Микола Андрійович СОЛОМКА,

*здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
навчально-наукового юридичного інституту*

Державного університету економіки і технологій

ЦИФРОВІЗАЦІЯ І ТЕХНОЛОГІЧНІ РІШЕННЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ В ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Умови повномасштабного воєнного стану посилюють виклики, з якими стикається пенітенціарна система України. Застарілі методи управління та залежність від паперового документообігу не дозволяють швидко реагувати на кризові ситуації, знижують прозорість та підвищують ризики корупції.

Таким чином, існує нагальна суперечність між потребою в швидкому та надійному управлінні і недостатнім рівнем цифрової трансформації, що створює загрозу не лише для безпеки, але й для ефективного виконання функцій держави. Відсутність комплексної цифровізації є ключовою проблемою, що гальмує підвищення ефективності системи в умовах війни.

Слід зазначити, що сучасна пенітенціарна система України функціонує в умовах, які значно ускладнюють її ефективність та стійкість, особливо під час повномасштабного воєнного вторгнення. Управлінські процеси, які значною мірою залежать від застарілих практик, виявляються недостатньо гнучкими та надійними. Головна проблема полягає в домінуванні паперового документо-обігу. Ведення справ, облік ув'язнених, формування звітів та листування з іншими державними органами досі здійснюється переважно вручну, що не тільки призводить до величезних часових витрат і ризиків втрати даних, а й унеможливорює оперативне ухвалення рішень, що є вкрай важливим в умовах, коли необхідно швидко реагувати на загрози. Крім того, відсутність єдиних електронних реєстрів та інтегрованих баз даних призводить до фрагментації інформації. Дані про ув'язнених, їхній стан здоров'я, терміни покарання та переміщення часто зберігаються локально в різних установах, що ускладнює централізований моніторинг і управління. Це також створює сприятливі умови для корупційних ризиків, оскільки відсутня прозорість та можливість швидкої перевірки інформації.

Умови воєнного стану виявили ще одну вразливість – це обмеженість комунікаційних каналів та фізичної інфраструктури. Пошкодження традиційних ліній зв'язку, електромереж та об'єктів інфраструктури може повністю паралізувати роботу окремих установ. Застаріле обладнання та недостатнє використання хмарних технологій робить систему залежною від її фізичного розташування, що є неприйнятним в умовах, коли мова йде про переміщення персоналу чи ув'язнених та забезпечення їхньої безпеки.

Таким чином, сучасний стан управління пенітенціарною системою характеризується низькою ефективністю, відсутністю стійкості до зовнішніх загроз та браком прозорості. Це свідчить про нагальну потребу в її цифровій трансформації, що є не просто модернізацією, а необхідною умовою для її стабільного та безпечного функціонування.

Для подолання викликів, спричинених застарілими методами управління, пенітенціарній системі України необхідно впроваджувати сучасні технологічні рішення. Такі інструменти дозволять підвищити її стійкість, ефективність та прозорість [1], особливо в умовах воєнного стану. Першочерговим завданням є впровадження електронного документообігу та єдиних інформаційних систем, що дозволить відмовитися від трудомісткої та вразливої паперової роботи. Створення централізованих баз даних з інформацією про ув'язнених, їхні справи, медичні записи та переміщення забезпечить оперативний доступ до даних з будь-якої точки, мінімізує ризики їх втрати та значно пришвидшить ухвалення управлінських рішень. Крім того, для підвищення безпеки ключову роль відіграють системи відеоспостереження з функціями відеоаналітики. Такі системи здатні автоматично ідентифікувати нестандартну поведінку, скупчення людей, спроби втечі чи агресію, що дає змогу персоналу швидко реагувати на потенційні загрози. Це також сприятиме підвищенню прозорості та зменшенню корупційних ризиків, оскільки всі дії фіксуватимуться та можуть бути

верифіковані. До того ж, в умовах воєнного стану, коли фізичні об'єкти можуть бути пошкоджені, використання хмарних технологій є життєво необхідним. Розміщення вкрай важливих даних на віддалених серверах забезпечує їх збереженість і безперервність роботи системи навіть у разі руйнування фізичних установ. Це також надає можливість дистанційного управління та моніторингу, що особливо важливо для координації дій у разі евакуації або переміщення ув'язнених.

Окрім перелічених рішень, доцільним є впровадження електронних медичних карток для забезпечення безперервності надання медичної допомоги, а також використання систем біометричної ідентифікації з метою підвищення рівня безпеки та контролю доступу на об'єктах пенітенціарної системи.

Отже, цифрова трансформація пенітенціарної системи в умовах воєнного стану є не просто кроком до сучасності, а стратегічною необхідністю, що забезпечує низку критично важливих переваг в умовах воєнного стану. Насамперед мова йде про стійкість та безпеку. Впровадження цифрових систем на основі хмарних технологій гарантує безперервність роботи та збереження даних навіть у разі фізичного пошкодження об'єктів. Можливість віддаленого управління дозволяє оперативно реагувати на загрози, забезпечуючи стабільне функціонування системи. Іншою перевагою є ефективність і швидкість. Цифрові рішення, такі як електронний документообіг і єдині реєстри, значно скорочують час на обробку інформації, мінімізують бюрократичні затримки та звільняють персонал від рутинної роботи. Водночас це підвищує прозорість і підзвітність, оскільки всі дії залишають цифровий слід, що суттєво знижує корупційні ризики. І, нарешті, ще одна важлива перевага цифровізації полягає у підвищенні якості послуг та гуманізації. Електронні медичні картки дозволяють надавати якісну медичну допомогу, що особливо важливо під час переміщення ув'язнених. Це сприяє гуманізації системи та виконанню міжнародних стандартів.

Загалом, усі ці переваги роблять цифровізацію ключовим інструментом для перетворення пенітенціарної системи України на сучасну, стійку та ефективну інституцію, здатну функціонувати навіть в екстремальних умовах.

Список бібліографічних посилань

1. Денисенко К. В., Шамрук Н. Б., Борко І. С. Роль Міністерства цифрової трансформації України у цифровізації діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2023. Т. 34(73). № 1. С. 85-90.

Одержано 14.09.2025

УДК 334.012.64:338.24

Ольга Григорівна РИМАР,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін

Нововолинського навчально-наукового інституту економіки та менеджменту

Західноукраїнського національного університету;

Артем Олександрович ЗДРОК,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня

Нововолинського навчально-наукового інституту економіки та менеджменту

Західноукраїнського національного університету;

Іван Ігорович ГРИСЮК,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня

Нововолинського навчально-наукового інституту економіки та менеджменту

Західноукраїнського національного університету

ІННОВАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасних умовах воєнного стану питання забезпечення стійкості національної економіки та підтримки підприємницького сектору набуває особливої актуальності. Воєнні виклики зумовили необхідність трансформації традиційних інструментів державного регулювання та пошуку нових, більш гнучких і технологічно орієнтованих механізмів підтримки бізнесу. Інноваційний підхід у цій сфері передбачає не лише фінансові стимули, а й створення умов для цифровізації управлінських процесів, розвитку інфраструктури електронних сервісів, упровадження механізмів відкритих даних і платформних рішень для взаємодії між державою та підприємцями.

Одним із ключових напрямів інноваційної підтримки виступає цифровізація державних послуг, що спрощує доступ підприємців до адміністративних процедур та фінансових ресурсів. Платформа «Дія» та пов'язані з нею сервіси стали прикладом ефективної інтеграції цифрових технологій у процеси регулювання підприємницької діяльності. Важливою складовою державної політики є також розвиток грантових програм, інноваційних фондів та податкових стимулів, спрямованих на підтримку малих і середніх підприємств, стартапів та експортоорієнтованих галузей. Особливої уваги потребує залучення міжнародної технічної допомоги, яка дозволяє реалізовувати проекти з підвищення конкурентоспроможності українського бізнесу на глобальних ринках.

Значну роль у підвищенні ефективності державної підтримки відіграє інституційна взаємодія між урядом, приватним сектором та громадянським суспільством. Формування партнерських екосистем сприяє розвитку інноваційної культури, розширенню можливостей підприємців для участі у програмах фінансування та доступу до нових ринків. Такі підходи дозволяють адаптувати державну політику до реальних потреб бізнесу, зменшуючи адміністративне навантаження і підвищуючи прозорість процедур.

В умовах воєнних дій держава змушена не лише компенсувати втрати бізнесу, а й стимулювати його до інноваційного розвитку. Тому пріоритетом стає не короткострокова підтримка, а створення середовища для стійкого економічного зростання, побудованого на принципах відкритості, технологічності та партнерства. Розробка та впровадження інноваційних механізмів державної підтримки має ґрунтуватися на поєднанні національних стратегічних цілей із сучасними міжнародними практиками цифрового управління.

Висновок. Отже, інноваційні механізми державної підтримки підприємництва в умовах воєнного стану є визначальним чинником забезпечення економічної стійкості та структурного відновлення національної економіки. Їхня ефективність залежить від здатності держави адаптуватися до викликів, оперативного застосовувати цифрові технології, формувати гнучкі інституційні інструменти та сприяти розвитку партнерства між державними структурами, бізнесом і науковими інституціями.

Наукова (практична) новизна отриманих результатів полягає у визначенні концептуальної моделі інноваційної державної підтримки підприємництва, що базується на поєднанні цифрових сервісів, грантових програм, інституційної взаємодії та механізмів відкритих даних. Запропонований підхід дозволяє підвищити ефективність державної політики підтримки бізнесу, забезпечити її адаптивність у кризових умовах та створити підґрунтя для сталого економічного зростання у післявоєнний період.

Список бібліографічних посилань

1. Гелич А. О., Гелич Ю. О. Засоби державної підтримки суб'єктів господарювання. *Київський часопис права*. 2025. № 2. DOI:10.32782/klj/2025.2.10.
2. Новік І., Журба Є. Механізми державної підтримки інновацій в Україні до та після війни. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*. 2023. № 2. DOI:10.20998/2519-4461.2023.2.87.

Одержано 26.10.2025

УДК 658.5

Тетяна Петрівна САВОНІК,

викладач кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін

Нововолинського навчально-наукового інституту економіки та менеджменту

Західноукраїнського національного університету;

Андрій Дмитрович ДУДАР,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня

Нововолинського навчально-наукового інституту економіки та менеджменту

Західноукраїнського національного університету;

Артур Ігорович ГАВРУСЕВИЧ,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня

Нововолинського навчально-наукового інституту економіки та менеджменту

Західноукраїнського національного університету

УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ В ТОРГІВЛІ ЯК ЗАСІБ СТАБІЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

В умовах активної цифрової трансформації торговельні підприємства змушені переосмислювати підходи до ведення бізнесу, зокрема механізми інформування зацікавлених сторін про результати діяльності, вплив на соціальні процеси та роль у забезпеченні макроекономічної стабільності. Швидкий розвиток бізнес-інновацій, особливо в контексті формування маркетингових стратегій, сприяє впровадженню сучасних інструментів для ефективного управління діяльністю підприємства.

Стратегія маркетингу виступає ключовим елементом стратегічного планування, визначаючи послідовність дій, спрямованих на стабілізацію, розвиток і зміцнення ринкових позицій підприємства, а також на посилення його конкурентних переваг [3]. У цьому контексті бізнес-процеси розглядаються як невід'ємна складова системи національної економічної безпеки в умовах віртуалізації бізнес-процесів можливе лише за умови поєднання двох ключових компонентів:

- розробки інструментів для нейтралізації загроз економічній безпеці в умовах цифрової трансформації;
- усунення бар'єрів для сталого розвитку сфери інформаційно-комунікаційних технологій.

Синергія цих складових створює підґрунтя для якісних змін у формуванні ефективного механізму віртуалізації бізнес-процесів, що розглядається крізь призму роботи системи управління фінансовою та економічною безпекою суб'єктів господарювання [2].

Особливістю таких трансформацій є їхній вплив на стратегічно важливі сектори національної економіки, зокрема в умовах ускладнення макроекономічної ситуації, спричиненої повномасштабною воєнною агресією проти України. Відтак, торговельна сфера виступає пріоритетним напрямом економічної політики.

Перелік загроз економічній безпеці підприємств сфери торгівлі відіграє передову роль у формуванні передумов для структурних трансформацій. На основі результатів наукового дослідження «SME Digitalisation to Build Back Better» (2023 р.) встановлено, що пріоритетним напрямом теперішнього розвитку є перехід торговельних підприємств до інноваційного управлінського забезпечення, включаючи віртуалізацію бізнес-процесів для відповідності актуальним вимогам цифрової економіки.

Застосування сучасних цифрових технологій, таких як Big Data, машинне навчання, штучний інтелект, робототехніка та блокчейн, формує нову парадигму управління, спрямовану на зміцнення фінансової та економічної безпеки підприємств [1].

Стабільне функціонування торговельних структур є не лише важливим елементом економічної системи, а й стратегічним пріоритетом державного управління. У цьому контексті виникає потреба у чіткому визначенні сутності поняття «віртуалізація бізнес-процесів підприємства», класифікації її форм та методів, а також розробці ефективного інструментарію для менеджменту економіко-фінансовою безпекою в умовах цифровізації.

Головним завданням забезпечення такої безпеки на підприємствах торгівлі є підтримка їх стабільного функціонування, враховуючи глобалізаційні виклики, економічні трансформації, вплив воєнних дій та необхідність стратегічного розвитку на міжнародному рівні.

Загалом, ефективність системи управління фінансовою та економічною безпекою торговельних підприємств залежить від реалізації комплексу цільових заходів, що акцентує увагу на трьох ключових етапах, які формують основу для забезпечення ефективного функціонування системи фінансово-економічної безпеки торговельних підприємств:

- крок I – базовий: передбачає створення ресурсної платформи підприємства, що включає кадрове, матеріально-технічне та інформаційно-інноваційне забезпечення. Цей етап слугує основою для аналізу фінансово-економічної безпеки через призму функціональних компонентів діяльності;

- крок II – тактичний: орієнтований на реалізацію оперативних управлінських рішень у короткостроковому періоді. Він охоплює моніторинг поточного стану підприємства, а також визначення його стратегічних пріоритетів у середньостроковій перспективі;

- крок III – стратегічний: передбачає здійснення комплексної оцінки рівня економічної та фінансової безпеки підприємства на основі спеціальних карт стратегічного розвитку. Цей етап спрямований на визначення досягнутих результатів та формування довгострокових орієнтирів розвитку [4].

Узагальнюючи викладене, можна визначити комплексну методологію цифровізованого маркетингу як активну модель управління бізнес-процесами підприємства, що передбачає створення та поширення персоналізованого контенту різного на цифрових платформах із застосуванням інструментів пошукової

оптимізації та механізмів колаборації. Формування сучасної інноваційної маркетингової стратегії має базуватися на таких ключових компонентах:

- створенні відеоконтенту про діяльність підприємства та його розміщенні в соціальних мережах;
- співпраці зі стейкхолдерами;
- забезпеченні крос-платформної інтеграції соціальних мереж із корпоративним веб-ресурсом.

Отже, віртуалізація бізнес-процесів є багатограним явищем, що поєднує позитивні та негативні аспекти реалізації, проте її ключовою перевагою є здатність до масштабування, а також підвищення ефективності акумулювання, розподілу та використання економічних ресурсів. У цьому контексті віртуалізація виступає важливим інструментом цифрової трансформації, спрямованої на стимулювання прогресивного розвитку стратегічно значущих секторів національної економіки.

Запропонований у дослідженні комплекс заходів щодо забезпечення ефективного функціонування системи управління фінансово-економічною безпекою торговельних підприємств дозволяє зосередити увагу управлінського персоналу на важливості цифрових трансформацій, а також на необхідності впровадження інноваційних рішень у сфері взаємодії між різними рівнями економічної безпеки та загрозами, що виникають у процесі віртуалізації бізнес-процесів.

Список бібліографічних посилань

1. Гудзь Ю. Ф., Джерелюк Ю. О., Кравчик Ю.В. Етапи формування маркетингової стратегії підприємства. *Innovation and sustainability*. 2023. № 1. С. 197-203. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.1.197.203>

2. Петрова І. Л., Лойко, Є. М. Методичні засади розробки маркетингової стратегії підприємства. *Вчені записки університету «КРОК»*. 2022. № 1 (65). С. 95–104.

3. Павлов К. В., Павлова О. М., Шостак Л. М., Романюк Д. А. Стратегічні напрями нарощення економічного потенціалу підприємства. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія : «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2021. Вип. 14. С. 90–96.

4. Стамат В. М., Нехайчик Є. Є. Основні тренди маркетингової діяльності: світовий погляд. *Modern Economics*. 2023. № 38. С. 152–157.

Одержано 21.10.2025

UDC 332.1

Larysa Serhiivna SAZANOVA,

*Senior Lecturer of the Department of Language Training,
Kharkiv National University of Internal Affairs;*

Volodymyr Stanislavovych LISOVOL,

*First (Bachelor) level higher education student,
Educational and Research Institute No. 1,
Kharkiv National University of Internal Affairs*

ECONOMIC ESSENCE, FUNCTIONS AND PRINCIPLES OF BUDGET POLICY FOR THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REGION

Економічна сутність, функції і принципи бюджетної політики соціально-економічного розвитку регіону

Робота присвячена дослідженню сучасного стану бюджетної політики у забезпеченні соціально-економічного розвитку регіону. Розглянуто роль податків та зборів у формуванні дохідної частини бюджетів регіонів та стратегічні засади системи міжбюджетних відносин. Зазначено актуальність теми у зв'язку із глобальними змінами в економічній обстановці, спричиненими широкомасштабною агресією Російської Федерації. Зроблено висновки щодо забезпечення відповідного виконання державного бюджету в умовах воєнного стану.

The formation and implementation of regional budgetary policy in Ukraine is inextricably linked to the processes of decentralisation of power, expansion of budgetary powers and strengthening of the financial independence of territories. The creation of balanced local budgets and support for an effective system of budget resource management are key factors in strengthening the economic potential of regions and improving the well-being of citizens.

Improving the budgetary system at all levels – national, regional and local – and the rational distribution of powers between them is critical to achieving the goals of the region's budgetary development policy. The process of declarative redistribution of financial resources and powers in the context of decentralisation reform has transformed two levels of government – national and local – into financially independent entities, while leaving the regional level in a weaker position, which has a negative impact on the socio-economic development of the regions [1, p. 57].

Modern budget policy is a key instrument of state regulation and an essential component of the state's financial policy. It contributes to the creation of a competitive national economy, ensures the financially self-sufficient development of all regions of the country, stimulates innovative development of economic sectors, and ensures the improvement of social standards.

Domestic literature on finance does not have a unified interpretation of the content of regional budget policy or the strategic directions for its implementation, which can negatively affect the system of its implementation and effectiveness. In

many cases, different interpretations of the term ‘budget policy’ are used, such as tax and budget policy, budget and tax policy, financial and budget policy, fiscal policy, etc. Various definitions of budget policy can form the basis for a better understanding of this concept.

Scientific literature mentions other approaches to considering state budget policy that directly relate to regions. This demonstrates the diversity, complexity and specific features of this policy for achieving socio-economic development of territories. The budget policy of a region can be viewed as a set of economic and administrative measures in the budgetary sphere, which are determined by the common goals and objectives of the state and local self-government aimed at the socio-economic development of the territory. The full implementation of regional budget policy stimulates the economic activity of administrative-territorial units, promotes rational budget planning and the effective use of local financial resources.

The main strategic goal of budget policy at the local level should be to ensure sustainable socio-economic development of territories. To achieve this goal, it is important to address issues such as balanced local budgets, increasing the financial capacity of local budgets, and improving the efficiency of financial resource use.

Ukraine’s state policy in the field of local self-government is based on the interests of territorial communities and provides for fundamental changes and systemic reforms, including decentralisation of power and the transfer of powers, resources and responsibilities from central authorities to local self-government bodies. This policy is based on the European Charter of Local Self-Government and the best international standards in this area [2, p. 89].

One of the important achievements of the first stage of budget decentralisation reform is the strengthening of the financial capacity of local budgets. Local authorities have received additional resources both to perform the powers delegated to them and to perform their independent functions. However, there are problems of uneven growth in local budget revenues in different regions, taking into account their differences in socio-economic development and infrastructure, the level of reforms implemented and their capacity.

Conclusion

The new legislative framework has significantly increased motivation for inter-municipal consolidation in the country and created the necessary legal conditions and mechanisms for the formation of powerful territorial communities of villages, towns and cities that work together to solve pressing problems.

References

1. Biudzhetna systema : pidruch. / za nauk. red. V. M. Fedosova, S. I. Yuriiia. K. : Tsentr uchbov. literatury ; Ternopil : Ekon. dumka, 2019. 871 s. (In Ukrainian)
2. Metodolohichni osnovy rozrobky platizhnoho balansu ta zovnishnoho borhu Ukrainy // Platizhnyi balans I zovnishnii borh Ukrainy za 2022 r. K.: NBU. 2023. S. 89-90. (In Ukrainian)

Received 22.09.2025

УДК 330.4

Борис Валерійович САХНЕВИЧ,

кандидат економічних наук,

заступник начальника кафедри бойового та логістичного забезпечення

Київського інституту Національної гвардії України

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У КРИЗОВИХ УМОВАХ ВІЙНИ З РОСІЄЮ

Сучасний світ визначається стрімким розвитком цифрових технологій, які стають основою економічних процесів, державного управління та міжнародної співпраці. Україна, попри надзвичайно складні умови війни з Росією, продовжує активно впроваджувати цифрові інновації. Вони не лише забезпечують функціонування суспільних і державних інститутів у кризових умовах, але й створюють підґрунтя для майбутнього розвитку.

Цифрова трансформація економіки України сьогодні виступає важливим чинником її стійкості та ефективності. Водночас вона відкриває широкі перспективи інтеграції у глобальний економічний простір після завершення війни. Саме тому дослідження цієї теми має особливе значення як для розуміння сучасних процесів, так і для прогнозування майбутнього розвитку держави.

За останні роки Україна здійснила суттєвий крок у напрямі цифровізації. Одним із символів цього процесу стала поява застосунку та порталу «Дія», який об'єднав десятки державних послуг в електронному форматі. Це не тільки зручно для громадян, а й сприяє зменшенню корупційних ризиків, прозорості економічних процесів та зростанню довіри до державних інститутів.

Цифровізація економіки проявляється у кількох ключових напрямках:

Фінансова сфера: розвиток онлайн-банкінгу, поширення безготівкових розрахунків, активна робота фінтех-стартапів. У кризових умовах війни саме цифрові платформи дозволили підтримати стабільність банківської системи.

Електронна комерція: швидкий перехід бізнесу в онлайн, розширення можливостей для малих та середніх підприємств, які навіть під час бойових дій змогли продавати продукцію через інтернет.

Дистанційна робота та освіта: цифрові технології зробили можливим функціонування значної частини економіки та освітньої системи, навіть коли фізичний доступ до офісів чи шкіл був неможливий.

Кіберзахист і збереження даних: перенесення державних реєстрів у хмарні сервіси убезпечило їх від знищення чи захоплення агресором.

Запровадження платформ, які спрощують адміністративні процеси для сил безпеки та оборони, та бойових систем, які значно підвищують ефективність бойових і тилових операцій.

Цифрова трансформація довела свою роль як фактор стійкості. Під час масованих атак на критичну інфраструктуру цифрові інструменти забезпечували зв'язок між владою і громадянами, координацію гуманітарної допомоги, фінансові операції та міжнародні платежі.

Разом із тим існують виклики: високий рівень кіберзагроз, нерівний доступ до інтернету у сільських регіонах, потреба в значних інвестиціях у цифрову інфраструктуру та людський капітал. Подолання цих проблем стане ключем до подальшої ефективності економіки.

Майбутнє України після перемоги тісно пов'язане з її інтеграцією у світовий економічний простір. Уже сьогодні країна має визначений європейський вектор розвитку. Угода про асоціацію з Європейським Союзом відкрила можливості для гармонізації законодавства, розвитку спільних ринків і цифрових сервісів.

У перспективі важливою стане участь України в Єдиному цифровому ринку ЄС, що дозволить українським компаніям працювати на рівних із європейськими партнерами, а споживачам – отримувати якісні послуги.

Цифрові технології можуть стати основою відбудови післявоєнної України:

- Smart-інфраструктура – інтелектуальні транспортні системи, «розумні» міста, ефективне управління енергоресурсами.

- Агропромисловий комплекс – впровадження агротех-стартапів, дронів, супутникового моніторингу для підвищення врожайності та експортного потенціалу.

- Медицина та освіта – розвиток телемедицини, онлайн-платформ для навчання, що дозволить швидше інтегрувати українське суспільство в глобальні знання.

- ІТ-сектор – уже зараз він приносить мільярдні надходження в бюджет та може стати локомотивом відбудови економіки.

Важливим напрямом буде співпраця з міжнародними організаціями – НАТО, ОЕСД, Світовим банком, що забезпечить доступ до технологій, фінансування та кращих практик. Розвиток цифрової дипломатії і позиціонування України як країни-лідера у сфері кіберзахисту зміцнить її роль у глобальному просторі.

Висновки. Цифрова трансформація економіки України вже довела свою ефективність у найважчі часи. Вона забезпечила гнучкість, прозорість і стійкість економічних процесів навіть під час війни.

Після перемоги цифрові технології стануть ключовим фактором відновлення та інтеграції України у світовий економічний простір. Європейська інтеграція, розвиток ІТ-сектору, цифровізація державного управління та бізнесу створять нову якість економіки, орієнтованої на інновації та конкурентоспроможність.

Таким чином, цифрова трансформація – це не лише сучасний тренд, а й стратегічна необхідність для України, яка прагне зайняти гідне місце серед провідних країн світу.

Список бібліографічних посилань

1. Міністерство цифрової трансформації України: офіційний сайт. URL: <https://thedigital.gov.ua>

2. Кабінет Міністрів України. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки. – Київ, 2018.

3. Національний банк України. Розвиток фінтеху та безготівкової економіки. – Київ, 2021. URL: <https://bank.gov.ua>

4. Програма розвитку ООН в Україні (UNDP). Цифровізація та інновації для сталого розвитку. – Київ, 2021.

5. Про затвердження переліку показників Індексу цифрової економіки та суспільства (DESI) : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.09.2023 № 774-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/774-2023-%D1%80#Text>

Одержано 06.10.2025

УДК 338.2

Анна Сергіївна СУШКОВА,

старший викладач кафедри правового забезпечення підприємницької діяльності та фінансової безпеки навчально-наукового інституту № 5

Харківського національного університету внутрішніх справ

ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ НА ТЛІ СВІТОВОГО РИНКУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СЬОГОДЕННЯ

У 2024 році Україна продовжила відновлення економіки в умовах триваючої війни, високої зовнішньої залежності та внутрішніх структурних викликів. Попри складну ситуацію, зафіксовано зростання валового внутрішнього продукту (ВВП) як у номінальному, так і в реальному вимірі, хоча темпи зростання поступово сповільнюються. Світовий ринок, натомість, стикається з ризиками стагнації, перебудови торговельних ланцюгів та геоекономічної конкуренції. В таких умовах Україна намагається знайти своє місце у глобальній економічній системі, балансуючи між потребою у фінансовій стабільності та необхідністю розвитку.

Згідно з офіційними даними, номінальний ВВП України у 2024 році становив 7,66 трлн грн, що на 17,1 % більше, ніж у 2023 році [1]. Однак реальний ВВП (у цінах попереднього року) склав 6,82 трлн грн, тобто зростання в реальному вимірі склало лише 4,3 %. Це свідчить про помітний вплив інфляційних чинників і певне гальмування економічної динаміки.

У розрізі кварталів також спостерігається нерівномірність: найбільше зростання в III кварталі (+6,7 %), а в IV кварталі відбулося скорочення на 16,4 % у порівнянні з номінальним рівнем [1]. Це пов'язано з сезонним спадом ділової активності, атаками на енергетичну інфраструктуру та зменшенням обсягу експорту в зимовий період.

Після рекордного падіння у 2022 році та помірною зростання в 2023-му, у 2024 році українська економіка увійшла у фазу сповільненого, але все ж позитивного зростання. На фоні повномасштабної війни, інфраструктурних втрат та обмеженого доступу до ринків, уряду вдалося втримати макроекономічну стабільність. Номінальний ВВП продовжував зростати завдяки інфляції, зовнішній підтримці та відновленню внутрішнього споживання. Проте

реальний ВВП тобто вироблений обсяг товарів і послуг з урахуванням інфляції вказує на те, що економічна активність зростає значно повільніше, ніж може здаватися на перший погляд.

Особливо варто звернути увагу на помітне просідання в IV кварталі, що може бути пов'язане із сезонністю, атаками на критичну інфраструктуру та скороченням експортної активності. У таблиці нижче наведено порівняння номінального та реального ВВП по кварталах, а також загальний підсумок за рік.

Таблиця 1

Валовий внутрішній продукт України у 2024 р. (млн. грн.)

Квартал	Номінальний ВВП, млн грн	Реальний ВВП, млн грн	Відхилення (реальний – номінальний), %
I кв.	1 629 400	1 464 759	-10,1 %
II кв.	1 742 535	1 568 112	-10,0 %
III кв.	2 092 353	1 952 685	-6,7 %
IV кв.	2 194 371	1 835 532	-16,4 %
Разом	7 658 659	6 821 088	-10,9 %

Ці цифри ілюструють, що приблизно одинадцять відсотків номінального зростання є інфляційною "надбавкою", а не реальним збільшенням обсягів виробництва. Найменше відхилення було зафіксовано в III кварталі, що збігається з піковим сезоном для аграрного сектору та посиленням споживчої активності. Натомість у IV кварталі вплив енергетичних атак і зменшення мобільності населення через погодні умови поглибили розрив між номінальним і реальним виміром.

Таким чином, загальна динаміка свідчить про тенденцію до уповільнення темпів зростання реального ВВП, що потребує перегляду економічної політики у напрямку посилення стимулів для інвестування, розвитку внутрішнього виробництва та модернізації інфраструктури.

Структурний аналіз ВВП за кінцевим використанням свідчить, що у 2024 році споживчі витрати сягнули 100,3 % від ВВП, що означає споживання в обсягах, більших за вироблене. Це можливо лише за рахунок значного імпорту, який у 2024 році становив -48,3 % ВВП [1].

Водночас, валове нагромадження основного капіталу становило лише 18,6 %, а експорт товарів і послуг 29,4 %, що є відносно низьким показником для відкритої економіки.

Це формує значний дефіцит торговельного балансу, що, у свою чергу, посилює залежність країни від зовнішнього фінансування та міжнародної допомоги [2].

Попри позитивну динаміку деяких показників, 2024 рік виявився критично складним для національної економіки. Ряд системних викликів не лише залишилися невирішеними, а й загострилися в умовах тривалої війни та зовнішньої нестабільності.

Найбільш показовим симптомом уразливості економіки України є негативне сальдо зовнішньої торгівлі, яке у 2024 році становило -48,3 % ВВП

[1]. Такий рівень імпортозалежності це не лише економічна, а й національна вразливість. Україна вимушено імпортує значну частку споживчих товарів, енергоносіїв, техніки та медичних засобів. При цьому експорт все ще залишається сировинним: зерно, руда, соняшникова олія товари з низькою доданою вартістю, чутливі до коливань світових цін [2].

Валові інвестиції в основний капітал у 2024 році становили лише 18,6 % ВВП критично низький рівень, який не забезпечує ані оновлення інфраструктури, ані модернізації промисловості [1]. Основні причини війна, правова нестабільність, слабкий інвестиційний захист, висока інфляція та відсутність реальних стимулів для приватного бізнесу. Це, в свою чергу, загрожує зупинкою технологічного оновлення та втратою конкурентоспроможності українських підприємств.

Зовнішнє фінансування стало ключовим джерелом підтримки бюджету. Більше 70 % дефіциту держбюджету у 2024 році покривалося грантами, пільговими кредитами та міжнародною допомогою (зокрема від ЄС, США, МВФ) [3]. Хоча це дозволяє утримувати макрофінансову стабільність у короткостроковій перспективі, водночас створює залежність від рішень зовнішніх партнерів і відсуває необхідні внутрішні реформи.

Війна, еміграція та психологічне виснаження населення призвели до зниження продуктивності праці та дефіциту кваліфікованих кадрів у низці регіонів. Освітня система працює з перебоями, а відтік молоді в ЄС триває. Відновлення людського капіталу стане найбільшим викликом після перемоги, оскільки без повернення людей не буде кому модернізувати економіку.

Попри глибину викликів, 2024 рік також окреслив певні перспективи та точки зростання, які за сприятливих умов можуть перетворитися на драйвери розвитку.

Український ІТ-сектор продовжує демонструвати стійкість і адаптивність. Обсяг експорту ІТ-послуг у 2024 році становив понад 6 млрд дол. США, зберігаючи країну у списку регіональних технологічних центрів [4]. Більше того, державні сервіси на базі "Дії" стали прикладом цифрової трансформації, яка має потенціал бути експортованою до інших країн.

Україна активно розвиває зелену енергетику, що зменшує залежність від імпорту газу та вугілля. У 2024 році введено в дію понад 800 МВт нових "зелених" потужностей, а міжнародні донори активно підтримують цей напрямок [5]. Це не лише економічна, а й безпекова перспектива: енергонезалежність запорука стійкості у майбутньому.

Через блокаду морських портів Україна розвиває сухопутні транспортні коридори через Польщу, Словаччину, Румунію, що дозволяє не лише вивозити продукцію, а й імпортувати обладнання для відновлення економіки [6]. Інтеграція в логістику ЄС це необхідний крок до повноцінного економічного членства у Євросоюзі.

Формальний початок переговорів щодо вступу до ЄС відкриває якісно нову рамку для реформ, особливо у сферах правосуддя, інституційного управління та енергетики. Європейський вектор може стати якорем стабільності та зовнішнього інвестування, якщо Україна використає це "вікно можливостей".

Отже, економіка України сьогодні балансує між кризою та можливістю прориву. Від того, як країна використає наявні переваги людський потенціал, ІТ-сектор, географічне положення і чи зможе подолати ключові проблеми залежність, імпортозалежність, відсутність реформ залежить не просто її майбутнє, а й місце у глобальній економіці.

Список бібліографічних посилань

1. Валовий внутрішній продукт України за 2024 рік. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Валовий внутрішній продукт (2024). Minfin : вебсайт. – останнє оновлення 16.07.2025. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/2024/>
3. Trading Economics. Ukraine Government Debt to GDP. URL: <https://tradingeconomics.com/ukraine/government-debt-to-gdp>
4. Trading Economics. Ukraine Current Account to GDP. URL: <https://tradingeconomics.com/ukraine/current-account-to-gdp>
5. Аналітика ІТ-експорту 2024. IT Ukraine Association: вебсайт. URL <https://itukraine.org.ua>
6. Відновлення ВДЕ у 2024 році. Держенергоефективності України. URL: <https://saee.gov.ua>
7. Розвиток логістики та прикордонних коридорів, 2024. Міністерство інфраструктури України. URL: <https://mtu.gov.ua>

Одержано 02.10.2025

УДК 378.147

Любов Василівна ЧОРНА,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри туризмознавства і краєзнавства
факультету туризму*

Карпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Ростислав Юрійович ІВАСІЮК,

*здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
факультету туризму*

Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ОСНОВА ТРАНСФОРМАЦІЙ У ТУРИЗМІ

Для сучасного періоду характерним є розвиток інформаційного суспільства та його трансформування в суспільство знань. Це зумовлює зміну векторів і пріоритетів на споживчому ринку. Особливо це актуально для сфери туризму, функціонування якої пов'язано з безперервним обміном інформацією. Саме від розподілу та використання інформаційних даних залежить конкурентоздатність всіх елементів глобалізованого ринку.

Інновації є як результатом діяльності, який втілений у новий або вдосконалений продукт, технологічні процеси, нові послуги та нові підходи до

задоволення соціальних потреб, так і чинником змін. У зв'язку з цим посилюється значущість інноваційної складової в усіх напрямках туристичної діяльності.

Туристична галузь – важлива складова світової економіки. На даний економічний сектор припадає приблизно 7% світової торгівлі. Туризм є третьою за величиною категорією експорту у світі. В окремих країнах туризм формує понад 20% ВВП, що підкреслює його особливо важливу роль в економічному розвитку.

Інновації стимулюють економічне зростання в цілому. У туризмі вони сприяють створенню нових бізнес-моделей, залученню інвестиції та дозволяють туристичним DESTINATIONам диверсифікувати свої туристичні пропозиції. Дослідники вказують, що ІТ змінює туристичну сферу, забезпечуючи автоматизацію та персоналізацію послуг [1]. Завдяки аналізу даних щодо мандрівників технології дозволяють адаптувати пропозиції у відповідності до їхніх запитів.

Цифрова трансформація, що тотожне іншомовному слову діджиталізація, відноситься до тих інновацій, які змінюють наш світ в цілому. Її використання обумовлене процесами розвитку інформаційного суспільства та його трансформуванням в суспільство знань. Діджиталізація має значний вплив на сферу туризму. Зміна векторів і пріоритетів на споживчому ринку, вагомість інноваційної складової у процесі надання туристичних послуг, гармонізація комунікаційної взаємодії зі споживачами з використанням новітніх технологій зумовлюють появу нових підходів до управління туристичними DESTINATIONами та підприємствами [2, с. 224].

Зважаючи на те, що функціонування сфери туризму пов'язане з безперервним кругообігом інформації, то виникає необхідність щодо внесення змін у способи та засоби надання туристичних послуг і в інноваціях із використанням «розумних технологій».

Туризм, як динамічна система, розвивається з урахуванням процесів смартизації. Під її впливом виникли такі терміни як:

- розумний туризм чи смарт туризм. Його слід розглядати як філософію управління та стратегічного розвитку туризму. Саме такий туризм пов'язаний з фізичними атрибутами DESTINATIONи, її концептуалізацією як більшої екосистеми та залежністю від державно-приватного партнерства;

- смарт-DESTINATION. Вона використовує можливості цифрових послуг з метою залучення більшої кількості туристів і підвищення ступеня їх комфорту перебування на своїй території. Клієнтоцентричність виступає головною відмінною рисою «розумної DESTINATIONи».

Інтеграція смарт-технологій у різні аспекти туристичної сфери від управління туристичною діяльністю та ресурсами, маркетингу та реклами до підтримки споживачів, логістики та безпеки формує базисну основу для смарт-туризму. На базі такої інтеграції створюється туристична смарт-екосистема, котра детермінується як інтегрована сукупність усіх компонентів, процесів та інституцій, що забезпечують ефективний, сталий та інноваційний розвиток туризму засобами смарт-технологій [3, с. 489].

Цифрова аналітика є вагомою частиною туристичної діяльності в умовах розумного туризму. Ключ до її використання лежить в економіці даних. Вона пов'язана з використанням технологій, що дозволяють генерувати, збирати, зберігати та аналізувати великі обсяги інформації. Дані перетворюються на цінні активи, що сприяють прийняттю обґрунтованих рішень і покращують управління туризмом, ресурсами та процесами.

У туристичній галузі процеси генерування та збору даних відбуваються постійно. Їх початком можна вважати момент, коли турист є ще тільки роздумує над плануванням поїздки та аж до моменту його повернення з туру. Процеси генерування та збору даних пов'язані з: пошуком дестинацій туризму, бронюванням авіаквитків та номерів у закладах розміщення; онлайн- та офлайн-доступом до туристичних інформаційних платформ; додатками для планування маршрутів, пошуку цікавих туристичних об'єктів; агрегованими та анонімізованими даними з мереж мобільного зв'язку.

Засобами обробки даних досягається можливість отримання інформації про потоки туристів, тривалість їхнього перебування та час, проведений у різних місцях та пунктах призначення. Вони також розкривають їхні вподобання та поведінку, що дозволяє забезпечити персоналізований досвід, адаптований до потреб і запитів подорожуючих.

Отже, туризм, як динамічна система, розвивається з урахуванням інноваційних процесів, прикладом яких є смартизація. Під її впливом реалізуються такі концепти як: розумний туризм чи, який слід розглядати як філософію управління та стратегічного розвитку туризму; смарт-дестинація, що використовує можливості цифрових послуг з метою залучення більшої кількості туристів і підвищення ступеня їх комфорту перебування на своїй території.

Список бібліографічних посилань

1. Гаврилюк В., Чорна Л.В. III технології в туристичній діяльності. *Туризм. Географія. Екологія: інновації, освіта, бізнес* : Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (20-21 березня 2025 р., м. Житомир). Житомир : Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2025. С. 133–136.

2. Воскресенська О. Є., Зінов'єва І.С. Розвиток smart-туризму: теорія та практика. *Вісник ХНТУ*. 2020. № 3(74). С. 223–231.

3. Кочума І. Ю., Красномоєць В. А. Smart-туризм як екосистема: сутність, складові та значення в забезпеченні сталого розвитку території. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 3 (50). С. 487–492.

Одержано 30.10.2025

СЕКЦІЯ 2

ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Joanna FILABER,

*Ph.D., Manager of Law and Business Law Programs,
Leader of Law Teaching Team,
WSB Merito Universities in Wroclaw (Poland)*

RIGHT TO ASYLUM VS BORDER PROTECTION IN EU LEGAL SYSTEM I.E. CHALLENGES FOR SOCIAL AND INSTITUTIONAL SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Право на притулок проти захисту кордонів у правовій системі ЄС, тобто виклики для соціального та інституційного сталого розвитку

У тезах аналізується взаємозв'язок між сталим розвитком (соціальним та інституційним) та міграційною політикою Європейського Союзу, підкреслюючи необхідність балансу між правом на притулок як фундаментальним правом людини та захистом кордонів для забезпечення стабільності. Зростання міграційної напруженості та загроз безпеці вимагає від ЄС узгодження захисту прав особистості з необхідністю ефективного управління міграцією та державними ресурсами.

Sustainable development is not only ecology and economy but also human rights, institutional stability and migration management. In such context;

- right to asylum constitutes the example of protection of human rights and solidarity
- border protection is the element of national stability and migration management;
- social sustainable development requires the balance between openness and migration control;
- EU legal system attempts to reconcile these values within the framework of a common asylum policy.

Right to asylum constitutes one of the fundamental human rights, guaranteed both by international law and European Union legal system. In the face of growing migration tension as well as border security hazards, EU Member States are facing the challenge of reconciling the protection of individual rights with the necessity to ensure stability and public order.

Within this presentation, the attempt of analysis how EU regulations on asylum, including social and institutional sustainable development, Regulation Dublin III and Frontex activities influence the shaping of institutional and social sustainable development- has been made. In such context, sustainable development shall be

understood as the balance between openness to migrants needs and effective borders and state resources management. Furthermore tensions between European solidarity and Member States sovereignty which result in migration policy fragmentary coverage has been indicated

In particular the attention was paid to the impact of migration on development of human capital; labour market and social integration as crucial elements for the long term social development. Common asylum and migration policy reform adopted in frames of EU Pact on migration and asylum of 2024, constitutes an attempt to reconcile fundamental rights protection with the necessity to enhance the effectiveness of migration management on external EU borders.

This Pact encompasses inter alia Regulation on asylum and migration management, and Return Border Procedure Regulation (RBPR) which replace the existing regulation putting the emphasis on solidarity mechanism between Member States. Introducing new model of „obligatory, yet flexible solidarity” aims at reducing disproportions between States of primary entry and other EU Members, which constitutes a crucial step towards institutional balance and shared responsibility in the light of sustainable development.

Simultaneously Regulation Dublin III (604/2013), despite numerous amendments has been strongly criticised for the excess burdening of border countries as Greece and Italy, and the lack of effective mechanisms for redistributing asylum applications. New migration Pact introduces more integral approach, taking into consideration not only legal aspects but also social and economy aspects recognizing migration as a process affecting social cohesion, the labour market, and the stability of public administration.

In the implementation of such policy, Frontex Agency (the legal authorisation of which has been significantly expanded with EU Regulation 2019/1896) plays a crucial role. Its purpose is not only protection of external borders but also operational support in the areas of returns, risk analysis and respect for human rights. Strengthening Frontex by establishing a standing border and coast guard corps up to 10,000 officers until 2027 is a manifestation of the institutionalisation of the principle of sustainable border management- which combines security with protection of human dignity. The activity of Frontex contributes to the development of a common security culture based on prevention, cooperation and solidarity, which is a prerequisite for the sustainable institutional development of the European Union.

Conclusions. Right to asylum and borders protection need not exclude each other, and its harmonisation requires common, transparent and just legal mechanisms. Sustainable social development in the EU depends on the ability to form migration policy which shall be effective and humanitarian. In result, the process of forming common asylum policy may be an example of „**legal dynamic balance**”- the constant search of compromise between security and human rights, which constitutes a foundation of European model of social development.

References

1. Carrera S., Geddes A., *The EU Pact on Migration and Asylum in light of the United Nations Global Compact on Refugees. International Experiences on*

Containment and Mobility and their Impacts on Trust and Rights, European University Institute, Italy, 2021.

2. Moreno-Lax V., *The “Crisification” of Migration Law: Insights from the EU External Border*, in: S. Burch Elias, K. Cope and J. Goldenziel (eds), *The Oxford Handbook of Comparative Immigration Law*, Oxford, 2023.

3. Moraru M., *The EU Fundamental Right to Asylum: In Search of Its Legal Meaning and Effects*. In: Iglesias Sánchez S, González Pascual M, eds. *Fundamental Rights in the EU Area of Freedom, Security and Justice*. Cambridge University Press; 2021:139-158.

4. Tsourdi E (Lilian), Costello C., “Systemic Violations” in EU Asylum Law: Cover or Catalyst? *German Law Journal*. 2023; 24(6): 982-994.

Received 31.10.2025

УДК 346.9

Павло Святославович БОРЦЕВИЧ,

кандидат юридичних наук, доцент,

професор кафедри економіко-правових дисциплін

навчально-наукового інституту права та психології

Національної академії внутрішніх справ

ПРАВОВІ ПІДХОДИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕДУРИ СКВІЗ-АУТ У СУЧАСНИХ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИНАХ

Процедура примусового викупу акцій (squeeze-out або сквіз-аут) є порівняно новим інститутом українського корпоративного права, запровадженим у 2017 році з метою підвищення рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах та спрямований на імплементацію Директиви 2004/25/ЄС Європейського Парламенту та Ради 2004/25/ЄС про тендерні пропозиції в рамках виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Процедура сквіз-аут покликана полегшити корпоративне управління, позбавивши компанії від значної кількості пасивних акціонерів, що в цілому позитивно впливає на стан економіки, оскільки створює більше можливостей для залучення капіталів інвесторів [1]. Водночас застосування цієї процедури на практиці виявило численні проблеми, пов'язані передусім із визначенням ринкової ціни викупу акцій та захистом прав міноритарних акціонерів.

Необхідно зазначити, що з 1 січня 2023 року набув чинності новий Закон України «Про акціонерні товариства» від 27.07.2022 № 2465-ІХ, яким оновлено та уточнено порядок реалізації права на примусовий викуп акцій. Так, положеннями статті 95 зазначеного Закону України передбачено, що акціонер, який володіє 95% і більше акцій товариства, має право надіслати товариству публічну безвідкличну вимогу про придбання акцій у всіх інших власників акцій товариства. Обов'язковою умовою є надання копії договору, укладеного з банківською установою, у якій відкрито рахунок умовного зберігання (ескроу). Товариство зобов'язане не пізніше наступного робочого дня розмістити

отримане повідомлення на своєму веб-сайті та в загальнодоступній інформаційній базі даних Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Паралельно з правом домінуючого акціонера на примусовий викуп існує й зворотний механізм – sell-out, який дає міноритарним акціонерам право вимагати від власника домінуючого контрольного пакету обов'язкового придбання їхніх акцій за ринковою ціною [2].

Найбільш дискусійним аспектом процедури сквіз-аут залишається питання визначення ціни викупу акцій. На практиці виникають суттєві проблеми із забезпеченням об'єктивності оцінки. Положення законодавства про сквіз-аут не містять належних запобіжників проти можливої недобросовісної поведінки власників компаній, які мають можливість занижити вартість акцій під час їх викупу [3]. Як наслідок, багато акцій у міноритарних акціонерів викупувалися за заниженою ціною, іноді в десять разів нижчою від їхньої реальної вартості [4]. Через це, суттєвим фактором у вирішенні питань є судова практика щодо застосування процедури сквіз-аут. Так, в Постанові Великої Палати Верховного Суду від 24.11.2020 у справі № 908/137/18, в якій було скасовано рішення нижчих інстанцій про відмову у задоволенні позову міноритарних акціонерів до ТОВ «ДТЕК Пауер трейд», Верховний Суд підкреслив, що процедура сквіз-аут має застосовуватись у виключних випадках з дотриманням балансу інтересів усіх акціонерів, зокрема щодо виплати справедливої компенсації міноритарним акціонерам. Власник домінуючого контрольного пакету при прийнятті рішення про примусовий викуп повинен мати легітимну мету, яка підлягає перевірці судом. У разі оскарження процедури суд має встановити: чи проводилась вона відповідно до закону; чи здійснювалась з легітимною метою; чи є запропонована ціна викупу справедливою і чи дотриманий критерій пропорційності втручання у права міноритарних акціонерів [5]. Також варто вказати на те, що суди можуть визнати недостатньою ціну, визначену оцінювачем на замовлення товариства. У справі № 910/2483/18 Верховний Суд скасував рішення нижчих інстанцій, зазначивши, що суди не перевірили розрахунок ринкової вартості акцій, не з'ясували, якими методами оцінки керувався експерт, і не врахували альтернативну експертизу, надану позивачем, за якою вартість акцій була значно вищою [6].

Висновок. Підсумовуючи, варто зазначити, що процедура сквіз-аут є важливим інструментом регулювання сучасних корпоративних відносин, який дозволяє оптимізувати структуру власності акціонерних товариств і підвищити ефективність корпоративного управління. Водночас її застосування в Україні виявило суттєві недоліки регулювання, зокрема відсутність належних гарантій визначення ринкової ціни викупу акцій у міноритарних акціонерів. Судова практика, сформована насамперед рішеннями Верховного Суду, розвивається в напрямку посилення захисту прав міноритарних акціонерів.

Список бібліографічних посилань

1. Примусовий викуп акцій. Сквіз-аут процедура. Викуп акцій. URL: <https://urkontora.com.ua/%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%83%D1%81>

%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9-%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D1-
%83%D0%BF-%D0%B0%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9/

2. Про акціонерні товариства: Закон України від 27.07.2022 р. №2465-IX. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#n1985>

3. Сквіз-аут в Україні: нюанси та нововведення. URL: <https://lcf.ua/news-/skviz-aut-v-ukrayini-nyuansi-ta-novovvedennya/>

4. Шановні колишні власники акцій, є шанс отримати гроші за акції, що забрали по процедурі сквіз-ауту! URL: <https://www.osoby.com.ua/shanovni-kolyshni-vlasnyky-akczij-ye-shans-otrymaty-groshi-za-akczyiyi-shho-zabraly-po-proceduri-skviz-autu/>

5. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 24.11.2020 р. у справі №908/137/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.govua/Review/93336732>.

6. Яких правових позицій притримуються суди, розглядаючи справи, пов'язані із процедурою примусового викупу акцій акціонерних товариств. URL: <https://urkontora.com.ua/%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%83%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9-%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D1%83%D0%BF-%D0%B0%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9/>

Одержано 29.10.2025

УДК 346.9

Павло Святославович БОРЦЕВИЧ,

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри економіко-правових дисциплін
навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ;*

Діана Сергіївна ЛУК'ЯНЧУК,

*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ*

НОВЕЛИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Євроінтеграційний курс України зумовлює необхідність системного реформування національного законодавства відповідно до стандартів Європейського Союзу. Особливої актуальності це набуває у сфері корпоративного права, яке є фундаментом ринкової економіки та інвестиційної привабливості держави. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 році стало поштовхом до масштабної трансформації правового регулювання корпоративних відносин, спрямованої на імплементацію європейських директив та регламентів у національне законодавство [1].

Трансформація корпоративного законодавства України відбувається у кількох ключових напрямках, що відповідають пріоритетам європейської правової доктрини. Це стосується забезпечення прозорості діяльності господарських товариств, підвищення рівня корпоративного управління та захист прав міноритарних акціонерів.

Важливою новелою є імплементація положень Директиви ЄС 2017/1132 про деякі аспекти права компаній. Зокрема, це стосується спрощення процедур реєстрації юридичних осіб, запровадження електронного документообігу у корпоративній сфері, підвищення вимог до розкриття інформації про кінцевих бенефіціарних власників [2].

Серед найважливіших новел слід відзначити запровадження вимог щодо корпоративного управління для публічних акціонерних товариств, включаючи обов'язкове створення наглядової ради, формування комітетів при наглядовій раді, встановлення вимог до незалежних директорів. Ці зміни відповідають принципам корпоративного управління ОЕСР та директивам ЄС щодо управління акціонерними товариствами.

Необхідно відмітити, що одним із найбільш революційних нововведень у корпоративному праві України стало законодавче закріплення інституту корпоративного договору. Відповідно до статті 7 Закону України "Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю", учасники товариства можуть укладати корпоративний договір, за яким вони зобов'язуються реалізовувати свої права та повноваження певним чином або утримуватися від їх реалізації [3]. Інститут корпоративного договору, що широко використовується у країнах ЄС, надає учасникам господарських товариств додаткову гнучкість у регулюванні внутрішньо корпоративних відносин, дозволяє узгодити інтереси різних груп учасників, забезпечити баланс між правами та обов'язками [4].

Варто також зосередити увагу на важливості імплементації вимог європейського законодавства щодо прозорості корпоративних відносин. Зокрема, це стосується розкриття інформації про структуру власності, фінансову звітність, операції з пов'язаними особами та іншу суттєву інформацію [5].

Запровадження вимоги щодо ідентифікації та верифікації кінцевих бенефіціарних власників юридичних осіб відповідно до Закону України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення" також спрямовано на євроінтеграційний процес. Створення Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців забезпечує публічність інформації про кінцевих бенефіціарів, що відповідає вимогам Директиви ЄС (EU) 2015/849 про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей.

Незважаючи на значний прогрес у реформуванні корпоративного законодавства, залишається низка викликів, які потребують подальшого вирішення. По-перше, це проблема правозастосування та забезпечення ефективного судового захисту корпоративних прав. По-друге, актуальною залишається проблема корпоративних конфліктів та рейдерства, що негативно впливає на

інвестиційний клімат. По-третє, важливим напрямом є розвиток корпоративної культури та підвищення стандартів корпоративного управління. Це передбачає не лише законодавчі зміни, але й зміну підходів до ведення бізнесу, підвищення професійного рівня керівників та членів наглядових рад, впровадження кращих практик корпоративного управління.

Висновок. Реформування корпоративного законодавства України в контексті євроінтеграції є комплексним процесом, який охоплює всі аспекти корпоративних відносин – від реєстрації юридичних осіб до їх реорганізації та ліквідації. Прийняття Закону про товариства з обмеженою відповідальністю, удосконалення регулювання акціонерних товариств, запровадження інституту корпоративного договору, підвищення вимог до прозорості та корпоративного управління – все це свідчить про послідовне наближення українського корпоративного права до європейських стандартів.

Водночас, успішна імплементація європейських норм потребує не лише законодавчих змін, але й створення ефективної системи їх застосування, включаючи незалежну судову систему, професійні регуляторні органи, розвинену корпоративну культуру. Подальше реформування має бути спрямоване на забезпечення балансу між захистом прав учасників корпоративних відносин та забезпеченням гнучкості і конкурентоспроможності українського корпоративного права на європейському та світовому ринках.

Список бібліографічних посилань

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Міжнародний документ від 27.06.2014. Верховна Рада України. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
2. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2017/1132 від 14 червня 2017 року щодо деяких аспектів корпоративного права (кодіфікація). Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_014-17#Text
3. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України від 06.02.2018 № 2275-VIII. Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 13. Ст. 69.
4. Майданик Р. А. Корпоративний договір у системі цивільно-правових договорів. *Приватне право і підприємництво*. 2018. Вип. 18. С. 15-19.
5. Директива 2013/34/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2013 року про щорічну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність та пов'язану звітність певних типів підприємств. *Official Journal of the European Union*. 2013. L 182.

Одержано 01.11.2025

УДК 346.9

Павло Святославович БОРЦЕВИЧ,

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри економіко-правових дисциплін
навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ;*

Олена Юріївна МОЗГОВА,

*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ*

АСПЕКТИ ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВОГО АНАЛІЗУ ПРОЦЕДУР ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ОПЕРАЦІЯМИ З ДАВАЛЬНИЦЬКОЮ СИРОВИНОЮ В УКРАЇНІ ТА У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Прагнення України набути членства в Європейському Союзі обумовило необхідність змін в регулюванні багатьох сфер суспільного життя та ведення бізнесу. Зокрема, актуальною є гармонізація митного законодавства України у сфері регулювання операцій із давальницькою сировиною, а саме: митного режиму переробки, відповідно до стандартів Європейського Союзу та міжнародних норм. Такий митний режим виступає одним із центральних механізмів стимулювання експортної діяльності та залучення інвестицій, що передбачає забезпечення ефективного і, водночас, не надмірно обтяжливого митного контролю.

Необхідно зазначити, що згідно з положеннями Податкового кодексу України давальницька сировина – це сировина, матеріали, напівфабрикати, комплектуючі вироби, енергоносії, що є власністю одного суб'єкта господарювання (замовника) і передаються іншому суб'єкту господарювання (виробнику) для виробництва готової продукції, з подальшим переданням або поверненням такої продукції або її частини їх власникові або за його дорученням іншій особі. [1] Положеннями Митного кодексу України, зокрема Главою 23 "Переробка на митній території", передбачено умовне повне звільнення від митних платежів на ввезену сировину.[2] В країнах ЄС, ці операції відомі під назвою "Inward Processing" (Переробка на митній території) і регулюються положеннями Митного кодексу Європейського Союзу (УСС). [3] Порівняльно правовий аналіз законодавства України з правом ЄС в сфері митного контролю дозволив виявити наступні основні відмінності. По-перше, у питаннях оподаткування ЄС переважно використовує Систему відстрочки (Suspension System) митних платежів, тоді як в Україні застосовується модель із умовним звільненням від сплати мит одразу. По-друге, стосовно ідентифікації та контролю за вихідними продуктами. Українське законодавство вимагає обов'язкового закріплення обсягів кінцевого продукту в контракті та жорсткої перевірки відповідності ввезеної сировини готовій продукції, що демонструє більш жорсткий підхід.[4] Натомість у ЄС широко використовується принцип еквівалентних товарів

(Equivalent Goods), який дозволяє залучати ідентичну місцеву сировину для виробництва з подальшим реекспортом. Такий підхід значною мірою полегшує логістичні та виробничі процеси відповідно до положень Кіотської конвенції ВМО.[5] По-третє, попри те, що Україна передбачає певні преференції для авторизованих економічних операторів (АЕО), система ЄС пропонує для них ширший спектр пільг. Серед них – знижена частота контролю та можливість самостійно завершувати митні процедури, що створює більш сприятливі умови для економічних операторів. Наявні механізми митного нагляду в Україні, незважаючи на загальну відповідність світовим засадам, лишаються бюрократично обтяжливими. Головною завадою є нешироке впровадження передових інструментів спрощення, зокрема засади еквівалентних товарів, що стримує виробничі спроможності та робить український простір менш конкурентним порівняно з державами ЄС.

Висновок. Підсумовуючи, варто зазначити, що вітчизняний митний контроль щодо операцій з давальницькою сировиною вимагає подальшого пом'якшення та технологічного оновлення. Впровадження інструментів, що відповідають практиці ЄС (особливо принцип "еквівалентних товарів"), є вирішальним кроком до піднесення ефективності зовнішньоекономічної діяльності, зменшення адміністративного тиску на підприємництво та прискорення євроінтеграційних процесів України.

Список бібліографічних посилань

1. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
2. Митний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
3. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року про встановлення Митного кодексу Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#Text
4. Ананська М.О., Мостова І.В. Поняття, класифікація та проблемні питання обліку операцій з давальницькою сировиною. Матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України» (Одеса, 31 травня – 1 червня 2018 р.). URL: <https://economics.net.ua/files/science/oblik/2018/tezy.pdf>
5. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text

Одержано 01.11.2025

УДК 343.1

Вікторія Володимирівна ВІНЦУК,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології

навчально-наукового інституту № 5

Харківського національного університету внутрішніх справ

АКТУАЛІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ПРОТИДІЇ ЕКОНОМІЧНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

З початком повномасштабної військової агресії проти України питання правових механізмів протидії злочинам набуло критичної актуальності. Українське законодавство передбачає низку правових норм, спрямованих на покарання осіб, які здійснюють злочини проти основ національної безпеки, воєнні злочини та інші правопорушення в умовах війни. Правопорядок в умовах правового режиму воєнного стану є особливим суспільно-правовим станом, який забезпечує стабільність, безпеку та ефективність управління в умовах загрози національній безпеці [1, с. 42]. Але не меншу загрозу несуть й економічні злочини. Як наголошується у Стратегії національної безпеки України «непослідовність та незавершеність реформ і корупція перешкоджають виведенню української економіки з депресивного стану, унеможливають її сталі і динамічне зростання, підвищують уразливість до загроз, підживлюють кримінальне середовище». Розроблена і затверджена Указом Президента України від 11.08. 2021 №347/2021 Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року[2]. Стратегія забезпечення державної безпеки (затверджена Указом Президента України №56/2022 від 16.02. 2022) до об'єктів забезпечення державної безпеки відносить у тому числі й економічний потенціал і визначається, що «олігархічними колами встановлено контроль над стратегічними підприємствами та галузями національної економіки, у тому числі через вплив на політичні інститути та процеси» [3].

Саме в тих умовах, коли держава недостатньо може впливати на регулювання законних та інших соціально-економічних відносин, злочинність намагається встановити над цими відносинами свій контроль. У таких обставинах з 2022 року перебуває й Україна[4, с.516]. За даними Офісу Генерального прокурора, одне з провідних місць за кількісними показниками (і провідне за критерієм галузевої приналежності) у структурі економічної злочинності посідають кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності, кількість яких протягом останніх трьох років є відносно стабільною і такою, що має тенденцію до збільшення[5]. Як свідчать дані офіційної статистики, частка кримінальних правопорушень, вчинених у сфері оборони (у структурі кримінальних правопорушень за видами економічної діяльності), протягом останніх трьох років зростає з 7,3% у 2022 р. до 13,6% у 2023 р. та 14,1% у 2024 р.[6]. Згодна, що такий стан справ не може не викликати занепокоєння, адже збільшення кримінальних правопорушень, вчинених у сфері оборони, становить особливу загрозу для національної безпеки України в умовах воєнного стану [7, с. 186].

Таким чином, кримінально-правові засоби протидії в умовах війни є не лише інструментом захисту правопорядку, а й важливим компонентом національної та міжнародної безпеки. В умовах війни зростає масштаб кримінальних загроз, що ставлять під сумнів стабільність національної безпеки та правопорядку. Необхідність оперативного реагування через кримінально-правові механізми дозволяє мінімізувати наслідки як внутрішніх, так і зовнішніх загроз [8, с. 511]

Великого значення набирає й розвиток інформаційних технологій і їх запровадження до площини кримінального процесу не можна зупинити, однак законодавча регламентація досліджуваних питань з урахуванням досвіду окремих країн і національних інтересів потребує подальшого системного вдосконалення [9, с.107].

Отже, в умовах війни злочинність набуває специфічного характеру, що потребує адаптації законодавства до нестандартних умов та необхідності актуалізувати його до умов євроінтеграції.

Список бібліографічних посилань

1. Вінчук, В. В., Варійчук М.А. Правопорядок в умовах правового режиму воєнного стану. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави* : тези доп. XIII Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 30-річчю Харк. нац. ун-ту внутр. справ у статусі університету (м. Вінниця, 22 листоп. 2024 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Нац. акад. прав. наук України. – Вінниця : ХНУВС, 2024. – С. 42–43.

2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки» : Указ Президента України від 16.02.2022 No56/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#Text>

3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки» : Указ Президента України від 16.02.2022 No56/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#Text>

4. Вінчук В. В., Лотоцька І. Ю. Правові та процесуальні засоби протидії проявам злочинності в умовах війни. *Злочинність і протидія їй в умовах війни та у повоєнній перспективі: міждисциплінарна панорама* : зб. тез доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 16 квіт. 2025 р.) / МВС України ; Нац. поліція України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ; Кримінол. асоц. України. – Вінниця : ХНУВС, 2025. – 516-519 с.

5. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>

6. Про кримінальні правопорушення, вчинені на підприємствах, в установах, організаціях, за видами економічної діяльності. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-kriminalni-pravoporushennya-vchineni-na-pidpriyemstvah-v-ustanovah-organizaciyah-za-vidami-ekonomichnoyi-diyalnosti-2>

7. Пузирьов М., Дзюба В. Економічна злочинність в умовах воєнного стану як загроза національній та державній безпеці України. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*: Науковий журнал. 2024. Спеціальний випуск №1 (132) «Права людини та правоохоронна діяльність в умовах воєнного стану». С. 184–190 URL: <https://doi.org/10.31733/2078-3566/2024-5-28>

8. Черевко К. О. Присяжнюк В. В. Вплив воєнного стану на кримінальне законодавство. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави* : тези доп. XIII Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 30-річчю Харк. нац. ун-ту внутр. справ у статусі університету (м. Вінниця, 22 листоп. 2024 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Нац. акад. прав. наук України. – Вінниця : ХНУВС, 2024. С. 510–511.

9. Зінченко Д. А, Висоцький М. О. Роль міжнародних організацій у розслідуванні воєнних злочинів під час активних бойових дій. *Захист та дотримання прав громадян органами Національної поліції України в умовах воєнного стану* : тези доп. учасників наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 7 груд. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. парк «Наука та безпека». – Вінниця : ХНУВС, 2023. – С. 106–108 URL: <https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/19706>

Одержано 30.10.2025

УДК 343

Вікторія Володимирівна ВІНЦУК,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології

навчально-наукового інституту № 5

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Вікторія Олександрівна ГЛАЗКОВА,

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

навчально-наукового інституту № 5

Харківського національного університету внутрішніх справ

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ У СПРАВАХ ПРО ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: ПОШУК БАЛАНСУ МІЖ ЕФЕКТИВНІСТЮ ТА СТАНДАРТАМИ ЄС

У сучасних умовах євроінтеграції України постає гостре питання пошуку рівноваги між необхідністю ефективного та швидкого розкриття злочинів в сфері економічної діяльності і безумовним дотриманням демократичних процесуальних гарантій та стандартів Європейського Союзу, що вимагає ретельного аналізу та оптимізації правового регулювання проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій.

Економічні злочини характеризуються складним, багатоаспектним і часто латентним механізмом, що значно ускладнює процес доказування. Як зазначає Т.О. Часова, ці правопорушення найчастіше поєднуються зі службовими, а їх вчинення пов'язане з використанням особою своїх повноважень [1, с. 325]. Серед ключових особливостей механізму вчинення, які зумовлюють специфіку розслідування, А. Ф. Волобуєв виділяє: вчинення комплексів злочинів організованими групами з розподілом функцій; використання підприємств та їх банківських рахунків для передачі незаконно отриманих коштів; маскування незаконних операцій під легальні господарські операції шляхом укладення фіктивних цивільно-правових угод [2, с. 18].

Найбільш поширеними та ефективними інструментами у викритті механізмів вчинення цих злочинів є економічні та бухгалтерські експертизи. Вони дозволяють провести глибокий аналіз фінансових потоків, виявити суттєві розбіжності між декларованими доходами та реальними витратами, а також встановити факти фіктивного підприємництва чи умисного ухилення від сплати податків. Важливість цього інструменту підтверджується статистикою: дослідження демонструють, що економічна експертиза призначається у понад 90% кримінальних проваджень, пов'язаних із податковими злочинами, що свідчить про її ключову роль у розкритті цієї категорії правопорушень [3].

Окрему категорію сучасних методів складає фінансове профілювання, яке є дієвим інструментом для виявлення активів, одержаних злочинним шляхом. Його методологічна сутність полягає у комплексному аналізі динаміки змін у власному капіталі особи та порівнянні її офіційно підтверджених доходів із загальним обсягом витрат протягом певного періоду. Для цього використовується спеціальна формула: «Зміни у власному капіталі + Видатки = Доходи». Виявлення суттєвої позитивної різниці між правою та лівою частиною цього рівняння є прямим індикатором наявності в особи нелегальних джерел доходу, отриманих злочинним шляхом [4, с. 8–12].

Складність розслідування економічних злочинів, які все частіше набувають транснаціонального характеру, обумовлює необхідність тісної та злагодженої взаємодії між усіма учасниками досудового провадження. Цей напрямок постає другим ключовим вектором оптимізації процесу розкриття та розслідування даної категорії правопорушень. Фундаментальною основою такої взаємодії є ефективна співпраця між слідчим та оперативним працівником, яка є обов'язковою умовою для якісного документування протиправної діяльності організованих груп. Як справедливо зауважує Р.М. Білокінь, саме проведення негласних слідчих (розшукових) дій на початкових етапах розслідування часто забезпечує отримання вирішальних доказів, що мають ключове значення для всього кримінального провадження [5, с. 85].

Не менш важливим компонентом є міжвідомча взаємодія, зокрема з Державною службою фінансового моніторингу, Національним агентством України з питань виявлення, розшуку та управління активами, Державною податковою службою та іншими органами контролю. Така співпраця дозволяє системно аналізувати інформацію про підозрілі фінансові операції, оперативно

виявляти, відстежувати та накладати арешт на активи, одержані злочинним шляхом, що істотно підвищує ефективність заходів щодо відшкодування завданої шкоди[4, с. 30–34].

Заслуговує окремої уваги міжнародне співробітництво, яке через механізми взаємної правової допомоги та спеціалізовані міжнародні мережі (зокрема, Камденську міжвідомчу мережу з повернення активів CARIN, Ініціативу з повернення викрадених активів StAR) постає життєво необхідним інструментом для ефективного відстеження транснаціональних фінансових потоків, розшуку та повернення активів, виведених за кордон. Активна участь у таких міжнародних форматах співпраці є прямим відображенням відповідності української правової системи стандартам ЄС у сфері боротьби з організованою злочинністю та протидії легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом.

Отже, КПК України [6] формує широкий арсенал процесуальних повноважень для слідчих, однак їх практичне застосування в контексті розслідування економічних злочинів потребує ретельного балансування між оперативною ефективністю і дотриманням прав суб'єктів господарювання. Це питання постає центральним у контексті гармонізації національного законодавства з правовими стандартами Європейського Союзу.

Оптимізація правового регулювання проведення слідчих дій у справах про економічні злочини вимагає комплексного системного підходу, який поєднує три взаємопов'язані напрями вдосконалення, тобто: 1) необхідним є послідовне розширення арсеналу спеціальних знань і сучасних інноваційних дослідницьких методів, а саме таких як фінансове профілювання, а також залучення висококваліфікованих експертів у сферах економіки, ІТ та фінансів для якісного та об'єктивного доказування обставин складних економічних правопорушень; 2) ключове значення має формалізація та вдосконалення інституційних механізмів взаємодії шляхом створення прозорих і ефективних алгоритмів інформаційного обміну між слідчими, оперативними підрозділами, державними органами та міжнародними партнерами, що дозволить формувати цілісні стратегії розслідування та адекватну реакцію на транснаціональний характер економічної злочинності; 3) непохитне збереження та посилення інституту судового контролю. Гарантії дотримання прав людини та інтересів бізнесу, зокрема через обов'язковий судовий дозвіл на проведення таких дій, як обшуки, тимчасовий доступ до документів і НСРД, є обов'язковою умовою наближення правової системи України до стандартів ЄС.

Таким чином, пошук оптимального балансу між оперативною ефективністю та процесуальними гарантіями слід розглядати не як обмежувальний фактор, а як стратегічну передумову успішної, легітимної та виваженої боротьби з економічною злочинністю. Саме такий підхід відповідає євроінтеграційним вимогам та основним засадам верховенства права, забезпечуючи довіру як до правоохоронної системи, так і до інституцій держави в цілому.

Список бібліографічних посилань

1. Часова Т. О. Особливості доказування економічних злочинів. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 4. С. 324–328. URL: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2019.56> (дата звернення: 28.10.2025).
2. Волобуєв А. Ф. Особливості відкриття кримінальних проваджень щодо економічних злочинів. *Актуальні проблеми кримінального та процесу: матеріали III Всеукраїнської наук.-практ. конференції* (м. Кривий Ріг, 16 червня 2017 р.). 287 с. С. 18.
3. Khalymon S., Polovnikov V., Kravchuk O., Marushchak O., Strilets O. Forensic Economic Examination as a Means of Investigation and Counteraction of Economic Crimes in East Europe (Example of Ukraine). *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2019. Vol. 22, Issue 3. P. 1–8. URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/Forensic-economic_2019_22_3.pdf (дата звернення: 28.10.2025).
4. Розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з обігом активів, одержаних злочинним шляхом: метод. рек. / Л. В. Герасименко, О. В. Тихонова, В. В. Тацієнко, І. Кржечковскіс ; за заг. ред. С. С. Чернявського. – Київ : Нац. академія внутр. справ, 2023. – 38 с.
5. Білокінь Р. М. Криміналістична тактика слідчого під час досудового розслідування економічних злочинів. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2023. № 3. С. 84–90. URL: <https://doi.org/10.32782/pyuv.v3.2023.17> (дата звернення: 28.10.2025).
6. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI : станом на 1 серп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 28.10.2025).

Одержано 30.10.2025

УДК 336.22.(477)/342.9

Артем Вікторович ДОБРОВІНСЬКИЙ,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри правового забезпечення

підприємницької діяльності та фінансової безпеки

навчально-наукового інституту № 5

Харківського національного університету внутрішніх справ

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СЕРВІСНИХ ПОДАТКОВИХ ПОСЛУГ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ КРАЇНИ

Сучасні виклики економіки країни, що пов'язані з національною обороною та забезпеченням стійкості суспільного виробництва спираються на здатність використання інструментів регулювання, до яких належить податкова діяльність. Податки в багатьох країнах використовуються, як знаряддя фіскальної дієздатності, стимулювання економічного розвитку, а деякі вчені наполягають на захисній функції оподаткування[1]. Різноманіть поглядів на оподаткування в науці - це свідчення багатоаспектності податкової діяльності, важливість якої

пов'язана з потребою забезпечення стабільності та системності суспільного виробництва. З цих позицій оподаткування потребує удосконалення з позицій розвитку інформаційного простору та впровадження цифрових інструментів, зокрема і в наданні сервісних податкових послуг.

Сервісні послуги - це допоміжні сервіси в оподаткуванні, які податкова адміністрація надає платникам, щоб полегшити виконання їх зобов'язань. Відповідно до ст. 14 п. 1 п.п. 226-1 Податкового Кодексу України сервісне обслуговування платників це - надання адміністративних, консультаційних, довідкових, інформаційних, електронних та інших послуг, пов'язаних з реалізацією прав та обов'язків платника відповідно до вимог податкового та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючий орган [2]. Вони мають важливе значення для зручності платників та забезпечують виконання податкового обов'язку. Основні види таких послуг:

- інформаційно-консультаційні послуги це – гарячі лінії, чат-боти, консультації в податкових інспекціях, методичні листи, пам'ятки;
- пояснення норм і роз'яснення, тобто офіційні листи, роз'яснення щодо застосування норм, роз'яснювальні кампанії;
- електронний кабінет платника, тобто надання доступу до декларацій, платежів, стану обліку, історії взаємодій;
- попередні узгодження (пре-аудит, попередній розрахунок податкових зобов'язань). Платник може отримати попереднє рішення чи консультацію перед здійсненням операцій;
- онлайн-форми, інструкції, калькулятори, тобто автоматизовані інструменти для самостійного розрахунку податків, перегляду сценаріїв;
- навчальні семінари, вебінари для платників, що проводяться з метою підвищення фінансової грамотності, роз'яснення змін у податковому законодавстві;
- зворотний зв'язок та облік скарг/прохання, як система звернень, апеляцій, реагування на звернення платників;
- сервіси щодо оскарження (медіація, альтернативне вирішення спорів), які передбачені законодавством;
- автоматичні нагадування, SMS-повідомлення, електронні сповіщення, нагадування про строки, зміни, документи тощо;
- підтримка адаптації малих підприємств, стартапів, тощо, спеціальні консультації, спрощення процедур, «єдиний вікно» та інші.

Завдяки сервісному підходу з використанням засобів цифровізації адміністрування оподаткування підвищується лояльність платників, знижується ризики помилок, економляться ресурси. У сучасних державах усе більше уваги приділяється адмініструванню, яке спрямоване на клієнта, на зручність сплати для нього і на інструменти спрощення виконання податкового обов'язку. Так, розвиток ІТ - компаній та надання електронних послуг у світі призвело до необхідності створити нові умови стягнення непрямих податків з цих послуг. Прийняття Директиви 2006/112 ЄС від 26.11.2006 року "Про загальну систему податку на додану вартість" спричинило впровадження нових принципів сплати

ПДВ, а саме застосування ставки ПДВ країни постачальника, а якщо постачальник знаходиться за межами країни ЄС застосовується ставка ПДВ країни одержувача [3]. Такій підхід стимулює розвиток діджиталізації, зокрема і в сфері надані сервісних податкових послуг.

Враховуючи чинне законодавство, практику адміністрування в оподаткуванні та думки вчених слід признати потребу впровадження сучасних цифрових технологій в сферу оподаткування і стимулювання діяльності постачальників з врахуванням сучасного напрацювань в цій сфері.

Висновок. Забезпечення стійкості економічного розвитку залежить від організації податкової діяльності спрямованої на захист інтересів платників податків шляхом впровадження сервісних податкових послуг, що потребує наступного:

- продовження діджиталізації, шляхом автоматизації адміністративних процедур, застосуванням штучного інтелекту, аналітики великих даних для прогнозування й вибору платників до перевірок, тощо;

- поширення принципу risk-based адміністрування та співпраці з платниками (cooperative compliance);

- удосконалення нормативної бази, шляхом визначення категорій, уточнення повноважень суб'єктів адміністрування, запровадженням цифрових інструментів оподаткування;

- посилення прозорості та підзвітності адміністрування через використання сучасних засобів інформації, доступності її до споживачів та платників податків;

- спрощення адміністративних процедур в оподаткуванні через надання електронних послуг та інших.

Список бібліографічних посилань

1. Гетманець О. П., Коробцова Д. В. Правові засади протидії фінансовим ризикам у системі національної безпеки. *Форум Права*. 2025. №82(2). С. 25–34. URL: <http://doi.org/10.5281/zenodo.15560518>

2. Податковий кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 08.04.2011. № 13-14, № 15-16, № 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2755-17>

3. Кочетков В. Світова практика оподаткування в сфері електронних послуг. *Vigo-Lex: вебсайт*. 27.05.2021. URL: <https://vigolex.net/svitova-praktyka-opodatkovannya-v-sferi-elektronnyh-poslug/>

Одержано 28.10.2025

УДК 347.78:004.738.5

Андрій Олександрович ЄФРЕМОВ,

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня

ПВНЗ «Європейський університет»

МІЖНАРОДНІ ПІДХОДИ ДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АЗАРТНИХ ІГОР У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Стрімка цифровізація ринку азартних ігор, зумовлена глобальною доступністю онлайн-платформ і мобільних застосунків, а також транснаціональним характером провайдерів і платіжної інфраструктури, створює нові виклики для правового регулювання у цифровому середовищі. Різноманіття регуляторних моделей (від заборони до ризик-орієнтованого ліцензування) створює виклики для гармонізації правил, взаємного визнання ліцензій і транскордонного нагляду. На перший план виходять питання захисту прав споживачів (верифікація віку, інструменти відповідальної гри, ліміти депозитів), протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму (KYC/AML), податкової нейтральності та боротьби з рекламою, що націлена на вразливі групи.

Цифрове середовище породжує нові ризики, зокрема ставки на кіберспорт, «loot boxes», використання криптоактивів і смарт-контрактів, а також потребує узгодження з нормами захисту персональних даних і кібербезпеки. Водночас регулятори дедалі частіше використовують аналітику даних для нагляду й виявлення шахрайства та договірних матчів. У цих умовах зростає значення міжнародної координації (міждержавні угоди, стандарти фінансового моніторингу, рекомендації наднаціональних інституцій) для вироблення ефективних, пропорційних і технологічно нейтральних правил, що забезпечують баланс між свободою ринку, суспільними інтересами та інноваціями.

У наукових працях розглянуто аспекти міжнародних підходів до правового регулювання азартних ігор у цифровому середовищі. Автори аналізують еволюцію законодавства, механізми фінансового моніторингу та вплив міжнародних стандартів FATF на забезпечення прозорості й запобігання відмиванню коштів у сфері грального бізнесу [1; 2; 3]. Азартні ігри є специфічним видом господарської діяльності, що поєднує економічний, соціальний і правовий аспекти. У міжнародній практиці поняття «азартна гра» визначається як діяльність, що ґрунтується на випадковості, передбачає внесення ставки та можливість отримання виграшу. Основними ознаками азартної гри вважаються: внесення гравцем коштів або іншого майнового еквівалента; елемент випадковості, який визначає результат; можливість отримання матеріальної вигоди.

У міжнародному правовому полі азартні ігри охоплюють як традиційні форми (казино, лотереї, букмекерські ставки), так і сучасні цифрові формати, а саме: онлайн-казино, мобільні застосунки, інтерактивні ігри з грошовими ставками.

У різних країнах світу застосовуються власні підходи до класифікації азартних ігор залежно від історичних, правових та економічних особливостей. У Великій Британії відповідно до Gambling Act 2005 виділяються три основні

категорії: gaming (участь у грі на основі випадковості заради виграшу), betting (укладення пари) та lotteries (розіграші з попередньо визначеним призовим фондом). У Сполучених Штатах Америки поняття gambling, wagering і betting використовуються у різних нормативних актах як взаємопов'язані, але не тотожні терміни, що охоплюють різні аспекти ігрової діяльності — від ставок до участі в іграх на випадковість. У країнах Європейського Союзу єдина система класифікації відсутня, однак поширеним є розподіл азартних ігор на наземні (land-based) та дистанційні (remote) форми, що відображає специфіку регулювання традиційного й онлайн-гемблінгу.

Класифікація азартних ігор у міжнародній практиці також здійснюється за критерієм організаційної форми провадження діяльності. У цьому контексті розрізняють: 1) офлайн-гемблінг є традиційними формами азартних ігор, що проводяться у фізичних закладах (казино, гральні зали, лотереї); 2) онлайн-гемблінг включає діяльність, що здійснюється з використанням мережі Інтернет, зокрема інтернет-ставки, онлайн-покер, кіберспортивні змагання та віртуальні ігри; 3) гібридні форми як поєднання фізичної присутності гравця з цифровими технологіями, наприклад live-casino, де відтворюється ефект реальної участі через онлайн-трансляцію.

Цифрова трансформація економіки спричинила глибокі зміни у сфері грального бізнесу. Такі сучасні технології як: хмарні сервіси, блокчейн, штучний інтелект, мобільні застосунки, створили нові можливості для розвитку онлайн-гемблінгу. Якщо раніше азартні ігри вимагали фізичної присутності гравця у гральному закладі, то нині більшість операцій здійснюється у цифровому форматі, часто без географічних обмежень.

До нових форм азартних ігор у цифровому середовищі належать: онлайн-казино (інтерактивні платформи для ставок і слотів); кіберспортивні ставки (eSports betting); мобільні ігрові застосунки; блокчейн-ігри та NFT-гемблінг, де використовуються криптовалюти й токени; соціальні ігри (social gaming), що частково мають ознаки азартності. Всі вищевказані форми створили нові виклики для правового регулювання. По-перше, транскордонність діяльності онлайн-платформ ускладнює контроль за дотриманням законодавства. По-друге, ідентифікація гравців і забезпечення їхнього віку та резидентства потребують впровадження ефективних систем верифікації (KYC – Know Your Customer). По-третє, використання криптовалют і децентралізованих платіжних систем створює ризики відмивання коштів та ухилення від оподаткування.

Додатковими проблемами є захист персональних даних, запобігання ігровій залежності та відповідальна реклама азартних послуг. Міжнародні регулятори – FATF, Європейська комісія, Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) – наголошують на необхідності уніфікації підходів до моніторингу операцій і прозорості фінансових потоків у гральному секторі.

Висновок. Отже, стрімка цифровізація ринку азартних ігор, зумовлена глобальною доступністю онлайн-платформ, мобільних застосунків і транс-національним характером провайдерів, потребує переосмислення традиційних правових інструментів. Існує необхідність вироблення міжнародно узгоджених

правил, спрямованих на забезпечення прозорості, відповідальної гри та запобігання криміналізації грального бізнесу. Особливої уваги потребує врегулювання питань захисту прав споживачів, протидії відмиванню коштів (KYC/AML), регулювання використання криптоактивів, смарт-контрактів, ставок на кіберспорт і «loot boxes». Визначальною стає роль міжнародних інституцій — FATF, Європейської комісії, ОЕСР — у формуванні стандартів прозорості та відповідального гемблінгу.

Список бібліографічних посилань

1. Барабаш Ю. Гральний бізнес в Україні: законодавче регулювання та перспективи розвитку. *Право України*. 2023. № 1. С. 85–92.

2. Демченко І. Л. Фінансовий моніторинг у сфері грального бізнесу: європейський досвід та українські реалії. *Економіка та право*. 2023. № 4 (58). С. 127–133.

3. Мартиненко П. А. Роль міжнародних стандартів FATF у забезпеченні прозорості фінансових операцій у гральному бізнесі. *Актуальні проблеми фінансового контролю*. 2024. № 1. С. 142–149.

Одержано 01.11.2025

УДК 336.71:004.738.5(477+4-67ЄС)

Максим Павлович ЗДОРОВИЙ,

*здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Державного біотехнологічного університету;*

Олександр Володимирович ГОРОХ,

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Державного біотехнологічного університету*

ГАРМОНІЗАЦІЯ РЕГУЛЮВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ З ДИРЕКТИВАМИ ЄС У СФЕРІ ЦИФРОВИХ ФІНАНСІВ

Україна активно адаптує національне законодавство до вимог Другої платіжної директиви ЄС (PSD2). Ключовим кроком стало ухвалення Закону України «Про платіжні послуги» №1591-IX від 30.06.2021 р., який модернізує платіжний ринок та враховує норми PSD2. Цим законом запроваджено нові категорії надавачів платіжних послуг (зокрема фінтех-компанії, поштові оператори), розширено перелік платіжних послуг і створено основу для відкритого банкінгу (Open Banking) - стандартизованого обміну даними через API між банками та третіми сторонами за згодою клієнтів.

Практична реалізація Open Banking завершилася 1 серпня 2025 р., коли набули чинності положення НБУ про відкритий банкінг (глава 4 Закону про платіжні послуги) – це фінальний етап імплементації PSD2 в Україні. Отже, станом на 2025 р. українська платіжна інфраструктура переважно узгоджена з

європейськими вимогами: діють вимоги до посиленої автентифікації клієнтів (Strong Customer Authentication) при платіжних операціях, відкрито доступ ліцензованим третім сторонам до рахунків користувачів (XS2A) тощо. Це сприяє інноваціям та конкуренції на ринку платіжних послуг.

Існуючий Закон України «Про захист персональних даних» (2010 р.) значно поступається новітнім стандартам ЄС у сфері приватності. Україна робить кроки для приведення цього законодавства у відповідність до Загального регламенту захисту даних (GDPR). 20 листопада 2024 р. Верховна Рада ухвалила в першому читанні нову редакцію закону про персональні дані (законопроект №8153), метою якої є імплементація основних вимог GDPR та оновленої Конвенції 108 та Ради Європи. Новий законопроект передбачає розширення прав суб'єктів даних (включаючи «право на забуття», право на перенесення даних, заперечення проти обробки тощо), підвищення вимог до згоди на обробку даних (принципи “privacy by design/default”), обов'язкове повідомлення про витоки даних протягом 72 годин, запровадження незалежного регулятора (уповноваженого органу з захисту даних) та суттєве збільшення штрафів за порушення (до 30 млн грн). Хоча цей закон ще не набрав чинності (наразі готується до другого читання), прогрес очевидний: Україна наближається до європейських стандартів захисту даних, що є умовою інтеграції до Єдиного цифрового ринку ЄС.

У сфері електронної ідентифікації та довірчих послуг Україна однією з перших серед країн-Східних партнерів імплементувала принципи Регламенту eIDAS. Ще у 2017 р. було прийнято Закон України «Про електронні довірчі послуги» №2155-VIII, що набув чинності з 7 листопада 2018 р. і запровадив європейську модель довірчих послуг. Закон визначив правові поняття електронного підпису, печатки, часу, а також статуси кваліфікованих надавачів довірчих послуг, аналогічні до eIDAS.

Надалі Україна сфокусувалася на взаємному визнанні електронних довірчих послуг з ЄС: у липні 2022 р. прийнято Закон №2801-IX (законопроект №6173), який спрощує укладення угоди з ЄС про взаємне визнання кваліфікованих електронних довірчих послуг. Уряд впровадив експериментальні проекти з обміну довірчими списками та визнання ЄС-сертифікатів (Постанова КМУ №1311, 2022) для технічної сумісності систем. Як результат, уже у 2023–2024 рр. з'явилися перші кейси перехресного використання: наприклад, запуск бета-версії «Дія.Підпис-EU», що дозволяє українцям підписувати європейські документи своїм е-підписом, який є валідним у ЄС. За оновленим спільним планом Україна–ЄС, повноцінний “цифровий безвіз” очікується до 2026–2027 р., коли українські засоби електронної ідентифікації автоматично визнаватимуться в ЄС.

Таким чином, нормативна база України в сфері електронного підпису та ідентифікації зараз в цілому узгоджена з вимогами eIDAS, триває практична інтеграція з європейською інфраструктурою довірчих послуг. Закон України «Про платіжні послуги» (2021) адаптує принципи Директиви (ЄС) 2015/2366

(PSD2), зокрема відкритий банкінг, доступ третіх сторін до рахунків (XS2A) та вимоги до сильної клієнтської автентифікації (SCA). Постанова НБУ №80 (2025) деталізує технічну реалізацію API.

Впровадження директив ЄС забезпечує покращення якості фінансових послуг, зміцнює довіру споживачів та стимулює розвиток фінтех-сектору в Україні. Прогрес у сфері цифрової регуляції наближає українську економіку до цифрового єдиного ринку ЄС.

Висновок. Гармонізація з європейськими цифровими директивами посилює інституційну спроможність українського банківського сектору, сприяє прозорості, конкурентності та створенню інноваційного фінансового середовища, що відповідає стандартам ЄС.

Список бібліографічних посилань

1. Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021 р. №1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>

2. Про затвердження Положення про відкритий банкінг в Україні : Постанова Правління НБУ від 25.07.2025 р. №80. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0080500-25#Text>

3. Регламент (ЄС) 2015/2366 (PSD2). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32015L2366>

4. Регламент (ЄС) 2016/679 (GDPR). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32016R0679>

5. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 р. №2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення укладення угоди між Україною та Європейським Союзом про взаємне визнання кваліфікованих електронних довірчих послуг та імплементації законодавства Європейського Союзу у сфері електронної ідентифікації : Закон України від 01.12.2022 р. №2801-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-20#Text>

7. Проект Закону України №8153 «Про захист персональних даних» (2024). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/40707>.

Одержано 03.11.2025

УДК 356.2:346.7

Едуард Пилипович ІВАНЧЕНКО,

кандидат юридичних наук,

професор відділення юриспруденції та права

Української технологічної академії,

радник Асоціації митних брокерів України

ЗАКОНОДАВЧІ ІНІЦІАТИВИ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МИТНОЇ БРОКЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Сучасні виклики щодо належного забезпечення національних економічних інтересів України пов'язані, зокрема з інтегральним розгортанням суперечливих глобальних та регіональних трендів у сфері міжнародної торгівлі та «торговельними війнами» із застосуванням тарифних і нетарифних заходів. Вони детермінують нагальну потребу дотримання та подальшого зміцнення конституційних основ правового господарського порядку в Україні, які на макрорівні передбачають забезпечення взаємовигідного співробітництва з іншими країнами.

До іманентних функцій держави належить здійснення митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності як невід'ємної складової її економічної політики. У цьому контексті актуалізується системна модернізація як публічно-правового, так і приватноправового інструментарію регулювання митної брокерської діяльності в Україні. Вона має сприяти формуванню балансу інтересів держави та суб'єктів господарювання, діяльність яких тісно пов'язана зі сферою зовнішньоекономічної діяльності, що набуває суттєвої специфіки та особливого значення у контексті триваючої четвертий рік повномасштабної збройної агресії РФ проти України й реалізації конституційно-правового імперативу щодо незворотності європейського курсу нашої держави.

Втрата чинності Господарського кодексу України [1], у зв'язку з прийняттям Закону України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» від 9 січня 2025 року № 4196-IX [2], очікувано матиме негативний вплив не тільки на зовнішньоекономічну діяльність суб'єктів господарювання, а і на митну брокерську діяльність загалом, яка безпосередньо ґрунтується на господарсько-правових засадах і потребує ефективного регулювання (корегування) з боку держави.

Крім того, трансформація правового статусу митних брокерів, зокрема з ухваленням Верховною Радою України Закону від 22 серпня 2024 р. № 3926-IX «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу» [3], також зумовлена євроінтеграційними прагненнями України та кардинальними змінами в правовому регулюванні митної брокерської діяльності. Зазначені аспекти актуалізують необхідність ґрунтовного дослідження та розроблення нового концептуального бачення митної брокерської діяльності, що базується на доктринальних засадах

господарського права та законодавчого врегулювання правовідносин суб'єктів господарювання у цій сфері.

За таких умов, належне унормування ефективного функціонування інституту митного брокерства в Україні можливе шляхом прийняття спеціального нормативно-правового акту – Закону України «Про митну брокерську діяльність», який має бути націлений на забезпечення економічних, правових та організаційних засад створення, діяльності, реорганізації, ліквідації суб'єктів митного посередництва і формування сприятливих умов розвитку та належного конкурентного середовища на ринку митних посередницьких послуг.

В умовах скасування системоутворюючого акта господарського законодавства, прийняття Закону України «Про митну брокерську діяльність» дозволить спрямовано досягти наступних цілей:

- удосконалення публічних порядків створення, діяльності, реорганізації, ліквідації суб'єктів митного брокерства, з урахуванням потреб правозастосовної практики;

- забезпечення модернізації таких порядків та приведення відповідно до стандартів ЄС на тлі національного досвіду;

- оптимізація організації та структури контролю, регулювання та управління ринком митних брокерських послуг;

- запровадження системи саморегулювання ринку митних брокерських послуг та нормативного закріплення статусу саморегулювних організацій;

- зменшення корупційних ризиків, які виникають при здійсненні митного контролю та оформлення товарів за участю суб'єктів митних брокерських послуг.

Висновок. Формування законодавства, як правової основи митної брокерської діяльності, є першим і найважливішим етапом створення цілісної правової системи, що забезпечує ефективне регулювання даного виду діяльності. Прийняття Закону України «Про митну брокерську діяльність» позитивним чином сприятиме подальшій гармонізації митного законодавства України із найкращими європейськими та світовими практиками, що дозволить сформулювати концептуальні засади реалізації завдань державної митної політики в частині належного правового регулювання діяльності митних брокерів, з урахуванням позитивного вітчизняного досвіду, напрацьованого протягом трьох десятиліть. Такий підхід законодавчо забезпечить інституційне формування і подальший розвиток ринку митних брокерських послуг, що в кінцевому результаті буде позитивно впливатиме на правозастосовну практику у сфері господарсько-правового регулювання митної брокерської діяльності.

Список бібліографічних посилань

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

2. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб: Закон України від 9 січня 2025 року № 4196-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text>

3. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу: Закон України від 22 серпня 2024 року №3926-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3926-20>
Одержано 24.10.2025

УДК 342.9:349.6

Наталія Ярославівна ЛЕПШ,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін

навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності

Львівського державного університету внутрішніх справ

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ

Правові механізми екологічної відповідальності в адміністративному праві є важливим інструментом реалізації державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки. Конституція України у статті 50 закріплює право кожного громадянина на безпечне для життя і здоров'я довкілля, що обумовлює необхідність створення дієвих механізмів захисту екологічних прав та притягнення до відповідальності за їх порушення[1].

Адміністративна відповідальність у сфері екології врегульована насамперед Кодексом України про адміністративні правопорушення (КУпАП), у якому передбачено спеціальні склади правопорушень, пов'язаних із забрудненням довкілля, порушенням правил використання природних ресурсів, самовільним зайняттям земельних ділянок, незаконною порубкою лісу тощо (наприклад, статті 52–91-2 КУпАП) [2]. Важливим елементом є накладення адміністративних стягнень у вигляді штрафів, конфіскації знарядь правопорушення чи тимчасового зупинення діяльності підприємств, що створюють загрозу для екологічної безпеки.

Спеціальним нормативним підґрунтям механізму екологічної відповідальності виступає Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 р., який визначає засади державної екологічної політики та встановлює обов'язок суб'єктів господарювання дотримуватися екологічних стандартів (статті 9, 12, 68). Цей закон прямо передбачає, що порушення екологічного законодавства тягне за собою адміністративну, кримінальну, дисциплінарну або цивільно-правову відповідальність [3].

У сфері природокористування діють й інші нормативно-правові акти, що конкретизують механізми адміністративної відповідальності. Зокрема, Лісовий кодекс України (статті 105–107) [4] та Водний кодекс України (стаття 110) [5] встановлюють відповідальність за незаконне використання природних ресурсів.

Особливу увагу в адміністративно-правових механізмах слід приділяти превентивним заходам. Згідно зі статтею 242-1 КУпАП, до компетенції органів державного екологічного нагляду входить складання протоколів та накладення стягнень за порушення екологічного законодавства[2]. Цей механізм сприяє не лише покаранню винних осіб, але й запобіганню повторним порушенням.

Водночас існує потреба в удосконаленні правового регулювання. Зокрема, важливим є узгодження національного законодавства з вимогами міжнародних договорів, таких як Оргуська конвенція 1998 р., ратифікована Україною у 1999 р., що гарантує право громадськості на доступ до інформації про стан довкілля та участь у процесі прийняття екологічно значущих рішень[6]. Таке гармонізування сприятиме підвищенню ефективності адміністративно-правових механізмів та зміцненню системи екологічної безпеки.

Таким чином, правові механізми екологічної відповідальності в адміністративному праві України являють собою систему нормативно закріплених заходів впливу, спрямованих на захист довкілля та забезпечення сталого розвитку суспільства. Їх удосконалення потребує як підвищення ефективності адміністративних санкцій, так і розвитку правових гарантій участі громадськості у сфері екологічної політики.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 груд. 1984 р. № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
3. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 черв. 1991 р. № 1264-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
4. Лісовий кодекс України: Закон України від 21 січ. 1994 р. № 3852-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text>
5. Водний кодекс України: Закон України від 6 черв. 1995 р. № 213/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Оргуська конвенція про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля: Конвенція від 25 черв. 1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015

Одержано 03.10.2025

УДК 347.71:341.9(4:477)

Андрій Олександрович МАЗНОВ,

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня

факультету правничих наук

Національного університету «Києво-Могилянська академія»

ЩОДО ПИТАННЯ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС У СФЕРІ РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО БЕНЕФІЦІАРНИХ ВЛАСНИКІВ

Однією з передумов вступу України до ЄС є приведення українського законодавства у повну відповідність із законодавством ЄС, де приділяється значна увага питанням регулювання розкриття інформації про бенефіціарних власників юридичних осіб та трастів для забезпечення прозорості та ефективної боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму.

Запровадження механізмів прозорості щодо кінцевих бенефіціарів також відіграє важливу роль в забезпеченні економічного розвитку Укр

аїни, про що йшлося на Міжнародній Конференції з питань відновлення України (Ukraine Recovery Conference), яка відбулася в Лондоні 21-22 червня 2023 року. На конференції світові лідери говорили про інвестиційний потенціал України та роль приватного сектору у забезпеченні відновлення, підкреслюючи чіткий зв'язок із необхідністю забезпечення прозорості бенефіціарної власності. Також увага приділялася і значенню реформ у сфері бенефіціарної власності, що має важливе значення для захисту легітимних суб'єктів господарювання від шахрайських компаній, які занижують ціни під час процедур публічних закупівель, що є вагомою причиною для бізнесу підтримувати прозорість бенефіціарної власності в Україні з огляду на майбутні масштабні завдання у сфері публічних закупівель для відбудови країни [1].

В Україні основними законодавчими актами, що регулюють бенефіціарну власність, розкриття інформації про кінцевих бенефіціарних власників (далі – КБВ) та режим доступу до такої інформації, є Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [2] (далі – Базовий закон) та Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [3] (далі – Закон про державну реєстрацію). В ЄС основними актами вторинного права, що регулюють дану сферу є Регламент (ЄС) 2024/1624 Європейського Парламенту та Ради від 31 травня 2024 року про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів або фінансування тероризму [4] (далі – Регламент 2024/1624), Директива (ЄС) 2024/1640 Європейського Парламенту та Ради від 31 травня 2024 року про механізми, що повинні бути запроваджені державами-членами з метою запобігання використанню фінансової системи для відмивання коштів або фінансування тероризму, про внесення змін до Директиви (ЄС) 2019/1937 та про внесення змін і скасування Директиви (ЄС) 2015/849 [5] (далі – Директива

2024/1640) та Директива (ЄС) 2015/849 Європейського Парламенту та Ради від 20 травня 2015 р. про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму, що вносить зміни до Регламенту № 648/2012 Європейського Парламенту і Ради, а також скасовує Директиву 2005/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради та Директиву Комісії 2006/70/ЄС, зі змінами та доповненнями [6] (далі – Директива 2015/849).

Проаналізувавши зазначені вище нормативні акти, можна зробити висновок, що в багатьох аспектах українське законодавство відповідає вимогам ЄС щодо розкриття інформації про бенефіціарних власників. Так, вимога Регламенту 2024/1624 про реєстрацію інформації про бенефіціарних власників в центральному реєстрі виконується в Законі про державну реєстрацію, яким передбачено внесення інформації про КБВ в Єдиний державний реєстр юридичних осіб в Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. Також Законом про державну реєстрацію впроваджено заходи з верифікації такої інформації, що вимагається Директивою 2024/1640. За порушення вимог щодо розкриття інформації КБВ українським законодавством передбачається відповідальність, що узгоджується з вимогою Регламенту 2024/1624.

В той же час, в українському законодавстві все ще існують прогалини та ряд невідповідностей в регулюванні окремих аспектів розкриття інформації про КБВ.

Однією з так прогалин є відсутність в українському законодавстві вимоги, передбаченої Регламентом 2024/1624 щодо зберігання ліквідатором юридичної особи інформації про бенефіціарних власників протягом 5 років після припинення юридичної особи.

Також в українське законодавство не імплементована вимога, що передбачена Регламентом 2024/1624, розкривати інформацію про дату набуття бенефіціарного володіння. Така прогалина суттєво ускладнює процес виявлення порушень законодавства в частині дотримання українськими юридичними особами строків реєстрації зміни своїх КБВ та застосування відповідальності за таке порушення.

До того ж, згідно з Базовим законом та Законом про державну реєстрацію, юридична особа зобов'язана подати державному реєстратору інформацію про зміну її КБВ чи відомостей про КБВ протягом 30 робочих днів. При цьому в Регламенті 2024/1624 строк для реєстрації таких відомостей складає 28 календарних днів.

Також важливо зазначити про невідповідність українського законодавства вимогам ЄС в питанні доступу до інформації КБВ. Згідно з Наказом Міністерства юстиції України «Про затвердження Переліку інформації, що підлягає оприлюдненню у формі відкритих даних, розпорядником якої є Міністерство юстиції України» [7] інформація про КБВ є відкритою та публічно доступною, в той час коли Директива 2024/1640 та Директива 2015/849 не передбачають відкритий публічний доступ до інформації про бенефіціарних власників.

Таким чином, ми бачимо, що Україна здійснює кроки щодо приведення свого законодавства у сфері регулювання прозорості бенефіціарної власності у відповідність із законодавством ЄС, проте лишаються істотні прогалини та невідповідності, що потребують подальшого усунення.

Список бібліографічних посилань

1. Louise Russell-Prywat, World leaders: beneficial ownership transparency is a key building block for Ukraine's future and beyond: website. 2023 URL: <https://www.openownership.org/en/blog/world-leaders-beneficial-ownership-transparency-is-a-key-building-block-for-ukraines-future-and-beyond/> (дата звернення: 17.09.2025).

2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 17.09.2025).

3. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003 № 755-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text> (дата звернення: 17.09.2025).

4. Regulation (EU) 2024/1624 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2024 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing (Text with EEA relevance). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32024R1624#cpt_IV (дата звернення: 17.09.2025).

5. Directive (EU) 2024/1640 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2024 on the mechanisms to be put in place by Member States for the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, amending Directive (EU) 2019/1937, and amending and repealing Directive (EU) 2015/849 (Text with EEA relevance). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1640/oj/eng> (дата звернення: 17.09.2025).

6. Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, amending Regulation (EU) No 648/2012 of the European Parliament and of the Council, and repealing Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council and Commission Directive 2006/70/EC (Text with EEA relevance). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2015/849/oj/eng> (дата звернення: 17.09.2025).

7. Про затвердження Переліку інформації, що підлягає оприлюдненню у формі відкритих даних, розпорядником якої є Міністерство юстиції України : Наказ Міністерства юстиції України від 28.03.2016 р. № 897/5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v897_323-16#Text (дата звернення: 17.09.2025).

Одержано 01.11.2025

УДК 347.73

Олена Володимирівна СУДАРЕНКО,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права

Державного торговельно-економічного університету;

Анастасія Владиславівна ДЯДЕНКО,

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

Державного торговельно-економічного університету

АКТУАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Сучасний етап розвитку України відзначається активним просуванням у напрямі європейської інтеграції, що зумовлює необхідність системного оновлення фінансового законодавства відповідно до аспис Європейського Союзу. Отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС 23 червня 2022 року стало каталізатором масштабних реформ у фінансовій, бюджетній, податковій та банківській сферах. Процес актуалізації законодавства тепер має не декларативний, а практичний характер, оскільки охоплює гармонізацію правових норм із європейськими стандартами, створення ефективних механізмів контролю та забезпечення прозорості публічних фінансів [1].

В Україні зовнішній державний фінансовий контроль здійснює Рахункова палата, яка є незалежним конституційним органом і функціонує відповідно до міжнародних стандартів INTOSAI. Вона забезпечує парламентський нагляд за ефективністю використання державних коштів, гарантує прозорість фінансової звітності та наближає національні практики контролю до європейських стандартів. Державна аудиторська служба, навпаки, є органом виконавчої влади, діяльність якого скеровується та координується Урядом через Міністра фінансів. ДАС реалізує державний фінансовий контроль на рівні урядових структур, впроваджує ризик-орієнтований підхід до інспекційних перевірок та сприяє підвищенню ефективності управління публічними ресурсами відповідно до вимог ЄС та кращих практик міжнародного аудиту [1].

Євроінтеграційні вимоги передбачають адаптацію українського фінансового законодавства до Директив і Регламентів ЄС, зокрема у сфері бюджетного процесу, державного фінансового контролю, протидії відмиванню коштів, управління державним боргом та корпоративного оподаткування [2]. Важливим напрямом стало впровадження положень Регламенту (ЄС) № 549/2013 про Європейську систему національних та регіональних рахунків, що заклало підґрунтя для вдосконалення фінансової звітності та уніфікації бюджетних показників. З 2023 року Міністерство фінансів України реалізує «Стратегію розвитку системи управління державними фінансами до 2027 року», яка передбачає цифровізацію бюджетного процесу, посилення фіскальної прозорості та узгодження національних стандартів з європейськими принципами належного врядування.

Одним із ключових аспектів є гармонізація податкової системи з вимогами ЄС. Україна поступово впроваджує стандарти BEPS, приєдналася до Програми ЄС Fiscalis та розпочала адаптацію податкового законодавства до Директиви Ради

2006/112/ЄС про спільну систему податку на додану вартість [3]. Це дозволяє зменшити рівень тіньової економіки, підвищити податкову дисципліну та створити передбачувані умови для бізнесу. Водночас активізовано реформу адміністрування податків, зокрема впроваджено автоматичний обмін податковою інформацією відповідно до стандартів CRS (Common Reporting Standard).

Суттєві зміни відбуваються і в системі державного фінансового контролю. Відповідно до європейської практики, Україна посилює інституційну незалежність Державної аудиторської служби, налагоджує співпрацю із OLAF, змінює законодавство щодо повноважень Рахункової палати, розвиває механізми зовнішнього аудиту, що наближають її до стандартів INTOSAI та принципів Міжнародної організації вищих органів фінансового контролю. Впроваджується ризик-орієнтований підхід до перевірок, розширюється роль парламентського контролю за ефективністю використання бюджетних коштів, а також забезпечується відкритість фінансової звітності органів влади.

Значний поступ спостерігається у сфері цифровізації фінансових процесів. Запровадження електронного бюджету, платформи «Прозорро.Продажі», системи е-аудиту та Єдиного вебпорталу використання публічних коштів сприяють підвищенню рівня прозорості, скороченню корупційних ризиків та спрощенню доступу громадян до фінансової інформації [1]. Україна активно використовує досвід ЄС щодо інтеграції цифрових інструментів у систему управління фінансами, що відповідає принципам цифрової трансформації публічного сектору, визначеним у Програмі «Цифрова Європа» [2].

Не менш важливою є адаптація банківського законодавства до вимог Директиви 2013/36/ЄС та Регламенту № 575/2013 щодо пруденційного регулювання кредитних установ та імплементація стандартів Базель III [4]. НБУ з 2023 року запровадив нові підходи до оцінки капіталу, ризиків ліквідності та корпоративного управління у банках [4]. Це сприяє зміцненню стійкості фінансової системи, підвищенню довіри інвесторів і громадян.

Отже, актуалізація фінансового законодавства України в умовах євроінтеграції – це багаторівневий процес, що охоплює модернізацію правових норм, цифрову трансформацію, інституційну реформу та підвищення прозорості фінансових відносин. Його успішна реалізація сприятиме не лише гармонізації з європейським правом, але й формуванню конкурентоспроможної, стійкої та прозорої фінансової системи, здатної забезпечити сталий економічний розвиток і фінансову безпеку держави.

Список бібліографічних посилань

1. Стратегія управління державними фінансами на 2022–2025. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/strategija-reformuvannja-sistemi-upravlinnja-derzhavnimi-finansami-sudf>
2. Угода про асоціацію між ЄС та Україною та Порядок денний адаптації. Європейська Комісія. URL: <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu>
3. Впровадження стандартів BEPS в Україні. OECD. URL: <https://www.oecd.org/tax/beps>
4. Стратегія розвитку фінансового сектору до 2025. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy>

Одержано 30.10.2025

УДК 342.9:35.08(4-6ЄС)(477)

Микола Миколайович ТЕРЕЩУК,

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри конституційного права

та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківського національного аграрного університету

ГАРМОНІЗАЦІЯ ІНСТИТУТУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ІЗ ПРАВОМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сучасні євроінтеграційні процеси зумовлюють необхідність глибокої трансформації національних інститутів державного управління. Державна служба виступає ключовим елементом публічної влади, від якого залежить ефективність реалізації реформ, соціальна стабільність і забезпечення верховенства права. У рамках Угоди про асоціацію з ЄС Україна взяла на себе зобов'язання щодо гармонізації державного управління відповідно до європейських стандартів [1]. Це зумовлює потребу у правовій модернізації та уніфікації принципів діяльності державних службовців.

Європейська концепція публічної служби базується на засадах прозорості, підзвітності, політичної нейтральності, рівного доступу до посад, професійної компетентності й дотримання етичних норм [2]. У країнах ЄС державна служба розглядається не лише як адміністративний інститут, а як носій цінностей демократії, права і служіння громадянам. Ці підходи закріплені в документах Ради Європи, зокрема в Європейському кодексі належного врядування, а також у Принципах публічного адміністрування програми SIGMA [3].

У межах українського законодавства процес євроінтеграції знайшов відображення у Законі України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII, який закріпив нові стандарти прозорості, конкуренції та політичної неупередженості [4]. Закон визначає державну службу як професійну діяльність, спрямовану на реалізацію завдань держави, засновану на принципах доброчесності, законності, рівності прав і доступу до посад. Водночас залишається низка викликів, зокрема недостатня ефективність кадрових процедур, нерівність у рівнях оплати праці, низька цифрова спроможність і недостатня інституційна автономія органів публічної влади.

Гармонізація державної служби з правом ЄС передбачає не лише формальне наближення законодавства, але й впровадження принципів, визначених у Хартії основних прав ЄС, Регламенті про доступ до документів ЄС, Директивах щодо етичної поведінки службовців і запобігання конфлікту інтересів. Зокрема, принципи належного врядування вимагають забезпечення прав громадян на справедливий адміністративний процес, прозорість рішень і підзвітність влади [5].

Суттєвим аспектом є економіко-правове забезпечення сталого розвитку системи державної служби. Воно охоплює раціональне використання бюджетних ресурсів, належне фінансове стимулювання службовців, створення умов для професійного зростання, формування інституційної пам'яті та запровадження

інновацій у сфері публічного управління. У межах європейських практик такі завдання реалізуються через програму «Digital Europe», яка сприяє цифровізації управлінських процесів, розвитку електронного врядування та захисту персональних даних державних службовців [6].

Важливою складовою реформи є впровадження стандартів доброчесності та етичного управління. Європейський підхід передбачає, що державні службовці зобов'язані діяти не лише відповідно до норм закону, але й з урахуванням моральних засад служіння суспільству. З цією метою в країнах ЄС діють кодекси поведінки, які визначають стандарти доброчесності, обов'язок уникати конфлікту інтересів, обмеження щодо сумісництва посад і вимоги до фінансової звітності [7].

У контексті побудови ефективного публічного управління особливого значення набуває реформування правоохоронних органів, насамперед поліції. Європейський кодекс поліцейської етики (Recommendation Rec(2001)10) визначає поліцію як службу суспільства, яка забезпечує дотримання прав людини, охорону громадського порядку та запобігання злочинності [8]. Європейська практика акцентує на моделі «Community Policing» – партнерстві поліції з громадянами, що сприяє підвищенню довіри до державних інституцій і реалізації принципів належного врядування. В Україні це виявилось у створенні нової структури Національної поліції, орієнтованої на прозорість, відкритість і підзвітність суспільству.

Підвищення ролі поліції у системі державної служби має важливе значення для правопорядку, оскільки саме правоохоронна діяльність є індикатором ефективності державного управління. Забезпечення прав людини, правова відповідальність поліцейських і дотримання міжнародних стандартів професійної поведінки – це невід'ємна складова процесу євроінтеграції та формування сталого розвитку.

У підсумку, гармонізація інституту державної служби України з правом Європейського Союзу є стратегічним напрямом модернізації державного управління. Вона передбачає комплексні зміни в законодавстві, етичних стандартах і фінансових механізмах підтримки державної служби. Впровадження принципів європейського адміністративного простору – прозорості, підзвітності, професіоналізму, етичності та служіння громадянам – створює підґрунтя для ефективного врядування, забезпечення верховенства права і сталого розвитку України.

Список бібліографічних посилань

1. Європейський кодекс належного врядування. Прийнятий Рекомендацією Комітету міністрів Ради Європи № R(2007)7 від 20.06.2007. URL: <https://www.coe.int/en/web/good-governance>.
2. Charter of Fundamental Rights of the European Union (2012/C 326/02). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012P/TXT>.
3. SIGMA Papers No. 55: Principles of Public Administration. OECD, 2014. 98 p. URL: <https://www.sigmaxweb.org/publications/principles-public-administration.htm>.
4. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.

5. Regulation (EC) No 1049/2001 of the European Parliament and of the Council regarding public access to European Parliament, Council and Commission documents. 2001. 9 p.

6. Digital Europe Programme (EU Regulation 2021/694). 2021. 27 p. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/activities/digital-programme>.

7. OECD. Integrity Framework for Public Sector. Paris: OECD Publishing, 2020. 112 p.

8. European Code of Police Ethics. Recommendation Rec(2001)10 of the Committee of Ministers. Strasbourg: Council of Europe, 2001. 14 p. URL: <https://rm.coe.int/16805e297a>.

Одержано 29.10.2025

УДК 330.131.7

Сергій Олександрович ТКАЧЕНКО,

кандидат економічних наук, доцент,

завідувач кафедри митної справи та товарознавства

Державного податкового університету

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

У сучасних умовах господарювання рівень конкурентоспроможності підприємств, а також держави загалом, безпосередньо залежить від стану її економічної безпеки. Саме економічна безпека виступає ключовим чинником, що визначає ступінь захищеності національних і приватних інтересів від негативного впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Після набуття Україною статусу держави з ринковою економікою рівень напруженості у зовнішньому та внутрішньому середовищах господарювання не знизився. Це зумовлено недостатньою визначеністю у формуванні дієвої системи економічної безпеки, а також відсутністю комплексного підходу до аналізу та оцінювання її структурних компонентів. Вказані обставини зумовлюють актуальність дослідження проблем забезпечення економічної безпеки за сучасних умов розвитку національної економіки.

Про наявність системних загроз економічній безпеці України свідчать такі явища, як високий рівень тінізації економічних процесів, значні обсяги неконтрольованого відтоку капіталу за кордон, ухилення від сплати податків, поширення контрабандних операцій, здійснення фіктивних експортно-імпортних угод, а також необґрунтоване відшкодування податку на додану вартість.

Поширення зазначених негативних тенденцій призводить до значних економічних втрат держави, уповільнення темпів економічного розвитку, зниження кредитного та інвестиційного рейтингів, а також послаблення позицій країни у міжнародному економічному просторі. З огляду на це, динамічне зростання обсягів міжнародних економічних відносин, посилення взаємо-

залежності держав та інтенсифікація процесів вільного переміщення товарів вимагають посилення ролі державного регулювання у сфері забезпечення економічної безпеки, зокрема шляхом підвищення ефективності діяльності правоохоронних і виконавчих органів влади.

У концептуальному вимірі економічну безпеку доцільно розглядати як стан економіки, суспільства та державних інститутів, який характеризується забезпеченістю необхідними ресурсами, що гарантують сталий розвиток національної економіки, її незалежність, стійкість і захищеність від зовнішніх і внутрішніх загроз. Такий стан забезпечує здатність економічної системи до самовідтворення, оновлення та адаптації до змін у глобальному середовищі. Водночас окремі дослідники розглядають економічну безпеку не лише як статистику, а й як динамічний процес дотримання визначених вимог та досягнення певних параметрів, що забезпечують ефективне функціонування національної економіки.

На нашу думку основними інституційними питаннями вдосконалення питань забезпечення економічної безпеки України мають стати наступні:

1. Аналітика відкритих економічних баз даних та ризикоорієнтований підхід обліково-аналітичного моніторингу контрагентів.

Цей напрям дасть можливість визначити економічний потенціал впливу відкритих баз даних, впровадити ризикоорієнтований підхід в аналізі та контролі в соціально-орієнтованій системі управління та методи до економічного прогнозування ризику, дослідити детермінанти та форми корупційних діянь та сформулювати шляхи розвитку та перспективи поліпшення системи обліково-аналітичного забезпечення в сучасних умовах

2. Методологія економічних розслідувань. Виїзний аудит. Комплаєнс.

Зазначені орієнтири спрямовані на вдосконалення нормативних та організаційних аспектів здійснення економічних розслідувань, в тому числі в системі фінансового моніторингу, визначити економічне розслідування як механізм аналітичного забезпечення економічної безпеки України, впровадити дієві алгоритми захисту інформаційних потоків, протидії шахрайству і корупції, розробці документів і процедур з економічної безпеки, визначити типові слідчі ситуації в методиці розслідування легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

3. Кримінальний аналіз у протидії економічним злочинам.

Побудова інформаційної системи та визначення особливостей практики застосування кримінального аналізу економічних правопорушень, вдосконалення класифікації джерел та порядку збору, проведення обробки, оцінки, кореляції даних та опису первинних даних, де особливої уваги заслуговують питання щодо порядку формування висновків та оприлюднення результатів аналітичного дослідження.

4. Судова експертиза у економічних розслідуваннях.

Досліджуються питання порядку призначення та проведення, документального оформлення результатів експертизи документів бухгалтерського

обліку, оподаткування і звітності у економічних розслідуваннях. Окремо слід зосередити увагу на експертизі документів щодо економічної діяльності та фінансово-кредитних операцій суб'єктів господарювання у економічних розслідуваннях, а також аналітиці проблемних питань і перспективи розвитку експертної діяльності в умовах євроінтеграції.

5. Секторальна економічна безпека. Діагностика та моніторинг економічних загроз.

Досліджуються питання економічної безпеки державного сектору, визначення характеристики дестабілізуючих чинників внутрішнього середовища. Окремо слід зосередити увагу на Аспекти формування заходів, оцінки та регулювання рівня протидії дестабілізуючим чинникам зовнішнього середовища та їх впливу на економічну безпеку для реального та фінансового секторів.

Саме вдосконалення зазначених напрямів дасть можливість:

- сформувати дієві принципи та методи державного управління економічною безпекою держави, визначити фактори впливу корупції на економічну безпеку та шляхи їх вирішення;
- визначати реальні і потенційні загрози економічній безпеці, а також її гібридні елементи;
- застосовувати економіко-математичні методи та моделі для вирішення економічних задач з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків;
- сформулювати напрями внутрішньої й зовнішньої взаємодії та міжнародного співробітництва сфері реалізації функцій економічної безпеки держави.

Одержано 01.11.2025

УДК 339.543.32(477)

Сергій Олександрович ТКАЧЕНКО,

кандидат економічних наук, доцент,

завідувач кафедри митної справи та товарознавства

Державного податкового університету;

Юлія Олександрівна ПОЛТОРАЦЬКА,

здобувач першого (бакалаврського) рівня освіти

Державного податкового університету

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ВИЗНАЧЕННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ: ДОСВІД ЄС І ШЛЯХИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ

В умовах глобалізації та інтеграції України в європейський економічний простір питання визначення митної вартості товарів набуває особливої актуальності. Митна вартість виступає не лише базою для нарахування мит, податку на додану вартість та акцизів, а й інструментом забезпечення прозорості зовнішньоекономічної діяльності, створення рівних умов для бізнесу та захисту економічних інтересів держави. Сучасна практика свідчить, що неправильно

визначена митна вартість може призвести до втрат державного бюджету, виникнення митних спорів та непередбачуваних фінансових ризиків для суб'єктів господарювання. У цьому контексті важливо дослідити міжнародні стандарти, досвід Європейського Союзу та шляхи їх ефективної імплементації в українське законодавство, що стає головною метою цього дослідження.

Митна вартість є економічною категорією, яка відображає фактичну ціну товару при ввезенні його на митну територію та визначає базу для обчислення митних платежів. Згідно зі статтями 49–64 Митного кодексу України, вона визначається як ціна, фактично сплачена або підлягаюча сплаті за товар, і повинна відображати реальні комерційні умови. Положення Угоди про застосування статті VII ГАТТ (WTO Valuation Agreement) 1994 року визначають митну вартість як об'єктивну величину, що базується на фактичних даних про ціну товару, виключаючи довільне втручання митних органів. Ця категорія виконує комплексну функцію: вона є фіскальним інструментом для держави, економічним індикатором для бізнесу та регулятором зовнішньоекономічних процесів.

Міжнародні стандарти визначення митної вартості передбачають шість методів оцінки, серед яких основним є метод за ціною угоди. Використання цього методу гарантує, що вартість товару буде визначена максимально точно, виходячи з умов комерційної угоди. Інші методи, як-то оцінка за ціною ідентичних або подібних товарів, вирахування вартості чи метод обчислення, застосовуються лише у разі відсутності достовірних даних за основним методом. Рекомендації Всесвітньої митної організації підкреслюють важливість переважного використання методу за ціною угоди та належного документального підтвердження вартості для забезпечення прозорості та справедливості митної оцінки.

Досвід Європейського Союзу демонструє високий рівень впровадження міжнародних стандартів. Митний кодекс Союзу (Union Customs Code, Regulation (EU) No 952/2013) і Делегований регламент (EU) 2015/2446 встановлюють єдині правила визначення митної вартості, які застосовуються в усіх державах-членах ЄС. Однією з ключових особливостей є широке використання електронних систем обміну інформацією та автоматизованого контролю, зокрема EORI і TARIC, що дозволяє уникати дублювання даних і забезпечує прозорість процесу. Крім того, в країнах ЄС активно застосовується ризик-орієнтований підхід, який автоматично ідентифікує потенційні випадки заниження вартості та спрямовує на них контрольні дії. Як зазначають науковці, такі механізми значно підвищують ефективність митного адміністрування та створюють передбачувані умови для бізнесу.

В Україні, незважаючи на гармонізацію норм Митного кодексу з положеннями СОТ та ЄС, на практиці спостерігаються проблеми у застосуванні цих стандартів. Часті коригування митної вартості, неоднозначність судової практики та обмежена цифровізація створюють додаткові ризики для імпортерів і ускладнюють контрольні процедури. За даними Міністерства фінансів України (2024), хоча електронна система «Єдине вікно» значною мірою спростила обмін даними, вона поки не забезпечує повної інтеграції з

європейськими платформами та базами даних. Ці фактори підкреслюють необхідність подальшої модернізації системи митного контролю.

Порівняльний аналіз методів визначення митної вартості показує, що в ЄС основний метод за ціною угоди підтримується комплексними автоматизованими системами контролю, тоді як в Україні його реалізація залишається переважно документальною і часто піддається ручному втручанню. Додаткові методи застосовуються в обох системах, проте у ЄС вони мають чітку послідовність, а в Україні іноді використовуються поза логічною чергою, що створює правову невизначеність.

Для ефективної імплементації міжнародних стандартів в Україні необхідно комплексно підходити до гармонізації законодавства, цифровізації та організаційного розвитку митних органів. В першу чергу, це передбачає уточнення процедур визначення митної вартості в Митному кодексі та запровадження ризик-орієнтованого підходу. Важливо забезпечити інтеграцію українських систем з TARIC і EORI, створити єдину базу цінних даних і розширити електронне декларування. Підвищення кваліфікації персоналу митниці, внутрішні аудити та стандартизовані процедури дозволять створити єдину практику та підвищити ефективність митного контролю.

Очікувані результати імплементації міжнародних стандартів включають скорочення часу митного оформлення, підвищення прозорості процедур, створення передбачуваних умов для бізнесу та зміцнення економічної безпеки країни. Разом із тим слід враховувати технічні, фінансові та кадрові виклики, що можуть уповільнити процес гармонізації. Успішна імплементація стане не лише механізмом модернізації митної системи, а й важливим кроком на шляху до європейського економічного простору.

Таким чином, визначення митної вартості є ключовим елементом митної системи, що поєднує фіскальні, економічні та регуляторні функції. Досвід ЄС свідчить про ефективність електронних систем контролю, ризик-орієнтованого підходу та правової визначеності. Україна вже здійснила суттєві кроки у цифровізації та гармонізації законодавства, але для повної інтеграції міжнародних стандартів необхідно продовжити модернізацію нормативної бази, електронної інфраструктури та інституційної спроможності митних органів, що сприятиме підвищенню прозорості та ефективності митного адміністрування.

Одержано 01.11.2025

СЕКЦІЯ 3
ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ТА ІНСТИТУТИ
ПІДТРИМКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

UDC 336.7

Galina Mykhailivna AZARENKOVA,

Doctor of Economics, Professor,

Head of the Department of Banking Business and Financial Technologies,

Educational and Research Institute "Karazin Banking Institute",

V. N. Karazin Kharkiv National University;

Valeriia Dmitrivna KUZMINA,

Student of Higher Education, Second (Master's) Level

Educational and Scientific Institute "Karazin Banking Institute"

V. N. Karazin Kharkiv National University

**INNOVATIVE BANKING PRODUCTS IN THE FIELD OF "GREEN"
FINANCE: NEW OPPORTUNITIES FOR SUSTAINABLE
DEVELOPMENT**

***Інноваційні банківські продукти у сфері «зелених» фінансувань: нові
можливості для сталого розвитку***

Тези присвячені сутності і значенню «зелених» фінансів у контексті сталого розвитку економіки, окреслено роль інноваційних банківських продуктів як ключових інструментів у досягненні екологічної трансформації. Проаналізовано вплив «зелених» фінансів на розвиток ринку капіталу, визначено основні тенденції та перспективи для України.

The modern financial system is increasingly oriented toward the principles of sustainability and environmental responsibility. Crises in the global economy, climate change, the depletion of natural resources, and social inequality compel financial institutions to rethink the role of capital in ensuring social well-being [1]. Consequently, the concept of *green finance* has come to the forefront of international markets – a system of financial relations aimed at supporting environmentally friendly, energy-efficient, and socially responsible projects.

The development of green finance is directly linked to the emergence of innovative banking products that enable the practical implementation of sustainability principles in financial activities. At the same time, the *green* approach is gaining strategic significance for the capital market, creating new opportunities for investors and enhancing the financial resilience of the economy in the long term.

Green finance refers to a system of financial instruments, mechanisms, and policies designed to fund activities that reduce environmental harm, promote efficient resource use, and mitigate the effects of climate change [2].

This system includes:

- Green loans (preferential financing for environmental projects);

- Green bonds (debt instruments for raising capital for eco-projects);
- Environmental investment funds;
- ESG rating systems (assessing companies' environmental, social, and governance performance);
- Government incentives – subsidies, tax benefits, and guarantees for green projects.

Table 1

Main Instruments of Green Finance and Their Characteristics

Instrument	Description	Main Advantages	Examples of Implementation
Green loans	Financing environmental projects at preferential rates	Lower cost of capital, SME support	Loans for solar panels, energy-efficient equipment
Eco-deposits	A portion of profit is directed to environmental protection	Enhancing bank reputation, attracting conscious clients	Eco-deposits in EU banks
Green bonds	Debt securities to finance eco-projects	Attracting investors, transparency in fund use	World Bank, Government of Poland
ESG funds	Investing in companies with high environmental and social standards	Stable long-term returns	BlackRock ESG Funds
Carbon programs	Offsetting clients' carbon footprints	Promoting a culture of responsible consumption	Mastercard carbon cards

Source: [3]

Banking institutions play a crucial role in transforming the financial system toward environmental sustainability [3]. The implementation of innovative products allows the combination of technological development, ecological efficiency, and social responsibility.

Among modern innovative tools, it is worth highlighting:

- Carbon banking cards that track the user's carbon footprint and offer compensation mechanisms (tree planting, donations to environmental funds);
- Digital platforms for green financing that connect investors and startups;
- ESG mobile banking services enabling users to monitor the ecological impact of financial transactions;
- Innovative credit products for SMEs aimed at implementing energy-efficient technologies.

Such products build public trust in the financial sector, encourage responsible consumer behavior, and help integrate the *green* concept into everyday life.

Under the influence of global environmental policy, financial markets are changing their structure and priorities [4]. The importance of green bonds, ESG indices, and sustainable investment funds is growing. The capital market is gradually becoming not only a source of profit but also an instrument of environmental policy.

Table 2

Key Directions in Capital Market Development under the Influence of Green Finance

Direction	Essence	Expected Effect
Green bonds	Issuance of debt securities to finance eco-projects	Mobilization of long-term capital
ESG company ratings	Assessment of environmental, social, and governance performance	Reduction of investment risks
Sustainable indices	Stock market indicators incorporating ESG metrics	Guiding investors toward responsible companies
Social bonds	Financing social and humanitarian projects	Development of an inclusive economy

Source: [6]

Increased transparency, the establishment of ethical standards, and the implementation of long-term strategies create the foundation for sustainable capital market development. In Ukraine, this process is only beginning: the National Securities and Stock Market Commission is developing regulations for issuing green bonds, and several banks are testing ESG ratings for corporate clients.

Conclusion. Green finance represents a strategic direction in the evolution of the modern financial system, integrating environmental, social, and economic aspects of sustainable development [5]. Innovative banking products serve as practical tools for implementing these principles, while the capital market enables their scaling through investment mechanisms.

The development of green finance in Ukraine opens new opportunities for economic modernization, enhances the competitiveness of banks, and strengthens the country's international image as an active participant in global environmental transformation.

References

1. Azarenkova G., Oriekhova K. Strategic Measures and Alternatives to Ensure the Financial Security of Machine-Building Enterprises. *Green Sustainability: Towards Innovative Digital Transformation Proceedings of ITAF*; D. Magdi, A. Abou El- Fetouh, M. Mamdouh, A. Joshi. Lecture Notes in Networks and Systems. 2023. Volume 753, p. 33-47. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-981-99-4764-5> Scopus. Springer
2. Bobrov Ye.V. *Green Finance as a Tool for Sustainable Economic Development of Ukraine*. Kyiv: KNEU, 2022. 184 p.
3. Honcharenko L. P., Shevchuk O. V. *Greening the Financial System: Problems and Prospects for the Development of Green Financing in Ukraine. Finance of Ukraine*. 2023. № 5. P. 45–57.
4. Illiashenko S.M. *Innovative Development of Financial Instruments in the Context of Sustainable Development*. Sumy: SumDU, 2021. 210 p.
5. Kravchenko O. I. *Green Bonds as a Modern Instrument of the Capital Market. Economic Bulletin of the University*. 2022. № 4. P. 89–96.

6. Kushnir I. M. *Financial Ecosystem of Sustainable Development: Institutional Foundations and Global Trends*. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv, 2023. 167 p.

Received 15.10.2025

УДК 336.767:004.9:502.131.1(477)

Каріна Юрїївна ГАЛИНСЬКА,

кандидат юридичних наук,

асистентка кафедри фінансового права

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Анастасія Михайлівна ГРУЗІН,

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ТОКЕНІЗАЦІЯ «ЗЕЛЕНИХ» ОБЛІГАЦІЙ: ПОТЕНЦІАЛ, РИЗИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Токенізація – переведення права власності на цінний папір у цифровий токен на базі розподіленого реєстру, розглядається як шлях для зниження транзакційних бар'єрів, підвищення прозорості й залучення ширшого кола інвесторів (включно з роздрібними та зарубіжними учасниками) [1].

Світовими першопрохідцями застосування технології розподіленого реєстру для облігацій були проекти Світового Банку та кілька пілотних проектів великих банків і фінансових установ. Дослідження й звіти Міжнародного банку реконструкції та розвитку та Азійського банку розвитку свідчать, що токенізація може знизити операційні витрати, пришвидшити розрахунки й підвищити ліквідність для певних класів активів. Окремими прикладами є токенізовані боргові інструменти та пілотні проекти зелених облігацій у Європі й Азії, що дали практичні моделі використання стандартів для цифрових цінних паперів [2].

Перші дослідження ризиків, пов'язаних із віртуальними активами в Україні, були проведені Державною службою фінансового моніторингу у 2016 році, що вплинуло на ухвалення закону про запобігання відмиванню доходів та фінансуванню тероризму, де серед інструментів відмивання визначено й криптовалюти. Подібні ризики враховувалися і у Великобританії через привабливість її фінансового сектору для злочинців. У 2017 році Національний банк України підкреслив недостатню увагу до регулювання обігу віртуальних активів та ризики для довіри до гривні. Це стало поштовхом до розробки законодавчих ініціатив. Кульмінацією процесу стало ухвалення у 2022 році закону «Про віртуальні активи», що мав закласти основи регулювання цієї сфери. Хоча його імплементація відтермінована, участь НКЦПФР і НБУ засвідчує готовність держави легітимізувати новий фінансовий інструмент та

інтегрувати його у правове поле. Це відображає еволюційний пошук балансу між інноваціями та безпекою фінансової системи [3, с. 39].

Також з'явилася нормативна та аналітична база для запуску ринку «зелених» облігацій: ухвалення закону, що вводить зелений клас облігацій, підготовчі документи та рекомендації міжнародних партнерів (ПРООН, Держенерго-ефективності та ін.) щодо стандартів. Це створює сприятливий політичний простір для інноваційних фінансових продуктів, зокрема токенизації, за умови належного узгодження з Національним банком України (НБУ), Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) та Міністерством фінансів [4].

Перевагами токенизації для «зелених» облігацій є підвищення прозорості, оскільки цифрові токени дозволяють зберігати нерозривний ланцюг операцій, що спрощує верифікацію цільового використання коштів. Крім того, токенизація дозволяє дробити випуски на менші частки, відкриваючи доступ до роздрібних інвесторів і підвищуючи вторинну ліквідність. Також відбувається автоматизація виплат і розрахунків, зниження транзакційних і супровідних витрат. Цифрові механізми і стандарти полегшують доступ іноземних інвесторів, особливо якщо застосовуються загальноприйняті технічні стандарти і є сумісність з міжнародними депозитаріями. [1].

Попри значні переваги, токенизація супроводжується значними ризиками. Основною проблемою є юридична невизначеність, коли різні країни по-різному визнають цифрові записи, а без прив'язки до реального активу токен не гарантує захисту прав інвестора. Існують регуляторні бар'єри, адже потрібні зміни у правилах щодо цінних паперів, депозитарної діяльності та звітності, а також дотримання процедур протидії відмиванню грошей/«знай свого клієнта». Технічні ризики включають вразливість смартконтрактів і загрозу централізації в мережах що суперечить основним принципам технології розподіленого реєстру. Операційні ризики пов'язані з необхідністю інтеграції нових токенизованих платформ з існуючими системами розрахунків і постмаркетовими службами. Додатково існує ризик грінвошингу для «зелених» облігацій без належної верифікації [2].

Висновок. Токенизація «зелених» облігацій є перспективним напрямом розвитку фінансового ринку, здатним забезпечити прозорість, підзвітність та ефективність залучення капіталу для проєктів сталого розвитку. Наукова новизна роботи полягає у комплексному узагальненні теоретико-методичних засад застосування токенизації у сфері «зеленого» фінансування та у визначенні її потенціалу для зниження транзакційних витрат і підвищення довіри інвесторів. Практична новизна виявляється у рекомендаціях щодо впровадження пілотних випусків токенизованих «зелених» облігацій, що дозволить мінімізувати регуляторні та технічні ризики на початкових етапах.

Список бібліографічних посилань

1. Digitalization of Green Bond Markets. Asian Development Bank (ADB), Asian Bonds Online. 2024 URL:https://asianbondsonline.adb.org/documents/abm-abm_nov_2024_digitalization_green_bond_markets.pdf (дата звернення: 30.09.2025).
2. What Are the World Bank's Blockchain-Based Bonds? Investopedia: вебсайт. URL: <https://www.investopedia.com/tech/what-are-world-banks-blockchainbased-bonds/> (дата звернення: 30.09.2025).
3. Нікончук А. М. Токенізація активів як інструмент спрощення процесу їх цивільного обороту. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams-852884f8-52f7-4646-8cbe-91d63078a97b/content> (дата звернення: 30.09.2025)
4. Президент України підписав Закон, яким впроваджуються «зелені» облигації в Україні. Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України: вебсайт. 12 серпня 2020 р. URL: <https://sae.gov.ua/news/prezident-ukrayini-pidpisav-zakon-iakim-vprovadzuiutsia-zeleni-obligaciyi-v-ukrayini> (дата звернення: 30.09.2025)

Одержано: 02.10.2025

УДК 336.22.(477)/342.9

Ольга Петрівна ГЕТМАНЕЦЬ,

*кандидат економічних наук, доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри правового забезпечення
підприємницької діяльності та фінансової безпеки
навчально-наукового інституту № 5
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ІНСТРУМЕНТИ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Податкова діяльність є важливим напрямом фінансової діяльності держави, який забезпечує функціонування суспільного виробництва, як основи національної безпеки, виконання владних повноважень, соціальних зобов'язань та гарантування економічної стійкості і розвитку. У економічному розвитку оподаткування виступає не лише як інструмент фіскального наповнення бюджету, а й як засіб економічного регулювання, підтримки обороноздатності, стимулювання підприємницької активності, вирівнювання соціальних диспропорцій.

Податкове адміністрування, сучасна категорія, яка використовується в чинному законодавстві, працях науковців та практиків, проте у різних значеннях. Дефініція "адміністрування" у чинному Податковому кодексі України (далі – ПК України) використовується у значенні по перше, керування, управління, як наприклад у ст. 4. 1.7. ПК України " економічність оподаткування - установлення податків та зборів, обсяг надходжень від сплати яких до бюджету значно перевищує витрати на їх адміністрування" (можливо ще надати приклади з ПК України), а по друге, як "сукупність рішень та процедур контролюючих органів і дій їх посадових осіб, що визначають

інституційну структуру податкових та митних відносин, організовують ідентифікацію, облік платників податків і платників єдиного внеску та об'єктів оподаткування, забезпечують сервісне обслуговування платників податків, організацію та контроль за сплатою податків, зборів, платежів відповідно до порядку, встановленого законом" (ст. 14 1.1. ПК України). Також перевірки та звірки платників податків, тобто контрольні заходи, також вважаються згідно ПК країни (ст. 19.1.1.) адмініструванням [1]. Розділ 2 ПК України визначає спеціальний порядок адміністрування податків, зборів, платежів. Отже, чинне законодавство податкове адміністрування пов'язує не тільки з управлінням податковою діяльністю, тобто з виключно так званим, "вузьким" підходом до поняття адміністрування в оподаткуванні, а і з комплексним обслуговуванням платників податків, враховуючі їх інтереси в сфері оподаткування.

Податкове адміністрування - це частина державного адміністрування, що реалізує функції управління, контролю та надання послуг у податковому процесі з метою забезпечення реалізації податкової політики через систему діяльності державних інституцій, які наділені податковою компетенцією. Важливою складовою податкового адміністрування є концепція «governance» (з англ. – добре врядування) – якісне управління, тобто концепція сучасного державного менеджменту, зокрема в оподаткуванні, шляхом встановлення справедливих правил та процедур, зручних для платників, оскільки кінцевою метою оподаткування є задоволення інтересів людини.

Податкове адміністрування використовує широкий спектр інструментів. Спираючись на чинне законодавство та практику податкової діяльності до інструментів податкового адміністрування можливо віднести наступні:

- податкова звітність та декларації, як основний інструмент, через який платник демонструє нарахування податків;
- податкові перевірки – документальні, фактичні, позапланові перевірки для контролю достовірності;
- аудит ризиків (risk-based audit selection), тобто застосування аналітичних методів для вибору платників із найвищим ризиком ухилення;
- електронне звітування та електронний сервіс (е-фіскалізація, Електронний кабінет платника), що використовуються, як цифрові інструменти для полегшення взаємодії з податковою адміністрацією;
- автоматизовані системи контролю й обміну даними, як інтеграція інформаційних баз: митниці, банків, державного реєстру, фінансових установ;
- інформатизація, роз'яснення, консультації, тобто просвітництво платників, гарячі лінії, довідкові служби;
- вимоги до резервів, задатків, забезпечення сплати, тощо, як інструменти гарантії сплати, забезпечення виконання рішень;
- адміністративні стягнення, штрафи, пені та інші санкції за порушення податкового законодавства;

- процедури оскарження та альтернативного вирішення спорів, адміністративне оскарження, медіація, інші процедури;
- міжвідомча й міжнародна співпраця, що передбачає обмін інформацією з іншими державними органами, податковими адміністраціями інших країн;
- моніторинг і оцінювання (KPI, аудит ефективності) – внутрішній і зовнішній контроль якості роботи податкової адміністрації. Наприклад, у “Outstanding aspects of advanced tax administrations” підкреслюється, що сучасні податкові служби активно використовують інформаційні технології й електронні сервіси, підтримуючи комунікацію з платниками та оптимізуючи процедури [2]. У багатьох країнах практика risk-орієнтованого адміністрування вже стала стандартом. Ці інструменти взаємопов’язані і мають узгоджуватись із принципами адміністрування та правовим режимом.

Висновок. Податкове адміністрування реалізується за допомогою комплексу інструментів, які умовно можна поділити на контрольні, регулятивні та сервісні. За допомогою контрольних інструментів забезпечується законність правильності та своєчасності сплати податків, попереджаються та усовуються податкові правопорушення. Регулятивні інструменти використовуються для збалансування інтересів платників та фіскальних органів, як наприклад, спеціальні податкові режими або запобігання подвійного оподаткування за міжнародними угодами. Сервісні інструменти забезпечують зручність та спрощеність виконання податкового обов’язку. Таким чином, інструменти податкового адміністрування мають комплексний характер: вони поєднують функції контролю й сервісу, що дозволяє підвищувати рівень добровільної сплати податків та знижувати конфліктність між державою і платниками.

Список бібліографічних посилань

1. Податковий кодекс України. Відомості Верховної Ради України від 08.04.2011. № 13-14, № 15-16, № 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card-/2755-17>
2. Fernando Díaz Yubero. Outstanding aspects of advanced tax administrations. 2023. CIAT/AEAT/IEF Magazine N 23. 37 с. URL: https://www.ciat.org/Biblioteca/Revista/Revista_23/yubero_Outstanding_aspects_advanced_tax_administrations.pdf

Одержано 26.10.2025

UDC 332.2.021.8.001.25(477)

Olena GOLOVKO,

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Education and Research Institute “Karazin Banking Institute”
of V. N. Karazin Kharkiv National University;*

Kateryna ORIEKHOVA,

*PhD in Economics, Associate Professor,
Education and Research Institute “Karazin Banking Institute”
of V. N. Karazin Kharkiv National University;*

Daria LYKHVAR,

*higher education student, second (master’s) level of higher education
Education and Research Institute “Karazin Banking Institute”
of V. N. Karazin Kharkiv National University*

INTEGRATION OF ESG CRITERIA INTO THE ACTIVITIES OF UKRAINIAN ENTERPRISES AS A FACTOR IN ATTRACTING INVESTMENT IN CAPITAL MARKETS

Інтеграція ESG-критеріїв у діяльність українських підприємств як фактор залучення інвестицій на ринках капіталу

У тезах висвітлено еволюцію інтеграції ESG-критеріїв (екологічна, соціальна та управлінська відповідальність) у діяльність українських підприємств в умовах воєнної економіки. Концепція ESG трансформувалася з моделі корпоративної етики у стратегічний інструмент забезпечення фінансової безпеки, репутаційної надійності та доступу до «зеленого» фінансування. Показано роль українських підприємств, зокрема НЕК «Укренерго» та АБ «Укргазбанк», у розвитку ринку сталих фінансових інструментів. Впровадження ESG-критеріїв стає ключовою умовою підвищення конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості та відновлення економіки України на принципах сталого розвитку.

Against the backdrop of growing global demands for sustainable development, the ESG concept (Environmental, Social and Governance responsibility) has undergone a rapid evolution in Ukrainian business – from a purely theoretical model to an urgent practical necessity.

Until 2022, the main drivers of ESG integration were Ukraine’s course towards European integration and the ambition to enter international financial markets. However, after the start of the full-scale invasion, these priorities changed dramatically. ESG principles have been transformed into a critically important tool – not only for development, but also for ensuring resilience, enabling companies to survive under extremely difficult conditions, and forming the foundation for the country’s future recovery.

Ukrainian enterprises have shown a strong ability to attract targeted “green” financing, despite the realities of full-scale war. A symbolic example confirming the potential of this market was the successful placement of “green” Eurobonds by the

National Energy Company “Ukrenergo” before the invasion. The funds raised at that time were used to pay producers of renewable energy. Today, when up to 50% of the energy infrastructure has been destroyed, “green” loans and bonds are viewed as key financial instruments for rebuilding the energy system on innovative, technologically advanced foundations. Leading this process is JSC “UkrGasbank”, the country’s first “eco-bank”, which is actively expanding its lending programmes focused on financing energy efficiency and renewable energy projects for Ukrainian businesses, as confirmed by its official reports [1,2].

In the context of the ongoing war and Ukraine’s future reconstruction, sustainable development is gaining critical importance and is gradually becoming a key prerequisite for the survival and prosperity of enterprises. This is especially relevant when it comes to cooperation with international financial and institutional partners.

The war presents a serious challenge for companies: they must ensure their economic viability (resilience) while also maintaining social responsibility and meeting environmental requirements.

Therefore, sustainable development should be viewed as a fundamental strategy. It not only serves as a tool for strengthening companies internally and increasing their resilience, but also plays a crucial role in shaping a stable national economic environment under extremely difficult wartime conditions [3].

Global trends in reputation management are undoubtedly relevant for the modern Ukrainian business environment, although they require adaptation to its unique characteristics and current challenges. In an era of information overload and a critical lack of trust, reputation has become a strategic intangible asset for any company. Despite its specific features, the Ukrainian market is part of the global economy and is inevitably influenced by global development trends.

Global studies, such as the latest Global RepTrak report, clearly confirm a direct link between a strong reputation and commercial success:

- Consumer choice: almost four out of five consumers (78%) choose products and services from companies they trust;
- Talent attraction: seven in ten respondents (70%) prefer to build their careers in highly reputable organisations;
- Crisis resilience: most people (64%) are ready to actively support their favourite brands in difficult times.

These indicators are also relevant for Ukraine, where public demand for transparency, responsibility, and business ethics has only intensified.

To ensure long-term stability and success, companies today need more than just profit maximisation. They are required to demonstrate a positive impact in a broader context – on the environment, society, and the economy.

In this context, ESG principles (Environmental, Social and Governance responsibility) have become the cornerstone of modern reputation management. They define a new standard by which businesses are evaluated:

- Environment (E): Managing environmental impact, including energy efficiency and reducing the carbon footprint;

- Social responsibility (S): Attitude towards employees, clients, suppliers, and communities, including community support – especially relevant during wartime;
- Governance (G): Transparency, anti-corruption efforts, quality of leadership, and adherence to high ethical standards [4].

Conclusion. Thus, the integration of ESG criteria into the activities of Ukrainian companies has transformed from a promising direction into a fundamental condition for survival, resilience, and future growth. In the context of full-scale war and the urgent need for large-scale reconstruction, compliance with environmental, social, and governance standards has become a key signal for international partners and investors.

A strong reputation, supported by genuine responsibility, directly influences trust, consumer choice, and, most importantly, the ability to attract financing in capital markets. Therefore, the implementation of ESG is not merely a tool for investment attraction but a strategic imperative that ensures the long-term viability of businesses and their active contribution to rebuilding a strong and sustainable economy in Ukraine.

References

1. Офіційний сайт НЕК «Укренерго» [Електронний ресурс]. URL : <https://ua.energy/>
2. Офіційний сайт АБ «Укргазбанк» [Електронний ресурс]. URL : <https://www.ukrgasbank.com/>
3. Як інноваційні підходи до ESG допомагають відновленню України [Електронний ресурс]. URL : <https://epravda.com.ua/columns/2024/01/15/708751/>
4. Вплив репутації на український бізнес: тренд за ESG [Електронний ресурс]. URL : <https://epravda.com.ua/columns/2024/08/02/717504/>

Recieved 16.10.2025

УДК 336.71:005.334:330.131.7

Станіслав Сергійович ГУНЯ,

*здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Державного торговельно-економічного університету*

АДАПТИВНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

У сучасних умовах, коли економічна нестабільність, геополітичні конфлікти та глобальні ланцюги постачання перебувають під постійним тиском, управління фінансовими ризиками набуває критично важливого значення для бізнесу та фінансових інституцій. Згідно зі звітом МВФ, у 2023 році глобальний фінансовий ринок демонстрував зростання волатильності на тлі жорсткішої монетарної політики провідних центробанків світу, включаючи ФРС США та ЄЦБ [4].

Фінансові ризики в умовах глобальних криз поділяються на декілька основних груп: валютні ризики, кредитні ризики, ризики ліквідності та ризики

процентної ставки. Наприклад, у 2023–2024 роках різка зміна облікових ставок у США та ЄС викликала збитки у банківських портфелях, що стало причиною банкрутства низки фінансових установ (зокрема, Silicon Valley Bank у березні 2023 року) [2].

Особливу увагу в період глобальних криз слід приділяти валютному ризику, який проявляється у швидких коливаннях валютних курсів. Бізнес, що веде міжнародну торгівлю, у 2023–2024 роках активно використовував хеджування за допомогою деривативів (форвардних контрактів, опціонів, свопів), що дозволяє частково захиститися від несприятливих валютних коливань [1].

На рівні держав важливою складовою стало розбудова стрес-тестування банківської системи. Європейське банківське управління (ЕВА) у 2023 році провело чергову хвилю стрес-тестів, результати яких вказали на підвищену вразливість банків до сценаріїв глибокої рецесії [5].

Крім того, штучний інтелект (AI) та аналітика великих даних (Big Data) стають ключовими інструментами управління ризиками. У 2025 році світові банки, включаючи JPMorgan Chase та HSBC, повідомили про розширення використання AI у прогнозуванні фінансових ризиків та автоматизації управлінських рішень у кризових ситуаціях [3].

Висновки. Управління фінансовими ризиками у період глобальних криз вимагає високої адаптивності, гнучких стратегій хеджування, цифрової трансформації інструментів управління ризиками, а також посиленої координації між державами та міжнародними фінансовими установами. Ефективне застосування сучасних технологій дозволяє не лише знизити втрати, а й забезпечити стійкість фінансової системи в умовах непередбачуваних глобальних викликів.

Наукова та практична новизна проведеного аналізу полягає у комплексному узагальненні сучасних інструментів управління ризиками з урахуванням викликів 2023–2025 років, а також в акценті на впровадженні новітніх цифрових рішень (AI, Big Data, автоматизоване стрес-тестування) у ризик-менеджменті в умовах турбулентності. Запропонований підхід дозволяє адаптувати міжнародну практику до потреб як державного сектору, так і приватного бізнесу.

Список бібліографічних посилань

1. European Central Bank. Financial Stability Review. November 2023. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/financial-stability/fsr/html/index.en.html>
2. International Monetary Fund. Global Financial Stability Report. April 2023. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/GFSR>
3. OECD. Managing financial risks from climate change. OECD Report, 2023. URL: <https://www.oecd.org/finance/managing-financial-risks-from-climate-change.htm>
4. World Economic Forum. Global Risks Report 2024. Geneva: WEF, 2024. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-risks-report-2024>
5. Bank for International Settlements. BIS Annual Economic Report 2023. URL: <https://www.bis.org/publ/arpdf/ar2023e.htm>

Одержано 31.10.2025

УДК 336.71(477)«330»

Василь Васильович КІКІНЧУК,

кандидат юридичних наук, доцент,

директор навчально-наукового інституту № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ

РОЛЬ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАБІЛЬНОСТІ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Повномасштабна військова агресія рф проти України створила безпрецедентні виклики для фінансової системи нашої країни, поставивши під загрозу її стабільність, операційну безперервність та довіру населення. В умовах військового стану, ключова роль у протидії цим загрозам відводиться банківським установам, які, діючи під регулюючим впливом Національного банку України (НБУ), стали критично важливим елементом економічної стійкості держави.

Протягом 2022-2025 років банківський сектор України є не лише провайдером платіжних послуг та зберігачем коштів, але й інструментом реалізації антикризової монетарної політики та забезпечення фінансування першочергових потреб економіки та оборони. Забезпечення стабільності фінансової системи є необхідною умовою для економічного виживання, підтримки соціальних виплат та майбутньої відбудови країни. Ключовим досягненням банківського сектору з початку повномасштабного вторгнення стало збереження операційної стійкості та безперервності надання послуг навіть у прифронтових та деокупованих регіонах. Українські банки швидко адаптували свою роботу до нових реалій, та спільно з НБУ забезпечили стабільну роботу системи електронних платежів (СЕП). Жодних обмежень на безготівкові платежі не було запроваджено, що дозволило зберегти основний канал розрахунків та мінімізувати панічні настрої. Забезпечення своєчасного підкріплення банкоматів готівкою, особливо на початку вторгнення, та введення НБУ тимчасових обмежень на зняття готівки (наприклад, до 100 тис. грн на добу) допомогло запобігти неконтрольованому відтоку депозитів та зберегти ліквідність системи.

Банки відіграли вирішальну роль у стабілізації фінансового ринку та підтримці макрофінансової стабільності, діючи відповідно до регуляторних рішень НБУ. НБУ забезпечив необхідну ліквідність банківської системи через механізми рефінансування, що дозволило уникнути ланцюгової реакції неплатоспроможності. Введення жорстких обмежень на валютному ринку (фіксація офіційного курсу, заборона на зняття готівкової валюти) було реалізовано через банківські установи. Це допомогло запобігти спекулятивному тиску та девальваційній спіралі, зберігши стабільність гривні як основної функції НБУ.

В умовах війни банки зіткнулися зі значним зростанням кредитних ризиків через руйнування активів, окупацію територій та зниження платоспроможності позичальників. Банки здійснили переоцінку своїх кредитних портфелів та, за вказівкою НБУ, сформували додаткові резерви під очікувані кредитні збитки, незважаючи на регуляторні послаблення. Проведення НБУ оцінки стійкості

банківської системи є ключовим інструментом для визначення реального стану капіталу та здатності покрити втрати, що є основою для подальшого відновлення. Банківські установи, зокрема державні банки, стали ключовими посередниками у фінансуванні дефіциту державного бюджету. Активна участь банків у розміщенні військових облігацій внутрішньої державної позики забезпечила необхідний обсяг фінансових ресурсів для потреб оборони та соціальних виплат.

Українські банки не лише зберігали фінансову стійкість, але й виконують важливі соціальні та економічні функції, що безпосередньо впливає на стійкість суспільства. Незважаючи на високі ризики, банки продовжували фінансувати життєво важливі сектори економіки (сільське господарство, енергетика, критична інфраструктура), зокрема через участь у програмах, ініційованих державою, наприклад, «Доступні кредити 5-7-9%» [1] з фокусом на підтримку підприємств, що релокуються. Також банківська система України виконує важливі соціальні функції, а саме:

- надання кредитних канікул і реструктуризація боргів. Банки запровадили пільгові умови обслуговування кредитів для фізичних осіб та бізнесу, які постраждали від війни, що допомогло знизити фінансове навантаження на населення та запобігти масовому дефолту;

- безперервні соціальні виплати. Банки забезпечили своєчасне нарахування пенсій, соціальних виплат та заробітної плати, навіть у зонах, де були активні бойові дії.

Збереження довіри вкладників, підкріплене гарантіями держави (зокрема, 100% гарантування депозитів на час воєнного стану та 6 місяців після його припинення), дозволило зберегти депозитну базу та забезпечити приплив коштів у систему, що є основою для подальшого кредитування [2].

Банківські установи України продемонстрували високий рівень адаптивності та стійкості в умовах військового стану. Їхня роль у забезпеченні стабільності фінансової системи була визначальною і полягала у збереженні операційної безперервності та працездатності платіжної інфраструктури. Ефективна реалізація антикризових рішень НБУ - валютних, монетарних та регуляторних спрямована на забезпечення фінансової стабільності держави. У перспективі післявоєнного відновлення роль банківської системи лише зростатиме. Пріоритетним завданням банківської системи України стане посилення оцінки активів та покриття втрат для повернення до довоєнних стандартів достатності капіталу. Зміцненню банківської систему сприятиме кредитування проєктів відбудови інфраструктури, житла, промисловості за рахунок залучення внутрішніх та міжнародних фінансових ресурсів. Стійкість банківського сектору України є не лише фінансовим, а й стратегічним чинником національної безпеки та майбутнього економічного зростання [2].

Збереження операційної безперервності, підтримання функціонування платіжної інфраструктури, реалізація антикризових монетарних та валютних заходів НБУ, а також здатність банків адаптуватися до масштабних ризиків забезпечили унеможливлення системної фінансової кризи. У післявоєнній перспективі саме банківський сектор визначатиме темпи та якість економічної

реконструкції, забезпечуючи акумуляцію ресурсів, кредитування відбудови та відновлення капіталу.

Таким чином, стійкість і адаптивність банківських установ є не лише економічною категорією, а стратегічним фактором національної безпеки, що визначатиме конкурентоспроможність і довгострокову фінансову спроможність України в умовах глобальних викликів.

Список бібліографічних посилань

1. Про надання фінансової державної підтримки: Постанова Кабінету Міністрів України від від 24 січня 2020 року № 28 (зі змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF#Text>.

2. Системно важливі банки України. Національний банк України : офіційний сайт. 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/about/sib>

Одержано 10.10.2025

УДК 336.77:336.6(477)

Олексій Володимирович КІРСАНОВ,

*здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Одеського державного університету внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Період повномасштабної війни в Україні поставив перед банківською системою та малим бізнесом безпрецедентні виклики. З одного боку, суб'єкти підприємництва потребують додаткових фінансових ресурсів для збереження діяльності, з іншого – банки стикаються з підвищеними ризиками неповернення кредитів, нестабільністю ринку та зниженням рівня ліквідності. Це зумовило потребу у переосмисленні механізмів банківського кредитування та активізації державних інструментів підтримки.

Станом на 2024 рік частка кредитів, наданих малому та середньому бізнесу, залишається критично низькою, хоча саме цей сектор забезпечує понад 60 % зайнятості населення. Ключовими чинниками, що ускладнюють доступ підприємців до кредитних ресурсів, є зниження платоспроможності, коливання валютного курсу, зростання вартості залученого капіталу та скорочення гарантійного забезпечення.

У відповідь на ці проблеми держава запровадила низку інструментів, спрямованих на зниження кредитних ризиків та стимулювання інвестиційної активності. Зокрема, найбільш ефективним прикладом є програма «Доступні кредити 5–7–9 %», що реалізується через Фонд розвитку підприємництва. В умовах війни вона була розширена: максимальна сума кредиту збільшена до 60 млн грн, а частка державних компенсацій – до 100 % відсоткової ставки для бізнесів, розташованих у прифронтових регіонах [1].

Крім того, зросла роль портфельних державних гарантій, які дозволяють банкам кредитувати підприємців навіть без класичного заставного забезпечення.

За даними НБУ, станом на липень 2024 року близько 55 % усіх нових кредитів малому бізнесу видано саме під такі гарантії [2]. Це свідчить про структурну трансформацію кредитного ринку в напрямі партнерства держави та фінансових інституцій.

Особливої уваги заслуговує проблема фінансування інноваційних, технологічних та цифрових підприємств, які формують основу майбутнього економічного відновлення. Банки традиційно оцінюють кредитоспроможність за минулими фінансовими показниками, однак у стартапів чи бізнесів із цифровими моделями часто відсутні стабільні грошові потоки чи матеріальні активи. Це призводить до відмов у кредитуванні навіть перспективних компаній [3].

У цьому контексті набуває значення розвиток альтернативних механізмів фінансування: венчурного капіталу, краудфандингових платформ та партнерських програм за участі міжнародних фінансових організацій. Зокрема, ЄБРР у 2024 році реалізував ініціативу Digital Transformation Loan Facility, спрямовану на підтримку українських технологічних компаній через спільне фінансування з державними банками [4]. Аналогічно, програма USAID «Access to Finance for Recovery» (2023) передбачає компенсацію частини кредитного ризику банків, які кредитують інноваційні малі підприємства у сфері переробки, агротехнологій та ІТ [5].

Таким чином, в умовах війни банки вимушено зміщують акценти з прибутковості на стабільність та соціально-економічну ефективність кредитних операцій. Поступово формується нова модель взаємодії держави, фінансових інститутів та підприємницького сектору, у якій кредитування стає не лише інструментом розвитку бізнесу, а й засобом підтримки економічної стійкості країни.

У роботі систематизовано ключові напрями адаптації банківського кредитування до умов воєнного стану, обґрунтовано необхідність поєднання державних гарантій, міжнародних програм і приватного капіталу для підтримки інноваційних підприємств, а також визначено потенційні вектори розвитку післявоєнного кредитного ринку.

Список бібліографічних посилань

1. Міністерство фінансів України. Програма «Доступні кредити 5–7–9 %». URL: <https://www.me.gov.ua>
2. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність, липень 2024 р. URL: <https://bank.gov.ua>
3. OECD (2024). Financing SMEs and Entrepreneurs 2024: An OECD Scoreboard. Paris: OECD Publishing. DOI: 10.1787/fin_sme_ent-2024-en.
4. European Bank for Reconstruction and Development. Digital Transformation Loan Facility for Ukraine, 2024. URL: <https://www.ebrd.com/>
5. USAID. Access to Finance for Recovery Activity in Ukraine, 2023. URL: <https://www.usaid.gov/ukraine>

Одержано 27.10.2025

УДК 336.76:004.9

Віталій Петрович КУСТОВ,

здобувач наукового ступеня доктора наук

ПВНЗ «Європейський університет»

ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БІРЖОВОЇ ТОРГІВЛІ В ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Глобальні тенденції розвитку біржової діяльності відображають перехід від традиційних механізмів торгівлі до інтегрованих цифрових екосистем, що базуються на використанні блокчейн-технологій, штучного інтелекту та аналітики великих даних. Дослідження цих процесів є актуальним для формування конкурентоспроможного національного біржового ринку та гармонізації його з міжнародними стандартами в умовах цифрової економіки.

Біржова торгівля пройшла тривалий шлях еволюції – від перших товарних бірж XVI–XVII ст. до сучасних високотехнологічних фінансових ринків. На початкових етапах біржі виконували функцію організації торгівлі реальними товарами (зерно, метали, сировина). З розвитком промисловості та фінансової системи виникли ф'ючерсні й опціонні контракти, що дозволило учасникам ринку хеджувати ризики. Наприкінці XX ст. розпочалася автоматизація торгів, яка поступово витіснила «паркетну» систему з голосовими аукціонами. Сьогодні біржі перетворилися на глобальні фінансові інститути, де домінує електронна торгівля, алгоритмічні операції та аналітика великих даних.

У сучасних умовах глобалізації та цифрової трансформації світова біржова торгівля активно переходить на електронні платформи, впроваджуючи інноваційні технології – блокчейн, штучний інтелект і автоматизовані торговельні системи, що підвищують швидкість і прозорість операцій [1 – 4]. Глобальні тенденції розвитку ринку свідчать про формування єдиного цифрового біржового простору, орієнтованого на інтеграцію, стандартизацію та посилення регуляторного контролю.

Цифровізація стала ключовим чинником трансформації біржової торгівлі, зумовивши перехід до електронних форматів і автоматизованих систем. Використання хмарних технологій, штучного інтелекту, блокчейну та машинного навчання підвищує ефективність, швидкість і прозорість операцій, зменшуючи людський фактор і розширюючи коло учасників.

Інформаційно-комунікаційні технології забезпечили обробку великих обсягів даних у реальному часі, інтеграцію ринкових учасників і зниження транзакційних витрат. Відмова від традиційних торговельних залів на користь електронних платформ стала революційним етапом, що сприяв стандартизації процедур, підвищенню ліквідності та виникненню нових викликів – кіберзахисту, регулювання алгоритмічної торгівлі та захисту даних.

Сучасний етап характеризується створенням інтегрованих фінансових екосистем на основі блокчейну, великих даних і ШІ. Глобальні тренди – автоматизація торгів, розвиток фінтех-компаній, поширення криптоактивів і токенизованих цінних паперів. Смарт-контракти спрощують кліринг, зменшують

витрати й усувають посередників, а децентралізовані біржі (DEX) формують нову модель без централізованих операторів. Алгоритмічна та високочастотна торгівля стали основою сучасних фінансових ринків, забезпечуючи ліквідність, але водночас підвищуючи ризики волатильності й технічних збоїв. Тому посилюється потреба у моніторингу алгоритмічної активності. Зростає увага до кібербезпеки – хакерські атаки та витоки даних становлять загрозу стабільності ринку, що потребує посилення інформаційного захисту та цифрової грамотності персоналу.

Міжнародна практика демонструє різні підходи до цифровізації. США роблять ставку на інноваційність, NFT-торгівлю й аналітику великих даних; ЄС – на гармонізацію стандартів, прозорість і захист інвесторів; азійські країни – на державну підтримку фінтеху, токенизацію у нагляді. Усі моделі спрямовані на створення глобальної data-driven інфраструктури та баланс між інноваціями й ризик-менеджментом.

Україна орієнтується на європейські стандарти, модернізує електронні торговельні системи, кліринг і кіберзахист, запроваджує пілоти з Big Data та DLT, розвиває risk-based підхід до торгівлі цифровими активами. Стратегічна мета – створення конкурентного, прозорого й інтегрованого у європейський простір біржового ринку. Цифровізація водночас породжує ризики: технічні збої, кібератаки, витоки даних, ринкову волатильність і регуляторні прогалини. Потребують вирішення питання кіберстійкості, стандартизації токенизованих активів та рівного доступу до технологій. Надійність і прозорість торгів забезпечуються якісною технічною інфраструктурою, аудитом, відкритістю даних і механізмами моніторингу. Головна умова довіри інвесторів – стабільність і контроль ринку в режимі реального часу. Перспективи розвитку – формування глобальних цифрових екосистем, автоматизація біржових процесів, поширення децентралізованих платформ і токенизації активів. Україна має гармонізувати правові норми з директивами ЄС (MiFID II, MiFIR, DLT Pilot Regime).

Головними пріоритетами є: по-перше, розвиток національної цифрової біржової інфраструктури; по-друге, удосконалення державного та саморегульованого нагляду; по-третє, підвищення кіберзахисту та інформаційної безпеки; по-четверте, підтримка фінтех-інновацій і державно-приватного партнерства; по-п'яте, підготовка фахівців із цифровими компетентностями.

Таким чином, наукова новизна дослідження полягає у всебічному аналізі глобальних тенденцій цифрової трансформації біржової діяльності та визначенні їх впливу на формування сучасних фінансових ринків. Узагальнено перехід від традиційних механізмів торгівлі до інтегрованих цифрових екосистем. Визначено роль інноваційних технологій у підвищенні прозорості, швидкості та безпеки біржових операцій. Обґрунтовано значення алгоритмічної торгівлі, токенизації активів і децентралізованих бірж як нових форм організації ринку. Поглиблено наукові уявлення про взаємозв'язок між рівнем цифровізації, фінтех-розвитком і регуляторними підходами у світовій практиці. Отримані результати формують теоретичне підґрунтя для розроблення ефективної моделі інтеграції національного біржового ринку у європейський фінансовий простір.

Список бібліографічних посилань

1. Ковальчук С. В., Дrajниця С. А., Карпенко В. Л. Світові тренди та тенденції розвитку біржової торгівлі на сучасному етапі. *Підприємництво і торгівля*. 2018. Вип. 23. С. 10–14. URL: <http://journalslute.lviv.ua/index.php/pidpr-torgi/article/view/52/47>

2. Науменко Н. С., Хірова В. Ю. Сучасні тренди електронної біржової торгівлі: перспективи та вектори розвитку автоматизації. *Причорноморські економічні студії*. Випуск № 48. Ч. 1. Одеса: ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій», 2019. С. 41–45. URL: http://bses.in.ua/journals/2019/48_1_2019/9.pdf

3. Солодкий О.М., Яворська В.О. Біржовий ринок в умовах глобалізації: стан та перспективи розвитку. *Інфраструктура ринку*. 2019. Випуск 31. URL: http://www.marketinfr.od.ua/journals/2019/31_2019_ukr/30.pdf.

4. Ткачук В. Основні тренди розвитку електронної біржової торгівлі. *Економіка та суспільство*. 2024 (60). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-53>.

Одержано 31.10.2025

УДК 343.9.336.74(477)

Олександр Семенович МОШЕНСЬКИЙ,

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри гуманітарних дисциплін та українознавства

Харківського національного університету внутрішніх справ

КРИМІНОГЕННИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОБІГУ КРИПТОВАЛЮТ В УКРАЇНІ

В Україні стрімко зростає інтерес населення до криптовалют, що зумовлює необхідність наукового аналізу їхнього впливу на економічну та криміногенну ситуацію. Криптовалюта – це цифрова (віртуальна) валюта, створена на основі криптографії, тобто системи методів шифрування, збереження конфіденційності та дешифрування інформації. Основна відмінність криптовалют від фіатних грошей полягає у відсутності прямого зв'язку з банківськими інституціями.

Поява криптовалют безпосередньо пов'язана з наслідками світової фінансової кризи 2008 року, спричиненої надмірно ризикованою діяльністю банківських структур. У 2009 році з'явилася перша криптовалюта – Bitcoin, авторство якої приписують невідомій особі або групі осіб під псевдонімом Сатоші Накамото. Надалі з'явилися інші цифрові валюти (альткоїни), однак Bitcoin і досі залишається найпопулярнішою. Основою функціонування криптовалют є технологія блокчейну, яка забезпечує прозорість, верифікованість і незмінність фінансових операцій.

З технологічного погляду криптовалюти виключають несанкціоновані маніпуляції, однак діяльність, пов'язана з їх використанням, має високий криміногенний потенціал. Криптовалюти можуть бути об'єктом купівлі, продажу,

інвестування, обміну та використання як платіжного засобу. Найпоширенішим напрямом є інвестування - купівля криптоактивів із розрахунком на зростання їхньої вартості. Зокрема, у 2009 році ціна одного Bitcoin становила лише 0,003 долара США, тоді як сьогодні його курс перевищує 110 тисяч доларів. Водночас криптовалюти відзначаються надзвичайно високою волатильністю, що робить їх привабливими для спекулятивних операцій і фінансових зловживань.

Поряд із легальним інвестуванням криптовалюти активно використовуються для приховування доходів, здобутих злочинним шляхом. Зокрема, тіньовий бізнес, корупція, ухилення від сплати податків, наркоторгівля та інші види злочинної діяльності знаходять у крипторинку ефективний інструмент відмивання коштів. Специфіка функціонування віртуальних валют, які перебувають поза банківською системою, дозволяє уникати державного контролю.

Так, за даними Національної поліції України, депутат Полтавської міської ради не задекларував понад 200 мільйонів гривень у криптовалюті, використовуючи верифіковані акаунти на міжнародній криптобіржі. Подібні випадки свідчать про реальну небезпеку використання цифрових активів для незаконного збагачення [1].

За даними Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК), спостерігається зростання кількості державних службовців, які декларують наявність криптоактивів. У 2022 році задекларовано активи на 371 млн. грн., у 2023 році – на 526 млн. грн., а у 2024 році - на 786 млн. грн. При цьому найпоширенішим порушенням у декларуванні є неможливість підтвердження задекларованих активів документально, що створює передумови для легалізації незаконних доходів [2].

Криптовалюти також стали об'єктом численних шахрайських схем. Згідно з журналістським розслідуванням «Імперія шахрайства», міжнародні мережі кол-центрів під виглядом інвестицій у криптовалюту виманили у понад 30 тисяч осіб близько 275 мільйонів доларів США, частина операцій здійснювалася з території України. Такі випадки демонструють низький рівень фінансової обізнаності населення та високий ризик зловживань у сфері криптоінвестицій [3].

Крім того, криптовалюти є привабливими для кримінальних угруповань - наркомафії, торговців зброєю та людьми. Їхня віртуальність, недостатня прозорість і відсутність законодавчого регулювання створюють сприятливі умови для злочинної діяльності.

Станом на сьогодні обіг криптовалют в Україні законодавчо не врегульований. Закон України «Про віртуальні активи», ухвалений у 2021 році, досі не набув чинності через відсутність змін до Податкового кодексу [4]. Врегулювання правового статусу криптовалют є необхідною передумовою для мінімізації криміногенних ризиків, забезпечення прозорості фінансових операцій і захисту інтересів інвесторів.

Таким чином, попри значний потенціал криптовалют як інструменту фінансових інновацій, їх обіг супроводжується суттєвими загрозами для економічної безпеки держави. Тому науково обґрунтоване нормативно-правове регулювання є ключовим чинником у зниженні криміногенності цього сегменту цифрової економіки.

Список бібліографічних посилань

1. Слідчі поліції викрили депутата Полтавської міськради, який не задекларував понад двісті мільйонів гривень у криптовалюти. Національна поліція України: вебсайт. 23.10.2025. URL: <https://npu.gov.ua/news/slidchi-politsii-vykyryly-deputata-poltavskoi-miskrady-iakyi-ne-zadeklaruvav-ponad-dvisti-milioniv-hryven-u-kryptovaliuti> (дата звернення: 23.10.2025).
2. Декларування криптовалюти: суми та виявлені порушення. Національне агентство з питань запобігання корупції: вебсайт. 25.08.2025. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/deklaruvannya-kryptovalyuty-sumy-ta-vyyavleni-porushennya> (дата звернення: 20.10.2025).
3. Мережа криптошахраїв, яка виманила 240 млн доларів у людей з усього світу, працювала також і з України. Радіо Свобода: вебсайт. 05.03.2025. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-skhemy-scam-empire-kryptoshakhrayi/33337315.html> (дата звернення: 10.10.2025).
4. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2021. № 2074-IX. БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (дата звернення: 21.10.2025).

Одержано 24.10.2025

УДК 347.728.3/.4(477:4)

Андрій Анатолійович ОЛЕНЮК,

*здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Національного університету «Кієво-Могилянська академія»*

ЗЕЛЕНІ ОБЛІГАЦІЇ ЯК ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

В умовах триваючого повномасштабного вторгнення російської федерації перед Україною нагальним постає виклик відновлення вітчизняної економіки на засадах сталого розвитку. Ще в 2016 році Україна приєдналася до Паризької кліматичної угоди, відповідно до якої сторони обрали дотримуватися добровільної співпраці при виконанні своїх національно визначених внесків, зокрема, для сприяння сталому розвитку та екологічній цілісності [1]. А вже у жовтні 2024 року прийнято Закон України «Про основні засади державної кліматичної політики», який установлює довгострокову ціль – досягнення кліматичної нейтральності України до 2050 року, забезпечення пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї, низьковуглецевого та сталого розвитку, екологічної, продовольчої та енергетичної безпеки України [2]. Забезпечення післявоєнного сталого відновлення економіки України неможливе без залучення значних обсягів фінансування на ринках капіталу, як вітчизняних, так і міжнародних.

Одним із дієвих інструментів залучення фінансування на ринках капіталу є зелені облігації. Вперше термін зелені облігації було введено в законодавство 19 червня 2020 року з прийняттям нової редакції Закону України "Про ринки

капіталу та організовані товарні ринки" (надалі – Закон про ринки капіталу) [3]. Відповідно до Закону про ринки капіталу зелені облігації – це облігації, проспект (рішення про емісію, а для державних облігацій України – умови розміщення) яких передбачає (передбачають) використання залучених коштів виключно на фінансування екологічного проекту (проекту екологічного спрямування) або окремого його етапу. Також Закон про ринки капіталу подає визначення терміну "проект екологічного спрямування", який позначає проект у сфері альтернативної енергетики, енергоефективності, мінімізації утворення, утилізації та переробки відходів, впровадження екологічно чистого транспорту, органічного землеробства, збереження флори і фауни, водних і земельних ресурсів, адаптації до змін клімату, а також інший проект, спрямований на захист навколишнього природного середовища, впровадження екологічних стандартів, скорочення викидів у навколишнє природне середовище. Проте, як справедливо зазначається у науковій літературі, інструмент зелених облігацій в Україні знаходиться на початковому рівні становлення та правового регулювання [4, с. 32; 5, с. 62].

Актуальність впровадження ефективного правового регулювання зелених облігацій в Україні можна продемонструвати на прикладі правового регулювання зелених облігацій в Європейському Союзі (надалі – ЄС), кандидатом на членство в якому є Україна. Так, в ЄС діють такі ключові акти у сфері правового регулювання зелених облігацій як Регламент (ЄС) 2023/2631 Європейського Парламенту та Ради від 22 листопада 2023 року про європейські зелені облігації та обов'язкове розкриття інформації щодо облігацій, що продаються як екологічно стійкі, та для облігацій, пов'язаних із стійким розвитком (надалі – Регламент про Стандарт ЄС щодо зелених облігацій) [6] та Регламент (ЄС) 2020/852 Європейського Парламенту та Ради від 18 червня 2020 року щодо створення основи для сприяння сталому інвестуванню, зі змінами (надалі – Регламент про таксономію ЄС) [7]. Відповідно до Регламенту про Стандарт ЄС щодо зелених облігацій зеленими облігаціями можуть вважатись тільки облігації, які відповідають, зокрема, вимозі щодо використання надходжень, яка передбачає що, з урахуванням певних винятків, до погашення облігації, надходження від такої облігації повинні використовуватись виключно відповідно до вимог Регламенту про таксономію ЄС в межах однієї або декількох визначених категорій таксономії. Сам же Регламент про таксономію ЄС містить розгорнуту класифікаційну систему, яка встановлює перелік екологічно сталих видів економічної діяльності з метою визначення індикаторів для здійснення інвестицій, які відповідатимуть принципам сталого розвитку. Таким чином, на рівні ЄС розміщення зелених облігацій відповідно до Регламенту про Стандарт ЄС щодо зелених облігацій здійснюється для фінансування тільки тих проектів екологічного спрямування (в розумінні законодавства України), які є сталими та відповідають параметрам сталих видів економічної діяльності, які чітко окреслені Регламентом про таксономію ЄС.

В контексті запланованого відновлення економіки України важливо закріпити на законодавчому рівні, що надходження від зелених облігацій

повинні спрямовуватись на реалізацію тих проєктів у сфері господарської діяльності, які б якнайкраще сприяли сталому розвитку та екологічній цілісності відповідно до міжнародних зобов'язань України. Відмітимо, що у Законі про ринки капіталу в частині, яка регулює розміщення зелених облігацій, не міститься будь-яких положень, які б відображали концепцію сталого розвитку. Це значною мірою послаблює дієвість та результативність зелених облігацій як фінансового інструмента підтримки сталого розвитку в Україні. Тому пропонуємо врахувати в законодавстві України позитивний досвід правового регулювання зелених облігацій в Європейському Союзі та передбачити, що кошти, залучені від розміщення зелених облігацій, повинні використовуватися виключно для фінансування проєктів екологічного спрямування, які відповідають екологічно сталим видам господарської діяльності, передбаченим відповідною таксономією, розробленою з урахуванням цілей сталого розвитку.

Список бібліографічних посилань

1. Паризька угода : Угода Орг. Об'єдн. Націй від 12.12.2015 : станом на 14 лип. 2016 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_l61#Text (дата звернення: 31.10.2025).

2. Про основні засади державної кліматичної політики : Закон України від 08.10.2024 № 3991-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3991-20#Text> (дата звернення: 31.10.2025).

3. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV : станом на 23 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> (дата звернення: 31.10.2025).

4. Внукова Н. Теоретико-правові аспекти залучення зелених інвестицій для відновлення України. *Право та інноваційне суспільство*. 2025. № 1 (24). С. 28-36. URL: [https://doi.org/10.37772/2309-9275-2025-1\(24\)-2](https://doi.org/10.37772/2309-9275-2025-1(24)-2) (дата звернення: 31.10.2025).

5. Оленюк А. Становлення правового регулювання зелених облігацій в Україні. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2025. Т. 14. С. 57–65. URL: <https://doi.org/10.18523/2617-2607.2024.14.57-65> (дата звернення: 31.10.2025).

6. Regulation (EU) 2023/2631 of the European Parliament and of the Council of 22 November 2023 on European Green Bonds and optional disclosures for bonds marketed as environmentally sustainable and for sustainability-linked bonds. 2023. *Official Journal of the European Union*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/european-green-bond-standard.html> (дата звернення: 31.10.2025).

7. Regulation (EU) 2020/852 of the European Parliament and of the Council of 18 June 2020 on the establishment of a framework to facilitate sustainable investment, and amending Regulation (EU) 2019/2088. 2020. *Official Journal of the European Union*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2020/852/oj/eng> (дата звернення: 31.10.2025).

Одержано 31.10.2025

УДК 368.013

Олег Ігорович ПУЦЕНТЕЛА,

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня

Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

СТРАХУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА: КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Страховання інвестицій є одним із найважливіших чинників залучення додаткових фінансових ресурсів для реалізації інвестиційних проєктів, розвитку банківської сфери та функціонування фондового ринку. У разі неефективного розвитку інституту страховий захист, упровадження та реалізація інвестиційних проєктів стають практично неможливими.

Таким чином, розвиток системи страховання інвестицій підприємства відіграє суттєву роль у поліпшенні економічної ситуації не лише на рівні окремої організації, але й для національної економіки загалом. Страховання інвестиційних ризиків є новим інститутом страхового ринку України, який нині перебуває на етапі активного формування [1].

Значення страховання інвестицій полягає у відшкодуванні фінансових вкладень у випадку втрати коштів або недоотримання прибутку від інвестиційного проєкту. Інвестиції можуть здійснюватися у чотирьох формах: прямі, фондові вкладення, придбання майнових прав (міжнародний лізинг) та кредитування отримувача інвестицій [2].

Сутність страховання інвестицій полягає у запобіганні настанню ризику фінансових втрат, що мають різні форми прояву. Уся сукупність інвестиційних ризиків поділяється на комерційні (пов'язані з підприємницькою діяльністю), ділові, зовнішньофакторні, системні, інфляційні, політичні, валютні, операційні, ліквідаційні та ризики завдання шкоди внаслідок протиправних дій осіб або природних катаклізмів.

Аналіз практики страховання інвестиційних ризиків підприємства свідчить, що для захисту бізнесу в процесі інвестиційної діяльності доцільним є використання однієї чи кількох страхових програм, зокрема: страховання права власності, страховання майна підприємства, страховання обладнання від поломок, страховання від втрати прибутку, страховання відповідальності посадових осіб, страховання ризику втрат від непередбачених обставин під час будівельно-монтажних робіт. У випадках залучення іноземного елемента в інвестиційній діяльності особливого значення набуває страховання від політичних ризиків [3]. Вартість страхових тарифів за більшістю із зазначених видів є відносно високою, що пояснюється нерозвиненістю цього виду страховання в Україні [2]. Як свідчить практика, у більшості випадків такі витрати є виправданими.

Багато фінансистів визнають, що страховання інвестиційних ризиків підвищує інвестиційну привабливість, а розвиток механізмів захисту вкладень прямо пропорційно корелює із розвитком фінансово-економічного ринку (валютні, біржові інвестиції тощо).

Договір страхування інвестиційних ризиків може бути укладений як під час внесення капіталу, так і після факту інвестування. Поширеною практикою є проведення передстрахової експертизи. Страховик визначає тариф за об'єктом інвестування, виходячи з експертної оцінки.

Страхування інвестицій – це новий інструмент на українському страховому ринку, що зумовлює наявність низки проблем його застосування. Окрім того, він є недостатньо популярним, а відсутність значного досвіду його використання породжує додаткові труднощі.

Перша проблема – висока вартість страхових послуг за інвестиційними ризиками підприємств. В Україні їх ціна значно перевищує аналогічні послуги в країнах Європи чи США. Водночас українські інвестиційні проекти часто відзначаються вищою рентабельністю, а також підвищеним рівнем ризику [2].

Друга проблема – недостатня обізнаність підприємств щодо організації страхування інвестицій та брак кваліфікованих фахівців у цій сфері. Її поява зумовлена низкою чинників: прагненням керівників зекономити на професійних кадрах та хибним формуванням системи ризик-менеджменту на підприємствах.

Третя проблема пов'язана з відсутністю належного розвитку сегмента страхування інвестицій серед вітчизняних страховиків. Причинами цього виступають: відсутність належної фінансово забезпеченої державної політики підтримки страховиків; недостатність власних капіталів для покриття великих ризиків; недорозвиненість інфраструктури, яка гарантує якісну передстрахову експертизу інвестиційних позовів [1, 2]; нестача досвіду та кваліфікованих кадрів.

Основними клієнтами у сфері страхування інвестицій залишаються транснаціональні корпорації та великі інвестиційні інститути, які, як правило, віддають перевагу страховикам із високим рівнем капіталізації та досвідом роботи.

Четверта проблема – відсутність нормативної бази для формування адекватних страхових тарифів. Ця проблема прямо впливає з попередніх.

П'ята проблема – неефективна державна політика у сфері регулювання страхування інвестиційних ризиків підприємств.

Зазначені вище проблеми не є вичерпними, проте вони становлять найсуттєвіші бар'єри на шляху використання страхування як інструменту управління інвестиційними ризиками.

Підсумовуючи зазначене, слід констатувати, що ефективне використання страхування як механізму управління інвестиційними ризиками можливе лише після вирішення низки ключових проблем у цій сфері. Найбільш вагомими з них зумовлені прогалинами у законодавчій базі страхування інвестицій, його непопулярністю та відносною новизною для українського ринку. Для їх подолання необхідні реформи у кількох напрямках: модернізація державної політики у сфері страхування, проведення аналітичних досліджень для збирання даних про страхування інвестицій та встановлення обґрунтованих страхових тарифів, вдосконалення політики страховиків і створення реальних продуктів страхування інвестиційних ризиків підприємства, підвищення рівня фінансової грамотності персоналу, відповідального за ризик-менеджмент компанії.

Список бібліографічних посилань

1. Скопенко, Н. С.; Резник, В. В. Теоретичні підходи до визначення інвестиційних ризиків та сучасні методи управління ними. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 16. С. 108-116.
2. Suwanmalai, Wilaiporn, and Simon Zaby. Research trends in insurance risk from 2000-2022: A bibliometric analysis of the literature. *Risk Governance & Control: Financial Markets & Institutions*. 2024. №14.3.
3. Hue, B., Jinks, A., Spain, J., Bora, M., & Siew, S. Investment risk for long-term investors: risk measurement approaches: Considerations for pension funds and insurers. *British Actuarial Journal*. 2019. №24, e16.

Одержано 26.09.2025

УДК 336.76:330.3(477)

Сергій Валерійович П'ЯНОВ,

*здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Державного біотехнологічного університету;*

Дар'я Вікторівна КОРОБЦОВА,

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри правового забезпечення
підприємницької діяльності та фінансової безпеки
навчально-наукового інституту № 5*

Харківського національного університету внутрішніх справ

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРОФЕСІЙНИХ УЧАСНИКІВ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Сьогодні український фондовий ринок проходить період глибоких змін. Його розвиток визначається активною цифровізацією фінансового сектору та поступовим зближенням із європейськими стандартами. Технології дедалі більше впливають на обіг цінних паперів, структуру учасників ринку та способи надання фінансових послуг. Важливою тенденцією стає перехід до дистанційних форматів обслуговування клієнтів. Це підвищує оперативність, але водночас вимагає більшої прозорості у проведенні операцій. Ринок поступово набуває нових рис - цифрових, відкритих та гнучких. У таких умовах особливої ваги набуває питання сталого розвитку фондового ринку. Йдеться не лише про економічну стабільність, а й про довіру, відповідальність та ефективне управління. Провідну роль тут відіграють професійні учасники - інвестиційні фірми, депозитарні установи, компанії з управління активами тощо. Саме від них залежить якість корпоративного управління, прозорість фінансових потоків та загальна стійкість ринкової екосистеми.

Сталий розвиток фінансової системи розглядається як інтеграція економічних, соціальних та екологічних факторів у діяльність ринкових інституцій [3]. На фондовому ринку це означає створення умов для «зелених» інвестицій,

етичних стандартів корпоративного управління, прозорого розкриття інформації та ефективного управління ризиками [2; 5]. Згідно з міжнародними документами, фінансові установи повинні сприяти потоку капіталу в проекти, що сприяють соціальній стійкості та екологічній відповідальності [4]. Для України це особливо актуально в умовах воєнного стану та під час післявоєнного відновлення, коли фондовий ринок може стати джерелом довгострокових інвестицій в економічну відбудову [6; 7; 8]. Законодавчі основи цього процесу формуються в рамках оновленої нормативно-правової бази, зокрема Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» [1] та Закону України «Про акціонерні товариства» [2], які спрямовані на посилення прозорості, корпоративної відповідальності та захисту інвесторів у цифровому середовищі [3].

Цифровізація професійних учасників фондового ринку України охоплює широкий спектр сфер, які поступово формують нову архітектуру фінансової інфраструктури. Серед ключових трансформацій – впровадження електронного документообігу та хмарних депозитарних сервісів, що забезпечують ефективність та прозорість обігу цінних паперів. Дистанційна ідентифікація клієнтів за допомогою сучасних технологій набуває все більшого поширення, спрощуючи доступ до фінансових послуг та підвищуючи рівень захисту інвесторів [3].

Автоматизація процесів торгівлі цінними паперами, клірингу та розрахунків поступово змінює логіку роботи фінансового ринку. Завдяки цьому зменшується вплив людського фактора, скорочуються затримки, а біржові операції стають точнішими й передбачуванішими. Такі зміни створюють новий стандарт ефективності у сфері капіталу. Окрему роль у цьому процесі відіграє впровадження електронних загальних зборів акціонерів. Цей механізм уже закріплений у чинному законодавстві й поступово стає звичним інструментом корпоративного управління [2]. Для компаній це не лише зручність, а й спосіб підвищити прозорість, відкритість та довіру з боку акціонерів.

Широкі застосування FinTech та RegTech-рішень посилює можливості контролю за ризиками. Такі інструменти допомагають компаніям дотримуватись регуляторних вимог та швидше адаптуватися до нових стандартів сталого розвитку. Вони спрощують взаємодію між учасниками ринку, знижують витрати часу й ресурсів, роблять фінансові процеси більш передбачуваними. Цифрова трансформація професійних учасників ринку капіталу сьогодні - це не лише технологічне оновлення. Це стратегічний процес, який визначає напрям розвитку економіки. Вона змінює підходи до управління капіталом, системи корпоративного контролю та взаємодії між емітентами, інвесторами й регуляторами. У результаті формується нова культура фінансової прозорості, відповідальності та підзвітності. Саме тому цифровізація прямо впливає на якість сталого розвитку через кілька ключових аспектів: підвищення ефективності управління; розширення доступу до фінансових ресурсів; посилення довіри до ринку.

Водночас, цифровізація не позбавлена своїх викликів: кіберризиків, необхідності гармонізації українського законодавства з європейськими

стандартами, попиту на кваліфіковані кадри та необхідності постійного технологічного оновлення.

Висновки. Цифрова трансформація професійних учасників ринку капіталу сьогодні визначає темп та напрям розвитку всього фондового ринку України. Саме вона створює умови для більшої прозорості, швидкості та зручності фінансових операцій. Завдяки цьому ринок стає більш відкритим для інвесторів, а фінансова система – стійкішою та конкурентоспроможною. Проте цифровізація – це не лише про технології. Вона потребує стабільного правового підґрунтя, чітких регуляторних правил та надійного захисту даних. Без оновлення нормативної бази навіть найкращі технологічні рішення не забезпечать очікуваного ефекту. Важливо також розвивати кібербезпеку та посилювати професійну компетентність учасників ринку. Не менш значущим є впровадження принципів ESG у щоденну діяльність фінансових установ. Це формує нову культуру відповідальності, де економічні цілі поєднуються із соціальними та екологічними. Такий підхід поступово змінює логіку ринку – від короткострокового прибутку до довгострокової стійкості. У перспективі цифрова модернізація фондового ринку може стати основою для глибших перетворень економіки. Вона відкриває шлях до створення інноваційної, соціально відповідальної та екологічно збалансованої фінансової системи. І саме від ефективності цього процесу залежить, наскільки Україна зможе використати цифрові технології як рушійну силу сталого розвитку.

Список бібліографічних посилань

1. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.06.2020 № 738-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-20#Text>
2. Про акціонерні товариства : Закон України від 27.07.2022 № 2465-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#n1985>
3. Андрусів У., Черчата А., Орловська Ю. Трансформація фондового ринку України в умовах цифровізації та європейської інтеграції: сучасні виклики та перспективи розвитку. *Економічний простір*. 2024. №196. С. 237–243. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.196.237-243>
4. Бачо Р., Пойда-Носик Н., Макарович В., Ганусич В., Вайданич Д. Прогноз розвитку фондового ринку України в умовах економічної нестабільності. *Сталий розвиток економіки*. 2025. №4 (55). С. 409-418. URL: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-55-56>
5. Тімошенко Н. Стратегічні напрями розвитку фондового ринку України. *Економіка та суспільство*. 2023. №53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-11>
6. Харабара В., Грешко Р., Харабара, В. Фондовий ринок України: стан, актуальні проблеми та перспективи. *Молодий вчений*. 2024. №6 (130). С. 195-200. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-6-130-16>
7. Шулик Ю.В. Стан та перспективи розвитку фондового ринку України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2024. № 33(61). С. 69–80. DOI: [https://doi.org/10.25264/2311-5149-2024-33\(61\)-69-80](https://doi.org/10.25264/2311-5149-2024-33(61)-69-80)

8. Ярмішко А.О. Фондовий ринок України: аналіз чинників впливу та шляхи модернізації. *Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій*. 2024. № 2 (14). С. 380–388. DOI: <https://doi.org/10.32750/2024-0234>

Одержано 10.10.2025

УДК 330.322:656.2

Сергій Сергійович САРБЄЙ,

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня

Українського державного університету залізничного транспорту

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ФІНАНСУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНИХ ПРОЄКТІВ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ

Сьогодні людство перебуває в епіцентрі ескалації кліматичних загроз і наростання екологічної нестабільності, що проявляється у зміні температурних режимів, зменшенні біорізноманіття та зростанні ризиків для здоров'я населення. Нині екологічні загрози більше не обмежуються локальними проявами – вони набули глобального масштабу, змусивши більшість країн переосмислити стратегічні пріоритети та поставити сталий розвиток у центр економічного планування.

Транспортна галузь є однією з основних сфер, що потребує глибоких змін, оскільки наразі вона генерує значну частину парникових газів, спричиняє шумове забруднення та активно використовує невідновлювані ресурси. Особливу роль у контексті екологічної модернізації даного сектору відіграє залізничний транспорт, який вирізняється високою енергоефективністю та низьким рівнем викидів, що робить його ключовим компонентом сталого розвитку транспортної інфраструктури. Водночас реалізація переходу до електрифікованих, технологічно оновлених залізничних мереж, впровадження швидкісного сполучення та інтеграція з іншими екологічно чистими видами транспорту потребують значних фінансових вкладень. У зв'язку з цим фінансування екологічно спрямованих проєктів у транспортному секторі, зокрема в залізничній сфері, набуває вирішального значення для впровадження сталих рішень, мінімізації негативного впливу на довкілля та формування нової мобільності. Тому актуальним є дослідження сучасних фінансових моделей та інструментів підтримки таких проєктів.

Світовий досвід провадження екологічних ініціатив залізничними компаніями свідчить про поступове зростання стратегічної значущості таких проєктів. Так, залізнична компанія Etihad Rail (ОАЕ) ініціювала запуск системи сталого фінансування для підтримки «зелених» інвестицій у транспорт та інфраструктуру і забезпечення інтеграції ESG-міркувань в інвестиційні рішення [1]. Компанія Adif Alta Velocidad (Іспанія) випустила зелені облігації на суму 500 млн євро, спрямовані на фінансування або рефінансування залізничних проєктів, що забезпечують екологічні або кліматичні вигоди. Даний випуск зелених облігацій є дев'ятим, здійсненим Adif AV з 2017 року,

що зміцнює її позиції гравця на внутрішньому інвестиційному ринку і статус одного з найактивніших «зелених» емітентів у європейському секторі високошвидкісної залізничної інфраструктури [2]. Німецька залізнична компанія Nelrom залучила «зелені» кредитні ресурси на суму 32,9 млн євро для підтримки сталого зростання. Ця вже друга аналогічна кредитна угода. Вперше в червні 2023 року Nelrom отримала кредит на суму 34,5 млн євро. Компанія Nelrom планує придбати близько 120 вантажних вагонів, розширивши транспортні потужності. Крім того, ці інвестиції відповідають меті компанії досягти нульового рівня викидів та впроваджувати принципи екологічної, соціальної та управлінської відповідальності [3]. SNCF SA (Франція) отримала перший незабезпечений кредит на зеленому грошовому ринку від Республіки Австрія через брокера AFS Group, ставши піонером зеленого короткострокового фінансування [4].

Отже, наразі одним із доволі поширених «зелених» інструментів фінансування на світовому інвестиційному ринку є зелені облігації. Їх особливістю є цільова спрямованість коштів на фінансування проєктів, які сприяють зменшенню негативного впливу на довкілля. Важливою рисою таких інструментів є необхідність дотримання міжнародних стандартів прозорості, звітності та екологічної відповідності, що підтверджується незалежною оцінкою та моніторингом досягнення ключових показників ефективності. Саме це забезпечує довіру інвесторів і сприяє зростанню популярності інструментів у фінансовому середовищі. Однак, нині такі механізми фінансування кліматичних змін доступні для залізниць з високим рівнем кредитної спроможності та при реалізації економічно вигідних проєктів. Тому слід їх розглядати як додаткове джерело фінансування поряд з звичайними облігаціями та державними інвестиціями.

Цікавим інструментом є і вуглецеві кредити, що представляють собою фінансові важелі, які дозволяють компаніям компенсувати їх викиди парникових газів шляхом інвестування в екологічні проєкти (один вуглецевий кредит зазвичай дорівнює одній тонні CO₂, яку або не було викинуто, або було вилучено з атмосфери). Завдяки здатності залізничного транспорту суттєво скорочувати викиди парникових газів, він має потенціал для участі в торгівлі вуглецевими кредитами як джерелі додаткового фінансування. Проте для реалізації механізму необхідна адаптація чинних правил і стандартів ринку вуглецю з урахуванням специфіки залізничної галузі.

Також, слід звернути увагу і на кліматичні фонди, які відіграють важливу роль у мобілізації фінансових ресурсів для реалізації екологічних проєктів, зокрема в країнах, що розвиваються. Їх діяльність спрямована на підтримку переходу до низьковуглецевої економіки та адаптацію до змін клімату. Нині створено і багатосторонні кліматичні фонди. Однак, наразі даний механізм фінансування проєктів поки недостатньо використовується, хоча і має успішну практику застосування при фінансуванні залізничних проєктів, особливо в міському сполученні. Його можна розглядати як додатковий інструмент фінансування або розширення інвестиційних можливостей шляхом стимулювання

екологічної адаптації електрифікованого рухомого складу або надання гарантій при комерційному фінансуванні проєктів у залізничній галузі.

Підводячи підсумки проведеного дослідження, можна констатувати наявність широкого переліку перспективних для застосування в залізничній галузі інструментів фінансування екоорієнтованих проєктів. Однак, у сучасних умовах глобальних викликів, пов'язаних із кліматичними змінами, воєнними загрозами, енергетичною нестабільністю, технологічними трансформаціями, реалізація екоорієнтованих проєктів у залізничній галузі потребує не лише інноваційних рішень, а й стійких управлінських механізмів, здатних адаптуватися до змін. Це слід врахувати при розробленні підходів та механізмів планування, реалізації та підтримки екологічно орієнтованих ініціатив.

Список бібліографічних посилань:

1. UAE's Etihad Rail launches sustainable finance framework in green push. *Thearabweekly.com* : website. URL: <https://thearabweekly.com/uaes-etihad-rail-launches-sustainable-finance-framework-green-push>.

2. Adif AV issues EUR 500 million green bonds. *Railwaypro.com* : website. URL: <https://www.railwaypro.com/wp/adif-av-issues-eur-500-million-green-bonds/>.

3. Helrom secures \$44m green loan to boost sustainable rail freight. *Railway-technology.com* : website. URL: <https://www.railway-technology.com/news/helrom-green-loan-sustainable-rail-freight/?cf-view>.

4. SNCF launches first unsecured green money market loan. *Railwaypro.com* : website. URL: <https://www.railwaypro.com/wp/sncf-launches-first-unsecured-green-money-market-loan/>.

Одержано 07.10.2025

УДК 336.7

Костянтин Олександрович СЕМЕНОВ,

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня

Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ РОЗВИТКУ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

Формування фінансової стратегії акціонерного товариства є вкрай значущим і визначальним процесом у системі стратегічного управління підприємством. Це обумовлено кількома важливими аспектами, що мають фундаментальне значення для забезпечення стабільного розвитку, конкурентоспроможності і довгострокової фінансової стійкості компанії.

За даними Національного банку України, фінансовий сектор країни перебуває у фазі активного реформування та розвитку з метою підвищення інвестиційної привабливості та інтеграції у європейський простір. Так, у 2025 році еквівалентність регулювання банківського сектору в Україні нормам ЄС

досягає 77%. При цьому планується досягти стовідсоткової відповідності до 2027 року, що є запорукою прозорості і стабільності фінансової системи [1].

Фінансова стратегія визначає основні напрями розвитку акціонерного товариства, способи залучення і розподілу фінансових ресурсів, а також оптимізацію структури капіталу, що напряму впливає на здатність компанії ефективно виконувати свої операційні і інвестиційні функції в умовах мінливого ринкового середовища.

Особливої ваги набуває корпоративний підхід, який ґрунтується на принципах прозорості, захисту прав акціонерів і максимізації довіри інвесторів, що забезпечує стабільність фінансових відносин і підвищує інвестиційну привабливість компанії. Фінансова стратегія, інтегрована у загальну систему корпоративного управління, формує системний підхід до оптимізації фінансових ресурсів і водночас враховує конкурентний контекст, сприяючи укріпленню позицій акціонерного товариства на національних і міжнародних ринках.

Ключова значущість фінансової стратегії полягає також у її здатності забезпечувати диверсифікаційний підхід до вибору джерел фінансування. Це включає комбінування власного і позикового капіталу, залучення інвестицій, що дозволяє мінімізувати ризики та забезпечити гнучкість у реалізації стратегічних цілей підприємства з урахуванням зовнішнього середовища та макроекономічних тенденцій.

Крім того, фінансова стратегія є важливим інструментом управління ризиками. Вона сприяє своєчасній ідентифікації, аналізу та моніторингу фінансових ризиків, розробці заходів щодо їх мінімізації, що є критично важливим для підтримки фінансової стійкості і платоспроможності компанії в умовах невизначеності та конкурентної боротьби.

Формування фінансової стратегії акціонерного товариства є складним багатофакторним процесом, що має різні проблеми і виклики на різних етапах розвитку компанії.

На початковому (засадничому) етапі вирішення стратегічних завдань ускладнюється через відсутність сформованої системи фінансового планування, недостатню інформаційну базу та високий рівень невизначеності як внутрішнього, так і зовнішнього середовища функціонування компанії.

Формування мети та часових горизонтів реалізації фінансової стратегії на цьому етапі повинні враховувати бізнес-філософію компанії, стадію життєвого циклу, динамічність макроекономічного середовища й особливостями галузі, що є складною методологічною задачею і суттєво впливає на якість подальших рішень.

На стадії росту акціонерного товариства головною проблемою виступає збалансування між потребою швидкого нарощування фінансових ресурсів для підтримки темпів розвитку та контролем фінансових ризиків, що виникають при залученні зовнішнього фінансування. Відсутність відповідних аналітичних інструментів і адекватних механізмів прогнозування може призвести до неправильного вибору структури капіталу, зокрема, співвідношення власних і позикових ресурсів, що в свою чергу впливає на стійкість компанії в цілому.

Етап зрілості супроводжується труднощами у забезпеченні фінансової стабільності за умов підвищеної конкуренції, зростання вимог акціонерів щодо дивідендної політики та необхідності адаптувати фінансову стратегію до змін макроекономічного і регуляторного середовища. Компанії мають вирішувати дилему між інвестиціями в інновації і розвиток, з одного боку, та підтриманням привабливості для інвесторів через виплату дивідендів - це вимагає ретельного стратегічного аналізу і прогнозування.

Фаза трансформації або реструктуризації вимагає вирішення проблем узгодження фінансової стратегії з іншими корпоративними стратегіями, таких як кадрова, виробнича або маркетингова. Особливої значущості набуває ефективне управління фінансовими ризиками у нестабільних умовах, де відсутність координації і стратегічного контролю може призводити до втрат і погіршення фінансових показників.

Крім того, загальними проблемами на всіх етапах є забезпечення відповідності фінансової стратегії вимогам законодавства, корпоративним нормам та очікуванням різних груп акціонерів. Це створює додаткові організаційно-правові виклики, які мають бути ефективно інтегровані у процес стратегічного планування [2].

Таким чином, формування фінансової стратегії акціонерного товариства відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного планування, управління і контролю над фінансовими ресурсами. Вона не лише є фундаментом для досягнення стратегічних цілей підприємства, але і створює передумови для стійкого економічного зростання, підвищення вартості бізнесу та зміцнення довіри інвесторів, що є визначальним у сучасних умовах розвитку корпоративного сектору України і світу в цілому.

В цьому контексті, складність розробки й реалізації фінансової стратегії на різних етапах розвитку акціонерного товариства обумовлює потребу у постійному удосконаленні методик, аналітичному супроводі та використанні сучасних інформаційних технологій. Це дозволить забезпечити адаптивність, гнучкість і стійкість підприємства у мінливих економічних та ринкових умовах, що є надзвичайно актуальним для підтримки конкурентоспроможності і довгострокового розвитку компаній у сучасній Україні.

Список бібліографічних посилань

1. Оновлена Стратегія розвитку фінансового сектору України: збереження стабільності, залучення інвестицій та євроінтеграція. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/onovlenna-stratehiia-rozvytku-finansovoho-sektoru-ukrainy-zberezhennia-stabilnosti-zaluchennia-investytsii-ta-ievrointehratsiia>

2. Штімац М., Лич В., Юрченко Ю. Процес розроблення фінансової стратегії. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2020. №3(34). С. 126–132. <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v3i34.215437>

Одержано 08.10.2025

УДК 339.543.32(477)

Сергій Олександрович ТКАЧЕНКО,

*кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри митної справи та товарознавства
Державного податкового університету;*

Анастасія Андріївна ЛУГОВА,

*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Державного податкового університету*

ВИКОРИСТАННЯ ПРИ РОЗРАХУНКУ МИТНОЇ ВАРТОСТІ МІЖНАРОДНИХ ПРАВИЛ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ КОМЕРЦІЙНИХ ТЕРМІНІВ (ПРАВИЛА ІНКОТЕРМС)

У сучасних умовах розвитку міжнародної торгівлі визначення митної вартості товарів є одним із ключових питань зовнішньоекономічної діяльності. Від правильності встановлення митної вартості залежать обсяги надходжень до державного бюджету, коректність обчислення митних платежів, а також дотримання принципів чесної конкуренції між суб'єктами зовнішньоекономічних відносин [1].

У цьому контексті важливе значення мають Міжнародні правила інтерпретації комерційних термінів ІНКОТЕРМС 2020, які визначають зобов'язання продавця та покупця щодо поставки товарів, розподілу витрат, ризиків і відповідальності сторін. Використання ІНКОТЕРМС у процесі розрахунку митної вартості дозволяє уникнути помилок, подвійного врахування витрат або, навпаки, їх виключення, що призводить до спотворення дійсної вартості імпортованих товарів [1].

Правила ІНКОТЕРМС (International Commercial Terms) – це міжнародно визнані стандарти, розроблені Міжнародною торговельною палатою (ІСС), які встановлюють чіткі правила щодо розподілу витрат, ризиків і обов'язків між продавцем і покупцем у міжнародних та внутрішніх торговельних операціях. Ідея, яка вперше була розроблена Міжнародною торговою палатою в 1921 році і втілена в життя з виходом правил Інкотермс в 1936 році, поклала початок тривалій і насиченою подіями історії правил Інкотермс, яка триває і сьогодні з виходом правил Інкотермс 2020, що вступають в дію в усьому світі з 1 січня 2020 року та враховує сучасні тенденції світової торгівлі, цифровізації документообігу та логістики [7].

ІНКОТЕРМС 2020 визначає 11 базисних умов поставки, які поділяються на дві групи: умови для будь-якого виду транспорту (EXW, FCA, CPT, CIP, DAP, DPU, DDP); умови для морського та внутрішнього водного транспорту (FAS, FOB, CFR, CIF).

Кожна умова чітко розподіляє: обов'язки сторін щодо доставки товару; момент переходу ризику з продавця на покупця; витрати, які покривають сторони (транспортування, страхування, митні платежі, оформлення документів тощо) [4].

Митна вартість – це вартість товарів, що використовується для митних цілей, яка є базою для нарахування мит, податків і зборів. Згідно з Митним кодексом України, митна вартість товарів, що імпортуються, базується на ціні, фактично сплаченій або підлягаючій сплаті за товари при їх продажу для експорту в Україну [1].

При визначенні митної вартості важливо встановити, які саме витрати включені у фактурну ціну товару. Саме тут ІНКОТЕРМС відіграють ключову роль, адже вони визначають, які витрати несе продавець, а які – покупець.

Наприклад: за умовою EXW (Ex Works) продавець лише надає товар на своєму складі, тому всі витрати з транспортування, страхування та митного оформлення не включаються до митної вартості; за умовою FOB (Free On Board) продавець несе витрати до моменту завантаження товару на судно, тобто митна вартість включає лише ці витрати; за умовою CIF (Cost, Insurance and Freight) у ціну товару входять витрати на транспортування до порту призначення та страхування, які враховуються при розрахунку митної вартості [5].

Отже, правильне застосування ІНКОТЕРМС забезпечує єдність підходів до формування митної вартості, зменшує кількість спірних ситуацій між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та митними органами [4].

На практиці митні органи України використовують ІНКОТЕРМС як допоміжний інструмент для ідентифікації складових митної вартості. При митному оформленні імпортованих товарів підприємства повинні надати документи, що підтверджують умови поставки, зокрема: зовнішньоекономічний контракт; рахунок-фактуру (інвойс); транспортні документи (коносамент, накладна тощо); страхові поліси (за необхідності); документи, що підтверджують вартість транспортування [2].

Якщо умови контракту відповідають терміну ІНКОТЕРМС, митний орган може коректно визначити, які витрати необхідно включити до митної вартості.

Наприклад: при умові DDP (Delivered Duty Paid) продавець оплачує всі витрати до моменту доставки товару покупцеві, включаючи мита та податки. У цьому випадку частину витрат (митні платежі) потрібно виключити з митної вартості, щоб уникнути подвійного оподаткування; при умові FCA (Free Carrier) митна вартість включатиме витрати до передачі товару перевізнику, а решта витрат не враховується [2].

Також ІНКОТЕРМС допомагають митним органам при контролі правильності заявленої вартості – якщо у контракті зазначено умову CIF, а в інвойсі відсутні витрати на страхування чи фрахт, митний орган має право вимагати їх підтвердження або коригувати митну вартість [3].

Використання ІНКОТЕРМС при визначенні митної вартості має низку переваг: Єдність підходів до оцінки вартості товарів у міжнародній торгівлі, прозорість і передбачуваність умов поставки між сторонами контракту, мінімізація ризиків непорозумінь між митними органами та учасниками ЗЕД, підвищення ефективності контролю за правильністю нарахування митних платежів, сприяння гармонізації українського митного законодавства з міжнародними нормами [3].

Крім того, застосування ІНКОТЕРМС 2020 сприяє розвитку електронного документообігу, спрощенню логістичних процесів і підвищенню довіри між учасниками зовнішньої торгівлі [4].

Незважаючи на очевидні переваги, існують певні труднощі у практичному використанні ІНКОТЕРМС: недостатнє розуміння сутності термінів ІНКОТЕРМС серед суб'єктів ЗЕД; плутанина між ІНКОТЕРМС та умовами поставки, передбаченими національним законодавством; відсутність уніфікованої методики включення окремих витрат (наприклад, вартості упаковки, маркування, навантаження) до митної вартості [6].

Для усунення цих проблем необхідно: проводити постійне навчання фахівців у сфері ЗЕД і митного адміністрування; оновлювати методичні рекомендації Державної митної служби з урахуванням змін у міжнародних нормах; посилювати електронну взаємодію між суб'єктами ЗЕД та митними органами [6].

Міжнародні правила інтерпретації комерційних термінів ІНКОТЕРМС 2020 є важливим інструментом у визначенні митної вартості товарів. Вони забезпечують чітке розмежування витрат між продавцем і покупцем, сприяють прозорості зовнішньоекономічних операцій і запобігають помилкам при митному оформленні [1].

Коректне застосування ІНКОТЕРМС у процесі декларування дозволяє митним органам більш точно встановлювати базу оподаткування, а суб'єктам ЗЕД – уникати спірних ситуацій та штрафних санкцій. У подальшому розвиток митної практики має бути спрямований на цифровізацію процедур, навчання персоналу та гармонізацію українських норм із міжнародними стандартами [1].

Список бібліографічних посилань

1. Міжнародна торгова палата (ICC). Incoterms® 2020: Міжнародні правила для тлумачення комерційних термінів. Париж: ICC, 2020.

2. Митний кодекс України від 13.03.2012 №4495-VI (зі змінами та доповненнями).

3. Державна митна служба України. Методичні рекомендації щодо визначення митної вартості товарів при застосуванні ІНКОТЕРМС 2020. Київ, 2021.

4. Савченко О. О. Митна вартість як елемент митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Економічний вісник*. 2022. №3. С. 45–51.

5. Ковальчук І. В. Застосування правил ІНКОТЕРМС у міжнародних комерційних контрактах. *Підприємництво, господарство і право*. 2023. №5. С. 67–72.

6. Левченко Л. М. Проблеми визначення митної вартості товарів у сучасних умовах. *Митна справа*. 2021. №2. С. 12–18.

7. WTO. Agreement on Implementation of Article VII of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994 (Customs Valuation Agreement). – Geneva: WTO, 1994.

Одержано 31.10.2025

УДК 339.543.32(477)

Сергій Олександрович ТКАЧЕНКО,

кандидат економічних наук, доцент,

завідувач кафедри митної справи та товарознавства

Державного податкового університету;

Катерина Вікторівна САТАНІВСЬКА,

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

Державного податкового університету

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ

Державне регулювання митної вартості є невід'ємним елементом системи зовнішньоекономічних відносин, оскільки воно забезпечує формування належних фінансових надходжень до державного бюджету та сприяє захисту економічних інтересів країни. Митна вартість, як ключовий показник у процесі визначення митних платежів, відіграє центральну роль у регулюванні міжнародної торгівлі, оскільки саме на її основі визначаються обов'язкові податки та збори при ввезенні товарів на територію держави. Розуміння сутності митної вартості, її формування та методів регулювання дозволяє забезпечити прозорість торговельних операцій і зменшити ризики ухилення від сплати митних платежів. Державне регулювання митної вартості ґрунтується на комплексі законодавчих, адміністративних і економічних заходів, що передбачають контроль за правильністю декларування товарів, методологію визначення їх вартості, а також механізми перевірки відповідності заявлених даних фактичним показникам. Застосування державного регулювання у сфері митної вартості має за мету створення умов для чесної конкуренції на ринку, запобігання демпінговим практикам та захист внутрішніх виробників від недобросовісної конкуренції з боку імпортерів [3].

Митна вартість товарів формується під впливом ряду факторів, включаючи умови міжнародної торгівлі, специфіку контрактних відносин між продавцем і покупцем, логістичні витрати та супутні операції, пов'язані з транспортуванням, страхуванням та пакуванням продукції. Держава, регулюючи митну вартість, намагається забезпечити правильне відображення цих факторів у документації та уникає ситуацій, коли імпортери завищують чи занижують вартість товарів задля зменшення митних зобов'язань. Для цього використовуються методи оцінки митної вартості, що базуються на міжнародних стандартах, а також внутрішніх законодавчих нормах, які визначають критерії та процедури проведення таких оцінок. Контроль за митною вартістю здійснюється спеціалізованими органами, що мають повноваження проводити перевірки, запитувати додаткові документи та накладати санкції у разі виявлення порушень. Це дозволяє забезпечити не лише фінансову ефективність митної системи, але й сприяє правовій дисципліні у сфері зовнішньоекономічної діяльності [5].

Державне регулювання митної вартості тісно пов'язане з міжнародними зобов'язаннями держави, оскільки країни, які є членами Світової організації торгівлі, зобов'язані дотримуватися правил визначення митної вартості відпо-

відно до спеціальної угоди. Вона передбачає єдині підходи до визначення вартості товарів та встановлює принципи прозорості, об'єктивності та недискримінаційності у застосуванні митних платежів. Дотримання цих принципів дозволяє державі забезпечити стабільність митних надходжень, знизити ймовірність торговельних спорів та сприяти розвитку міжнародної торгівлі. У практичній площині це проявляється у стандартизованих процедурах декларування товарів, використанні типових методів оцінки та формуванні критеріїв для аналізу заявленої вартості. Держава, у свою чергу, повинна створювати умови для адекватного застосування цих норм, забезпечуючи відповідний рівень підготовки та професійної компетенції митних служб, а також доступність інформації для бізнес-середовища [2].

Особливу увагу слід приділити економічним наслідкам державного регулювання митної вартості, оскільки коректне визначення цього показника сприяє збалансованості бюджету, захисту національного виробника та розвитку внутрішнього ринку. Водночас неправильне або недостатньо ефективне регулювання може призвести до втрат державних доходів, появи нелегальних схем імпорту та підриву конкурентоспроможності місцевих підприємств. Економічна доцільність державного регулювання виявляється через стимулювання законослужності серед учасників зовнішньоекономічної діяльності, підвищення рівня прозорості ринку та створення умов для стабільного розвитку торгівлі. Державне регулювання у цій сфері є одночасно превентивним і корективним заходом, який не лише запобігає порушенням, а й дає змогу своєчасно виправляти недоліки у процесі митного оформлення [1].

Сучасні цифрові системи дозволяють автоматизувати перевірку документів, забезпечувати оперативний доступ до міжнародних баз даних про ціни та умови поставок, а також створювати аналітичні моделі для прогнозування ризиків недостовірного декларування. Використання таких інструментів підвищує ефективність державного регулювання, скорочує ймовірність корупційних проявів та забезпечує більшу точність визначення митної вартості. У комплексі це формує більш прозору і передбачувану систему зовнішньоекономічних відносин, що сприяє довірі з боку бізнесу та міжнародних партнерів [4].

Таким чином, державне регулювання митної вартості є багатограним процесом, який включає правові, адміністративні, економічні та технологічні аспекти. Його головною метою є забезпечення справедливого і прозорого визначення митних платежів, захист інтересів держави та національної економіки, а також сприяння розвитку міжнародної торгівлі на основі встановлених стандартів. Ефективність державного регулювання митної вартості залежить від якості законодавчого забезпечення, професійного рівня митних органів, інтеграції сучасних технологій та здатності держави до своєчасного реагування на зміни у глобальному торговельному середовищі.

Список бібліографічних посилань

1. Берестов І. В. Основи митної справи на транспорті: навчальний посібник. Київ: Картографія, 2025. 180 с.

2. Герчаківський С. Д. Митна справа: навчальний посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2020. 290 с.

3. Гребельник О. П. Митна справа в Україні: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 400 с.

4. Стативка О. В. Державне регулювання митної вартості в Україні: теоретико-правові засади. Київ: КНЕУ, 2024. 242 с.

5. Тіхосова Г. А., Вербицький О. М. Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності України: теоретико-методологічний аналіз. Вінниця: ВНТУ, 2021. 312 с.

Одержано 31.10.2025

УДК 339.543.32(477)

Сергій Олександрович ТКАЧЕНКО,

кандидат економічних наук, доцент,

завідувач кафедри митної справи та товарознавства

Державного податкового університету;

Ілля Сергійович ТУПЧІЙ,

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

Державного податкового університету

СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ТОВАРІВ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Митна вартість є одним із ключових елементів у системі митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Вона виступає основою для нарахування митних платежів, статистичного обліку зовнішньоторговельних операцій, а також є важливим чинником забезпечення економічних інтересів держави. Коректне визначення митної вартості сприяє прозорості зовнішньоекономічних відносин та запобігає ухиленню від сплати податків.

Поняття митної вартості визначається як вартість товарів, що використовується для митних цілей, яка базується на ціні, що фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товари. Митна вартість є основою для обчислення митних платежів, акцизів та податку на додану вартість при імпорті товарів. Вона також використовується для визначення статистичної вартості зовнішньоекономічних операцій.

Визначення митної вартості здійснюється відповідно до принципів, закріплених у міжнародних нормативних актах, зокрема в Угоді про застосування статті VII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ). Україна імплементувала ці принципи у своє законодавство, зокрема у Митний кодекс України. Основними методами визначення митної вартості є: за ціною договору, за ідентичними товарами, за подібними товарами, на основі віднімання або додавання вартості, а також резервний метод.

Митна вартість має надзвичайно важливе значення для економіки держави. Вона є базою для формування доходної частини державного бюджету

через митні платежі. Крім того, митна вартість використовується для проведення аналітичних розрахунків і оцінки динаміки зовнішньої торгівлі, що дозволяє визначати ефективність зовнішньоекономічної політики.

Водночас процес визначення митної вартості може бути ускладненим через наявність суб'єктивних чинників, пов'язаних із ціноутворенням, зокрема при торгівлі з пов'язаними особами або в умовах трансфертного ціноутворення. Неправильне визначення митної вартості може призвести до недоотримання бюджетних коштів або, навпаки, до завищення податкового навантаження на суб'єктів господарювання.

У сучасних умовах євроінтеграції України питання визначення митної вартості набуває особливої актуальності. Підвищення прозорості та автоматизація процедур контролю митної вартості сприяють розвитку міжнародної торгівлі та зміцненню довіри між бізнесом і державою.

Незважаючи на законодавче врегулювання та імплементацію міжнародних норм, у практиці визначення митної вартості в Україні залишається низка проблем. Основними серед них є:

1. Суб'єктивність оцінки митної вартості з боку посадових осіб митних органів, що часто призводить до різного тлумачення одних і тих самих положень Митного кодексу. Це створює ризики для бізнесу та збільшує кількість судових спорів.

2. Недостатня прозорість процедур контролю митної вартості, особливо при застосуванні резервного методу, який дозволяє широкі межі для інтерпретації.

3. Проблеми з підтвердженням документів, що підтверджують ціну договору, зокрема у випадках зовнішньоекономічних операцій із нерезидентами, які не надають первинної бухгалтерської документації.

4. Вплив трансфертного ціноутворення на визначення митної вартості товарів, що імпортуються між пов'язаними особами. Це ускладнює доведення реальності заявленої ціни.

5. Низький рівень автоматизації та цифровізації процесу митного контролю, що збільшує можливості для зловживань і затримок при оформленні товарів.

Актуальність цих питань зростає в умовах євроінтеграції України, коли держава має забезпечити гармонізацію митних процедур із європейськими стандартами, спростити зовнішньоекономічну діяльність і водночас гарантувати наповнення бюджету.

Для вдосконалення системи визначення митної вартості доцільно:

- Запровадити єдині електронні бази даних цінних орієнтирів для ідентичних і подібних товарів, що дозволить уніфікувати підходи до оцінки вартості;
- Розширити використання автоматизованих ризик-орієнтованих систем для перевірки достовірності митної вартості;
- Посилити взаємодію між митними та податковими органами для обміну інформацією про ціноутворення у міжнародних ланцюгах постачання;
- Удосконалити підготовку митних фахівців у сфері оцінки вартості товарів, зокрема з урахуванням практики ЄС і норм Світової організації торгівлі;

- Підвищити рівень відкритості митних процедур через публікацію узагальнених рішень і типових кейсів щодо визначення митної вартості.

Отже, митна вартість є ключовим елементом системи митного регулювання, що впливає як на фіскальні інтереси держави, так і на умови ведення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктами господарювання. Правильне визначення митної вартості забезпечує справедливість оподаткування, сприяє підвищенню ефективності зовнішньоекономічних відносин та інтеграції України у світову економіку.

Список бібліографічних посилань

1. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI.
2. Угода про застосування статті VII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 року (ГАТТ).
3. Шевчук О. В. Митна вартість товарів: теоретичні та практичні аспекти. *Економіка і держава*. 2022. № 4.
4. Офіційний сайт Державної митної служби України. URL: <https://customs.gov.ua>.
5. Державна митна служба України. Офіційні роз'яснення щодо визначення митної вартості товарів. URL: <https://customs.gov.ua>.
6. Agreement on Implementation of Article VII of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994 (WTO Valuation Agreement). – World Trade Organization, 1994.
7. Коваль Л. В. Проблеми визначення митної вартості товарів в Україні. *Митна справа*. 2023. № 2. С. 45–52.

Одержано 31.10.2025

УДК 339.543.32(477)

Сергій Олександрович ТКАЧЕНКО,

кандидат економічних наук, доцент,

завідувач кафедри митної справи та товарознавства

Державного податкового університету;

Ярина Петрівна ЧЕРКАС,

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

Державного податкового університету

СУТНІСТЬ І МІСЦЕ МИТНОЇ ВАРТОСТІ В СИСТЕМІ ОПОДАТКУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Митна вартість є однією з ключових категорій митного та податкового права, яка визначає основу для нарахування податків і зборів при імпорті товарів. Вона має не лише фіскальне, а й економічне значення, оскільки впливає на формування бюджетних надходжень, регулювання товаропотоків і забезпечення економічної безпеки держави. Її роль полягає у створенні справедливої та прозорої бази оподаткування зовнішньоекономічних операцій,

що сприяє стабільності державних фінансів і зменшує ризики тінізації зовнішньої торгівлі. Правильне визначення митної вартості є запорукою збалансованого розвитку зовнішньоекономічної діяльності, адже воно забезпечує однакові умови для всіх учасників ринку, підвищує ефективність податкового контролю та сприяє гармонізації національної системи оподаткування з міжнародними стандартами.

Сутність митної вартості полягає у визначенні достовірної грошової оцінки товару, яка відображає реальні умови зовнішньоекономічної угоди, підтвержені відповідними документами. Це поняття поєднує економічну, правову й фіскальну складові, адже митна вартість одночасно виконує функцію бази для оподаткування, елемента митно-тарифного регулювання та індикатора зовнішньоекономічних відносин держави. Відповідно до статей 49–54 Митного кодексу України, митна вартість визначається на підставі ціни, фактично сплаченої або такої, що підлягає сплаті при продажу товарів для експорту в Україну, з урахуванням транспортних, страхових витрат, роялті, вартості упаковки та інших додаткових платежів, пов'язаних із поставкою [1].

Зрештою, митна вартість є не лише відображенням ціни товару, а результатом правового механізму, який забезпечує узгодження економічних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та держави. Вона виступає своєрідним «мостом» між ринковою економікою і системою державного контролю, забезпечуючи баланс між комерційною вигодою підприємств та фіскальною стабільністю. Її точне визначення гарантує справедливість нарахування митних платежів, сприяє прозорості зовнішньоторговельних операцій і запобігає спробам ухилення від сплати податків шляхом штучного заниження ціни.

У цьому контексті митна вартість виконує роль не просто технічного показника, а комплексного регулятора економічних процесів. Вона визначає рівень податкового навантаження на імпортерів, впливає на конкурентоспроможність товарів, а також формує умови для розвитку чесної міжнародної торгівлі. Відповідно, ефективність функціонування системи оподаткування зовнішньоекономічної діяльності безпосередньо залежить від точності, об'єктивності й прозорості процедур визначення митної вартості.

Згідно з дослідженнями Б. А. Кормича, митна вартість виконує дві основні функції – фіскальну, що забезпечує надходження до державного бюджету, та регуляторну, яка сприяє контролю за обігом товарів і формуванню прозорого бізнес-середовища [2, с. 45]. Вчений підкреслює, що саме через механізм митної вартості держава реалізує контроль за дотриманням принципів чесної конкуренції, впливаючи на структуру імпорту й експортно-імпортний баланс. Подібної думки дотримується О. В. Гайдучкий, який розглядає митну вартість як важливий елемент податкової політики, що визначає рівень податкового навантаження та впливає на макроекономічну стабільність [3, с. 35].

Зарубіжні дослідники також розглядають митну вартість як один із ключових інструментів забезпечення справедливості у світовій торгівлі. К. Моргеро та А. Кароліна Македо да Сілва підкреслюють, що точність визначення митної

вартості є основою довіри між державними інституціями та бізнесом, а її об'єктивність – передумовою ефективного функціонування податкової системи [4]. Вони наголошують, що інтеграція сучасних цифрових рішень і транскордонних баз даних є необхідною умовою для підвищення прозорості митних процедур.

У національному контексті питання удосконалення механізму визначення митної вартості досліджує Є. О. Мельник, яка вважає, що ефективна модернізація української системи митного адміністрування має базуватися на гармонізації національного законодавства з правом Європейського Союзу, запровадженні ризик-орієнтованих методів перевірки та розвитку електронних сервісів контролю [5, с. 90]. Такий підхід дозволить мінімізувати людський фактор, підвищити об'єктивність оцінки та забезпечити прозорість усіх етапів митного оподаткування.

У сучасних умовах визначення митної вартості потребує цифрової модернізації. Використання електронних баз даних, автоматизованих систем контролю цін і ризик-орієнтованих механізмів аналізу дозволяє зменшити вплив людського фактора, підвищити об'єктивність та ефективність контролю. Важливою є також інтеграція інформаційних систем митних, податкових і фінансових органів, що сприятиме обміну даними та мінімізує можливості для зловживань.

Митна вартість виступає не лише показником ціни товару, а й важливим індикатором економічної достовірності зовнішньоекономічних угод. Вона забезпечує баланс між інтересами держави та бізнесу, формує довіру до фіскальної системи та сприяє розвитку прозорого бізнес-середовища. Точне визначення митної вартості є запорукою справедливого оподаткування, ефективного контролю за фінансовими потоками й стабільного розвитку міжнародної торгівлі.

У підсумку митна вартість посідає ключове місце в системі оподаткування зовнішньоекономічної діяльності, виконуючи водночас фіскальну, регуляторну й аналітичну функції. Вона не лише формує базу для нарахування митних платежів, а й виступає дієвим інструментом державної економічної політики, що забезпечує справедливість оподаткування, збалансованість зовнішньоторгівельного балансу та підтримку конкурентоспроможності національної економіки.

Ефективне визначення та контроль митної вартості сприяють зміцненню фінансової системи, підвищенню прозорості митних процедур і гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами. Саме це створює передумови для сталого розвитку зовнішньоекономічних відносин і інтеграції України у глобальний економічний простір.

Список бібліографічних посилань

1. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 44-45, № 46-47, № 48, ст.552. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.

2. Кормич Б. А. Правове регулювання митної вартості в системі забезпечення економічної безпеки держави. *Проблеми законності*. 2018. № 142. С. 45–52.

3. Гайдучий О. В. Митна політика України в системі податкового регулювання економіки. *Фінанси України*. 2020. № 6. С. 35–46.

4. Morgero C., Macedo da Silva A. C. Contemporary Application of Article 17 of the Customs Valuation Agreement in Latin American Countries. *World Customs Journal*. 2025. Vol. 19. №1. P. 77–89.

5. Мельник Є. О. Гармонізація митного адміністрування України з правом ЄС: сучасні тенденції та виклики. *Юридичний науковий журнал*. 2022. № 3. С. 90–98.

Одержано 31.10.2025

УДК 338.1:620.9:339.9

Єгор Іванович ЧЕРЕДНИК,

*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
навчально-наукового інституту цивільного захисту
Національного університету цивільного захисту України;*

Станіслав Михайлович ШАХОВ,

*доктор філософії, доцент,
доцент кафедри інженерної та аварійно-рятувальної техніки
навчально-наукового інституту оперативно-рятувальних сил
Національного університету цивільного захисту України;*

Андрій Сергійович МЕЛЬНИЧЕНКО,

*доктор філософії, доцент,
доцент кафедри організації і проведення аварійно-рятувальних робіт
навчально-наукового інституту цивільного захисту
Національного університету цивільного захисту України*

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ДЛЯ ПІДТРИМКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Державно-приватне партнерство (ДПП) є ефективним інструментом для реалізації проектів сталого розвитку, особливо в умовах обмежених державних ресурсів та необхідності післявоєнного відновлення України. ДПП поєднує ресурси, експертизу та інноваційний потенціал держави і приватного сектору для досягнення економічних, соціальних та екологічних цілей [1]. В Україні, яка прагне європейської інтеграції та гармонізації з цілями сталого розвитку ООН, ДПП може стати ключовим механізмом для фінансування зелених проектів, модернізації інфраструктури та підвищення якості життя. Актуальність теми зумовлена потребою в ефективних фінансових і організаційних моделях, які сприятимуть сталому розвитку в умовах воєнних та економічних викликів [2].

Державно-приватне партнерство дозволяє оптимізувати ресурси для реалізації проектів, спрямованих на стале зростання. У світі ДПП широко застосо-

вується для фінансування інфраструктурних проєктів, таких як відновлювані джерела енергії, енергоефективні технології та зелене будівництво. Наприклад, у ЄС у 2023 році 60% проєктів з відновлюваної енергетики фінансувалися через моделі ДПП, що дозволило залучити 120 млрд євро приватних інвестицій [3]. В Україні ДПП може сприяти розвитку зеленої енергетики, модернізації транспортної інфраструктури та управлінню відходами, що є критично важливим для виконання вимог European Green Deal.

Механізми ДПП включають концесії, спільні підприємства та контракти на управління, які дозволяють розподілити ризики між державою та приватним сектором. Для України це означає можливість залучення приватного капіталу до проєктів, які зменшують викиди CO₂, підвищують енергоефективність і створюють нові робочі місця [1]. Такий підхід сприяє економічному зростанню та соціальній стабільності, узгоджуючись із цілями сталого розвитку.

Незважаючи на потенціал, впровадження ДПП в Україні стикається з низкою перешкод. Застаріла законодавча база, зокрема Закон України "Про державно-приватне партнерство", не повною мірою відповідає сучасним викликам, що ускладнює залучення іноземних інвесторів [2]. Крім того, війна, корупційні ризики та нестабільність економіки знижують довіру приватного сектору. Відсутність прозорих процедур і чітких критеріїв оцінки проєктів також гальмує розвиток ДПП. Наприклад, у 2022 році лише 10% запланованих ДПП-проєктів в Україні дійшли до реалізації через бюрократичні бар'єри.

Для подолання цих викликів необхідна реформа регуляторного середовища, зокрема вдосконалення процедур тендерів, посилення антикорупційних механізмів і створення стимулів для приватних інвесторів, таких як податкові пільги чи державні гарантії.

В Україні ДПП може бути ефективним у кількох ключових сферах. Розвиток відновлюваної енергетики, зокрема сонячних і вітрових електростанцій, є пріоритетом, враховуючи значний потенціал країни та необхідність диверсифікації енергопостачання. Модернізація комунальної інфраструктури, наприклад, систем водопостачання та утилізації відходів, також потребує приватних інвестицій через ДПП. Крім того, транспортна інфраструктура, включаючи зелені логістичні рішення, може стати основою для економічного відновлення [1].

Адаптація досвіду країн ЄС, таких як Польща чи Німеччина, де ДПП успішно застосовується для зелених проєктів, допоможе Україні сформувати ефективну модель співпраці. Наприклад, у Польщі ДПП-проєкти з енергоефективного освітлення скоротили споживання електроенергії на 30% у муніципалітетах за 5 років [3].

Для посилення ролі ДПП в Україні необхідно вдосконалити законодавство, зокрема оновити нормативну базу для спрощення процедур укладання угод. Створення спеціалізованих агенцій для підтримки ДПП, як у країнах ЄС, допоможе координувати проєкти та залучати інвесторів. Фінансові стимули, такі як субсидії на зелені проєкти чи пільгове кредитування, сприятимуть активізації приватного сектору [2]. Крім того, розвиток медіаграмотності та

прозорість у реалізації проектів підвищать довіру до ДПП, що є критично важливим для залучення міжнародних партнерів.

Висновки. Державно-приватне партнерство є потужним інструментом підтримки сталого розвитку в Україні, сприяючи фінансуванню зелених проектів, модернізації інфраструктури та економічному відновленню. Воно дозволяє об'єднати ресурси держави і приватного сектору для досягнення цілей сталого розвитку. Наукова новизна доповіді полягає в розробці моделі ДПП, адаптованої до українських реалій, з урахуванням післявоєнних викликів і європейського досвіду, що пропонує практичні рекомендації для вдосконалення законодавства та залучення інвестицій [3].

Список бібліографічних посилань

1. International Finance Corporation (IFC). (2021). Creating Markets in Ukraine: Country Private Sector Diagnostic. URL: <https://www.ifc.org/content/dam/ifc/doc/mgrt/cpsd-ukraine-exesummary.pdf>

2. World Bank. (2022). Supporting Ukraine's Immediate and Medium-Term Economic Needs: A Rapid Damage and Needs Assessment. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099608405122216371/pdf/IDU08c704e400de7a048930b8330494a329ab3ca.pdf>

3. Mavlutova, I., Spilbergs, A., Romanova, I., Kuzmina, J. (2025). The role of green digital investments in promoting sustainable development goals and green energy consumption. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10668-024-05209-y>

Одержано 24.09.2025

УДК 336.76:338.45:502.131

Олег Романович ЯРЕМА,

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри цифрової економіки*

Львівського національного університету імені Івана Франка;

Олександра Вікторівна ЯКОВЕЦЬ,

здобувач вищої освіти першого(бакалаврського) рівня

Львівського національного університету імені Івана Франка

ЗЕЛЕНІ ФІНАНСИ, ІНВЕСТИЦІЇ ТА РИЗИКИ: ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ЕПОХУ ГЛОБАЛЬНИХ КРИЗ

Зелені фінанси є ключовим інструментом фінансової підтримки сталого розвитку, особливо в епоху глобальних криз, які посилюють ризики для економічної стабільності, екологічної безпеки та соціальної рівноваги. Сучасна фінансова система має не лише реагувати на виклики, а й формувати нову модель економічного зростання, у центрі якої – ефективне поєднання інвестиційної доцільності та екологічної відповідальності. Як зазначено у збірнику

матеріалів «Фінансові механізми сталого розвитку України в умовах глобальних викликів» (НУБіП України, 2023), фінансові механізми зеленого розвитку повинні забезпечувати баланс між економічною вигодою, екологічною доцільністю та соціальною стійкістю. В умовах війни та поствоєнного відновлення ці механізми стають не лише економічним, а й політичним інструментом виживання держави [1].

Зелена фінансова система – це не просто сукупність спеціальних банківських продуктів чи пільгових кредитів. Як наголошується у навчально-методичному посібнику «Зелені фінанси» (ПДАУ, 2022), це комплексна модель взаємодії держави, бізнесу та громадянського суспільства, спрямована на створення умов для переходу до низьковуглецевої економіки. Вона охоплює зелений банкінг, зелені облігації, механізми ESG-інвестування, державні гарантії для екопроектів і міжнародні фінансові програми підтримки. Такий підхід дозволяє інтегрувати екологічну ефективність у стандартну фінансову практику, поступово перетворюючи сталі фінансування на норму, а не на виняток [2].

Особливу роль зелені фінанси відіграють у процесі повоєнного відновлення. Варченко, Кравченко та Шевченко (2024) у своїй статті відзначають, що саме зелені інструменти дозволяють залучати довгостроковий капітал у критичні сфери – енергетику, транспорт, житлову інфраструктуру – з урахуванням нових ризиків і вимог безпеки. Після масштабних руйнувань інфраструктури ключовим завданням є не лише відновлення втраченого, а й створення більш стійкої, енергоефективної та кліматично нейтральної системи. У цьому контексті зелена фінансова політика набуває стратегічного значення, оскільки дозволяє одночасно вирішувати завдання модернізації, екологічної адаптації та економічної стабілізації [3].

Згідно з аналітичними доповідями Інституту економіки та прогнозування НАН України (2024–2025), зелені фінанси поступово перетворюються на фундаментальний елемент національної економічної безпеки. Вони не лише пом'якшують наслідки глобальних криз, але й створюють нову логіку розвитку, у якій інвестиції у відновлювану енергетику, «зелені» технології та енергоефективність стають основою конкурентоспроможності держави. Для України зелена фінансова стратегія має бути інтегрована в систему державного планування, включаючи податкові стимули, регуляторну політику, страхові механізми та державні програми підтримки малого і середнього бізнесу [4].

Водночас важливо усвідомлювати, що зелена фінансова політика неминуче пов'язана з ризиками – валютними, політичними, інституційними. Саме тому головним викликом для України є не лише залучення коштів, а й формування ефективних систем управління цими ризиками. Одним із рішень є розвиток національної платформи моніторингу та оцінки «зелених» проектів, що дозволить забезпечити прозорість, підзвітність і довіру з боку міжнародних партнерів [4, 5].

Зелені фінанси стають одним із небагатьох механізмів, які поєднують екологічну модернізацію, економічну стабільність і соціальну справедливість. В умовах війни, економічних потрясінь і кліматичних викликів вони формують

основу для нової економічної парадигми — такої, де прибуток не суперечить природі, а фінансова система працює в інтересах майбутніх поколінь. Україна, спираючись на власний досвід кризи й відновлення, має всі передумови, щоб зробити зелені фінанси не лише інструментом виживання, а й стратегічною перевагою у світі, який рухається до сталого розвитку [3].

Застосування зелених фінансів в Україні в умовах глобальних криз, зокрема війни та повоєнного відновлення, дозволяє поєднувати економічну ефективність, екологічну доцільність та соціальну стійкість. Встановлено ключові механізми впливу зеленої фінансової системи на стабільність економіки та конкурентоспроможність держави, а також роль держави, фінансових установ і міжнародних програм у формуванні комплексної моделі сталого розвитку. Розроблені рекомендації щодо управління ризиками «зелених» проєктів та інтеграції зеленої фінансової стратегії у державне планування і інвестиційну політику дозволяють підвищити прозорість і довіру з боку партнерів, а також сприяти стійкому розвитку економіки України у кризових умовах.

Список бібліографічних посилань

1. Фінансові механізми сталого розвитку України в умовах глобальних викликів : збірник матеріалів / Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ : НУБіП України, 2023. 156 с. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u381/zbirnik_nubip_03.06.2022_r.pdf

2. Зелені фінанси : навчально-методичний посібник / Полтавський державний аграрний університет. Полтава : ПДАУ, 2022. 84 с. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/10944/zelenifinansy.pdf>

3. Варченко О. М., Кравченко Л. В., Шевченко І. П. *Зелені фінанси в повоєнному відновленні України. Фінанси, кредит, діяльність*: науковий журнал. 2024. № 2 (58). С. 34–41. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/download/4403/4105/23384>

4. Шклярук С. Г. *Управління фінансовими ризиками*. Київ/МАУП, 2019. URL: https://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/kafedry/Buh_Obliku-/Kucik/Docs/Kusyk_Upravlinnia_fin_ryzykamy.pdf

Одержано 01.11.2025

СЕКЦІЯ 4

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ СЕКТОРОМ

УДК 657.6:2841.2(477)

Владислав Валерійович БОЙЧЕНКО,

*заступник начальника Департаменту фінансового
забезпечення та бухгалтерського обліку*

*– начальник управління фінансового забезпечення
та організації оплати праці та інших виплат*

Національної поліції України;

Андрій Юрійович ХОМИЧ,

*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
навчально-наукового інституту № 4*

Харківського національного університету внутрішніх справ

БАЛАНС БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ (ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН): ЗМІСТ, СТРУКТУРА ТА МЕТОДИКА СКЛАДАННЯ

Баланс бюджетної установи, також відомий як Звіт про фінансовий стан (форма № 1-дс), є основною складовою фінансової звітності, що відображає активи, зобов'язання та власний капітал на конкретну дату. Цей документ слугує джерелом інформації для органів казначейства, вищих розпорядників бюджетних коштів та керівництва установи, забезпечуючи огляд загального обсягу використаних ресурсів, їх походження, стан і розподіл.

Баланс форма 1-дс – звіт про фінансовий стан бюджетної установи, який містить інформацію про стан активів, зобов'язань і власного капіталу на початок та на кінець певного періоду (року, кварталу). Складається він відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності», який затверджений наказом Мінфіну від 28.12.2009 р. № 1541.

Інформація до балансу потрапляє з залишків за бухгалтерськими рахунками бюджетної установи, які відповідають Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі. Однак перед складання балансу мають бути закриті всі рахунки доходів і витрат, тобто рахунки 7-го та 8-го класу. До балансу потрапляють тільки ті витрати, які належать до витрат майбутніх періодів або входять до складу первісної вартості запасів, основних засобів, нематеріальних та інших активів.

При заповненні балансу бюджетної установи слід керуватися: Порядком заповнення форм фінансової звітності в державному секторі, який затверджений наказом Мінфіну від 28.02.2017 р. № 307; Методичними рекомендаціями з перевірки співставності показників фінансової звітності суб'єктів державного сектору, які затверджені наказом Мінфіну від 28.12.2017 р. № 1170. За ними

контролюється арифметична правильність внесення та розрахунку показників у балансі.

Основний цього балансу форма 1-дс значно відрізняється від звичного комерційного варіанту через виражено некомерційний характер діяльності, який супроводжується фінансуванням з державного або місцевого бюджету, а також через виконання стратегічно важливих публічних функцій, що можуть мати як державний, так і регіональний характер.

Структура Балансу знаходить своє відображення у чіткій двосторонній організації. З одного боку представлені активи, які характеризують склад та напрями використання наявних ресурсів. З іншого боку встановлюються пасиви, що висвітлюють джерела, з яких ці ресурси були залучені, а також механізми їх формування і фінансового забезпечення. Така структурна побудова забезпечує цілісне розуміння фінансового стану та ефективно планування управлінських рішень.

Методика складання Балансу бюджетної установи ґрунтується на використанні Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі, широко відомих як НП(С)БОДС, та низки відповідних нормативно-правових актів. Зокрема, ключовими у цьому процесі є НП(С)БОДС 101 "Подання фінансової звітності" та регламентований Порядок заповнення форм фінансової звітності для установ державного сектора. Ця методика є необхідним інструментом для забезпечення прозорості, точності та узгодженості облікових даних.

Процес складання Балансу проходить через кілька важливих етапів, кожен із яких має свою специфічну роль і значення: На першому етапі здійснюється інвентаризація. Вона є обов'язковою умовою для перевірки стану активів і зобов'язань перед складанням річної фінансової звітності. Другий етап передбачає ретельну перевірку первинних документів і облікових реєстрів. У цьому процесі акцент робиться на точному, повному й правильному відображенні всіх господарських операцій як у синтетичному, так і в аналітичному обліку. Третій етап стосується складання оборотних відомостей для кожного рахунку. Це дозволяє узагальнити дані, отримані за звітний період, і визначити кінцеві залишки на рахунках. Формування таких відомостей є важливим етапом для забезпечення повного охоплення облікових даних. Останнім підготовчим етапом є проведення заключних оборотів.

Завершальним етапом є перевірка балансової рівності, яка є критично важливою умовою завершення складання Балансу. Основна формула контрольного співвідношення проста й незмінна: сума активу повинна дорівнювати сумі пасиву. Лише після підтвердження цього рівняння фінансова звітність вважається сформованою належним чином. Уся ця багаторівнева та взаємопов'язана процедура складає основу складання Балансу бюджетної установи, забезпечуючи високу якість звітності, її відповідність стандартам і реальний стан фінансових справ бюджетної організації.

Існує декілька особливостей складання. Витрати і доходи, представлені в класах 7 і 8, не включаються безпосередньо до Балансу. Для цього використо-

вується підхід «закриття» на рахунок 55, що дозволяє відображати виключно підсумковий фінансовий результат, уникаючи деталізації руху коштів. Методика ведення обліку та складання звітності тісно інтегрована із механізмами контролю за використанням бюджетних коштів відповідно до затвердженого кошторису. При цьому Баланс містить лише узагальнені залишкові дані. Наповнення кожної статті здійснюється з урахуванням правил класифікації і оцінки, визначених національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в державному секторі, такими як НП(С)БОДС 121 "Основні засоби" чи НП(С)БОДС 130 "Фінансовий результат".

Структура балансу бюджетної установи визначається вимогами національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі, а також типовими формами фінансової звітності, затвердженими Міністерством фінансів України. Методика його складання ґрунтується на принципах повноти, обачності, послідовності та порівнянності показників.

Отже, баланс бюджетної установи виступає ключовим інструментом фінансової звітності, що забезпечує прозорість і об'єктивність відображення фінансового стану установи, сприяє підвищенню ефективності управління державними ресурсами та зміцненню фінансової стабільності у бюджетному секторі.

Список бібліографічних посилань

1. Наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2009 № 1541 «Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0103-10#Text>

2. Наказ Міністерства фінансів України від 28.02.2017 № 307 «Про затвердження Порядку заповнення форм фінансової звітності в державному секторі та Змін до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0384-17#Text>

Одержано 27.10.2025

УДК 351.82:330

Віктор Михайлович ВАСИЛЕНКО,

доктор юридичних наук, доцент,

*перший проректор Харківського національного
університету внутрішніх справ*

АНАЛІТИЧНИЙ СУПРОВІД ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Аналітичний супровід у сфері публічних закупівель стає визначальним інструментом підвищення якості управління бюджетними ресурсами в умовах посилення вимог до прозорості, результативності та фінансової відповідальності державних інституцій. Сучасна модель закупівель, сформована на основі

Закону України «Про публічні закупівлі» (з урахуванням змін 2024–2025 років) і забезпечена функціонуванням електронної системи Prozorro та аналітичних модулів ВІ Prozorro, створює унікальну екосистему, що дозволяє приймати управлінські рішення на основі фактичних даних, об'єктивних індикаторів та результатів автоматизованого моніторингу.

Одним із центральних напрямів аналітичного супроводу у сфері публічних закупівель є формування та обґрунтування потреби замовника, а також правильне визначення очікуваної вартості предмета закупівлі. Відповідно до чинного законодавства очікувана вартість має базуватися на достовірних ринкових даних, результатах аналізу попередніх закупівель, незалежних експертних висновках або комерційних пропозиціях. Фактично саме на цьому етапі закладається основа для економічності та конкурентності закупівлі [1, с. 45]. Недостатній аналіз ринку призводить до завищення або заниження бюджету закупівлі, що спотворює результати торгів, знижує рівень конкуренції та підвищує ризики оскарження або визнання процедури неефективною. Використання відкритих джерел інформації – модулів аналітики ВІ Prozorro, даних Державної служби статистики, цінкових індикаторів, публічних комерційних пропозицій, а також інформації з профільних електронних каталогів – дає можливість замовнику сформулювати реалістичну вартість закупівлі й уникнути включення до технічних вимог необґрунтованих параметрів, які можуть штучно обмежити коло учасників [2, с. 78]. За даними Держаудитслужби, у 2024 році понад 15 % виявлених порушень прямо стосувалися неправильно визначеної очікуваної вартості, що свідчить про стратегічну важливість якісної аналітичної підготовки ще до оголошення процедури.

Крім того, важливим елементом є оцінка ефективності закупівель постфактум. Аналітичний супровід у цьому контексті передбачає порівняння фактичного результату із запланованими потребами, аналіз економії чи перевитрат, визначення рівня конкуренції, дослідження результатів взаємодії з постачальниками [3, с.102]. За даними Prozorro, середня економія на відкритих торгах у 2024 році становила близько 8 %, проте показник варіюється залежно від категорії товарів і регіону. Такі дані дозволяють замовнику визначати напрями оптимізації закупівельних стратегій, удосконалювати технічні специфікації та підвищувати рівень конкуренції в подальших закупівлях.

Саме тому аналітична оцінка кожного рішення щодо застосування спрощених порядків закупівель повинна включати аналіз його економічної доцільності, впливу на ринкове середовище, рівень забезпечення потреб замовника та потенційні довгострокові фінансові наслідки. За даними публічної аналітики Prozorro+, частка закупівель, проведених без конкурентних торгів у 2023–2024 роках, перевищила 60 % у критичних секторах, що підвищує вимоги до глибини та якості аналітичного супроводу. Своєчасний аналіз допомагає попередити завищення цін, дублювання закупівель, конфлікт інтересів та інші ризикові ситуації, які в умовах воєнної економіки можуть мати значний негативний вплив на фінансову стійкість держави.

Отже, аналітичний супровід прийняття управлінських рішень у сфері публічних закупівель виступає не просто елементом технічної роботи замовника, а невід'ємною складовою сучасної системи публічного управління, яка визначає якість функціонування всієї фінансової системи держави. Завдяки глибокому аналізу даних забезпечуються об'єктивність і передбачуваність закупівельних рішень, посилюється прозорість та конкурентність процедур, а також створюються умови для мінімізації корупційних ризиків і неефективного використання бюджетних ресурсів. Аналітичний супровід дає змогу своєчасно виявляти відхилення, прогнозувати можливі загрози, оптимізувати параметри закупівель та підвищувати економічну доцільність витрат, що особливо важливо в умовах обмеженості фінансових ресурсів держави.

Аналітичний супровід у системі публічних закупівель постає не лише як інструмент підвищення ефективності окремих процедур, а як стратегічний механізм забезпечення фінансової стійкості та інституційної спроможності держави. Його інтеграція в усі етапи закупівельного циклу – від формування потреб і прогнозування очікуваної вартості до постаудиту результативності та оцінки впливу на конкурентне середовище – формує нову якість управління бюджетними ресурсами, базовану на даних, доказовості та ризик-орієнтованому підході. Сучасні аналітичні інструменти Proorro та ВІ-модулі створюють можливість для системного моніторингу ринку, раннього виявлення аномалій і запобігання порушенням ще на етапі планування, що особливо важливо в умовах високого рівня невизначеності та обмеженості фінансових ресурсів. Підвищення вимог до прозорості, відповідальності й обґрунтованості управлінських рішень обумовлює потребу в поглибленій підготовці фахівців, модернізації нормативно-правового поля та розвитку аналітичних технологій, включно з алгоритмами штучного інтелекту та міжвідомчими інтегрованими реєстрами.

Таким чином, аналітичний супровід у сфері публічних закупівель стає базовим елементом сучасної системи публічного управління, що забезпечує раціональне використання бюджетних коштів, зміцнює фінансову дисципліну та виступає каталізатором інституційного відновлення та економічного зростання державного сектору України.

Список бібліографічних посилань

1. Шатковський А. М. Аналітичне забезпечення прийняття рішень у сфері публічних закупівель в умовах цифровізації економіки. *Економіка та держава*. 2023. № 11. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2023.11.45>.

2. Кравченко Т. О., Волкова О. В. Розвиток системи публічних закупівель в Україні: аналітичні підходи та інструменти оцінювання ефективності. *Фінансовий простір*. 2024. № 1 (53). С. 78–85. DOI: [https://doi.org/10.18371/фр.1\(53\).2024.138525](https://doi.org/10.18371/фр.1(53).2024.138525).

3. Гордей О. В. Моніторинг та оцінка ризиків у публічних закупівлях: сучасні підходи та проблеми впровадження. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 22. С. 102–108. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.22.102>.

Одержано 27.10.2025

UDC 336.1:65.012.1(477)

Eldar Ismailovich VELIYEV,

Doctor of Physical and Mathematical Sciences

Professor, Istanbul Technical University, Istanbul (Turkey)

KEY ASPECTS OF MANAGERIAL DECISIONS IN BUDGETARY INSTITUTIONS AND THE BANKING SECTOR

Ключові аспекти управлінських рішень у бюджетних установах та банківському секторі

Релевантність облікової та управлінської інформації визначається як її здатність бути корисною для прийняття управлінських рішень, впливаючи на економічний вибір користувачів шляхом оцінки минулих, теперішніх чи майбутніх подій. Ключовими характеристиками релевантної інформації є її своєчасність, прогностична та підтверджувальна цінність, а також суттєвість; при цьому в бюджетних установах вона підтримує ефективне використання публічних ресурсів, а в банківському секторі — управління ризиками та ліквідністю. Забезпечення релевантності вимагає комплексного підходу, що включає впровадження сучасних методологій, використання інноваційних технологій та розвиток кваліфікованого персоналу для надання керівництву стратегічно корисних даних.

Relevance (from the Latin *relevantia* – significance, importance) in the context of accounting and management reporting is defined as the ability of information to be useful in managerial decision-making. According to the Conceptual Framework for Financial Reporting (IFRS), relevant information is that which influences users' economic decisions by helping them evaluate past, present, or future events, or by confirming or correcting previous assessments.

In the public sector, relevance implies that information must meet the needs of budget management, expenditure planning, and performance monitoring. In the banking sector, this criterion is closely linked to risk management, assessment of clients' creditworthiness, and compliance with liquidity and profitability standards.

Key characteristics of relevant information include: timeliness – data must be provided when they can still influence decisions; predictive value – the ability to forecast future outcomes; confirmatory value – confirming or correcting earlier evaluations; materiality – excluding insignificant or excessive details that do not impact decisions.

Budgetary institutions are part of the public sector and perform socially significant functions. They are not profit-oriented but aim to use public resources efficiently. Therefore, managerial decisions in such entities rely on financial, budgetary, statistical, and managerial information generated within the accounting system.

Analyzing the relevance of information involves several stages:

1. Identifying management needs – determining which decisions are being made and what data are required;
2. Assessing data sources – ensuring reliability, timeliness, and accessibility;

3. Evaluating timeliness – verifying that information is received when it can still affect outcomes;

4. Analyzing data quality – ensuring consistency, accuracy, and completeness;

5. Assessing analytical value – determining whether information aids forecasting, planning, and control.

In budgetary institutions, relevance analysis is often performed during internal audits or State Audit Service inspections. In banking, it occurs through compliance control, financial analysis, and external audits.

These stages may overlap or be modified depending on the specific context or organization. It is important to emphasize that an effective decision-making process often involves iteration, feedback, and flexibility to adapt to changing circumstances. Based on this, the key steps of the decision-making process can be summarized as follows:

1. Understanding the problem in detail before making a decision. Sometimes, the situation requiring a decision is clear—for example, when a company receives a special order at a discounted price, the choice between accepting or rejecting it is straightforward. However, most situations are more complex. Consider a case where demand for the company's best-selling product declines—possible causes may include increased competition, reduced quality, or new substitutes entering the market. Clearly defining the problem in specific terms is crucial before proceeding, as accurate problem identification significantly simplifies its resolution.

2. Establishing decision criteria. Criteria may include objectives such as profit growth, market share expansion, cost reduction, or quality improvement. These goals can often conflict—for instance, minimizing production costs while maintaining high quality. In such cases, one criterion (e.g., cost minimization) may serve as the decision basis, while another (e.g., maintaining quality) becomes a constraint, leading to optimization within set limits.

3. Identifying alternative courses of action. This step involves considering multiple possible solutions. For example, if a computer breaks down, options include repairing it, purchasing a new one, or leasing another. Each alternative involves specific costs and expected outcomes. Identifying all feasible alternatives is a crucial element of decision-making.

4. Developing a decision-making model—a conceptual, simplified representation of the choice situation that removes irrelevant details and focuses on key problem aspects. Such a model integrates the previously described components: defining criteria, considering constraints, and evaluating alternatives.

5. Identifying and collecting relevant data needed to inform the decision.

6. Choosing the best alternative after building the model and gathering data.

7. Establishing feedback mechanisms to evaluate the decision's effectiveness. After implementation, outcomes should be analyzed to refine future decision-making processes.

Relevant information is a fundamental prerequisite for effective managerial decision-making in both budgetary institutions and banking organizations. Its quality directly influences the timeliness, accuracy, and validity of management actions,

ensures transparency in financial operations, and contributes to the rational and efficient use of resources. In the context of budgetary institutions, relevance is manifested through the capacity of information to support strategic planning, control over budget execution, and evaluation of program efficiency. In the banking sector, relevant data underpin risk management, credit policy formulation, liquidity planning, and capital adequacy assessment.

Ensuring the relevance of accounting and analytical information requires the integration of modern accounting methodologies, advanced analytical tools, and digital technologies into management systems. This involves the introduction of accrual-based accounting, alignment with international standards (IPSAS, IFRS), and the development of internal control mechanisms that guarantee data reliability.

Moreover, relevance cannot be achieved without a qualified workforce capable of interpreting accounting data and transforming it into actionable insights. Therefore, continuous professional development, digital literacy, and the use of automated information systems (ERP, BI platforms) become crucial.

Thus, the formation of relevant information necessitates a comprehensive approach that combines methodological improvement, the application of innovative technologies, and the establishment of effective internal control and analytical frameworks. Only under such conditions can management accounting and reporting systems provide decision-makers with information that is not only timely and accurate but also strategically useful for achieving institutional goals and ensuring sustainable development in both the public and banking sectors.

Received 26.10.2025

УДК 657.6:336.1(477)

Вікторія Олександрівна ВЕЛІЄВА,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін

навчально-наукового інституту № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Дмитро Олександрович ВОЛОС,

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

навчально-наукового інституту № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОБЛІКУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Облік нематеріальних активів (НМА) у бюджетних установах має свою специфіку, що відрізняється від обліку на комерційних підприємствах. Це зумовлено як цілями діяльності бюджетних установ, так і джерелами їхнього фінансування. Нижче наведені ключові тези, що розкривають методичні підходи до обліку НМА в бюджетній сфері, включаючи таблицю для наочності.

Облік НМА в бюджетних установах регламентується Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в державному секторі (НП(С)БОДС) та іншими нормативно-правовими актами Міністерства фінансів України.

Чітке визначення об'єктів НМА, їхня ідентифікація та класифікація (права користування природними ресурсами, майном, права на об'єкти інтелектуальної власності, інші НМА) є основою правильного обліку. Застосування загальних принципів бухгалтерського обліку, таких як безперервність, нарахування, обачність, повне висвітлення, є обов'язковим. Важливо враховувати різні джерела надходження НМА: придбання за плату, отримання безоплатно, створення власними силами, обмін. Кожне джерело має свої особливості у визначенні первісної вартості.

Для НМА в бюджетних установах застосовується прямолінійний метод нарахування амортизації. Це означає, що амортизована вартість рівномірно розподіляється протягом терміну корисного використання НМА. Важливо правильно визначити термін корисного використання НМА, який не може перевищувати термін дії права власності або права користування активом, а також ліквідаційну вартість, яка зазвичай дорівнює нулю, якщо не очікується отримання коштів від його реалізації після закінчення терміну корисного використання.

Відображення вибуття НМА відбувається внаслідок ліквідації, безоплатної передачі, продажу або невідповідності критеріям визнання активом. Необхідне належне документальне оформлення (наприклад, акти списання, акти приймання-передачі) та відображення в обліку є критично важливими для прозорості та контролю.

Ведення деталізованого аналітичного обліку за кожним об'єктом НМА дозволяє відслідковувати його рух, зміну вартості та амортизацію. Це дозволяє формувати інвентарні картки або інші реєстри аналітичного обліку для кожного НМА, що містять всю необхідну інформацію про об'єкт.

Регулярне проведення інвентаризації НМА є обов'язковим для забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Особливу увагу слід приділяти НМА, які не мають фізичної форми (наприклад, права користування програмним забезпеченням), що ускладнює їх візуальну перевірку.

Інформація про НМА відображається у відповідних статтях фінансової звітності бюджетних установ (Баланс, Звіт про рух грошових коштів, Примітки до фінансової звітності), забезпечуючи користувачів повною та достовірною інформацією про ці активи.

Отже, облік нематеріальних активів у бюджетних установах є складною, але надзвичайно важливою сферою, що вимагає глибокого розуміння як загальних принципів бухгалтерського обліку, так і специфічних вимог нормативно-правової бази державного сектору. Ефективні методичні підходи до визнання, оцінки, амортизації та вибуття НМА забезпечують достовірність фінансової звітності та прозорість використання бюджетних коштів.

Незважаючи на значні кроки у вдосконаленні обліку НМА, такі питання, як оцінка специфічного програмного забезпечення, коректне відображення прав користування та постійна адаптація до міжнародних стандартів (IPSAS), залишаються актуальними викликами. Подальший розвиток внутрішнього контролю та гармонізація з найкращими світовими практиками дозволять українським бюджетним установам підвищити ефективність управління своїми нематеріальними активами, що в кінцевому підсумку сприятиме більш раціональному використанню ресурсів і зміцненню довіри до публічних фінансів.

Одержано 31.10.2025

УДК 657.6:336.1(477)

Вікторія Олександрівна ВЕЛІЄВА,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін

навчально-наукового інституту № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Олексій Володимирович КУРАСЕВИЧ,

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

навчально-наукового інституту № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ БЮДЖЕТНИМИ УСТАНОВАМИ

Безготівкові платежі є основною формою руху грошових коштів у бюджетних установах, оскільки вони забезпечують цільове, своєчасне та прозоре використання бюджетних ресурсів. У сучасних умовах функціонування державного сектору економіки ефективне управління фінансовими потоками є запорукою стабільності бюджетної системи та реалізації соціально-економічних програм держави. Тому питання організації безготівкових платежів у бюджетних установах має велике теоретичне та практичне значення.

Відповідно до Бюджетного кодексу України, всі операції з бюджетними коштами повинні здійснюватися відповідно до принципів законності [2], ефективності, результативності та цільового використання. Бюджетні установи не мають права вносити бюджетні кошти на рахунки в комерційних банках або використовувати їх не за призначенням. Основним посередником у здійсненні безготівкових платежів є Державне казначейство України (Державна казначейська служба України (Казначейство) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів і який реалізує державну політику у сферах казначейського обслуговування бюджетних коштів, коштів клієнтів відповідно до законодавства, бухгалтерського обліку виконання бюджетів) [3], яке обслуговує бюджети всіх рівнів через Єдиний державний казначейський рахунок (ЄДРА).

Особливістю системи державного казначейства є те, що всі операції бюджетних установ здійснюються централізовано через органи казначейства, які здійснюють як облік коштів, так і контроль за їх витрачанням. Для кожної установи в системі державного казначейства відкриваються відповідні реєстраційні, спеціальні та інші рахунки. Через ці рахунки здійснюються операції з отримання бюджетного фінансування, розрахунки з постачальниками, виплата заробітної плати, сплата податків і зборів тощо.

Основними формами безготівкових розрахунків бюджетних установ є платіжні доручення, службові доручення, акредитиви, розрахунки з використанням електронних платіжних інструментів та інших інструментів, встановлених нормативними актами. Найпоширенішою формою є платіжне доручення, яке складається на основі підтверджувальних документів: договорів, рахунків-фактур, актів виконаних робіт або рахунків-фактур. Усі розрахункові документи повинні бути підтверджені відповідними бухгалтерськими записами та узгоджені з бюджетом установи.

Автоматизація та цифровізація процесів безготівкових розрахунків відіграють значну роль у сучасних умовах. Державне казначейство активно впроваджує електронні системи обліку та документообігу, які дозволяють бюджетним установам подавати платіжні документи в електронному вигляді, тим самим скорочуючи час їх обробки. Система «Каса Клієнт - Казначейство» забезпечує зручний та безпечний обмін інформацією, підвищує прозорість фінансових операцій та зменшує ризики зловживань.

Однак у сфері безготівкових розрахунків бюджетних установ існують певні проблеми. До них належать складність процедур затвердження платежів, затримки у виконанні операцій через бюрократичні перешкоди, а також необхідність постійного оновлення програмного забезпечення відповідно до вимог Державного казначейства. Крім того, в умовах воєнного стану та нестабільності фінансової системи України [1] важливо забезпечити безперервність платежів навіть у разі кібератак або відключення електроенергії.

Безготівкові розрахунки є основною формою здійснення платежів бюджетними установами, оскільки забезпечують цільове та раціональне використання бюджетних коштів, їх прозорість і контроль з боку держави. Установи державного сектору проводять такі операції виключно через органи Державної казначейської служби України, що дозволяє запобігати нецільовому використанню коштів та сприяє дотриманню фінансової дисципліни. Особливістю безготівкових розрахунків у бюджетних установах є застосування реєстрації бюджетних зобов'язань, обов'язкове підтвердження документами, дотримання вимог економічної класифікації видатків, а також використання єдиних казначейських рахунків. Такий порядок забезпечує своєчасність проведення платежів, підвищує рівень фінансової звітності та сприяє ефективному управлінню державними фінансовими ресурсами.

Отже, організація безготівкових розрахунків у бюджетних установах має системний характер і ґрунтується на принципах законності, прозорості та

контролю, що є запорукою стабільності бюджетного процесу та підвищення ефективності використання державних коштів.

Список бібліографічних посилань

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV // БД «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.

2. Велієва В. О. Облік дебіторської та кредиторської заборгованості у бюджетних установах: теоретичні та практичні аспекти. *Наукові перспективи*. 2025. № 5(59). С. 736–750. DOI:[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5\(59\)-736-749](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5(59)-736-749).

3. Велієва В. О., Руденко С. В., Сусіденко О. В. Організація та контроль обліку фінансово-розрахункових операцій у бюджетних установах. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. №10 (50). С. 725–737.

Одержано 31.10.2025

УДК 657.6:36.7(477)

Вікторія Олександрівна ВЕЛІЄВА,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін

навчально-наукового інституту № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Владислава Максимівна МИХАЙЛОВИЧ,

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

навчально-наукового інституту № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ В СИСТЕМІ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Інвентаризація є важливою складовою системи внутрішнього контролю в бюджетних установах, що забезпечує достовірність бухгалтерського обліку, запобігає зловживанням і сприяє ефективному управлінню державними ресурсами. Особливої актуальності вона набуває в умовах воєнного стану, коли ризику втрати, пошкодження або нецільового використання активів значно зростають.

Згідно з Порядком проведення інвентаризації активів та зобов'язань, затвердженим наказом Міністерства фінансів України № 879 від 02.09.2014 р., інвентаризація є обов'язковою перед складанням річної фінансової звітності, а також у разі зміни матеріально відповідальних осіб, виявлення фактів крадіжок, пожеж, стихійного лиха тощо [1]. Усі бюджетні установи зобов'язані проводити інвентаризацію не рідше одного разу на рік, а її результати мають бути документально оформлені та враховані в обліку.

Процедура інвентаризації охоплює кілька етапів: підготовчий, безпосереднє проведення, оформлення результатів та аналітичну обробку. На підготовчому етапі видається наказ керівника, створюється інвентаризаційна комісія, визна-

часться графік проведення. Під час інвентаризації здійснюється перевірка фактичної наявності активів, їх стану, відповідності обліковим даним. Особливу увагу слід приділяти об'єктам, що перебувають у зоні бойових дій або тимчасово переміщені.

Особливу увагу слід приділяти чіткому дотриманню етапності інвентаризації, адже саме системний підхід дозволяє забезпечити повноту охоплення об'єктів, достовірність результатів та своєчасне реагування на виявлені порушення. Кожен етап має свою специфіку, нормативне підґрунтя та організаційні особливості, що потребують належного документального оформлення.

В умовах воєнного стану виникає низка викликів, що ускладнюють проведення інвентаризації: обмежений доступ до об'єктів, евакуація майна, мобілізація персоналу, знищення первинної документації. У зв'язку з цим Міністерство фінансів України надало рекомендації щодо адаптації процедур: дозволено використовувати фото- та відеофіксацію, дистанційні засоби контролю, залучення незалежних експертів [2].

Інвентаризація також виконує превентивну функцію: вона дозволяє виявити нестачі, надлишки, помилки в обліку, що можуть свідчити про зловживання або неефективне управління. У цьому контексті важливо забезпечити незалежність інвентаризаційної комісії, її професійну підготовку та об'єктивність висновків.

Особливу увагу слід приділяти чіткому дотриманню етапності інвентаризації, адже саме системний підхід дозволяє забезпечити повноту охоплення об'єктів, достовірність результатів та своєчасне реагування на виявлені порушення. Кожен етап має свою специфіку, нормативне підґрунтя та організаційні особливості, що потребують належного документального оформлення.

Інвентаризація у системі бюджетних установ є важливим елементом контролю за збереженням державного майна та достовірністю бухгалтерського обліку. Вона забезпечує зіставлення фактичної наявності активів і зобов'язань з даними бухгалтерського обліку, виявлення розбіжностей, нестач чи надлишків, а також сприяє своєчасному відображенню реального стану майна у фінансовій звітності.

Особливістю проведення інвентаризації у бюджетних установах є суворе дотримання вимог нормативно-правових актів Міністерства фінансів України, застосування типових форм первинної документації та обов'язкове оформлення результатів інвентаризаційними описами і порівняльними відомостями.

Отже, інвентаризація виступає дієвим інструментом внутрішнього контролю, що забезпечує підвищення ефективності управління бюджетними ресурсами, зміцнення фінансової дисципліни та прозорість діяльності установ державного сектору.

Список бібліографічних посилань

1. Велієва В. О. Облік дебіторської та кредиторської заборгованості у бюджетних установах: теоретичні та практичні аспекти. *Наукові перспективи*. 2025. № 5(59). С. 736–750. DOI:[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5\(59\)-736-749](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5(59)-736-749).

2. Велієва В. О., Руденко С. В., Сусіденко О. В. Організація та контроль обліку фінансово-розрахункових операцій у бюджетних установах. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. №10 (50). С. 725–737.

Одержано 31.10.2025

УДК 657.6:3411.7(477)

Вікторія Олександрівна ВЕЛІЄВА,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін

навчально-наукового інституту № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Віталій Олександрович СТЕПАНОВ,

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

навчально-наукового інституту № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ

ОБЛІК ДОХОДІВ ЗАГАЛЬНОГО ФОНДУ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ

У сфері державного управління та бюджетного сектору кожен фінансовий потік має визначену класифікацію і суворі правила обліку. Особливу увагу приділяють обліку доходів загального фонду бюджетної установи, оскільки це стрижень її фінансової діяльності, що забезпечує виконання покладених функцій. Глибоке розуміння таких процесів надзвичайно важливе для головних бухгалтерів, фінансистів та керівників, які прагнуть досягти максимальної прозорості, ефективності та відповідності законодавчим нормам.

Бюджетна установа – це неприбуткова організація, створена державними або місцевими органами влади та повністю фінансована з відповідного бюджету. Її основним завданням є надання публічних послуг або виконання державних чи місцевих функцій.

Загальний фонд бюджету формується із податкових і неподаткових надходжень і спрямовується на фінансування нагальних потреб – заробітної плати, комунальних послуг, утримання приміщень тощо.

Для бюджетної установи основними "доходами" загального фонду є бюджетні асигнування, тобто кошти, виділені з бюджетів різних рівнів для покриття таких витрат. На відміну від комерційних підприємств, бюджетні установи не отримують прибутків у рамках основної діяльності. Доходи від платних послуг або оренди зазвичай належать до спеціального фонду [1].

Якісний облік доходів загального фонду забезпечує: - збереження бюджетної дисципліни з чітким відображенням кожного траншу; - фінансову прозорість і підзвітність перед аудиторськими органами та суспільством; - можливість ефективного планування ресурсів для ухвалення зважених управлінських рішень.

Основні надходження загального фонду формуються з бюджетних асигнувань – коштів, які установи отримують через ДКСУ для покриття основних видатків. Менш поширені, але можливі доходи до загального фонду можуть включати: повернення коштів за касовими видатками минулих періодів (наприклад, помилково виплачених зарплат або компенсації за невірно проведені платежі); відшкодування збитків, що не класифікуються як доходи спеціального фонду. Принципове значення має правильне розмежування доходів між загальним і спеціальним фондами, адже ці ресурси мають різне призначення і режими використання.

Для ведення обліку доходів загального фонду бюджетними установами необхідно використовувати наступні ключові рахунки. Рахунок 2313 "Кошти державного бюджету на рахунках в установах банків" або 2314 "Кошти місцевих бюджетів на рахунках в установах банків". Застосовується для фіксації фактичного надходження коштів. Рахунок 7011 "Бюджетні асигнування". Використовується для відображення доходів, отриманих у межах бюджетних асигнувань загального фонду, і є дохідним. Рахунок 5411 "Цільове фінансування". Призначений для обліку зареєстрованих асигнувань, переданих установам. Рахунок 8011 "Витрати на виконання бюджетних програм". Служить для відображення процесу використання отриманих асигнувань. [3]

Облік доходів загального фонду бюджетної установи відіграє ключову роль у керуванні державними фінансами. Його головним завданням є забезпечення прозорості, дотримання законності та раціонального використання бюджетних коштів. Ефективно організований облік сприяє вчасному відображенню фінансових операцій, правильному розподілу ресурсів, забезпеченню контролю за фінансовою дисципліною та формуванню достовірної й структурованої звітності. Модернізація систем бухгалтерського обліку в державному секторі, зокрема шляхом автоматизації процесів та уніфікації стандартів обліку, стає необхідною умовою для підвищення ефективності управління бюджетними процесами в Україні.

Список бібліографічних посилань

1. Велієва В. О. Облік дебіторської та кредиторської заборгованості у бюджетних установах: теоретичні та практичні аспекти. *Наукові перспективи*. 2025. № 5(59). С. 736–750. DOI:[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5\(59\)-736-749](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5(59)-736-749)
2. Севідова І.О., Велієва В.О., Руденко О.В. Особливості ведення обліку оплати праці в нових економічних реаліях. *Наукові перспективи*. 2025. № 5(59). С. 938–951. DOI:[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5\(59\)-938-951](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5(59)-938-951)

Одержано 31.10.2025

УДК 657.6:336.1(477)

Вікторія Олександрівна ВЕЛІЄВА,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін

навчально-наукового інституту № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Марія Іванівна ЯНЕНКО,

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

навчально-наукового інституту № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Внутрішній аудит у бюджетних установах являє собою незалежний, структурований і об'єктивний процес, спрямований на глибоку оцінку діяльності організації. Його мета полягає у формуванні детальних аналітичних висновків та рекомендацій для підвищення ефективності роботи установи. Основне завдання цього інструменту полягає у забезпеченні законності, прозорості та раціонального використання бюджетних ресурсів. Водночас внутрішній аудит є цінним інструментом для керівництва, допомагаючи приймати обґрунтовані рішення щодо управління фінансовими і господарськими процесами.

Здійснення внутрішнього аудиту регулюється положеннями Бюджетного кодексу України, стандартами внутрішнього аудиту, затвердженими Міністерством фінансів, та іншими нормативними актами. У межах установи зазвичай створюється спеціальний підрозділ внутрішнього аудиту або призначається відповідальний спеціаліст, який напряму підпорядковується керівнику організації. Такий підхід гарантує високу незалежність і об'єктивність у проведенні перевірок та підготовці рекомендацій.

Обсяг завдань внутрішнього аудиту охоплює різноманітні аспекти діяльності установи, включаючи ефективність управління бюджетними ресурсами, дотримання фінансової дисципліни та відповідність бухгалтерських операцій чинним правилам. Додатково увага аудитора зосереджується на оцінці виправданості управлінських рішень, виконанні планових показників і управлінні ризиками. Особливий акцент робиться на виявленні випадків нецільового витрачання коштів і можливих ризиків, які можуть негативно впливати на результативність установи.

Результати роботи внутрішнього аудитора відображаються у підсумковому звіті, який подається керівництву організації. У ньому наводяться висновки, виявлені порушення, їхні причини, а також можливі наслідки. Звіт також включає конкретні рекомендації для усунення виявлених проблем. Аудитори часто пропонують способи оптимізації управлінських процесів, скорочення невиправданих витрат та посилення системи внутрішнього контролю. На основі отриманого звіту керівництво має вжити заходів для усунення недоліків, запобігання повторним порушенням і подальшого вдосконалення системи управління.

Внутрішній аудит у бюджетних установах є невід'ємним елементом сучасної системи фінансового контролю, відіграючи важливу роль у забезпеченні прозорості та підвищенні ефективності функціонування державного сектору. Цей інструмент сприяє не лише виявленню недоліків і порушень у діяльності установ, але й створює передумови для поглибленого аналізу управлінських процесів, що дозволяє оптимізувати їхні механізми. Ефективна реалізація внутрішнього аудиту сприяє раціональнішому використанню бюджетних ресурсів, одночасно посилюючи фінансову дисципліну, яка становить основу раціонального державного управління.

Внутрішній аудит у бюджетних установах є важливою складовою системи управління державними фінансами, спрямованою на забезпечення законності, ефективності та результативності використання бюджетних коштів. Його основне завдання полягає у незалежній оцінці системи внутрішнього контролю, перевірці дотримання фінансової дисципліни, а також у наданні рекомендацій щодо усунення виявлених недоліків.

Організація внутрішнього аудиту у бюджетних установах ґрунтується на вимогах нормативно-правових актів Міністерства фінансів України та принципах незалежності, об'єктивності, професійної компетентності й конфіденційності. Результати аудиту сприяють підвищенню прозорості діяльності, ефективності управлінських рішень і зниженню ризиків фінансових порушень.

Отже, внутрішній аудит є не лише контролюючим, а й консультативним інструментом, що сприяє удосконаленню системи управління бюджетними ресурсами, підвищує довіру до фінансової інформації та забезпечує стабільний розвиток установ державного сектору.

Одержано 31.10.2025

УДК 657/.6-051:174(07)

Олександра Владиславівна ГОЛОВКО,

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін

навчально-наукового інституту № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА БУХГАЛТЕРА: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

У сучасному світі професійна етика бухгалтерів посідає особливе місце серед чинників забезпечення прозорості економічної діяльності. Бухгалтер виступає не лише як виконавець технічних функцій, а ще й як носій суспільної довіри. Чесність, об'єктивність та відповідальність є базовими цінностями професійної етики бухгалтера, без яких неможливе ефективне функціонування жодної економічної системи. Проте сучасне розуміння професійної етики має глибокі історичні корені. Витоки етичних норм у сфері обліку сягають часів становлення перших цивілізацій, а їхня еволюція тісно пов'язана з розвитком релігії, суспільних інститутів, науки та економіки.

Перші паростки бухгалтерського обліку виникають в країнах Стародавнього світу (від IV тис. до н.е. до 476 р.н.е. - падіння Західної Римської імперії).

В Шумері й Вавилоні облік вже був регламентованим. Реєстрація господарських фактів здійснювалась у систематизованому та хронологічному порядку писарями. У Законах царя Хаммурапі (близько 1750 р. до н.е.) згадуються вимоги до справедливого ведення обліку: купці та писарі мали бути чесними у записах; обман у торгівлі або приховування боргів каралися суворо, від відшкодування збитків у потрібному розмірі до страти; контроль за справедливістю обліку вважався основою правопорядку. Тобто, писар відповідав не лише перед клієнтом, а й перед суспільством і царською владою [2]. Це можна вважати першими історичними витоками бухгалтерської етики.

У Стародавньому Єгипті жерці й писарі вели записи про врожай, податки та витрати. За I і II династії (3400 - 2980 рр. до н.е.) кожні два роки проводилась інвентаризація рухомого і нерухомого державного (фараонського) майна. При III династії преривна (дискретна) інвентаризація була замінена поточним (перманентним) обліком. З'являється щоденний розрахунок залишків у храмових господарствах. Вважалося, що писар повинен фіксувати дані правдиво, адже перекручення обліку розглядалося як злочин проти Маат – божественного порядку, істини та справедливості. У єгипетських «Повчаннях писаря» наголошувалося: «Будь уважним у рахунках, бо неправда в книгах ображає богів і царя» [2].

У Стародавньому Китаї існувала розгалужена система державного обліку податків, землі, урожаю та витрат. Чиновники-обліковці були підзвітні імператору і мали діяти в інтересах гармонії держави, адже справедливий облік забезпечував порядок і рівновагу в суспільстві. Фінансова чесність була складовою дотримання Дао - правильного шляху. Конфуцій (551 - 479 до н.е.) наголошував на необхідності бути чесним та справедливим, насамперед, для посадових осіб. Обман у фінансових справах вважався не лише злочином, а й моральною ганьбою.

У Стародавній Греції була розвинута система державного рахівництва: велися облікові книги та складалася звітність полісних доходів і витрат. Афіньська демократія вимагала, щоб кожен чиновник, у тому числі бухгалтер, звітував перед громадою. Це було не лише адміністративне правило, а й етичний обов'язок перед суспільством. Фінансові звіти з певних галузей господарської діяльності держави часто виставляли на площах для громадського ознайомлення, щоб забезпечити прозорість. У Римській імперії посадові особи - квестори контролювали витрати держави, вели фінансові книги й звітували перед Сенатом. Порушення чесності каралися не лише позбавленням посади, а й політичним остракізмом. Римське право заклало основу етичних та правових стандартів, які згодом перейняли європейські суспільства.

У середньовічній Європі облік активно розвивався у монастирях і торговельних республіках (Венеція, Генуя). У християнстві шахрайство та обман розглядаються як гріх. Релігійна мораль накладала обов'язок правдивості у веденні господарських книг. Перший в історії бухгалтерський трактат Луки

Пачолі «Сума арифметики» (1494 р.), не лише описував методологію подвійного запису – дебету і кредиту, а й містив вимоги до порядності бухгалтера. Зокрема, він наголошував, що бухгалтер повинен бути «чесним і сумлінним хранителем чужого майна» [1].

XVII–XVIII ст. стали періодом інституціоналізації обліку. Розвиток світової торгівлі, банківської справи та біржових відносин потребував висококваліфікованих бухгалтерів. В Англії та Франції почали формуватися перші професійні організації спеціалістів з обліку які виробляли етичні кодекси і включали такі як незалежність, неупередженість, конфіденційність та відповідальність за точність фінансової інформації. У цей час етика бухгалтерів поступово відокремлюється від релігійних норм і набуває світського характеру, стаючи частиною професійної культури. У XIX–XX ст. з розвитком промисловості та акціонерних товариств зростає роль бухгалтера як посередника між бізнесом і суспільством. Професійні бухгалтерські організації активно кодифікують етичні норми. Основними принципами стають: об'єктивність і незалежність; конфіденційність; професійна компетентність; чесність і відповідальність.

У XX–XXI ст. відбулося міжнародне узгодження професійних етичних норм. Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC) прийняла Кодекс етики професійних бухгалтерів, який визначає принципи об'єктивності, компетентності, конфіденційності та професійної поведінки. Сучасний бухгалтер зобов'язаний не лише вести облік, а й виступає гарантом фінансової довіри між бізнесом, державою та суспільством. В умовах цифровізації та використання штучного інтелекту новими етичними викликами стають: захист персональних даних; протидія маніпуляціям фінансовою інформацією; підтримка прозорості у глобальній економіці; екологічна та соціальна відповідальність. Таким чином, професійна етика бухгалтерів продовжує розвиватися відповідно до потреб часу.

Історія професійної етики бухгалтерів є відображенням загальносуспільних моральних цінностей. Етика бухгалтера пройшла шлях від релігійних приписів до міжнародних стандартів, і сьогодні вона є запорукою довіри у світовій економіці. В умовах війни, глобалізації та цифрових трансформацій її значення лише зростає, а ключовим принципом завжди залишалася чесність.

Список бібліографічних посилань

1. Васільєва Л. М. Внесок Луки Пачолі в розвиток бухгалтерського обліку. *Агросвіт*. № 7. 2014. С. 13–16. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/7_2014/4.pdf.
2. Пасько Т. О. Історія бухгалтерського обліку [Текст] : навч.метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Пасько Т. О. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2009. 141 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/141455185.pdf>.

Одержано 03.10.2025

УДК 657.6:336.1(477)

Володимир Володимирович ЖУК,

заступник начальника Департаменту фінансового забезпечення та бухгалтерського обліку

– начальник управління бухгалтерського обліку та звітності

Національної поліції України;

Кирило Русланович ЧИКИТ,

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

навчально-наукового інституту № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО РІЧНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Річна фінансова звітність бюджетних установ є ключовим інформаційним ресурсом, що забезпечує прозорість, контрольованість та підзвітність діяльності установ державного сектору. В умовах обмеженості бюджетних ресурсів і високих вимог до ефективності їх використання значення якісно підготовленої звітності суттєво зростає. На законодавчому рівні порядок складання та подання річної фінансової звітності регламентовано Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в державному секторі, насамперед НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності».

Річна фінансова звітність формується з дотриманням загальноприйнятих принципів ведення бухгалтерського обліку, які забезпечують її достовірність та корисність для користувачів. До таких принципів належать:

- автономність – майно і зобов'язання установи відокремлюються від майна й зобов'язань інших суб'єктів;
- безперервність діяльності – звітність складається виходячи з припущення, що установа продовжить функціонувати надалі;
- повне висвітлення – усі операції повинні бути повно й достовірно відображені у звітності;
- послідовність – вибрані методи обліку застосовуються з року в рік, що забезпечує порівнянність показників;
- обачність – активи та доходи не завищуються, а зобов'язання та витрати не занижуються;
- превалювання сутності над формою – операції відображаються відповідно до їх економічної сутності, навіть якщо юридична форма виглядає інакше;
- відповідність доходів і витрат – витрати та доходи визнаються у тому звітному періоді, в якому вони виникають.

Дотримання цих принципів гарантує, що річна звітність відповідає критеріям корисності, надійності та нейтральності.

Відповідно до НП(С)БОДС 101 бюджетні установи складають такі обов'язкові форми річної фінансової звітності:

1. Баланс (форма №1-дс) — відображає стан активів, зобов'язань і власного капіталу на кінець звітного року.

2. Звіт про фінансові результати (форма №2-дс) – характеризує доходи, витрати та фінансовий результат виконання кошторису.

3. Звіт про рух грошових коштів (форма №3-дс) – показує надходження та витрачання коштів за операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю.

4. Звіт про власний капітал (форма №4-дс) – розкриває зміни у складі власного капіталу за звітний період.

5. Примітки до фінансової звітності – деталізують облікову політику, структуру активів і зобов'язань, розкриття доходів і видатків загального та спеціального фондів.

Крім того, установа подає бюджетну звітність (форми, затверджені Мінфіном), а також звітність до державних фондів і статистичні форми, однак саме фінансова звітність відображає результат діяльності установи в цілому.

Основними вимогами до річної фінансової звітності бюджетних установ є:

1. Достовірність і обґрунтованість. Усі показники мають відповідати даним бухгалтерського обліку, реєстрів та первинних документів. Недопустимим є включення прогнозних, непідтверджених або умовних сум.

2. Повнота. Звітність повинна відображати всі активи, зобов'язання, доходи та витрати установи, включаючи операції загального та спеціального фондів.

3. Порівнянність. Усі форми повинні містити порівняльні дані за попередній рік, а у разі їх коригування – у примітках наводиться пояснення причин та методики перерахунку.

4. Єдність показників. Показники у різних формах звітності мають бути взаємопов'язаними: дані балансу – узгоджені з фінансовими результатами, рух коштів – із змінами статей активів і зобов'язань тощо.

5. Своєчасність подання. Річна фінансова звітність подається до органів Казначейства та головних розпорядників у строки, визначені нормативними актами. Несвоєчасне подання вважається порушенням бюджетної дисципліни.

6. Прозорість та інформативність. У примітках повинна бути висвітлена облікова політика, використані оцінки та припущення, інформація про зобов'язання за судовими справами, орендні операції, зміни у вартості активів тощо.

Відповідно до законодавства, відповідальність за складення річної звітності несуть керівник установи та головний бухгалтер.

Фінансова звітність є документом, що може бути використаний при перевірях Рахункової палати, Казначейства, Держаудитслужби та інших контролюючих органів.

Отже, річна фінансова звітність бюджетних установ виконує важливу роль у забезпеченні відкритості діяльності державного сектору, контролі за використанням бюджетних коштів та оцінці фінансового стану установи. Вимоги до її складання – це чітко регламентований комплекс правил, що гарантує достовірність, повноту, порівнянність та узгодженість інформації. Дотримання цих вимог забезпечує формування якісної звітної інформації, яка є основою для прийняття управлінських рішень, здійснення зовнішнього і внутрішнього контролю, а також підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів.

Список бібліографічних посилань

1. Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
2. Наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2009 № 1541 «Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0103-10#Text>
3. Наказ Міністерства фінансів України від 28.02.2017 № 307 «Про затвердження Порядку заповнення форм фінансової звітності в державному секторі та Змін до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0384-17#Text>

Одержано 31.10.2025

УДК 657.421.3:657

Володимир Валентинович ІВАНЧЕНКО,

кандидат юридичних наук,

директор Департаменту фінансово-облікової

політики та бухгалтерського обліку

– головний бухгалтер Міністерства внутрішніх справ України

ОБЛІК НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ У ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ: НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ, ОЦІНКА, АМОРТИЗАЦІЯ ТА ПЕРЕОЦІНКА

Нематеріальні активи посідають важливе місце у структурі ресурсів установ державного сектору, забезпечуючи можливість формування інноваційного потенціалу, захисту прав інтелектуальної власності та ефективного функціонування адміністративних і технологічних процесів. НП(С)БОДС 122 «Нематеріальні активи» встановлює комплексний підхід до їх визнання, оцінки та амортизації, визначаючи чіткі критерії ідентифікації, склад первісної вартості, методи відображення зносу та правила переоцінки. Від дотримання цих вимог залежить достовірність фінансової звітності, прозорість інформації про активи та формування реалістичних фінансових результатів. Застосування прямолінійного методу амортизації, процедура визначення справедливої вартості, а також регламентовані правила уцінки та дооцінки забезпечують системність облікових рішень і створюють фундамент для підвищення ефективності управління нематеріальними ресурсами у державному секторі.

Відповідно НП(С)БОДС 122 нематеріальний актив (НА) – це немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований. Нематеріальні активи – це ліцензії, патенти, винаходи, комп'ютерні програми, авторські права та інші об'єкти інтелектуальної власності й права на провадження діяльності. Визначення та критерії нематеріальних активів для обліку в бюджетних установах можна знайти в НП(С)БОДС 122 та Методичних рекомендаціях з

бухгалтерського обліку нематеріальних активів суб'єктів державного сектору, затверджених наказом Мінфіну від 23.01.2015 р. № 11. Немонетарними активами в цьому документі визначені всі активи, крім грошових коштів, їх еквівалентів та дебіторської заборгованості у фіксованій (або визначеній) сумі грошей.

Амортизацію НА нараховують за допомогою прямолінійного методу, за яким річна сума амортизації визначається шляхом ділення вартості, що амортизується, на строк корисного використання об'єкта НА, за умовою його визначення.

Відповідно до п. 5 розд. II НП(С)БОДС 122 первісна вартість НА складається із ціни (вартості) придбання, мита, непрямих податків, що не підлягають відшкодуванню, та інших витрат, безпосередньо пов'язаних з його придбанням та доведенням до стану, у якому він придатний для використання. Фінансові витрати не включаються до первісної вартості НА. Внесений капітал збільшується тільки на суму вилучених з доходів звітного періоду асигнувань у сумі поточних витрат, що входять до первісної вартості об'єкта НА. Первісною вартістю таких НА може бути вартість, щодо якої є достовірна інформація, зокрема згідно з відповідними первинними документами. Відповідно до п. 3 розд. III НП(С)БОДС 122 за рішенням суб'єкта держсектору може здійснюватися переоцінка за справедливою вартістю на дату річного балансу тих НА, щодо яких існує активний ринок.

Переоцінка проводиться з дотриманням правил, установлених Законом України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 12.07.2001 р. № 2658 : у разі переоцінки об'єкта нематеріальних активів потрібно переоцінити всі об'єкти групи нематеріальних активів, до якої належить цей об'єкт (крім тих, щодо яких не існує активного ринку) (група НА – це сукупність однотипних за призначенням та умовами використання НА); порогом суттєвості для проведення переоцінки НА є величина, що дорівнює 10%-вому відхиленню залишкової вартості НА від їхньої справедливої вартості; переоцінка НА тієї групи, об'єкти якої вже були переоцінені, надалі має проводитися з такою регулярністю, щоб їхня залишкова вартість на дату річного балансу суттєво не відрізнялася від справедливої вартості; НА у складі групи переоцінених НА, який не можна переоцінити (оскільки для нього не існує активного ринку), відображається за первісною вартістю за вирахуванням суми будь-якої накопиченої амортизації та будь-яких втрат від зменшення корисності; процедура переоцінки НА обов'язково прописується в наказі про облікову політику.

Переоцінена первісна вартість та сума накопиченої амортизації визначаються множенням відповідно первісної вартості і суми накопиченої амортизації на індекс переоцінки. Цей індекс визначається шляхом ділення справедливої вартості об'єкта, який переоцінюється, на його залишкову вартість.

Відповідно до п. 8 розд. III НП(С)БОДС 122 сума дооцінки залишкової вартості об'єкта НА суб'єктом держсектору зараховується до капіталу в дооцінках, сума уцінки залишкової вартості НА відноситься до витрат звітного періоду, якщо до проведення уцінки не було проведено дооцінку об'єкта НА. Якщо до проведення дооцінки відбулася уцінка об'єкта НА, то сума його

дооцінки визнається доходами суб'єкта держсектору в сумі, що не перевищує суми зазначеної уцінки, із зарахуванням суми перевищення до капіталу в дооцінках звітного року (п. 9 розд. III НП(С)БОДС 122 «Нематеріальні активи»). Відповідно до п. 1 розд. VI НП(С)БОДС 122 НА списується з балансу в разі його вибуття внаслідок безплатної передачі, неможливості отримання суб'єктом держсектору надалі економічних вигід, зменшення потенціалу корисності від його використання або невідповідності критеріям визнання активом. У разі вибуття НА з балансу списуються його первісна (переоцінена) вартість, балансова вартість та сума накопиченого зносу (п. 3 розд. VI НП(С)БОДС 122).

Нормативна регламентація, закріплена НП(С)БОДС 122 «Нематеріальні активи», забезпечує методологічну узгодженість підходів до їх визнання, оцінювання, амортизації та переоцінки, формуючи єдину логіку прозорого й обґрунтованого фінансового управління. Саме комплексне та системне застосування цих положень створює умови для підвищення достовірності фінансової звітності, оптимізації управлінських рішень і зміцнення фінансової стійкості державних інституцій.

Список бібліографічних посилань

1. Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності : Закон України від 03.03.1998 № 147/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/147/98-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Про затвердження Порядку заповнення форм фінансової звітності в державному секторі та Змін до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 122 «Нематеріальні активи» : Наказ Міністерства фінансів України від 12.10.2010 № 1202. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1018-10#Text>

3. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів суб'єктів державного сектору : Наказ Міністерства фінансів України від 23.01.2015 № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-15#Text>

Одержано 26.10.2025

УДК 657:004(100)

Сергій Миколайович КАНЕВСЬКИЙ,

старший викладач циклової комісії «Облік і оподаткування»

Пирятинської філії ПВНЗ «Європейський університет»

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

У сучасних умовах цифрової економіки бухгалтерський облік зазнає глибоких трансформацій під впливом інформаційних технологій, автоматизації та глобалізації фінансових процесів. Використання цифрових інструментів, таких як хмарні сервіси, блокчейн, штучний інтелект і аналітика великих даних, змінює підходи до збору, обробки та представлення фінансової інформації.

Міжнародний досвід цифровізації бухгалтерського обліку демонструє ефективні моделі інтеграції технологій у систему управління підприємствами, підвищення прозорості фінансової звітності та мінімізації людського фактору.

Міжнародний та національний досвід цифрової трансформації бухгалтерського обліку демонструє активне впровадження інноваційних технологій, зокрема штучного інтелекту, хмарних платформ і блокчейн-систем, що сприяють автоматизації облікових процесів і підвищенню прозорості фінансової звітності. Дослідники підкреслюють, що ефективна адаптація бухгалтерських систем до цифрової економіки потребує переосмислення ролі бухгалтера, розвитку цифрових компетентностей та впровадження стратегічного управлінського обліку [1; 2; 3; 4; 5]. Отже, інформаційні технології стали головним чинником еволюції бухгалтерського обліку, трансформуючи його від функції реєстрації фактів господарського життя до аналітичного інструменту управління підприємством. Розвиток комп'ютерних систем, хмарних сервісів, автоматизованих бухгалтерських програм і інтегрованих ERP-рішень сприяв переходу до концепції «цифрового обліку». Такі рішення дозволяють здійснювати обробку великих масивів даних, забезпечує швидкий доступ до інформації та створює умови для побудови єдиного інформаційного простору підприємства. Отже, інформаційні технології стають основою для формування нової парадигми бухгалтерського обліку, орієнтованої на дані, прозорість і стратегічну аналітику.

У різних регіонах світу цей процес має власну динаміку та особливості, зумовлені рівнем розвитку економіки, законодавчою базою та інституційною підтримкою цифровізації. У державах Європейського Союзу цифровізація бухгалтерського обліку ґрунтується на принципах прозорості, уніфікації звітності та інтеграції з податковими системами. Активно впроваджуються електронне виставлення рахунків (e-Invoicing) та електронна звітність (e-Reporting), що забезпечують стандартизований обмін фінансовими даними між підприємствами й органами державної влади. Європейський Союз підтримує використання хмарних технологій та розвиток інноваційних рішень, зокрема пілотних проєктів із застосування блокчейну для підвищення прозорості та верифікації фінансової інформації. Значна увага приділяється питанням кібербезпеки та захисту даних відповідно до вимог Загального регламенту про захист даних (GDPR), що гарантує достовірність і конфіденційність бухгалтерських операцій у цифровому середовищі. У США, Канаді та Великій Британії цифрова трансформація бухгалтерського обліку розвивається у тісному зв'язку з фінтех-інноваціями, автоматизацією та впровадженням елементів штучного інтелекту. Широкого поширення набули сучасні хмарні облікові системи, такі як QuickBooks, Xero та Sage Intacct, що інтегруються з аналітичними модулями, податковими платформами й системами управління бізнес-процесами. У США активно формується підхід Continuous Accounting, який передбачає безперервне ведення обліку та формування звітності в режимі реального часу. У Великій Британії реалізується державна ініціатива Making Tax Digital, спрямована на цифрове подання податкових записів і звітності, що поступово охоплює все більше категорій платників податків.

Разом із перевагами цифровізація обліку створює нові ризики:

- технологічні виклики пов'язані з кіберзагрозами, технічними збоями, ризиком втрати або підробки даних;
- правові проблеми полягають у недостатній гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами цифрового обліку, а також у відсутності чітких норм щодо відповідальності за помилки, допущені автоматизованими системами;
- етичні виклики стосуються збереження професійної незалежності бухгалтерів, дотримання конфіденційності та уникнення зловживань.

Перспективною стратегією для України є адаптація міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS, IPSAS) у поєднанні з використанням цифрових інструментів, що забезпечують автоматизацію, прозорість і доступність фінансових даних. Інтеграція XBRL, електронного документообігу, блокчейну, аналітики великих даних і штучного інтелекту дозволить перейти до системи «розумного обліку» (Smart Accounting). Такий підхід забезпечить не лише точність звітності, а й її аналітичну цінність для прийняття стратегічних управлінських рішень. Подальша цифровізація бухгалтерського обліку в Україні потребує комплексного оновлення законодавства, зокрема у сфері регулювання електронних документів, кібербезпеки, зберігання фінансових даних і використання штучного інтелекту в облікових процесах.

Таким чином, дослідження підтвердило, що цифрова трансформація бухгалтерського обліку є глобальним трендом, який визначає нові вимоги до прозорості, оперативності й достовірності фінансової інформації. Україна має значний потенціал для впровадження інноваційних технологій, проте успішність цього процесу залежить від ефективної взаємодії між державою, бізнесом і професійною спільнотою. Ключовим завданням є створення цілісної системи цифрового обліку, здатної забезпечити інтеграцію до європейського фінансового простору. Міжнародний досвід демонструє, що цифровізація бухгалтерського обліку підвищує ефективність управління, зменшує витрати, забезпечує прозорість і довіру до фінансової звітності. Україна перебуває на етапі формування необхідної нормативної, технологічної та освітньої бази, що дозволить у майбутньому інтегруватися у глобальну цифрову економіку.

Список бібліографічних посилань

1. Азаренков Г., Мельянюкова Л., Головчак Г. Бухгалтерський облік у цифрову епоху: стратегії впровадження та оптимізація процесів. *Наука і техніка сьогодні*. 2023. №13 (27). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-13\(27\)-244-257](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-13(27)-244-257).
2. Муравський В., Шевчук О. Глобальна трансформація ролі бухгалтерського обліку і контролю в умовах цифрової економіки. *Світ фінансів*. 2024. № 1 (78). С. 39 – 58.
3. Тенюх З., Пелех У. Діджиталізація бухгалтерського обліку в Україні: стан та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-66> (дата звернення: 13.10.2025).

4. Шендерівська Ю. Трансформація функцій бухгалтера під впливом глобальних викликів. *Облік і фінанси*. 2022. № 4 (98). С. 23–31.

5. Шматковська Т., Дзямулич М. Стратегічний управлінський облік в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2022. Т. 74, № 1. С. 61–67.

Одержано 15.10.2025

УДК 657.6:336.1(477)

Тетяна Віталіївна КОМАР,

начальник управління – головний бухгалтер

управління фінансового забезпечення та бухгалтерського обліку

Головного управління Національної поліції у Вінницькій області;

Назар Вадимович ДЕРБИШОВ,

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

навчально-наукового інституту № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ

ОБЛІК НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Система бухгалтерського обліку у бюджетних установах відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні прозорості, ефективності та раціонального використання державних ресурсів. В умовах цифровізації економіки, зростання ролі інформаційних технологій і переходу до електронного документообігу особливого значення набуває облік нематеріальних активів. Саме ці ресурси – програмне забезпечення, авторські права, патенти, ліцензії, бази даних – формують основу сучасної діяльності державних і комунальних установ. Нематеріальні активи в бюджетному секторі не мають матеріальної форми, однак забезпечують виконання управлінських, освітніх, наукових та адміністративних функцій, сприяють підвищенню якості послуг, ефективності управління та збереженню інформаційних ресурсів. Правильна організація їх обліку дає змогу своєчасно відобразити рух таких активів, здійснювати контроль за їх використанням і забезпечувати достовірність фінансової звітності.

Визначення та критерії нематеріальних активів для обліку в бюджетних установах можна знайти в НПСБОДС 122 «Нематеріальні активи» та Методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку нематеріальних активів суб'єктів державного сектору, затверджених наказом Мінфіну від 23.01.2015 № 11.

В умовах обмеженості бюджетних коштів та підвищених вимог до звітності перед державою облік нематеріальних активів має велике значення не лише для фінансової дисципліни, а й для забезпечення економічної безпеки та оптимального управління майном публічного сектору. Тому вивчення порядку ведення обліку нематеріальних активів у бюджетних установах є актуальним завданням сучасної бухгалтерської науки і практики, адже воно дозволяє підвищити ефективність використання ресурсів та відповідність обліку вимогам чинного законодавства.

На сучасному етапі розвитку державного сектору економіки питання обліку нематеріальних активів у бюджетних установах залишається одним із найбільш складних і водночас важливих напрямів бухгалтерського обліку. Однією з основних проблем є складність ідентифікації нематеріальних активів.

Не менш актуальною є проблема оцінки та первісного визнання нематеріальних активів. Багато установ не мають можливості достовірно визначити вартість таких об'єктів через відсутність ринкової ціни або документів, що підтверджують витрати на їх придбання. Це призводить до спотворення фінансової звітності, а отже, і до зниження якості управлінських рішень.

Через специфіку функціонування бюджетних установ, особливо освітніх чи наукових, визначити період, протягом якого нематеріальний актив приносить користь, досить складно. Відсутність чітких методичних вказівок та єдиних критеріїв призводить до неоднозначного трактування правил амортизації, а подекуди – до її невинновданого невизнання.

Не менш важливим напрямом є підвищення рівня кваліфікації бухгалтерських працівників. Проведення систематичних семінарів, тренінгів і курсів підвищення кваліфікації дозволить покращити розуміння специфіки обліку нематеріальних активів, особливо у сфері визначення їх вартості, строків корисного використання та амортизації.

Важливу роль у вирішенні виявлених проблем відіграє впровадження сучасних інформаційних технологій.

Облік нематеріальних активів бюджетних установ у цілому подібний до обліку основних засобів. Виділимо головні правила такого обліку: при придбанні нематеріальний актив зараховується за первісною вартістю, яка включає крім ціни придбання також мито й інші витрати, пов'язані з його придбанням та доведенням до експлуатаційного стану; нематеріальним активам, як і основним засобам, присвоюються інвентаризаційні номери ; якщо строк корисного використання не визначений, то вони вважаються безстроковими та не підлягають амортизації; якщо строк корисного використання визначений, то амортизація здійснюється прямолінійним методом; ліквідаційну вартість нематеріальних активів рекомендується прирівнювати до нуля (п. 7 розділу IV НП(С)БОДС 122).

Отже, облік нематеріальних активів у бюджетних установах є важливою складовою системи державного фінансового контролю та ефективного управління ресурсами публічного сектору. Подолання зазначених проблем можливе лише за умови комплексного підходу, що включає вдосконалення законодавчого регулювання, розробку чітких методичних рекомендацій, підвищення професійної компетентності бухгалтерських працівників, а також впровадження сучасних інформаційних систем обліку. Не менш важливим напрямом є зміцнення системи внутрішнього контролю та забезпечення належного документального супроводу усіх операцій з нематеріальними активами. Таким чином, ефективний облік нематеріальних активів у бюджетних установах має не лише облікове, а й стратегічне значення – він сприяє підвищенню прозорості управління державним майном, раціональному використанню фінансових ресурсів та зміцненню довіри до державних інституцій. Реалізація запропо-

нованих заходів дозволить забезпечити належний рівень фінансової дисципліни та стабільний розвиток публічного сектору економіки України.

Список бібліографічних посилань

1. Наказ Міністерства фінансів України від 12.10.2010 № 1202 «Про затвердження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1017-10#Text>

2. Наказ Міністерства фінансів України від 28.02.2017 № 307 «Про затвердження Порядку заповнення форм фінансової звітності в державному секторі та Змін до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0384-17#Text>

3. Наказ Міністерства фінансів України від 12.10.2010 № 1202 «Про затвердження Порядку заповнення форм фінансової звітності в державному секторі та Змін до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 122 «Нематеріальні активи». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1018-10#Text>

4. Наказ Міністерства фінансів України від 23.01.2015 № 11 «Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів суб'єктів державного сектору» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-15#Text>

Одержано 29.10.2025

УДК 657.6:336.1(477)

Анатолій Володимирович НІЦЕВИЧ,

заступник начальника управління фінансового забезпечення та бухгалтерського обліку ГУНП у Вінницькій області – начальник відділу інформатизації та аналітичного супроводження бюджетного процесу;

Мілена Андріївна ЦВЕТКОВА,

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня навчально-наукового інституту № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ

СУТНІСТЬ І ПРИЗНАЧЕННЯ ПОЗАБАЛАНСОВОГО ОБЛІКУ В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Позабалансовий облік є невід'ємною складовою системи бухгалтерського обліку бюджетних установ і виконує особливу роль у забезпеченні повноти та достовірності фінансової інформації. Його основне призначення полягає у відображенні операцій, пов'язаних з активами, зобов'язаннями та іншими об'єктами, що не підлягають визнанню на балансі, проте мають важливе економічне значення для установи. Такий облік забезпечує можливість контролю за наявністю та використанням майна, що перебуває у розпорядженні або користуванні, але юридично не належить установі.

Сутність позабалансового обліку розкривається через його специфічні функції – інформаційну, контрольну та аналітичну. Він дає змогу отримати дані про майно, орендовані об'єкти, цінності, прийняті на відповідальне зберігання, гарантії, а також інші елементи, які потребують контролю, але не впливають безпосередньо на фінансові результати діяльності. Така інформація є необхідною для забезпечення збереження державного майна, ефективного управління ним і запобігання зловживанням.

Позабалансовий облік застосовують до матеріальних цінностей або коштів у розрахунках, які перебувають в установі, але за критеріями визнання їх не можна вважати активами.

Для обліку таких ресурсів у бюджетних установах Порядок застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, затверджений наказом Мінфіну від 29.12.2015 № 1219, передбачає у класі 0 «Позабалансові рахунки розпорядників бюджетних коштів та державних цільових фондів» такі рахунки:

- 01 «Орендовані основні засоби та нематеріальні активи»;
- 02 «Активи на відповідальному зберіганні»;
- 03 «Бюджетні зобов'язання»;
- 04 «Умовні активи»;
- 05 «Умовні зобов'язання, гарантії та забезпечення надані»;
- 06 «Гарантії та забезпечення отримані»;
- 07 «Списані активи»;
- 08 «Бланки документів суворої звітності»;
- 09 «Передані (видані) активи відповідно до законодавства».

Облік на позабалансових рахунках в установі стосується цінностей, які вона не контролює. Ведуть його за простою системою – записи проводять тільки на відповідному субрахунку одного позабалансового рахунку. При цьому не застосовують метод подвійного запису.

Згідно з Планом рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, позабалансові рахунки зосереджено у класі 9, який призначений для відображення об'єктів, що не визнаються активами або зобов'язаннями, але мають облікове значення. Наприклад, на таких рахунках обліковують основні засоби, передані в оренду, бланки суворої звітності, матеріальні цінності, прийняті на зберігання чи тимчасове користування, майно у ремонті, а також забезпечення чи гарантії, надані третіми особами. Цей підхід дозволяє систематизувати облікові дані та підвищує рівень прозорості використання державного майна.

Позабалансовий облік виконує не лише технічну, а й управлінську функцію. Він формує інформаційну основу для прийняття рішень щодо списання, передачі або продовження користування майном. Зібрані дані застосовуються у процесі складання фінансової звітності, проведення інвентаризацій, аудиторських перевірок і внутрішнього контролю. Таким чином, позабалансовий облік сприяє підвищенню ефективності управління ресурсами, забезпечує їх збереження та раціональне використання.

Важливим завданням є належна організація документального оформлення операцій із позабалансовими об'єктами. Всі дії щодо прийняття, передачі чи

списання цінностей мають підтверджуватися первинними документами, що забезпечують юридичну силу обліковим даним. Наявність чітких процедур і дотримання вимог нормативних актів дозволяють уникати порушень та помилок у відображенні інформації на позабалансових рахунках.

Попри нормативну врегульованість, у практичній діяльності бюджетних установ залишаються проблеми щодо ведення позабалансового обліку. Серед них – недостатня автоматизація облікових процесів, фрагментарність методичних підходів, несвоєчасне оновлення даних у звітності та недооцінка значення контролю за такими об'єктами. Впровадження сучасних програмних рішень і створення єдиних електронних реєстрів майна, що обліковується поза балансом, сприятиме підвищенню достовірності даних і оперативності їх обробки.

Отже, позабалансовий облік у бюджетних установах є важливим інструментом управління, контролю та забезпечення прозорості використання державних ресурсів. Його ефективне функціонування залежить від належного нормативного регулювання, кваліфікованої підготовки бухгалтерів і впровадження сучасних інформаційних технологій. Системне вдосконалення позабалансового обліку сприятиме зміцненню фінансової дисципліни, підвищенню довіри до державного сектору та забезпеченню раціонального використання бюджетних коштів.

Список бібліографічних посилань

1. Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.2013 № 1203 «Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-14#Text>

2. Наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2010 № 1629 «Про затвердження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0087-11#Text>

3. Наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2015 № 1219 «Про затвердження деяких нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку в державному секторі». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-16#Text>

Одержано 29.10.2025

УДК 336.225.6:004.6:35

Еліна Вікторівна ПАХУЧА,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін

навчально-наукового інституту № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПОДАТКОВЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

У сучасних умовах глобальної трансформації фінансово-економічних відносин ключовим завданням держави стає побудова ефективної системи управ-

ління публічними фінансами. Важливу роль у цьому процесі відіграє податкове адміністрування, яке забезпечує формування доходів бюджету та створює умови для фінансової стабільності держави. Водночас його ефективність значною мірою залежить від рівня інтеграції у ширшу інформаційно-аналітичну систему державного управління, яка поєднує інструменти обліку, аналізу, прогнозування і контролю. Саме тому податкове адміністрування дедалі більше розглядається не лише як інструмент фіскальної політики, а й як важливий компонент аналітичної підтримки стратегічних і тактичних рішень у державному секторі.

Податкове адміністрування в класичному розумінні охоплює комплекс функцій і процесів, спрямованих на своєчасне і повне справляння податків та зборів, контроль за дотриманням законодавства, а також забезпечення належного сервісу для платників податків. Проте сучасна практика показує, що ці завдання неможливо виконати без використання розвинених інформаційних технологій і системної аналітики. Усе частіше саме дані стають «ною валютою», яка дозволяє державі вибудовувати більш точні й ефективні механізми управління. Інформаційно-аналітична система, інтегрована з процесами адміністрування податків, дає можливість не лише здійснювати облік і контроль, а й прогнозувати динаміку надходжень, моделювати вплив змін у законодавстві, оцінювати ризики ухилення від оподаткування та ефективність податкових пільг.

В Україні в останні роки відбувається поступовий перехід від традиційних процедур до цифрових інструментів адміністрування податків. У рамках Національної стратегії доходів до 2030 року було закладено основи модернізації податкової системи, орієнтованої на прозорість, цифровізацію та відповідність стандартам Європейського Союзу[1]. Значного поширення набули електронні сервіси, що дозволяють подавати звітність онлайн, контролювати сплату податків у режимі реального часу та взаємодіяти з органами Державної податкової служби безпосередньо через електронні кабінети. Впровадження таких рішень не лише спрощує життя платників, а й формує більш якісну базу даних для держави.

У практиці податкових органів активно розвиваються інструменти аналітики великих даних. Їх застосування дозволяє виявляти ризикових платників, аналізувати схеми мінімізації податків, прогнозувати бюджетні надходження з урахуванням галузевих і регіональних тенденцій[2]. Окремо слід відзначити використання системи управління податковими ризиками, що базується на алгоритмах оцінювання ймовірності ухилення від сплати податків. У майбутньому роль таких систем лише зростатиме, оскільки вони забезпечують своєчасне виявлення проблемних ситуацій і дозволяють оптимізувати проведення перевірок.

Водночас існує низка проблем, що стримують повноцінну інтеграцію податкового адміністрування в інформаційно-аналітичну систему державного управління. Однією з ключових є недостатня уніфікація інформаційних технологій та їхня розрізненість. Багато систем функціонують автономно, що ускладнює обмін даними та створює інформаційні розриви. Проблемаю залишається також якість та оперативність даних: несвоєчасне оновлення, помилки у звітності чи відсутність стандартизації форматів знижують ефективність аналітичних

процесів. Крім того, в умовах обмеженого фінансування держава не завжди може забезпечити достатній рівень технічної модернізації та підготовки кадрів, здатних працювати з сучасними цифровими інструментами. Важливою перешкодою є й потреба у вдосконаленні правового регулювання, зокрема у частині захисту персональних даних, кібербезпеки та гармонізації з міжнародними стандартами.

Попри труднощі, потенціал розвитку інформаційно-аналітичної складової податкового адміністрування є значним. Використання цифрових технологій відкриває нові можливості для побудови прозорої та ефективної системи. Зокрема, запровадження інтегрованих платформ, що поєднують облік, звітність, ризик-аналіз і контроль у єдиному інформаційному середовищі, дозволить підвищити якість даних і швидкість їх обробки. У перспективі важливим напрямом стане застосування штучного інтелекту та машинного навчання для автоматизації аналізу податкових ризиків, виявлення аномалій у поведінці платників і більш точного прогнозування доходів бюджету.

З огляду на міжнародний досвід, для України доцільно орієнтуватися на кращі практики європейських країн, де податкове адміністрування вже давно інтегроване у високотехнологічні інформаційні системи. Це дозволяє не лише підвищити рівень податкової дисципліни, а й забезпечити баланс між інтересами держави та бізнесу. Запровадження стандартів електронної звітності, гармонізація форматів обміну даними, а також посилення відкритості та підзвітності податкових органів можуть стати основою для побудови довіри платників і суспільства.

Висновок. Податкове адміністрування як елемент інформаційно-аналітичної системи державного управління відіграє подвійну роль. З одного боку, воно є інструментом наповнення бюджету та забезпечення виконання зобов'язань держави перед суспільством. З іншого боку, воно виступає джерелом цінної інформації, що дозволяє здійснювати стратегічне планування, прогнозування та оцінку ефективності державної політики. Майбутнє розвитку податкової системи України полягає у створенні інтегрованої, цифрової та аналітично орієнтованої моделі адміністрування, яка поєднуватиме технологічні інновації, нормативні реформи та кадровий потенціал. Такий підхід здатен забезпечити не лише зростання бюджетних надходжень, а й сприяти побудові прозорої, справедливої та стійкої фінансової системи, що відповідатиме викликам сучасної економіки.

Список бібліографічних посилань

1. Національна стратегія доходів на 2024–2030 роки. Київ: Мінфін України. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy.pdf>
2. Lagodiienko, N., Pozhydaieva, M., Krylov, D. (2022) Digitalization of Tax Administration in Ukraine: Risks and Opportunities. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, Vol. 44(4), pp.443-450. DOI: 10.15544/mts.2022.44

Одержано 28.10.2025

УДК 336.1:35.078.1

Мирослав Вікторович ПОДОРОЖНІЙ,

*начальник Департаменту фінансового
забезпечення та бухгалтерського обліку
Національної поліції України*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Сучасний етап євроінтеграційного розвитку України зумовлює потребу у суттєвому оновленні та зміцненні системи державного фінансового контролю, оскільки саме ефективне та прозоре управління публічними фінансами є одним із базових критеріїв отримання повноправного членства в Європейському Союзі. Виконання зобов'язань за Угодою про асоціацію, імплементація стандартів належного врядування, адаптація національного законодавства до вимог ЄС та інтеграція принципів SIGMA формують необхідність не лише технічного оновлення системи контролю, а й її концептуальної трансформації. Це стосується розвитку ризик-орієнтованих методів, посилення корпоративної відповідальності в державному секторі, запровадження прозорих процедур звітування та переходу від формального документального контролю до аналітичного оцінювання ефективності управлінських рішень.

Ситуацію ускладнюють воєнні умови, які змінюють структуру бюджетних витрат, підвищують рівень фінансових ризиків та створюють додаткові виклики для системи контролю. Обсяг міжнародної технічної, гуманітарної та фінансової допомоги, що надходить до України у 2022–2025 роках, є безпрецедентним, що зумовлює потребу у надзвичайно високій прозорості, оперативному моніторингу та безумовному дотриманні стандартів підзвітності, визначених європейськими партнерами [1,с.45]. Міжнародні донори, включаючи Європейську Комісію, Європейський інвестиційний банк та Європейський банк реконструкції і розвитку, наголошують на необхідності незалежного, методологічно уніфікованого контролю, який забезпечує простежуваність кожної витраченої гривні та гарантує попередження нецільового або неефективного використання ресурсів.

Важливим трендом є цифровізація процесів контролю та поступовий перехід до інтелектуальних систем аналізу даних. Активне використання державних електронних реєстрів, інтеграція аналітичних платформ та автоматичних ризик-індикаторів дозволяють забезпечити більш дієве відстеження фінансових порушень, прискорити виявлення ознак неефективності, завищених витрат або маніпуляцій з даними. Система моніторингу державних закупівель Prozorro та аналітичні інструменти Держаудитслужби демонструють, що автоматизація дає змогу скорочувати час реагування та забезпечує можливість оцінювати ризики до, під час і після реалізації бюджетних програм. Такий підхід відповідає європейській практиці переходу від суто формальних перевірок до аналітичного, прогностичного та попереджувального контролю.

У цьому контексті для України стає пріоритетним удосконалення інфраструктури публічної звітності та створення цифрових систем, які забезпечують простежуваність руху кожного євро та долара міжнародної підтримки. Практичне значення набуває запровадження реєстрів обліку гуманітарної й фінансової допомоги, автоматизованих платформ контролю, інтеграції даних із системою «Прозорро» та розвиток механізмів відкритих звітів за стандартами ЄС. Такі інструменти не лише підвищують довіру міжнародних партнерів, а й дають змогу оперативно виявляти ризики неефективного чи нецільового витрачання, а також забезпечують спроможність держави дотримуватися високих вимог фінансової дисципліни [3,с.79].

У контексті євроінтеграційного курсу державний фінансовий контроль України розвивається у напрямі підвищення підзвітності, прозорості та ефективності управління державними фінансами. Сучасні тенденції свідчать про поступове наближення української системи контролю до європейських стандартів, а її подальший розвиток неможливий без цифровізації, адаптації законодавства, професійного зростання фахівців та зміцнення інституційної спроможності органів контролю [2,с.112]. Це є необхідною умовою забезпечення фінансової стабільності, раціонального використання бюджетних ресурсів та підвищення довіри громадськості до державної влади, що прямо впливає на успішність євроінтеграційних процесів.

У межах євроінтеграційного курсу система державного фінансового контролю України зазнає глибокої трансформації, спрямованої на підвищення підзвітності, прозорості та ефективності управління публічними фінансами. Поступове наближення до європейських стандартів передбачає не лише оновлення методологічних підходів, а й формування нової культури фінансової відповідальності в органах державної влади. Реалізація принципів прозорого бюджетування, впровадження механізмів відкритих даних, розширення аудиту ефективності та зміцнення системи внутрішнього контролю відповідає ключовим вимогам ЄС щодо належного врядування.

Подальший розвиток державного фінансового контролю неможливий без активної цифровізації, яка забезпечує автоматизацію процесів, оперативний обмін інформацією між державними реєстрами та створює умови для застосування інтелектуальних аналітичних інструментів. Цифрові системи дозволяють швидше і точніше ідентифікувати ризики, моніторити виконання бюджетних програм та відстежувати рух фінансових ресурсів, що суттєво підвищує якість контролю. Водночас адаптація законодавства до *acquis* ЄС, розширення функціоналу Держаудитслужби та посилення незалежності зовнішнього аудиту є фундаментальними чинниками інституційної спроможності держави.

Список бібліографічних посилань:

1. Гуржій О. В. Державний фінансовий контроль в Україні: сучасні тенденції та перспективи розвитку в умовах євроінтеграції. *Фінанси України*. 2023. № 5. С. 45–58.
2. Костенко Т. Державний аудит та його роль у забезпеченні прозорості публічних фінансів. *Економічний часопис–XXI*. 2024. № 2–3. С. 112–118.

3. Клімаш М. О., Шпак І. В. Інституційний розвиток системи державного внутрішнього контролю в контексті вимог ЄС. *Державне управління: теорія та практика*. 2024. № 1. С. 79–87.

Одержано 26.10.2025

УДК 657.6:351.713

Ірина Олександрівна СЄВІДОВА,

доктор економічних наук, професор,

завідувач кафедри соціальних та економічних дисциплін

навчально-наукового інституту № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ

АУДИТ І ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ІНТЕГРОВАНА СИСТЕМА ФІНАНСОВОГО НАГЛЯДУ

Аудит та податковий контроль формують цілісну систему фінансового нагляду, яка забезпечує достовірність, повноту і точність відображення економічних процесів у фінансовій звітності та податкових документах. У наданому текстовому матеріалі ці два інститути розкриваються як взаємопов'язані механізми, що діють у межах єдиної логіки контролю, спрямованої на зменшення ризиків викривлення даних, запобігання порушенням і формування якісної інформаційної основи для ухвалення управлінських рішень. Їхня взаємодія забезпечує підвищення рівня фінансової дисципліни, оптимізацію контрольних процедур і зміцнення довіри до фінансової інформації з боку користувачів.

Аудит є незалежним процесом аналізу та оцінювання інформації, що ґрунтується на процедурі підтвердження її достовірності. Він включає в себе оцінку системи внутрішнього контролю, дослідження первинної документації, аналіз ризиків, перевірку вибіркового даних, зіставлення інформаційних потоків і формування доказової бази. Аудиторська діяльність забезпечує виявлення помилок, відхилень, невідповідностей та потенційних загроз, що впливають на якість звітності.

Внутрішній аудит поступово трансформується з інструмента перевірки в елемент управління, який дозволяє системно оцінювати ефективність процесів, визначати слабкі місця та формувати рекомендації для підвищення організаційної стійкості. Зовнішній аудит доповнює внутрішній і забезпечує незалежне оцінювання функціонування системи контролю, правильність застосування методичних підходів, повноту дотримання стандартів і якість управлінських рішень. Його взаємодія з податковим контролем проявляється через аналіз показників звітності, зіставлення фінансових і податкових даних, визначення зон ризику та формування висновків, які можуть бути використані органами контролю для поглибленої аналітики. Така взаємодія забезпечує узгодженість підходів і дозволяє уникати дублювання функцій [1].

Податковий контроль виступає як інструмент забезпечення правильності обчислення та своєчасності сплати податків, повноти відображення об'єктів оподаткування і відповідності діяльності платників нормам податкового законодавства. Він включає систему заходів, спрямованих на виявлення

заниження податкових зобов'язань, аналіз фінансової інформації, перевірку операцій, оцінювання ризиків і формування висновків щодо правомірності дій суб'єктів господарювання. У цьому контексті податковий контроль виконує як превентивну, так і аналітичну функцію, сприяючи мінімізації обсягів порушень і забезпеченню стабільності надходжень [2, с. 152].

Важливим аспектом, відображеним у тексті, є проблема професійної підготовки фахівців, залучених до аудиту та податкового контролю. Статистичні дані свідчать, що 74,8% внутрішніх аудиторів потребують додаткової підготовки [3, с. 66]. Такий дисбаланс знижує якість контрольних процедур, ускладнює процес виявлення ризиків і формування достовірних висновків, а також впливає на ефективність податкового контролю, який значною мірою спирається на результати аудиторських перевірок. Підвищення рівня професійної компетентності фахівців є ключовою умовою зміцнення системи контролю загалом.

В умовах економічної нестабільності, зокрема воєнного стану аудит виконує функцію системного аналізу, що дозволяє виявляти проблемні ділянки, оцінювати стійкість організаційних процесів, формувати рекомендації для мінімізації ризиків і запобігання викривленням інформації. Податковий контроль у період підвищеної турбулентності набуває особливої ваги як інструмент забезпечення стабільності надходжень і підвищення рівня відповідальності платників.

Окремою складовою взаємодії аудиту та податкового контролю є протидія шахрайству та фінансовим зловживанням. Аудиторська діяльність дозволяє виявляти викривлення, неточності та потенційні загрози з боку суб'єктів господарювання, тоді як податковий контроль спрямований на визначення схем мінімізації податкових зобов'язань, ухилення від оподаткування та порушення норм законодавства. Поєднання цих функцій формує комплексний механізм протидії порушенням, забезпечує підвищення прозорості та зміцнює фінансову безпеку держави і бізнесу.

Незаперечною є важливість розвитку внутрішніх систем контролю, що забезпечують ефективність аудиту та податкового контролю. До таких систем належать методичне забезпечення, стандартизація процедур, використання структурованих підходів до аналізу інформації, формування доказової бази та дотримання етичних принципів. Зміцнення внутрішніх систем контролю сприяє підвищенню точності оцінювання, коректності висновків, стабільності контрольних процесів і довіри до результатів перевірок.

Таким чином, аудит і податковий контроль у межах наданого тексту постають як інтегрована система, що забезпечує комплексне оцінювання фінансових процесів, сприяє формуванню достовірної інформаційної бази та підсилює внутрішню дисципліну суб'єктів господарювання. Їхня взаємодія створює умови для підвищення прозорості, зміцнення механізмів управління та забезпечення економічної стабільності в умовах сучасних викликів.

Список бібліографічних посилань

1. Дмитренко В. І. Роль зовнішнього та внутрішнього аудиту в забезпеченні економічної безпеки держави. *Ефективна економіка*. 2018. № 10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8162> (дата звернення: 01.11.2025).

2. Татенко Н., Назарова К., Копотієнко Т., Овчарик Р., Роздобудько В., Новікова Н. Аудит оподаткування, податковий контроль і дью-дїлідженс великих підприємств: стан, тренди, детермінанти розвитку. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2025. 2(61). С. 141-154. DOI: 10.55643/fcaptr.2.61.2025.4629

3. Інформація про стан внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту у 2024 році. Міністерство фінансів України: вебсайт. 2025. URL: <https://mof.gov.ua/uk/informacija-pro-stan-vnutrishnogo-kontrolju-ta-vnutrishnogo-auditu> (дата звернення: 01.11.2025).

Одержано 01.11.2025

УДК 336.1:657.6(477)

Валерій Васильович СОКУРЕНКО,

*доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
член-кореспондент Національної академії правових наук України,
ректор Харківського національного університету внутрішніх справ*

АУДИТ ЯК ІНСТИТУЦІЙНИЙ ДРАЙВЕР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТОВІРНОСТІ ФІНАНСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

Сучасні трансформації економічної системи України, спричинені поєднанням воєнних ризиків, зростанням бюджетного дефіциту, активізацією тіньових потоків та нестійкістю фінансових ринків, висувають нові вимоги до механізмів державного фінансового нагляду. У цьому контексті аудит виступає не лише як інструмент контролю, але і як стратегічний фактор забезпечення економічної стабільності та підвищення ефективності ресурсного використання, що створює передумови для стійкого економічного зростання. Принципова цінність аудиту полягає в його незалежності та здатності надавати систематичну, доказову і стандартизовану оцінку фінансової інформації, базуючись на міжнародних стандартах (INTOSAI, ІІА) та цифрових аналітичних платформах. На відміну від внутрішніх форм контролю аудит має унікальну властивість незалежності, яка забезпечує неупередженість висновків і дозволяє виявляти неточності, помилки та ризики, що залишаються поза увагою внутрішніх механізмів регулювання. Це забезпечує прозорість, своєчасність і надійність даних, необхідних для управлінських рішень та прогнозування ризиків, що має критичне значення для інтеграції України у глобальний економічний простір. Прозорість у сфері фінансового контролю виступає фундаментальним чинником зміцнення довіри суспільства та міжнародних партнерів.

Особливе значення для економічного розвитку мають цифрові й аналітичні методики аудиту, включно з ризик-орієнтованим підходом, скоринговими моделями та інструментами машинного навчання. Вони дозволяють виявляти фінансову вразливість, прогнозувати негативні сценарії та оптимізувати розподіл ресурсів контролю. Такий підхід перетворює аудит із формального інструменту на драйвер ефективності і інноваційності державних фінансів, стимулюючи

підвищення податкової дисципліни та результативності державних витрат [1, с. 66]. Одним із центральних аспектів, що визначає ефективність аудиту, є професійний рівень підготовки аудиторів. Недостатня кваліфікація або відсутність сертифікації аудитора здатні суттєво знизити якість аудиторського процесу, особливо на етапах вибору методики перевірки, дослідження доказової бази та формування аудиторського висновку.

Дані свідчать, що лише близько 21 % внутрішніх аудиторів мають сертифікацію, що підтверджує критичну потребу в модернізації кадрового забезпечення [2]. Такий дисбаланс впливає на ефективність аудиту та якість управлінських рішень. Ситуація свідчить про нагальність модернізації системи підготовки фахівців, підвищення вимог до професійних компетенцій, а також узгодження практик аудиту з міжнародними стандартами. У науковому контексті ця проблема визначає необхідність інституційного зміцнення підрозділів аудиту та створення умов для формування професійного кадрового ядра, здатного забезпечувати високу якість контрольних процедур.

Результати Open Budget Survey – 2023 щодо України підсвічують виклики у прозорості бюджетного циклу. Для аудиту це означає, що значущість отриманих висновків зростає в середовищі відкритих даних – тоді громадський і медіа-контроль підвищують тиск на виконання рекомендацій та реальне усунення порушень. Отже, реформи прозорості йдуть «у парі» з підвищенням результативності аудиту.

По-перше, інтеграція даних і процесів між інституціями контролю, що забезпечує єдиний інформаційно-аналітичний простір для обміну результатами перевірок, рекомендаціями та ризиковими індикаторами. Такий підхід дозволяє усунути дублювання функцій між органами Державної аудиторської служби, Державної податкової служби, Бюро економічної безпеки, НАЗК і Держфінмоніторингу, забезпечуючи цілісність процесу контролю. Завдяки цьому фінансова інформація стає більш узгодженою, своєчасною та придатною для прийняття управлінських рішень у режимі реального часу. По-друге, впровадження ризикорієнтованих стандартів і методик, гармонізованих із міжнародними вимогами INTOSAI та ПА, передбачає перехід від суто документального до аналітичного аудиту, коли акцент робиться не лише на фіксації порушень, а й на прогнозуванні їхніх наслідків і попередженні ризиків. Застосування ризик-скорингових моделей, цифрових аналітичних платформ та інструментів машинного навчання дозволяє своєчасно виявляти зони фінансової вразливості, оптимізувати розподіл ресурсів контролю та підвищувати результативність перевірок. По-третє, важливою умовою стійкої взаємодії є публічна прозорість бюджетного циклу, що посилює впровадження рекомендацій аудитів і підзвітність розпорядників бюджетних коштів. Забезпечення відкритого доступу до результатів перевірок, аудиторських висновків та аналітичних звітів створює умови для громадського контролю, зміцнює довіру до державних інституцій і стимулює відповідальну поведінку посадових осіб.

У межах системи економічної безпеки держави така синергія виконує подвійну функцію [3, с. 176; 4, с. 161]: превентивну, спрямовану на виявлення

потенційних загроз і мінімізацію ризиків (ухилення від оподаткування, нецільове використання бюджетних коштів, корупційні дії); регуляторно-стабілізаційну, що забезпечує відновлення фінансової рівноваги, підвищення податкової дисципліни й ефективність державних витрат.

Таким чином, стратегічний розвиток системи аудиту передбачає посилення інституційної незалежності, вдосконалення професійної підготовки кадрів, гармонізацію стандартів із міжнародними вимогами та впровадження цифрових технологій. Така трансформація створює основу для резильєнтної моделі державного фінансового контролю, що виступає інноваційним, технологічним і інтеграційним драйвером стійкого економічного зростання України.

Список бібліографічних посилань

1. Іванова Т. С. Аудит як інструмент забезпечення економічної безпеки в умовах цифровізації. *Економіка і прогнозування*. 2023. Вип. 4. С. 60–72.

2. Інформація про стан внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту // Міністерство фінансів України : офіц. сайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk/informacija-pro-stan-vnutrishnogo-kontrolju-ta-vnutrishnogo-auditu>.

3. Дмитрова О. С., Терещук О. Д., Карпова К. В. Теоретичні аспекти формування системи економічної безпеки держави. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2023. Вип. 37. С. 173–177. DOI: <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2023.37.32>.

4. Забаштанський М., Ломонос Р., Міхеєнко А. Система фінансово-економічної безпеки держави: міжнародний досвід. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2024. Вип. 2 (38). С. 156–164. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-2\(38\)-156-164](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-2(38)-156-164).

Одержано 28.10.2025

УДК 330.336.1.

Олена Вікторівна СОЛОДОВНИК,

*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;*

Олена Іванівна КУЩЕНКО,

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри статистики, обліку та аудиту
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*

АНАЛІТИКА ІНТЕГРОВАНОЇ ТА ESG-ЗВІТНОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ПІДВИЩЕННЯ ПРОЗОРОСТІ І СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Сучасна архітектура державного управління, стикаючись із викликами безпрецедентної складності – від кліматичної кризи до необхідності фортифікації соціальної інклюзивності, – гостро потребує радикальної ревізії традиційних підходів до обліку та звітності. Фінансова звітність, незважаючи на її фунда-

ментальне значення, виявилася анахронізмом у контексті оцінки справжньої, багатовимірної вартості державних інституцій та підприємств державного сектору (ДП). Адже чи можемо ми дійсно стверджувати, що повний обсяг суспільної вигоди від інфраструктурного проєкту чи державної програми вичерпується лише рядками балансу? Очевидно, що ні. Тут на авансцену виходять інтегрована звітність та звітність з екологічних, соціальних та управлінських аспектів (ESG), які виступають потужними для трансформації прозорості та стійкості у державному сегменті [3, 7].

Інтегрована звітність, як методологічний фреймворк, що пропонує цілісне бачення взаємозв'язку між стратегією, управлінням, результативністю та перспективами створення вартості через призму шести капіталів (фінансового, виробничого, інтелектуального, людського, соціального та природного), має потенціал дешифрування складної динаміки, яка лежить в основі діяльності ДП та органів влади [7]. Вона дозволяє перейти від простого опису минулих подій до предикативного аналізу та проактивного управління ризиками, пов'язаними, наприклад, із деградацією природного капіталу або ерозією соціальної довіри. Слід зазначити, що попри те, що формальні вимоги Директиви ЄС про нефінансове звітування (NFRD) стосуються переважно великих компаній, телеологія цих стандартів мусить бути застосована до державного сектору як взірець кращих практик. Як показує наш досвід, саме ДП, що діють у монопольних або стратегічно важливих галузях, демонструють найбільшу дисфункцію у частині розкриття інформації про нефінансові ризики та впливи [4].

ESG-звітність, зі свого боку, виконує функцію операціоналізації сталого розвитку, розкладаючи його на вимірювані, хоча й багатогранні, компоненти. Екологічна складова вимагає не просто констатації викидів, а демонстрації резиліентності державного активу до кліматичних змін та інвестицій у декарбонізацію; соціальна акцентує увагу на дотриманні прав людини, гендерній рівності та якості робочих місць, що критично для соціальної стабільності [2]. Управлінська компонента, яка часто залишається у тіні, є, мабуть, найбільш конче потрібною для державного управління, оскільки вона безпосередньо стосується ефективності наглядових рад ДП, антикорупційних політик та взаємодії зі стейкхолдерами [3].

Проте, важливо підкреслити, що запровадження цих інструментів у державному секторі не є лише технічним завданням; це ментальна та інституційна перебудова. Чому багато ДП в Україні досі не поспішають із якісним розкриттям інформації? Надана аналітика дозволяє припустити, що причиною є низька інституційна спроможність до збору нефінансових даних, а також ментальна інерція, яка розглядає прозорість як загрозу контролю, а не як джерело конкурентних переваг і підвищення суспільної довіри [4, 6]. Зрештою, на якісні показники ESG у фінансовій сфері вже звертає увагу Міністерство фінансів, що є позитивним сигналом державної інтервенції у цю сферу [5].

Для України, що знаходиться на екзистенційному шляху європейської інтеграції та відновлення, інтегрована та ESG-звітність набувають статусу

стратегічного імперативу. Вони є не просто модним трендом, а архітектонічною основою для:

- забезпечення стейкхолдерів цілісним уявленням про те, як державні активи створюють, руйнують або зберігають капітали, окрім фінансового;
- демонстрації прихильності до ESG-стандартів є перепусткою на міжнародні ринки капіталу та до фондів відновлення, оскільки ці суб'єкти дедалі частіше використовують ці критерії для прийняття інвестиційних рішень [2].
- покращення інтегрованої звітності та ESG сприяють кращому внутрішньому управлінню, оптимізації ресурсоспоживання та мінімізації штрафних санкцій за екологічні чи соціальні порушення, що, як не парадоксально, покращує і фінансовий результат [7].

Таким чином впровадження інтегрованої та ESG-звітності є каталізатором трансформації державного управління до холістичної моделі оцінки суспільної вартості. Для забезпечення національної сталості та прозорості у контексті євроінтеграції, необхідне стратегічне впровадження: слід розпочати з найбільших ДП та міністерств, а також терміново розробити національну ESG-таксономію, гармонізовану з європейськими стандартами. Це єдиний шлях до побудови стійкої та легітимної системи державного управління.

Список бібліографічних посилань

1. Гончарук В. М. Інтегрована звітність у державному секторі: від теорії до практики. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія: Теорія і практика державного управління. 2021. С. 13-20.
2. UNDP. ESG Disclosure in Ukraine. Challenges and Opportunities. 2022. URL : <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-08/UNDP-UA-ESG-disclosure-ENG.pdf>
3. Petrushka S., Zadorozhna S. Public Companies Non-Financial Reporting and Audit in Ukraine: Challenges and Prospects. *Business Perspectives on Financial Management and Reporting*. 2022. P. 1-13.
4. Brazhnikova, L. I. et al. Empirical Analysis of State-owned Enterprises' Non-Financial Reporting: The Case of Ukraine. 2022. URL: https://www.researchgate.net/publication/358765515_Empirical_Analysis_of_State-owned_Enterprises%27_Non-Financial_Reporting_The_Case_of_Ukraine
5. Ministry of Finance of Ukraine. ESG Performance. 2023. URL: https://mof.gov.ua/en/esg_performance-426
6. Калюга Є. В. та ін. Проблеми та перспективи впровадження ESG-стандартів в Україні. *Фінанси України*. 2023. № 4. С. 60-75.
7. Kolisnyk, O. The role of integrated reporting in improving the financial efficiency of the public sector. 2023. URL : https://www.researchgate.net/publication/391410495_The_role_of_integrated_reporting_in_improving_the_financial_efficiency_of_the_public_sector

Одержано 29.10.2025

УДК 347.73

Олена Володимирівна СУДАРЕНКО,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права

Державного торговельно-економічного університету;

Ірина Вікторівна ГЕРАСИМЕНКО,

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

Державного торговельно-економічного університету

РОЛЬ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Фінансовий контроль є одним із найважливіших елементів механізму забезпечення економічної безпеки держави, адже саме через систему фінансового контролю держава має змогу забезпечити законність, ефективність та цільове використання фінансових ресурсів, попередити зловживання та тіньові схеми у фінансово-економічній сфері [1]. В умовах воєнного стану та глобальної економічної нестабільності питання ефективного фінансового контролю набуває особливої актуальності, адже від прозорості й підзвітності фінансових потоків залежить не лише стабільність бюджету, але й довіра громадян до влади [2].

Фінансовий контроль, як складова системи управління фінансами, спрямований на перевірку законності, достовірності та ефективності формування, розподілу і використання фінансових ресурсів. Він забезпечує дотримання фінансової дисципліни, попередження порушень, виявлення нераціонального витрачання коштів і сприяє зміцненню фінансової системи держави [3]. Основними завданнями фінансового контролю є захист фінансових інтересів держави, запобігання фінансовим зловживанням, підвищення ефективності використання бюджетних коштів, а також контроль за дотриманням податкової дисципліни [2].

Система фінансового контролю в Україні включає державний, внутрішній, зовнішній, відомчий і громадський контроль. Центральне місце у здійсненні державного фінансового контролю посідають Рахункова палата України, Державна аудиторська служба, Державна податкова служба та Міністерство фінансів. Їхня діяльність спрямована на забезпечення законності у сфері формування, розподілу та використання публічних фінансових ресурсів, підвищення ефективності бюджетного процесу та зменшення фінансових ризиків [1; 2].

У 2025 році Державна аудиторська служба України, виконуючи функції національної Служби координації боротьби із шахрайством (AFCOS), істотно розширила співпрацю з Європейським управлінням з питань запобігання зловживанням і шахрайству (OLAF) у межах реалізації Рамкової угоди між Україною та ЄС щодо інструменту *Ukraine Facility* (ратифікована Законом України № 3786-IX від 6 червня 2024 р.). Нововведенням є створення чіткої системи оперативного інформування OLAF про випадки можливого шахрайства, корупції чи інших незаконних дій, що можуть завдати шкоди фінансовим інтересам ЄС. AFCOS забезпечує міжвідомчу взаємодію,

координацію дій державних органів, участь у перевітках і розслідуваннях OLAF, а також організує обмін даними про використання коштів ЄС. Вперше передбачено можливість громадянам повідомляти про порушення через онлайн-форму, у тому числі анонімно, що підвищує рівень прозорості та довіри до системи фінансового контролю. [6].

Особливої уваги заслуговує проблема корупційних ризиків у сфері розподілу бюджетних коштів, що безпосередньо впливає на рівень фінансової безпеки держави. Відсутність єдиної інформаційної бази, недостатній рівень автоматизації перевірок і слабка взаємодія між органами контролю створюють передумови для фінансових порушень [5]. З огляду на це виникає необхідність реформування системи державного фінансового контролю на основі принципів відкритості, прозорості та інноваційності.

Серед основних напрямів удосконалення фінансового контролю в Україні варто виокремити кілька ключових. По-перше, впровадження цифрових технологій у процес контролю сприятиме створенню єдиної інформаційної системи для ефективного обміну даними між контролюючими органами та підвищенню якості аналітики [4]. По-друге, розвиток системи внутрішнього аудиту у державних органах дасть змогу виявляти порушення на ранніх етапах і запобігати неефективному використанню коштів. Важливим залишається підвищення фінансової грамотності посадових осіб, оскільки людський фактор має вирішальне значення у прийнятті фінансових рішень [3; 4; 5].

Отже, фінансовий контроль є важливою складовою економічної безпеки держави, яка забезпечує стабільність бюджетної системи, прозорість фінансових потоків і раціональне використання державних ресурсів. Ефективне функціонування фінансового контролю потребує вдосконалення законодавчої бази, підвищення професійного рівня контролерів, розширення використання цифрових технологій та створення єдиної інтегрованої системи моніторингу державних фінансів. У сучасних умовах цифровізації економіки саме автоматизація контролю, аналітика великих даних і прозорість звітності можуть стати дієвими інструментами зміцнення фінансової безпеки України [5].

Список бібліографічних посилань

1. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
2. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
3. Опарін В. М. Фінанси (загальна теорія). – К.: КНЕУ. URL: <https://buklib.net/books/21884/>.
4. Коваленко Л. О. Фінансовий контроль у системі забезпечення економічної безпеки держави. URL: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/09/dis_lovalenko.pdf.

5. Гречанюк Н. М. Роль державного фінансового контролю у формуванні фінансової безпеки держави. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream-/123456789/19336/1/GavkalovaTabatskyi.pdf>.

6. Державна аудиторська служба України. Повідомити про порушення з коштами ЄС. URL: <https://dasu.gov.ua/ua/plugins/userPages/3688>

Одержано 29.10.2025

УДК 35.078.1:657.6

Олексій Валентинович СУСІДЕНКО,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін

навчально-наукового інституту № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Аліса Валеріївна ЛУПУЛЯК,

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

навчально-наукового інституту № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ

АУДИТ СТАНУ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ В ОКРЕМІЙ ДЕРЖАВНІЙ УСТАНОВІ

Стан внутрішнього контролю в державних установах є ключовим показником ефективності управління публічними ресурсами, дотримання фінансової дисципліни та рівня інституційної спроможності органу влади. В умовах реформування системи публічного управління та підвищення вимог до прозорості діяльності державного сектору аудит внутрішнього контролю набуває особливого значення, оскільки дозволяє комплексно оцінити наявні управлінські процеси, виявити слабкі місця, визначити рівень ризиків та сформулювати рекомендації для вдосконалення системи управління. Чинне законодавство України, зокрема постанова Кабінету Міністрів України № 1062 «Про затвердження Стандартів внутрішнього контролю в державному секторі» у редакції 2024 року та положення щодо діяльності внутрішніх аудиторських підрозділів, визначають внутрішній контроль як безперервний процес, спрямований на досягнення цілей установи, запобігання порушенням та забезпечення економічного, ефективного й результативного використання державних ресурсів.

Аудит стану внутрішнього контролю передбачає всебічний аналіз того, наскільки система внутрішнього контролю відповідає вимогам сучасних стандартів, включає всі необхідні елементи та дієвим чином реагує на ризики. Перевірка охоплює оцінювання середовища контролю, яке формують керівництво установи, організаційна структура, політики та процедури, рівень професійної етики, розподіл повноважень і відповідальності. Особливу увагу приділяють оцінці ризиків, які можуть впливати на досягнення цілей установи, включаючи ризики фінансових втрат, порушення законодавства, неефективного використання бюджетних коштів або неналежної якості наданих послуг.

Важливим елементом аудиту є вивчення заходів контролю, що впроваджуються установою: наявність внутрішніх регламентів, механізмів погодження рішень, процедур авторизації, контролю доступу, збереження активів та документального підтвердження операцій [1, с. 56].

Проведення аудиту стану внутрішнього контролю в окремі державній установі, як правило, дає можливість виявити комплекс системних проблем, що накопичувалися в управлінських процесах роками й значною мірою впливають на ефективність роботи органу влади. Однією з найпоширеніших є нечіткий або нерациональний розподіл повноважень між структурними підрозділами та посадовими особами, що створює прогалини у відповідальності, ускладнює контрольні процедури й підвищує ризики допущення помилок або зловживань [2, с. 71]. За результатами вибіркового аудиту Держаудитслужби у 2023–2024 роках понад 28 % виявлених відхилень були пов'язані саме з неналежною організацією функцій та невизначеністю відповідальних осіб.

Не менш значимою проблемою є відсутність або недостатній рівень формалізації внутрішніх процедур. У ряді державних установ виявляється, що регламенти прийняття рішень, алгоритми виконання операцій чи механізми контролю зазвичай існують лише на практиці, але не закріплені в офіційних документах. Це унеможливорює системний контроль та ускладнює доведення відповідності дій працівників вимогам законодавства.

Аудити також демонструють, що в багатьох установах внутрішній контроль має переважно формальний характер, а ризик-орієнтований підхід фактично не застосовується. За оцінками внутрішніх аудиторів, лише близько 35–40 % державних органів станом на 2024 рік впровадили систему регулярної оцінки ризиків, тоді як решта працює без належного прогнозування можливих загроз. Недооцінка ризиків призводить не тільки до неефективного використання бюджетних коштів, а й до систематичних порушень бюджетного законодавства. Згідно зі звітами Держаудитслужби, у 2024 році ризик-орієнтовані помилки становили понад 30 % від загальної кількості зафіксованих порушень.

Аудит внутрішнього контролю в таких умовах відіграє ключову роль, оскільки дає можливість не лише оцінити фактичний стан управлінських процесів, а й сформулювати системні рекомендації щодо їх оптимізації. Керівництву установи надаються пропозиції щодо удосконалення нормативних документів, оптимізації розподілу повноважень, впровадження ризик-орієнтованого підходу, підвищення рівня цифровізації та інтеграції інформаційних ресурсів. Комплексний аудит сприяє підвищенню ефективності діяльності установи, забезпечує зниження управлінських ризиків та зміцнює систему внутрішнього контролю як основу належного врядування. У сучасних умовах результати аудиту внутрішнього контролю стають основою для стратегічних управлінських рішень, сприяють підвищенню фінансової дисципліни, зміцненню інституційної спроможності державної установи та забезпечують досягнення її цілей у відповідності до принципів належного врядування. Ефективний внутрішній контроль є не лише елементом регуляторного виконання вимог, а й інструментом підвищення довіри суспільства до державного сектору, забезпечення раціонального

використання коштів і запобігання порушенням. Саме тому аудит внутрішнього контролю є необхідною складовою системи забезпечення якості управління та невід'ємною частиною сучасного державного фінансового контролю в Україні.

Список бібліографічних посилань

1. Гончарук Н. Т. Внутрішній контроль у державному секторі: сучасний стан та напрями розвитку. *Економіка та держава*. 2024. № 3. С. 56–62.
2. Стеценко О. В., Лазаренко І. М. Аудит внутрішнього контролю в органах державної влади: проблеми та шляхи вдосконалення. *Фінанси України*. 2023. № 10. С. 71–80.

Одержано 01.11.2025

УДК 336.14:004.9(477)

Лілія Володимирівна ФОКША,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Дніпровського державного університету внутрішніх справ

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ БЮДЖЕТНОГО КОНТРОЛЮ

Цифровізація публічного сектору сьогодні є не лише технічним трендом, а й стратегічним напрямом розвитку державного управління. У сфері публічних фінансів цей процес визначає нову якість контролю – оперативну, прозору та аналітичну. Модернізація бюджетного контролю за допомогою цифрових технологій зумовлена необхідністю посилення фінансової дисципліни, запобігання зловживанням і підвищення довіри суспільства до бюджетного процесу.

Згідно з дослідженнями Європейського інституту державного управління [1], цифрові інструменти у сфері публічних фінансів формують основу концепції «smart governance» – розумного врядування, де рішення ухвалюються на базі даних і алгоритмів, а не суб'єктивних оцінок.

В Україні питання модернізації фінансового контролю є особливо актуальним у контексті післявоєнного відновлення та залучення міжнародних ресурсів, коли прозорість і простежуваність використання коштів стають питанням державної безпеки та репутації.

Під цифровими технологіями у контексті бюджетного контролю розуміють сукупність технічних і програмних рішень, що забезпечують збір, зберігання, обробку, передачу та аналітику фінансових даних у режимі реального часу.

До ключових цифрових рішень, що впливають на модернізацію бюджетного контролю, належать:

1. Блокчейн-технології: забезпечують незмінність і простежуваність бюджетних транзакцій. Впровадження розподіленого реєстру дає змогу контролювати рух коштів «від джерела до отримувача», що мінімізує ризики фальсифікацій та корупційних схем [2].

2. Смарт-контракти: дозволяють автоматизувати процес виконання бюджетних зобов'язань – кошти перераховуються лише після виконання визначених умов чи індикаторів ефективності. Це знижує затримки у фінансуванні та забезпечує алгоритмічну дисципліну [3].

3. Аналітика великих даних (Big Data): підвищує здатність контролюючих органів виявляти закономірності у витратах, нетипові операції чи ризики нецільового використання коштів.

4. Електронна ідентифікація та кваліфікований електронний підпис: Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» створив передумови для переходу до цифрової довіри – кожна транзакція чи документ мають підтверджену юридичну силу, що забезпечує контроль автентичності даних і суб'єктів бюджетних операцій.

5. Хмарні сервіси та інтегровані платформи моніторингу: єдиний цифровий простір даних дозволяє консолідувати інформацію з різних рівнів бюджетної системи та забезпечує миттєвий доступ до аналітики для Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України та Рахункової палати.

Україна вже зробила суттєві кроки у впровадженні цифрових рішень у сфері публічних фінансів. Зокрема, запроваджено систему ProZorro для електронних закупівель; діє портал Open Budget, який забезпечує відкритий доступ до показників державного та місцевих бюджетів.

У межах державної стратегії «Цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року» передбачено створення комплексної цифрової екосистеми управління публічними фінансами, яка поєднує інноваційні технології, інтегровані інформаційні платформи, аналітичні інструменти обробки великих даних та механізми електронної взаємодії між органами державної влади [4].

Реалізація положень Стратегії формує підґрунтя для переходу від традиційної моделі фінансового контролю до сучасної, аналітично орієнтованої системи управління бюджетними процесами, заснованої на цифрових технологіях і стандартах відкритих даних.

Разом із тим, у процесі впровадження цифрових технологій у систему бюджетного контролю все ще зберігається низка викликів. Серед них – недостатня інтегрованість державних інформаційних ресурсів, що ускладнює обмін даними між відомствами; обмежений рівень цифрової компетентності працівників контрольних органів, який знижує ефективність використання нових інструментів; а також відсутність єдиних стандартів і протоколів кібербезпеки, необхідних для гарантування захищеності бюджетних даних та довіри до цифрових рішень.

Цифрові технології суттєво змінюють парадигму державного аудиту: контроль стає не лише процедурою перевірки, а постійним процесом аналітичного моніторингу. Проте надмірна технологізація без належної правової рамки може створювати ризики – наприклад, порушення принципу правової визначеності або витік персональних даних. Тому, як підкреслюється у сучасних наукових дослідженнях, ефективна цифровізація контролю має

ґрунтуватися на поєднанні децентралізованої архітектури даних із чітко визначеними механізмами юридичної відповідальності, що забезпечують баланс між технологічною гнучкістю та правовою визначеністю [5].

Висновок. Цифрові технології стали ключовим каталізатором модернізації системи бюджетного контролю. Вони не лише спрощують облік і звітність, а й формують нову модель довіри між державою і громадянами – на основі прозорості, аналітичності та превентивного нагляду. Впровадження блокчейн-систем, смарт-контрактів, Big Data-аналітики та е-ідентифікації відкриває шлях до створення інтелектуального бюджетного середовища, у якому дисципліна підтримується не примусом, а автоматизованими механізмами. Для України це – не лише технологічне завдання, а елемент побудови стійкої фінансової архітектури, що відповідає європейським стандартам публічного управління.

Список бібліографічних посилань:

1. European Institute of Public Administration (EIPA). *Smart Governance and Digital Accountability*. Maastricht, 2023. 94 p.
2. OMFIF & EY. *Blockchain for Public Finance*. London : OMFIF, 2022. – 52 p.
3. Joint Financial Management Improvement Program (JFMIP). *Harnessing Blockchain in the Federal Government*. Washington : U.S. Treasury, 2023. 38 p.
4. Про Стратегію цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 грудня 2024 р. № 1351-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-p>
5. Guo Y., Li C., Zhao F. Blockchain and Financial Market Innovation. *Nature Humanities and Social Sciences Communications*. 2025. Vol. 12. № 1. P. 1–12.

Одержано 15.10.2025

УДК 657.6:320.1(477)

Олександр Станіславович ЯСЬКО,

перший заступник начальника Департаменту фінансового забезпечення та бухгалтерського обліку

– начальник управління організаційно-документального та інформаційно-аналітичного супроводження бюджетного процесу Національної поліції України;

Інна Миколаївна ІЩИК,

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня навчально-наукового інституту № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ

ОБЛІК ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Фінансовий результат у бюджетних установах має специфічне трактування, оскільки їх діяльність не спрямована на отримання прибутку, а на виконання соціально значущих функцій. Водночас правильне ведення обліку доходів, витрат та залишків коштів є необхідною умовою для забезпечення

фінансової дисципліни, дотримання законодавства та формування достовірної звітності.

Діяльність бюджетної установи може здійснюватися на основі державного бюджету, та може бути фінансована як за рахунок державних коштів, так і за рахунок позабюджетних фондів. Одним із ключових аспектів діяльності бюджетних установ є контроль за рахунками та фінансовою звітністю, які відображають результати їх роботи – як прибуткові, так і збиткові. Незважаючи на неприбутковий статус, такі установи зобов'язані здійснювати розрахунок фінансових результатів за звітний період, адже це дозволяє об'єктивно оцінити їх фінансовий стан. Водночас застосування методу нарахування та складання звітності з урахуванням фінансового результату досі залишається відносно новим і недостатньо усталеним підходом у практиці бюджетного обліку [1].

Для модернізації бухгалтерського обліку в державному секторі доцільно впровадити низку заходів, спрямованих на його активізацію. Насамперед важливо забезпечити регулярне підвищення кваліфікації бухгалтерських працівників державних установ, а також впровадити елементи управлінського обліку. Це сприятиме підвищенню гнучкості бюджетного обліку в умовах змін та посилить контроль за ефективністю використання бюджетних ресурсів. Уніфікація фінансової звітності в установах державного сектору є важливим кроком до вдосконалення управління державними фінансами [2].

Список бібліографічних посилань

1. Велієва В.О., Руденко С.В., Сусіденко О.В. Організація та контроль обліку фінансово-розрахункових операцій у бюджетних установах. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. №10 (50). С.725-737.

2. Сєвідова І.О., Велієва В.О. Статистичний аналіз фінансово-бюджетної звітності бюджетних установ у взаємозв'язку з банківською діяльністю. *Національні інтереси України*. 2025. №9(14). С. 802-814. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-9\(14\)-802-814](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-9(14)-802-814).

Одержано 29.10.2025

СЕКЦІЯ 5

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

УДК 331.556.4:341.24

Ірина Вячеславівна АНТОЛ,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри правового забезпечення підприємницької діяльності та фінансової безпеки

навчально-наукового інституту № 5

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРАВОВІ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Трудова міграція є одним із ключових факторів сучасного соціально-економічного розвитку України. В умовах війни, трансформації ринку праці та інтеграції у європейський простір актуалізується проблема удосконалення правового механізму регулювання міграційних процесів, забезпечення соціального захисту трудових мігрантів та їхніх сімей.

Євроінтеграційний курс України передбачає гармонізацію трудового законодавства із нормами Європейського Союзу, зокрема у частині визнання кваліфікацій, рівності трудових прав громадян, спрощення процедур працевлаштування та соціального забезпечення за кордоном [1]. Водночас сучасні виклики, зумовлені воєнною агресією, призвели до посилення міграційних потоків, особливо серед працездатного населення, що створює ризики для відтворення людського капіталу в Україні [2].

Правове регулювання трудової міграції в Україні базується на низці нормативно-правових актів, серед яких – Закони України «Про зовнішню трудову міграцію», «Про зайнятість населення», а також міжнародні договори, укладені з державами-членами ЄС. Проте залишається низка проблем: недосконалість механізмів контролю за діяльністю посередників, відсутність дієвої системи захисту прав українських працівників за кордоном, складність у взаємному визнанні соціальних гарантій.

Трудова міграція залишається важливим напрямом реалізації економічної активності працездатних громадян України та суттєвим джерелом валютних надходжень. З одного боку, відтік кваліфікованих кадрів послаблює економічний потенціал країни, знижує темпи інноваційного розвитку, поглиблює демографічну кризу. З іншого – трудові мігранти забезпечують значний обсяг валютних надходжень, що підтримує внутрішній попит та стабілізує національну валюту [3].

У процесі євроінтеграції Україна має реалізувати комплексну політику управління трудовою міграцією, спрямовану на:

- створення сприятливих умов для повернення трудових мігрантів;
- розвиток програм реінтеграції та використання набутого ними досвіду;
- удосконалення правових механізмів соціального та пенсійного забезпечення;
- забезпечення рівних можливостей для працевлаштування в межах ЄС.

Висновок. Визначено взаємозв'язок між правовим регулюванням трудової міграції та реалізацією стратегії сталого розвитку України в умовах євроінтеграції. Зроблено висновок, що міграційна політика має розглядатися не лише як засіб забезпечення прав та соціального захисту трудових мігрантів, але й як важливий інструмент відновлення та збереження людського потенціалу держави.

Список біографічних посилань

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : міжнародний документ від 27 червня 2014 р. № 984_011. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Т. 1. Ст. 2125. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

2. Про зовнішню трудову міграцію : Закон України від 5 листоп. 2015 р. № 761-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 3. Ст. 25. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-19#Text>

3. Шепель Т. В., Наконечна В. І. Соціально-економічні наслідки міграції трудових ресурсів України та механізм їх регулювання. *Економічний простір*. 2020. №154. С. 182–183. DOI: 10.32782/2224-6282/154-34

Одержано 09.10.2025

УДК 330.342.146:005.336.2(477)

Кіра Сергіївна БАКУШИНА,

*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
навчально-наукового інституту цивільного захисту*

Національного університету цивільного захисту України;

Максим Олександрович ДЕМЕНТ,

кандидат педагогічних наук, доцент,

*доцент кафедри організації і проведення аварійно-рятувальних робіт
навчально-наукового інституту цивільного захисту*

Національного університету цивільного захисту України

РОЛЬ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У ВІДБУДОВІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Масове внутрішнє переміщення населення, спричинене повномасштабною війною в Україні, стало одним із ключових соціально-економічних викликів для держави. За даними Міністерства соціальної політики, станом на 2025 рік в Україні офіційно зареєстровано понад 4,8 млн внутрішньо переміщених осіб

(ВПО). Їхній вплив на економічні процеси є багатовимірним: з одного боку – це навантаження на місцеві ринки праці, соціальну інфраструктуру та житловий сектор; з іншого – потужний ресурс людського капіталу, який може стати катализатором економічного відновлення регіонів.

ВПО є значним трудовим і підприємницьким ресурсом. За оцінками Міжнародної організації праці, близько 45% переміщених осіб є економічно активними, з них понад третина мають вищу освіту. Їх інтеграція у місцеві економічні структури може підсилити розвиток сфери послуг, малого і середнього бізнесу, а також сприяти диверсифікації економіки приймаючих регіонів. У регіонах із високою концентрацією ВПО спостерігається поживлення ринку оренди житла, зростання попиту на послуги, відновлення дрібного підприємництва. Це свідчить про позитивний мультиплікативний ефект залучення ВПО у господарську діяльність територіальних громад.

Попри значний потенціал внутрішньо переміщених осіб як активної частини трудових ресурсів, їхня інтеграція у місцеві економічні та соціальні процеси залишається складним і багатовимірним завданням. Однією з головних проблем є обмежений доступ до стабільного житла, що безпосередньо впливає на можливість довгострокового працевлаштування та соціальної стабільності. Тимчасові або неформальні житлові умови часто не дають змоги ВПО планувати своє майбутнє, інвестувати у власну професійну самореалізацію чи започаткування підприємницької діяльності.

Не менш важливою проблемою є професійна невідповідність між наявними навичками переселенців та потребами регіональних ринків праці. Значна частина ВПО походить із промислових регіонів, тоді як у приймаючих громадах переважають вакансії у сфері послуг, торгівлі, аграрному секторі чи державному управлінні. Це створює необхідність масової перекваліфікації.

Окремий аспект становить соціальна адаптація та інтеграція у нове середовище. ВПО часто стикаються з недовірою або напруженістю у відносинах із місцевими жителями через конкуренцію за ресурси, робочі місця чи соціальну підтримку. Відсутність ефективних комунікаційних і соціальних програм сприяє ізоляції переселенців та зниженню рівня їхньої участі у житті громади.

Брак комплексних механізмів інтеграції призводить до часткової маргіналізації частини ВПО та зниження рівня їх економічної активності. Водночас міжнародний досвід, зокрема приклади Грузії, Боснії і Герцеговини, Хорватії, свідчить, що цілеспрямовані державні програми з перекваліфікації, розвитку малого бізнесу та соціальної інтеграції можуть суттєво підвищити рівень зайнятості серед ВПО, сприяти економічній активізації приймаючих регіонів і створенню нових осередків локального розвитку.

Реалізація потенціалу внутрішньо переміщених осіб у процесі післявоєнного відновлення України потребує запровадження цілеспрямованих економічних і соціальних механізмів, орієнтованих на підвищення їхньої участі у регіональному розвитку. Одним із ключових напрямів є розбудова системи професійної підготовки та перекваліфікації відповідно до потреб локальних ринків праці. Це дозволить адаптувати навички переселенців до нових економічних умов і

забезпечити їхню конкурентоспроможність. Ефективним інструментом можуть стати регіональні центри розвитку навичок, створені на базі закладів освіти спільно з місцевою владою та міжнародними партнерами.

Фінансова підтримка самозайнятості та розвитку мікропідприємництва серед ВПО також є важливим чинником економічної інтеграції. Надання грантів, пільгових кредитів та консультативної допомоги, зокрема у співпраці з міжнародними організаціями, сприятиме створенню нових робочих місць, розвитку місцевого бізнесу та збільшенню податкових надходжень до місцевих бюджетів.

Не менш важливим аспектом є залучення ВПО до процесів місцевого самоврядування та стратегічного планування розвитку територій. Це може підвищити інклюзивність економічних рішень, сприятиме соціальній згуртованості та зміцненню довіри між переселенцями та місцевими громадами.

Соціальна інтеграція внутрішньо переміщених осіб є не лише гуманітарним, а й економічним завданням, адже рівень їхньої адаптації безпосередньо впливає на продуктивність праці, інноваційність і стійкість локальних економік. Забезпечення доступу до якісної освіти, медичних і культурних послуг створює передумови для підвищення людського потенціалу та формування нових соціально-економічних зв'язків.

Як висновок можна зазначити, що внутрішньо переміщені особи є важливим ресурсом розвитку регіональної економіки України в післявоєнний період. Їхня успішна інтеграція у соціально-економічне життя громад можлива за умови поєднання економічних інструментів – підтримки зайнятості, перекваліфікації, розвитку підприємництва – із заходами соціальної адаптації та психологічної підтримки. Комплексна державна політика, орієнтована на активізацію трудового потенціалу ВПО, сприятиме підвищенню продуктивності праці, відновленню регіональних економік і формуванню інклюзивного суспільства, здатного до сталого розвитку.

Одержано 10.10.2025

УДК 316.331.5

Наталія Валеріївна БОБРО,

кандидат соціологічних наук,

доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін

навчально-наукового інституту № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ

РИНОК ПРАЦІ ТА РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В СУЧАСНОМУ КОНТЕКСТІ

Україна вже сьогодні стикається з браком робочої сили. Це зумовлено як значною кількістю біженців, так і мобілізацією частини працездатного населення. За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, станом на 5 грудня 2023 року, у світі налічувалося 6,3 мільйона вимушених українських мігрантів. Водночас, за інформацією Міжнародної організації з міграції, приблизно 1,1 мільйона осіб повернулися додому. Ці

цифри можуть відрізнятися залежно від методології обліку та визначення статусу мігрантів, але вони ілюструють загальну ситуацію. Війна завдала серйозного удару по людському капіталу України [4]. Брак робочої сили залишатиметься викликом ще тривалий час. Для забезпечення поступального розвитку людського капіталу необхідно постійно працювати над підвищенням якості освіти та адаптацією її до сучасних умов. У контексті цього виникає потреба визначити першочергові дії для розвитку людського капіталу України, особливо в його освітньому аспекті:

1) Забезпечення доступу до якісної, інклюзивної та справедливої освіти. Це включає продовження реформи Нової української школи, модернізацію професійно-технічної освіти, реалізацію стратегії розвитку вищої освіти, створення можливостей для навчання протягом усього життя, а також розвиток освіти дорослих для підготовки фахівців відповідно до потреб військового та післявоєнного ринків праці [3].

2) Забезпечення безпеки навчального процесу в умовах регулярних обстрілів з боку РФ. Досвід Ізраїлю свідчить, що подібні атаки можуть тривати десятиліттями.

3) Відновлення освітньої інфраструктури з урахуванням сучасних вимог безпеки та масштабного переміщення учасників освітнього процесу. У багатьох населених пунктах, де інфраструктура повністю знищена, відновлення закладів освіти може бути недоцільним.

4) Продовження інтеграції української освіти в єдиний європейський простір. Це передбачає синхронізацію освітніх програм із європейськими, особливо у сфері вищої освіти, оскільки більшість українських дипломів наразі не визнаються у країнах ЄС.

5) Поліпшення системи фінансування освіти шляхом ефективнішого використання бюджетних коштів і розвитку альтернативних джерел фінансування. Це є особливо актуальним для закладів вищої освіти, включаючи впровадження концепції підприємницьких університетів [2].

6) Стимулювання повернення громадян України з-за кордону. Це потребує розробки механізмів соціально-економічної підтримки та системи пільг (соціальних, податкових тощо), зокрема для тих, чиї домівки були зруйновані війною.

Окреслені напрями розвитку людського капіталу вимагають всебічного підходу та залучення широкого кола експертів із різних галузей. Україна наразі стикається з масштабною проблемою втрати людського капіталу, яку можна охарактеризувати як катастрофічну. Жодна європейська країна раніше не мала досвіду вирішення подібної ситуації. Можна згадати Першу та Другу світові війни, але тоді руйнування охоплювали всі країни Європи, тоді як зараз виключно Україна перебуває в таких умовах [4]. Тому пошук науково обґрунтованих і конкретних механізмів та заходів для відновлення і розвитку людського капіталу в умовах, що склалися, повинен бути доручений провідним фахівцям-експертам. Це мають бути як українські спеціалісти, так і міжнародні експерти: фахівці з макроекономіки для аналізу економічної ситуації та формування прогнозів; спеціалісти з ринку праці для створення програм

зайнятості; експерти із соціальної адаптації та реінтеграції населення; спеціалісти із соціальної політики для розробки програм підтримки постраждалих груп; педагоги та реформатори освіти; фахівці з професійної підготовки та перепідготовки кадрів; психологи та психіатри для надання психосоціальної допомоги; експерти з громадського здоров'я для створення програм відновлення фізичного здоров'я; а також спеціалісти з питань міграції, зокрема з реінтеграції внутрішньо переміщених осіб [1; 3].

Лише завдяки комплексному та міждисциплінарному підходу можна провести об'єктивну оцінку ситуації та сформулювати ефективні рішення для розвитку людського капіталу України.

Список бібліографічних посилань

1. Васильців Т. Г., Мульська О. П., Лупак Р. Л., Бідак В. Я. Збереження людського капіталу України в умовах війни (чинник соціальної вразливості населення): постановка проблеми. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Сер. : Економічні науки. 2022. № 67. С. 43–48. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-67-06>

2. Залозна Ю. С., Азьмук Н. А. Людський капітал України в умовах війни: втрати та здобутки. Економіка та суспільство. 2022. № 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-59>.

3. Ковтунець В. В., Лондар С. Л., Мельник С. В., Кастель-Бранко Е. Вимоги ринку праці України до освіченості працівників. Освітня аналітика України. 2021. № 4 (15). С. 5–20. DOI: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2021-4-5>.

4. Рябчук О. Г. Оподаткування доходів населення та соціальна справедливість в умовах постіндустріальної трансформації суспільства. Податкова діяльність держави в умовах становлення інформаційної постіндустріальної економіки : монографія / Н. П. Мацелюх, І. А. Максименко, М. М. Теліщук та ін. Ірпінь, 2018. С. 165–179.

Одержано 27.10.2025

УДК 331.5.024.5(477)

Тетяна Павлівна ГІТІС,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри економіки підприємства

Донбаської державної машинобудівної академії;

Карина Сергіївна НЕЛЮБІНА,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня

Донбаської державної машинобудівної академії

КЛЮЧОВІ НАПРЯМИ СТАБІЛІЗАЦІЇ ТА ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ПРАЦІ

Після початку повномасштабної війни ринок праці України зазнав глибоких структурних трансформацій, спричинених звуженням можливостей застосування праці, зміною її галузевої та професійно-кваліфікаційної структури, масовою

міграцією населення й мобілізаційними процесами. Унаслідок впливу цих чинників відбулося суттєве скорочення чисельності робочої сили (за оцінками експертів, на 39,2% порівняно з 2021 роком – з 17,4 млн. до 12,5 млн. осіб [1]), зростання рівня неформальної зайнятості (з 19,1% у 2021 році до 23,6% у 2024 [2]), посилення дисбалансу між попитом на робочу силу та її пропозицією (на фоні збереження значного рівня безробіття спостерігається поглиблення дефіциту кваліфікованих кадрів у багатьох секторах економіки, зокрема у будівництві, промисловості, транспорті та охороні здоров'я [3]).

Наявні диспропорції на ринку праці є вагомим стримувальним чинником соціально-економічного розвитку України. Вони уповільнюють процеси відновлення та економічного зростання, знижують ефективність використання трудового потенціалу, водночас посилюючи соціальну нерівність, погіршуючи рівень добробуту населення та підвищуючи соціальну напруженість у суспільстві. Подолання зазначених проблем потребує реалізації комплексної державної стратегії відновлення та стабілізації ринку праці, що має охоплювати такі ключові напрями:

1. Інтеграція економічної політики з політикою зайнятості, що сприятиме створенню нових та збереженню існуючих робочих місць. Реалізація цього напрямку потребує: формування сприятливого бізнес-середовища (спрощення дозвільних процедур та адміністративних бар'єрів для започаткування та ведення підприємницької діяльності, зміцнення інститутів захисту прав власності); застосування фіскальних стимулів (цільові податкові пільги, інвестиційні податкові кредити) для суб'єктів господарювання, які демонструють приріст офіційної зайнятості або інвестують у капітал, що створює високопродуктивні робочі місця; забезпечення доступу до фінансових ресурсів через мікрокредитування, пільгові кредитні програми та державне венчурне фінансування; впровадження територій пріоритетного розвитку, зокрема індустріальних і технологічних парків зі спеціальним регуляторним середовищем.

2. Модернізація системи освіти та професійної підготовки з метою приведення кваліфікаційної структури робочої сили у відповідність до потреб національної економіки, що передбачає, насамперед: поширення дуальної форми навчання; впровадження короткострокових інтенсивних програм і мікрокваліфікацій; створення дієвих механізмів залучення представників роботодавців до розробки та удосконалення освітніх програм.

3. Системна профорієнтація молоді та дорослого населення, що спрямована на популяризацію й підвищення престижу професій, які користуються стійким попитом на ринку праці.

4. Забезпечення максимального залучення у сферу зайнятості та усунення бар'єрів до працевлаштування для окремих груп населення, зокрема жінок, молоді, внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни, осіб з інвалідністю та людей старшого віку.

5. Формування цілісної та послідовної державної політики, спрямованої на повернення й реінтеграцію вимушених мігрантів. Основними її завданнями мають стати: забезпечення безпечних і гідних умов проживання для осіб, що повертаються; створення сприятливих передумов для їх працевлаштування та

самозайнятості; розвиток ефективних механізмів доступного житла й фінансової підтримки, які сприятимуть їхній соціально-економічній адаптації.

б. Удосконалення інституційного регулювання ринку праці, що передбачає: підвищення ефективності функціонування Державної служби зайнятості, зокрема шляхом цифровізації надання послуг, упровадження сучасних механізмів моніторингу та прогнозування попиту та пропозиції робочої сили; легалізація та нормативне врегулювання нестандартних форм зайнятості; посилення державного контролю за дотриманням роботодавцями норм трудового законодавства і забезпеченням справедливого рівня оплати праці працівників.

Окреслені напрями спрямовані на подолання дефіциту робочої сили, підвищення рівня офіційної зайнятості, скорочення масштабів безробіття та зменшення соціальної нерівності. Їх реалізація має стати основою для довгострокової стабілізації ринку праці, підвищення його стійкості та здатності адаптуватися до сучасних економічних і демографічних викликів, що, у свою чергу, забезпечить формування сприятливих передумов для досягнення сталого соціально-економічного розвитку України.

Список бібліографічних посилань

1. Пищуліна О. Людський капітал – виклики для відновлення України. Травень 2024. Центр Разумкова: вебсайт. URL: <https://razumkov.org.ua/images-/2024/05/29/2024-РАКТ-9.pdf>.

2. Цимбал О. І. Аналіз стану та проблем ринку праці: наявна та прогнозована кількість людей за категоріями (регіони, професії, статус зайнятості тощо). Квітень 2025. Міністерство економіки, довілля та сільського господарства України : вебсайт. URL: <https://me.gov.ua/view/b658f2bb-6f94-406a-8d0b-01b83c624f8b>

3. Яценко Л. Дефіцит робочої сили в Україні та внутрішні резерви його скорочення. Національний інститут стратегічних досліджень : вебсайт. 2025. URL: <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/defitsyt-robochoyi-syly-v-ukrayini-ta-vnutrishni-rezervy-yoho>

Одержано 14.10.2025

УДК 331.101.262:656.2

Сергій Олександрович ГУБАР,

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня

Українського державного університету залізничного транспорту

УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ ТА ЛЮДСЬКИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

На сьогочасному етапі турбулентності стратегічну роль у забезпеченні сталого розвитку транспортної системи, економічної інтеграції регіонів та екологічної трансформації інфраструктури відіграє залізнична галузь. Зважаючи

на оцифрування процесів та діяльності підприємств залізничного транспорту, модернізацію рухомого складу та впровадження інноваційних технологій пріоритетним для підприємств галузі стає ефективне управління знаннями та розвиток людського капіталу як підґрунтя успішної реалізації інноваційних перетворень. Оскільки наразі саме кваліфіковані кадри, здатні адаптуватися до змін, опановувати нові технології та генерувати інновації, є рушієм трансформаційних процесів в економіці загалом і залізничній галузі зокрема.

Насамперед, варто зазначити, що управління знаннями в залізничній галузі охоплює не лише збереження технічного досвіду, а й створення умов для безперервного навчання, обміну практиками та формування корпоративної культури, орієнтованої на розвиток. Тому інвестиції в людський капітал (через освітні програми, підвищення кваліфікації, мотиваційні механізми) і формування сучасної моделі управління знаннями, яка сприятиме ефективному використанню потенціалу працівників, підвищенню продуктивності та реалізації стратегічних цілей залізничного транспорту, є критично важливими для забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів галузі, особливо в умовах глобальних викликів і наростання конкуренції в транспортному секторі.

Нині можна виділити широкий перелік інструментів для управління знаннями та людським капіталом як традиційних, так і цифрових та гібридних, які дозволяють систематизувати знання, підвищувати кваліфікацію персоналу та формувати культуру безперервного навчання. Серед інструментів розвитку людського капіталу такі як:

1. Learning Management Systems (LMS): платформи для онлайн-навчання, сертифікації та моніторингу прогресу (Moodle, TalentLMS, SAP SuccessFactors та ін.).

2. Системи оцінки компетенцій: матриці навичок, 360-градусне оцінювання, KPI для персоналу різних категорій, зокрема технічних спеціальностей;

3. Корпоративні академії: внутрішні освітні центри для підготовки кадрів, зокрема машиністів, інженерів, диспетчерів.

4. Модулі адаптації нових працівників: інтерактивні курси, симулятори, наставництво тощо.

В окрему категорію можна виділити інструменти управління знаннями:

- бази знань та внутрішні Wiki: систематизація технічної документації, інструкцій, кейсів з експлуатації та ремонту;

- платформи обміну досвідом: форуми, внутрішні соцмережі, хаби для обговорення інновацій та проблем;

- інструменти збереження критичних знань: інтерв'ю з експертами, відеоархіви, цифрові бібліотеки;

- системи управління інтелектуальними активами: реєстрація патентів, технічних рішень, інноваційних розробок тощо.

Значним потенціалом в управлінні знаннями та розвитком людського капіталу підприємств залізничного транспорту володіють і сучасні інноваційні технології: VR/AR тренажери (для навчання безпечному керуванню поїздами, технічному обслуговуванню, реагуванню в аварійних ситуаціях); AI-аналітика

персоналу (прогнозування потреб у навчанні, виявлення ризиків втрати знань, оптимізація кадрових рішень); цифрові двійники (моделювання процесів для навчання та тестування рішень без ризику).

Зважаючи на те, що працівники залізниці часто працюють у складних умовах, де здатність контролювати емоції, зберігати концентрацію та діяти злагоджено – критично важлива (особливо зараз в умовах повномасштабних бойових дій), потребують високої командної взаємодії та комунікації (завдяки ефективній співпраці між диспетчерами, машиністами, технічним персоналом), а безпосередньо керівництво має ефективно мотивувати команди, вирішувати конфлікти і підтримувати культуру навчання та адаптації до змін, важливу роль у цих процесах відіграють не лише технічні компетенції працівників, а й соціально-емоційні навички, тобто емоційний інтелект.

Загалом емоційний інтелект слід розглядати як здатність розпізнавати, розуміти та керувати власними емоціями, а також емоціями інших людей. За моделлю Деніела Гоулмана, емоційний інтелект включає п'ять основних компонентів: самосвідомість, саморегулювання, мотивацію, емпатію та соціальні навички. При цьому самосвідомість означає, що люди з високим рівнем емоційного інтелекту відчують себе комфортно зі своїми думками та емоціями і розуміють, як вони впливають на інших. Вміння контролювати та керувати власними імпульсами і емоціями, а також уникати необдуманих та необачних дій означає наявність в особі навички саморегулювання. Внутрішня мотивація передбачає, що людині подобається те, чим вона займається, що формує стійку мотивацію, чітке прийняття рішень та краще розуміння цілей компанії. Володіння навичками емпатії передбачає, що працівник розуміє не лише власні емоції, але й емоції інших. Таке розуміння певного настрою чи емоції у колеги чи клієнта та реагування на нього може значною мірою покращити комунікацію та відносини. Соціальні навички Гоулман описує як «дружелюбність з певною метою», що означає поряд із ввічливим відношенням наявність особистої та організаційної вигоди [1]. У залізничній галузі ці компоненти мають особливе значення, оскільки працівники щоденно стикаються з ситуаціями, що потребують швидкого реагування, чіткого дотримання інструкцій, а також ефективної комунікації між підрозділами.

Розвинений емоційний інтелект у працівників підприємств залізничного транспорту сприятиме підвищенню рівня безпеки на транспорті, зниженню рівня професійного вигорання, покращенню командної взаємодії, ефективному управлінню конфліктами, формуванню лідерських якостей серед керівного складу. Реалізація зазначеного визначає потребу управління емоційним інтелектом шляхом тренінгів з емоційної грамотності, коучингу, програм психологічної підтримки, симуляційних модулів для навчання поведінці в кризових ситуаціях. Важливо також інтегрувати оцінку такого інтелекту через опитувальники, 360-градусне оцінювання, аналіз поведінкових індикаторів.

Таким чином, розвиток емоційного інтелекту є невід'ємною складовою управління людським капіталом у залізничній галузі, оскільки забезпечує не лише підвищення ефективності роботи, а й створення безпечного, адаптивного

та інноваційного середовища, здатного відповідати на виклики сучасного транспортного сектору.

Список бібліографічних посилань

1. Goleman's 5 Elements of EQ. Aicura.com : website. URL: <https://www.aicura.com/leadership/personal-effectiveness/golemans-5-elements-of-eq/>.

Одержано 07.10.2025

УДК 331.5:338.28

Сергій Миколайович ГУСАРОВ,

доктор юридичних наук, професор,

академік Національної академії правових наук України,

професор кафедри адміністративного права та процесу

навчально-наукового інституту № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ

ВИКЛИКИ ТА ДИНАМІКА РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ринок праці в Україні традиційно вирізняється складністю та багатовекторністю, постійно трансформуючись під впливом соціально-економічних змін. Навіть в умовах значних кризових явищ, спричинених як пандемією, так і повномасштабною війною, він демонструє динамічність та висуває високі вимоги до кадрів і роботодавців. З 2022 р. український ринок праці зіткнувся з безпрецедентними випробуваннями. Ключовими рушіями погіршення ситуації на українському ринку праці стали економічні негаразди та масштабна міграційна криза внаслідок агресії РФ проти нашої країни. У 2022 р. ВВП держави зменшився більш ніж на 30 %, що супроводжувалося значним зростанням інфляції та падінням реальних доходів громадян. Одночасно відбувся масовий рух населення. Протягом 2022 р. понад 8 млн осіб залишили межі України, а близько 5 млн набули статусу внутрішньо переміщених осіб.

Найбільш катастрофічне падіння було зафіксовано у сфері освіти, де кількість зайнятих зменшилася майже на 96,7 %. Це корелює з масовими хвилями міграції як педагогічних працівників, так і учнів. Другим за значущістю був спад у сільському господарстві. Зниження на 83,2 % пов'язане з окупацією земель сільськогосподарського призначення, їхнім забрудненням та замінуванням. Менш масштабне скорочення спостерігалось у промисловості – 28,4 %; транспорті – 26,8 %; охороні здоров'я – 26,4 %; фінансовій та страховій діяльності – 23,6 %.

Але у 2024 р. український ринок праці вже демонструє відновлення активності порівняно з 2022–2023 рр. Найбільш затребуваними сегментами є робочі спеціальності на виробництві та сфері обслуговування. До десятки найбільш затребуваних професій увійшли: продавець-консультант, менеджер з продажу, водій, кухар, касир, бармен, комірник, вантажник, різноробочий та бухгалтер.

Географічно лідерами за кількістю пропозицій працевлаштування залишаються великі регіональні центри: Київ, Дніпро, Львів та Одеса. Водночас у Харкові показники значно нижчі через близькість до зони активних бойових дій. Найвища конкуренція спостерігається на дистанційних вакансіях. Натомість у деяких регіонах, зокрема у Закарпатській, Херсонській, Чернігівській, Чернівецькій та Черкаській областях, фіксуються труднощі з пошуком працівників для офлайн-роботи. Державна служба зайнятості зіграла важливу роль, забезпечивши роботою 91 тис. українців. У 2024 р. відмічається зростання пропозицій на 2 % роботи для пенсіонерів та людей з інвалідністю, проте кількість вакансій, орієнтованих на студентів, скоротилася на 1 %.

Рівень безробіття, що є ключовим індикатором економічного здоров'я, зріс у період з 2020 по 2024 рік. На його формування впливали як внутрішні, так і зовнішні чинники, враховуючи пандемію, повномасштабну війну та пов'язану з ними економічну турбулентність. Ці фактори спричинили скорочення платоспроможного попиту, що, у свою чергу, призвело до зниження загальної потреби економіки в робочій силі. Незважаючи на вищезазначене, у 2023–2024 рр. простежується тенденція до зниження безробіття. У 2024 р. показник зменшився на 3,1 % порівняно з 2023 р.

Однією з ключових соціально-економічних змін є зростання попиту на гнучкість праці. Значна частина як зайнятих, так і шукачів роботи віддає перевагу віддаленому або гібридному формату. Можливість працювати дистанційно зросла до 44,6 % у 2024 р. порівняно з 32,9 % у 2023 р.

Аналіз регіонального розподілу безробіття виявляє критичні диспропорції. Східні області перебувають у найбільш складній ситуації, оскільки бойові дії спричинили масштабне руйнування інфраструктури та відтік робочої сили. Відновлення ринку праці тут залишається вкрай складним. Центральні та західні області демонструють значно стабільніші показники та нижчий рівень безробіття. Це значною мірою пояснюється успішною релокацією багатьох підприємств зі східних регіонів та їхньою адаптацією.

Очікується, що завдяки зростанню попиту на робочу силу рівень безробіття буде поступово знижуватися, хоча й залишатиметься вищим за довоєнний рівень. Згідно з прогнозами Національного банку України очікується подальше зниження показника до 11,6 % у 2025 р. та до 10,6 % у 2026 р.

Прогнозування розвитку сучасного українського ринку праці є складним завданням, оскільки на його динаміку впливає цілий комплекс факторів: тривала війна, внутрішні реформаторські процеси та глобальні економічні трансформації. Після завершення бойових дій відновлення країни вимагатиме колосальних ресурсів і, відповідно, великої кількості працівників у секторах будівництва, енергетики та інфраструктури. Водночас висококваліфіковані спеціалісти будуть найбільш затребувані в галузях інформаційних технологій, медицини та наукових досліджень. Глобальні тенденції, зокрема тотальна цифровізація та впровадження штучного інтелекту, радикально змінять вимоги до працездатного населення, створюючи гостру необхідність в опануванні нових знань і навичок. Воєнні дії, мобілізація та міграційні процеси в Україні

спричинили низку гострих економічних викликів: дефіцит робочої сили та гендерна переорієнтація – жінки опановують традиційно «чоловічі» професії; зростання безробіття, особливо серед осіб середнього віку та молоді, і скорочення робочих місць; зниження середнього рівня заробітної плати, особливо в регіонах, які постраждали від бойових дій; масштабне внутрішнє та зовнішнє переміщення працездатного населення, що збільшує навантаження на державний бюджет у частині соціальної підтримки.

Після закінчення війни країна зіткнеться з необхідністю тривалого економічного відновлення, в якому ринок праці відіграватиме визначальну роль. Повоєнний період створить нові вакансійні можливості для фахівців різних рівнів, а державна підтримка зайнятості стане вирішальним елементом цього процесу.

Одержано 20.10.2025

УДК [351.74:005.21:331.108]:659.127.8

Ольга Володимирівна ДУХНЕВИЧ,

*доктор філософії з державного управління та адміністрування,
науковий асистент Німецького університету
адміністративних наук Шпаєра (Німеччина)*

МАРКЕТИНГОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ДОВІРИ ДО ПОЛІЦІЇ: ІНФЛЮЕНСЕР ЯК СТРАТЕГІЯ ПУБЛІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У постмодерному соціальному контексті спостерігається зростаючий запит на автентичність, прозорість та діалоговість у взаємодії між силовими структурами та громадянським суспільством. Традиційні інструменти офіційної комунікації виявляються дедалі менш ефективними, зокрема у молодіжних середовищах, які тяжіють до неформальних, «людяних» джерел інформації. У цьому контексті особливого значення набуває стратегія внутрішнього інфлюенсу – коли носіями комунікаційного меседжу виступають не зовнішні публічні фігури, а самі представники інституцій: офіцери поліції, військові, рятувальники. Такий підхід базується не на короткостроковій популярності, а на довірі, досвіді та емоційній достовірності.

Попередня практика залучення відомих осіб з шоу-бізнесу для популяризації діяльності поліції чи армії давала, як правило, обмежений у часі та поверховий ефект. Такий підхід був радше засобом брендування, ніж змістовної трансформації образу силових структур.

Замість традиційних зовнішніх засобів комунікації, дедалі більшої ваги у публічному дискурсі набуває концепція так званого «внутрішнього інфлюенсера» – явища, яке, попри свою позірну новизну, ґрунтується на глибоких соціокомунікативних закономірностях. Ця концепція спирається на три ключові засади:

По-перше, достовірність. Йдеться не про виконання заздалегідь прописаного сценарію, а про автентичне мовлення - таке, що впливає з особистого

професійного досвіду. Працівник інституції, виступаючи як носій реального знання та досвіду, водночас постає як суб'єкт, якому властиві емоції, сумніви та переконання. Саме ця щирість є підґрунтям довіри.

По-друге, колективна взаємопідтримка. Публічна активність одного працівника не залишається ізольованою - вона викликає відгук у колег, формуючи тим самим образ професійної спільноти, що діє солідарно. Інституційна ідентичність тут постає не як абстрактна структура, а як жива мережа взаємодій.

По-третє, феномен впізнаваної особистості. Для громадськості такий інфлюенсер перестає бути безликим представником системи – натомість він стає "своїм", знайомим, близьким. Це вже не "поліція" чи "армія" як безособові утворення, а конкретна людина у формі, з якою можна ідентифікуватися, яку можна зрозуміти і якій можна довіряти.

У сучасному публічному управлінні набуває дедалі більшої актуальності стратегія так званого «внутрішнього інфлюенсу» - практики, за якої носіями інституційної комунікації виступають не офіційні речники чи пресслужби, а самі співробітники органів влади, які в режимі особистої участі конструюють образ своєї професійної спільноти. Нижче подано кілька показових прикладів реалізації цієї стратегії в європейських країнах, що варті наукової уваги.

Данія – ініціатива *Online Patrulje*. Цей проєкт функціонує на платформі Instagram і ведеться безпосередньо чинними працівниками поліції. Його особливістю є використання неформального стилю комунікації, насиченого тонким гумором, орієнтація на молодіжну аудиторію, а також відверта демонстрація професійних викликів і моральних дилем, притаманних повсякденному поліцейському служінню.

Аналітичний результат: сформовано образ поліції як відкритої, доступної, комунікативної та соціально чутливої інституції, що активно прагне до конструктивного діалогу з суспільством.

Німеччина – приклад офіцерки Jasmin Gassmann. Попри відсутність офіційного мандата на публічне представництво інституції, Гассманн веде особистий Instagram-акаунт, де гармонійно поєднує публікацію матеріалів про свою службу у поліції з фрагментами повсякденного приватного життя.

Аналітичний результат: така форма комунікації сприяє деміфологізації образу правоохоронця, руйнуванню стереотипів щодо поліцейської професії та поглибленню суспільної ідентифікації з поліцією як людиною, соціально включеною спільнотою, а не як репресивним апаратом.

Німеччина - солдати Бундесверу у TikTok. Зокрема, користувачі Josh Krebs та Ottogerd Karasch (останній відомий також під псевдонімом *Otto Kugelsicher*) публікують контент, що інтегрує особисту рефлексію, іронію, елементи військового побуту та щирі емоційність.

Аналітичний результат: забезпечено високий рівень довіри серед молодіжної аудиторії, значне охоплення публіки та формування образу військово-службовця як сучасної, освіченої, емпатійної особистості, здатної вести відкриту комунікацію.

Таким чином, міжнародний досвід демонструє, що стратегія внутрішнього інфлюенсу не лише відповідає вимогам нової цифрової епохи, але й чинить глибокий трансформаційний вплив на сприйняття інституцій держави як близьких, зрозумілих і людських.

Ефективність так званого внутрішнього інфлюенсу в межах сучасних стратегій публічної комунікації не є явищем випадковим чи емпірично недоведеним. Навпаки, вона спирається на низку добре концептуалізованих засад, які можуть бути витлумачені через призму комунікаційної теорії, соціальної психології та інституціонального аналізу. Зокрема, йдеться про такі ключові постулати:

Персоналізація інституції. Відбувається поступова трансформація публічного сприйняття державної чи військової структури - від безособової, ієрархізованої системи до виразного індивідуального голосу, що несе елементи людяності, автентичності й життєвої конкретики. У цьому процесі інституція набуває рис живого організму, здатного до емпатійної взаємодії.

Емоційна релевантність. Наративи, що ґрунтуються на щоденних історіях, емоційних переживаннях та моральних виборах, резонують з аудиторією значно глибше, ніж офіційні заяви або статистичні звіти. Через співпереживання та механізми емоційного дзеркала формується стійкий зв'язок між представником інституції та громадськістю, що підсилює ефект ідентифікації.

Демістифікація влади. Стратегія внутрішнього інфлюенсу передбачає руйнування традиційного бар'єру між владою та суспільством. Замість сакралізації чи страху – відкритість, прозорість, нормалізація взаємодії. Влада постає не як недосяжна або загрозлива сила, а як партнер у суспільному діалозі, як носій соціального служіння.

Системна цифрова присутність. Неодноразовість, а регулярність і стратегічна послідовність є визначальними у справі формування довготривалого публічного капіталу. Внутрішній інфлюенсер - це не тимчасова піар-фігура, а стійкий комунікаційний агент, чия присутність у цифровому просторі має бути продуманою, регулярною та органічною щодо загальної інституційної стратегії, що буде системну цифрову присутність.

Висновки. Внутрішній інфлюенс у силових структурах не слід сприймати як тимчасову моду чи випадковий тренд; навпаки, він є проявом глибинної трансформації моделей інституційної комунікації, що відповідає сучасним суспільним запитам, технологічним змінам і новим форматам взаємодії між владою та громадянами. У контексті розробки публічної політики та вдосконалення адміністративних практик важливо системно заохочувати активність реальних працівників, забезпечуючи їх навчанням, чіткими етичними рамками та всебічною підтримкою, яка дає змогу ефективно й відповідально репрезентувати інституцію у публічному просторі. Не менш важливим є формування цілісної стратегії інституційного брендування, в центрі якої перебуває людина як носій цінностей, досвіду і автентичності, а не лише формальна структура або абстрактний образ; це сприяє глибшій соціальній інтеграції й зміцненню довіри. Врешті-решт, ключовим критерієм успішності у

цифровій комунікації має бути не кількість підписників чи охоплення, а глибина довіри, рівень автентичності та якість взаємодії з аудиторією. Таким чином, внутрішній інфлюенс постає як потужний інструмент модернізації інституційної комунікації, який, за умови ретельного і продуманого впровадження, сприятиме створенню більш відкритого, адаптивного й довіреного силового-правоохоронного органу, державного апарату.

Список бібліографічних посилань

1. Politiets Online Patrulje. (n.d.). *Instagram*. Retrieved June 1, 2025, from <https://www.instagram.com/onlinepatrulje>
2. Gassmann, J. (n.d.). *Instagram*. Retrieved June 1, 2025, from https://www.instagram.com/jasmin_gassmann
3. Wesel, B. (2022, December 7). Bundeswehr auf Social Media: Werben für die Truppe. *taz – die tageszeitung*. Retrieved from <https://taz.de/Bundeswehr-auf-Social-Media/!6083653/>

Одержано 14.10.2025

УДК 330.342.146:005.336.2(477)

Каріна Максимівна ЗАРІЦЬКА,

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

навчально-наукового інституту цивільного захисту

Національного університету цивільного захисту України;

Максим Олександрович ДЕМЕНТ,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри організації і проведення аварійно-рятувальних робіт

навчально-наукового інституту цивільного захисту

Національного університету цивільного захисту України

РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Людський капітал, який включає сукупність знань, навичок, здоров'я, інтелектуального потенціалу та мотивації працівників, виступає ключовим чинником конкурентоспроможності національної економіки та визначає її здатність до ефективного відновлення після кризових явищ. У сучасних умовах післявоєнної реконструкції України саме розвиток і раціональне використання людського капіталу набувають стратегічного значення. Війна призвела до масштабних руйнувань інфраструктури, скорочення виробничих потужностей і дестабілізації соціально-економічних зв'язків. Проте найсерйознішим викликом для країни стало збереження людського потенціалу – трудових ресурсів, освітнього рівня, професійних компетенцій і фізичного та психологічного здоров'я населення. Саме інвестиції у людський капітал мають стати фундаментом для швидкого й сталого економічного відновлення України.

Масштабна внутрішня та зовнішня міграція значно скоротила активне трудове населення, особливо у східних і південних регіонах, створивши

дисбаланс у регіональній структурі трудових ресурсів. Відтік висококваліфікованих фахівців та освітян негативно впливає на економічну активність і якість робочої сили. Повернення та інтеграція трудових мігрантів потребує цілеспрямованих заходів державної політики, включно зі створенням робочих місць і системи соціальних стимулів у пріоритетних секторах відбудови.

Руйнування інфраструктури освіти та охорони здоров'я обмежує формування людського капіталу. Переривання навчання, дистанційні форми та релокація закладів можуть мати довгострокові наслідки для якості підготовки кадрів. У цьому контексті пріоритетом стає модернізація освітніх систем із урахуванням актуальних економічних та соціальних викликів.

Не менш важливою є трансформація попиту на ринку праці, що потребує створення ефективної системи розвитку професійних компетенцій, орієнтованої на відбудову держави. Це передбачає модернізацію освітніх програм і впровадження практикоорієнтованого навчання у сферах будівництва, логістики, енергетики, ІТ, управління ризиками та безпеки. Важливо розвивати партнерство між освітніми закладами, бізнесом і державними структурами, забезпечуючи відповідність підготовки фахівців сучасним потребам ринку праці. Необхідно також створити систему безперервного професійного навчання та перекваліфікації для громадян, які втратили роботу або змушені змінити професію, а також стимулювати інноваційну та підприємницьку активність молоді і формувати культуру безпеки та управління ризиками у професійній підготовці в умовах воєнних і післявоєнних викликів.

У сучасних умовах післявоєнного відновлення України ключовим завданням державної політики є цілеспрямований розвиток людського капіталу як основи для відбудови економіки, підвищення продуктивності праці та зміцнення соціальної стійкості. Це передбачає масштабну програму професійної перепідготовки та підвищення кваліфікації населення, створення національної цифрової платформи для навчання й сертифікації практичних навичок, а також фінансування через державно-приватні партнерства, гранти та ваучери.

Збереження та повернення трудових ресурсів потребує стимулів для фахівців, зокрема податкових пільг, житлових програм, компенсаційних механізмів та підтримки релокації підприємств. Не менш важливою є модернізація інфраструктури освіти та охорони здоров'я, включно з відновленням навчальних і медичних закладів у постраждалих громадах та розвитком дистанційного й змішаного навчання.

Розвиток людського капіталу виступає ключовим чинником економічного відновлення України після воєнних руйнувань. Ефективна стратегія передбачає поєднання короткострокових заходів – усунення дефіциту робочої сили та сертифікацію критично важливих спеціальностей – із довгостроковими інвестиціями у систему освіти, охорону здоров'я та розвиток підприємництва. Своєчасне та цілеспрямоване інвестування у людський капітал забезпечує швидке відновлення економіки, підвищує її довгострокову стійкість, продуктивність праці та соціальну стабільність суспільства, формуючи основу сталого розвитку України та її конкурентоспроможності на міжнародному рівні.

Як висновок, у доповіді визначено роль людського капіталу як ключового чинника економічного відновлення України в післявоєнний період. Наукова новизна полягає у розробці комплексного підходу до розвитку людського потенціалу, що поєднує оперативні заходи щодо усунення дефіциту трудових ресурсів із довгостроковими інвестиціями в освіту, охорону здоров'я, професійну підготовку та підтримку підприємництва. Практичне застосування результатів полягає у визначенні пріоритетних напрямів державної політики щодо повернення кваліфікованих фахівців, модернізації освітньої та соціальної інфраструктури, а також розвитку системи безперервного навчання та взаємодії між державою, бізнесом і навчальними закладами. Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню продуктивності праці, соціальній стабільності та сталому розвитку економіки України.

Одержано 10.10.2025

УДК 338.1:620.9:339.9

Ярослав Сергійович ІВАНЕНКО,

*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
навчально-наукового інституту цивільного захисту
Національного університету цивільного захисту України;*

Станіслав Михайлович ШАХОВ,

*доктор філософії, доцент,
доцент кафедри інженерної та аварійно-рятувальної техніки
навчально-наукового інституту оперативно-рятувальних сил
Національного університету цивільного захисту України;*

Андрій Сергійович МЕЛЬНИЧЕНКО,

*доктор філософії, доцент,
доцент кафедри організації і проведення аварійно-рятувальних робіт
навчально-наукового інституту цивільного захисту
Національного університету цивільного захисту України*

ЗЕЛЕНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ДРАЙВЕР ЕКОНОМІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Зелені технології стають ключовим елементом сучасної економічної трансформації, особливо для країн, що прагнуть європейської інтеграції, як Україна. У контексті глобальних викликів, таких як кліматичні зміни та енергетична криза, впровадження зелених технологій сприяє переходу до низьковуглецевої економіки, забезпечуючи стале зростання та конкурентоспроможність [1]. Ці технології включають відновлювані джерела енергії, енергоефективні рішення та принципи циркулярної економіки, які не лише зменшують екологічний вплив, але й стимулюють інновації та нові робочі місця. Для України, яка зіштовхується з наслідками війни та необхідністю відновлення, зелені технології є драйвером економічної модернізації, що узгоджується з європейськими стандартами, такими як European Green Deal та

Fit for 55 [2]. Актуальність теми полягає в необхідності адаптації національної економіки до вимог ЄС, де зелена трансформація є умовою для доступу до ринків та фінансування.

Зелені технології виступають каталізатором економічної трансформації, перетворюючи традиційну "коричневу" економіку на сталу модель. Вони сприяють зниженню залежності від викопних палив, підвищенню енерго-ефективності та розвитку інноваційних секторів. Наприклад, у ЄС частка відновлюваних джерел енергії у виробництві електроенергії досягла 44,7% у 2023 році, з домінуванням вітрової (38,5%), гідроенергетики (28,2%), сонячної (20,5%) та біомаси (12,8%), що призвело до зменшення вуглецевої інтенсивності з 424 г CO₂/кВт-год у 2003 році до 230 г у 2023 році [2]. В Україні потенціал вітрової та сонячної енергії є значним, що може стати основою для диверсифікації структури енергопостачання та посилення енергетичної безпеки.

Зелені технології сприяють економічному зростанню, створюючи нові ринки та залучаючи інвестиції. Глобальний ринок зеленої економіки у 2023 році досяг 6,5 трлн дол. США, що становить 9,2% загального ринку [1, 4]. Для України ці технології означають модернізацію промисловості, скорочення викидів та інтеграцію в глобальні ланцюги постачань, що є ключовим для післявоєнного відновлення.

Зелена трансформація взаємодіє з цифровізацією, де цифрові технології, такі як Індустрія 4.0, блокчейн і FinTech, посилюють екологічні інновації, оптимізуючи ресурси та зменшуючи відходи [3]. Наприклад, розумні міста та сталі споживання скорочують викиди CO₂, сприяючи модернізації промисловості та енергонезалежності. В Україні це може вирішити проблеми електронних відходів, інформаційної асиметрії та високого енергоспоживання, закладаючи основу для сталого розвитку. Пріоритетами є екологічне планування, низьковуглецевий розвиток, енергоефективність і зелене будівництво, з адаптацією досвіду ЄС (Польща, Фінляндія, Німеччина) для інтеграції технологій у всі сектори.

Європейська інтеграція вимагає гармонізації з політиками ЄС, такими як Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM) та стандарти звітності про викиди, що робить зелені технології обов'язковими для доступу до ринків ЄС [2]. Для України це означає інтеграцію в ENTSO-E, розвиток відновлюваних проектів та уніфікацію обліку викидів Score 2. Політична підтримка, фінансові стимули та прозоре регулювання, як у ЄС, є ключовими для успіху.

Однак Україна стикається з викликами: високою залежністю від вугілля, застарілою інфраструктурою, регуляторною нестабільністю та війною, що ускладнює інвестиції [1]. Макроекономічна нестабільність та інституційні бар'єри вимагають комплексного підходу, включаючи державну політику та міжнародну підтримку.

Для ефективної трансформації Україні необхідно гармонізувати стандарти з Green Deal, пріоритизувати відновлювані проекти та використовувати фінансування ЄС для модернізації [2]. Розвиток медіаграмотності, формування єдиних критеріїв оцінки та адаптація директив ЄС щодо відходів є критичними.

Синергія з цифровізацією, така як впровадження зелених технологій у державному управлінні, посилить економічну безпеку та якість життя.

Висновки. Зелені технології є потужним драйвером економічної трансформації України в умовах європейської інтеграції, забезпечуючи перехід до низьковуглецевої моделі та стале зростання. Вони сприяють енергетичній незалежності, інноваціям та конкурентоспроможності, узгоджуючись з політиками ЄС. Наукова новизна доповіді полягає в розробці концептуальної моделі симбіозу зелених та цифрових технологій для післявоєнного відновлення України, з урахуванням глобальних трендів та адаптації досвіду ЄС, що пропонує практичні рекомендації для політики та інвестицій.

Список бібліографічних посилань

1. Feruza A, Hatidje N., Abdirashid B. (2024). Green technologies in the context of implementing the concept of sustainable development. E3S Web of Conferences, 456, 1–10. URL: https://www.e3s-conferences.org/articles/e3sconf/pdf/2024/104/e3sconf_congreentax2024_02001.pdf.

2. European Commission. (2023). Renewable Energy Directive (EU/2023/2413): Targets and rules. URL: https://energy.ec.europa.eu/topics/renewable-energy/renewable-energy-directive-targets-and-rules/renewable-energy-directive_en.

3. Mavlutova, I., Spilbergs, A., Romanova, I., Kuzmina, J. (2025). The role of green digital investments in promoting sustainable development goals and green energy consumption. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10668-024-05209-y>.

Одержано 24.09.2025

UDC 504.06, 502.573

Serhii PROSHUTYNSKY,

Student of Bachelor's degree,

National University of Civil Protection of Ukraine of SES of Ukraine;

Oleksandr KONDRATENKO,

DSc, Professor,

Professor of the Department of Fire and Technogenic Safety of Objects and Technologies,

Educational and Scientific Institute of Fire and Technogenic Safety,

National University of Civil Protection of Ukraine of SES of Ukraine

ANALYSIS OF ASPECTS OF POLLUTION OF ENVIRONMENTAL COMPONENTS FROM SPONTANEOUS LANDFILL

Аналіз аспектів забруднення компонентів навколишнього середовища від стихійних звалищ

Дослідження зосереджується на критичній проблемі твердих побутових відходів в Україні, зокрема у Черкаській області, де спостерігається неконтрольоване зростання їх обсягів на тлі вкрай низького рівня переробки. Прикладом екологічної бездіяльності є сміттєзвалище в селі Грушківка, яке офіційно функціонує, але спричиняє значний негативний техногенний вплив: утворюються високотоксичні фільтрати та парникові гази, що забруднюють ґрунтові води

та повітря. Аналіз є основою для побудови чіткого плану дій із розробки та впровадження технологій захисту довкілля. Ця дорожня карта включає ліквідацію несанкціонованих звалищ, повну технічну рекультивацію об'єкта в Грушківці (з бар'єрами та системами очищення), а також подальше біологічне відновлення та моніторинг.

Compliance with the Order of the State Emergency Service of Ukraine № 618 dated 09/20/2013 «On approval of the Regulations on the organization of environmental support of the State Emergency Service of Ukraine» [1], the Decree of the President of Ukraine № 722/2019 dated 09/30/2019 «On the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period until 2030» [2], the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 476 dated 04/30/2024 «On approval of the list of priority thematic areas of scientific research and scientific and technical developments for the period until December 31 of the year following the termination or abolition of martial law in Ukraine» [3], the Specialty Passport of 21.06.01 «Ecological Safety», approved by Resolution of the Presidium of the Higher Attestation Commission of Ukraine № 33-07/7 dated 04.07.2001 [4], the Law of Ukraine № 3769-IX dated 04.06.2024 «On Amendments to Some Laws of Ukraine Regarding the Mandatory Use of Liquid Biofuels (Biocomponents) in the Transport Sector» [5], the Standard of Higher Education in Specialty 183 «Environmental Protection Technologies» of the Third (Educational and Scientific) Level in the Field of Knowledge 18 «Production and Technologies», approved by Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 1427 dated 23.12.2021 [6], the Topics of Scientific Research and Scientific and Technical (Experimental) Developments for 2025-2029, approved by Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine № 326 dated 21.05.2024 [7], the Civil Protection Code of Ukraine in its current version dated 12.09.2025, Article 108 [8].

Purpose of the study. To analyze aspects of pollution of environmental components from a spontaneous landfill.

Object of the study. Negative technogenic impact on environmental components from a natural landfill.

Subject of the study. Qualitative and quantitative indicators characterizing the object of the study.

Results of the study. The study is dedicated to one of the most acute environmental problems of Ukraine – the problem of solid waste, which is especially acute in the Cherkasy region. According to the Environmental Passports of the Cherkasy region for 2021–2024, a major environmental problem is manifested: uncontrolled growth in the volume of solid waste and discharges of polluted water near them, against the background of an extremely low degree of their processing.

The landfill in the village of Hrushkivka is a vivid example of such inaction. Its official status does not prevent it from continuously exerting a negative technogenic impact on environmental components on a daily basis. This produces highly toxic leachate and greenhouse gases, which practically freely penetrate our ecosystems through groundwater and air, thereby affecting the ecological security of future generations – safe food, clean water, and clear air.

This analysis is a tool for building a clear action plan, the main technical component of which is the development and implementation of environmental protection technologies. This roadmap provides for the elimination of all unauthorized landfills, full technical reclamation of the land object in the village of Hrushkivtsi with the creation of anti-filtration barriers, leachate purification systems and gas utilization. The final step will be biological restoration of the territories and long-term monitoring, which will guarantee the sustainability of the results.

Conclusions and scientific novelty of results of the study. Thus, this study for the first time analyzed qualitative and quantitative indicators characterizing the negative technogenic impact on environmental components from a spontaneous landfill in village of Hrushkivka in the Cherkasy region.

References

1. Order of the State Emergency Service of Ukraine No. 618 (with amendments) dated September 20, 2013 «On approval of the Regulations on the organization of environmental support of the State Emergency Service of Ukraine». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0618388-13#Text>.

2. Decree of the President of Ukraine № 722/2019 dated 30/09/2019 «On the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period until 2030». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.

3. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 476 of 04/30/2024 «On approval of the list of priority thematic areas of scientific research and scientific and technical developments for the period until December 31 of the year following the termination or abolition of martial law in Ukraine». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/476-2024-%D0%BF#Text>.

4. Specialty passport 21.06.01 «Ecological safety», approved by the Resolution of the Presidium of the Higher Attestation Commission of Ukraine № 33-07/7 dated 04.07.2001. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va7_7330-01#Text.

5. Law of Ukraine № 3769-IX dated 04.06.2024 «On Amendments to Certain Laws of Ukraine Regarding the Mandatory Use of Liquid Biofuels (Biocomponents) in the Transport Sector». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3769-20#Text>.

6. Standard of higher education in specialty 183 «Environmental Protection Technologies» of the third (educational and scientific) level in the field of knowledge 18 «Production and Technologies», approved by Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 1427 dated 12/23/2021. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/12/24/183-Tekhn.zakh.navk.seredovyshcha-dokt.filos.pdf>.

7. Topics of Scientific Research and Scientific and Technical (Experimental) Developments for 2025-2029, approved by Order of the MIA of Ukraine № 326 dated 21.05.2024. URL: <https://mvs.gov.ua/normativno-pravovi-akti/nakaz-mvs-vid-21052024-326-pro-zatverdzenia-tematiki-naukovix-doslidzen-i-naukovo-texnicnix-eksperimentalnix-rozrobok-na-2025-2029-roki>.

8. Civil Defense Service Oath (Civil Defense Code of Ukraine in the current version of September 12, 2025, Article 108. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>.

Recieved 07.10.2025

УДК 333.74

Катерина Олександрівна МАЛІНОВСЬКА,

кандидат економічних наук,

викладач циклової комісії «Бізнес-адміністрування та фінансів»

ВСП «Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»;

Наталія Миколаївна ГОРБАТЮК,

здобувач фахової передвищої освіти

ВСП «Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ

Ринок житлової нерухомості є одним із ключових секторів економіки України, що поєднує економічні, інвестиційні та соціальні функції. Він забезпечує не лише реалізацію базової потреби людини у житлі, а й виступає важливим індикатором фінансової стабільності держави. В умовах воєнних дій, економічної нестабільності та масштабної внутрішньої міграції ринок зазнав суттєвих трансформацій, які змінили його географію, структуру попиту та механізми інвестування.

Повномасштабна війна, що триває з 2022 року, спричинила руйнування житлового фонду в багатьох регіонах країни, зокрема на сході та півдні. Це викликало дефіцит житла, зростання вартості будівельних матеріалів і збільшення собівартості будівництва [1]. Одночасно відбулося значне переміщення населення у безпечніші регіони, що сприяло формуванню нових центрів активності на ринку нерухомості – насамперед у Львівській, Івано-Франківській і Закарпатській областях [2]. Саме ці регіони нині демонструють найбільшу динаміку у введенні нових об'єктів і відновленні будівельної галузі.

За даними ЕУ Україна, у 2024 році вартість квадратного метра житла у великих містах коливалася в межах від 28 000 до 60 000 грн залежно від регіону та класу житла [3]. У Києві ціни знизилися приблизно на 2 %, в Одесі – на 3 %, у Харкові – на 11 %, тоді як у Львові зафіксовано незначне зростання на 1 %. Такі тенденції пояснюються різницею в безпековій ситуації, доступності фінансування та платоспроможності населення. Попит на житло у прифронтових регіонах залишається мінімальним, тоді як західна частина країни відчуває дефіцит нових квартир.

У 2025 році ринок поступово відновлює стабільність. За даними Конфедерації будівельників України, у першому півріччі 2025 року стартувало понад 100 нових житлових комплексів, що свідчить про зростання довіри інвесторів [3]. Водночас девелопери зосереджують увагу на будівництві житла з підвищеним рівнем безпеки – з автономними системами електро- та теплопостачання, укриттями, генераторами, енергоощадними технологіями [2]. Це формує нові стандарти на ринку, орієнтовані на комфорт і безпеку.

На динаміку попиту впливають кілька ключових факторів. По-перше, це державна підтримка у межах програми «ЄОселя», яка надає пільгові іпотечні кредити для військовослужбовців, медиків, педагогів та інших категорій

населення. У 2024 році кількість виданих іпотек за цією програмою зросла на 40 %, що сприяло активізації попиту на первинному ринку [3]. По-друге, значення має міграційний чинник – переселенці створюють стабільний попит на оренду й купівлю житла у безпечних регіонах [4]. По-третє, високі ціни на будматеріали та інфляційний тиск підвищують собівартість новобудов, що може стримувати покупців.

Попри складну економічну ситуацію, ринок житлової нерухомості демонструє ознаки адаптації та поступового відновлення. Активізується вторинний ринок, адже він забезпечує швидші угоди та менші ризики [3]. Більшість покупців наразі надають перевагу готовому житлу, уникаючи інвестицій у будівництво на ранніх етапах. Також формується тенденція до підвищення якості забудови – замість масштабного, але дешевого будівництва девелопери орієнтуються на проекти з енергоефективними рішеннями та сучасною інфраструктурою [1].

Подальший розвиток галузі залежатиме від стабілізації економічної ситуації, розширення іпотечного кредитування та залучення іноземних інвестицій. Важливим напрямом стане модернізація застарілого житлового фонду, понад 70 % якого потребує капітального ремонту або реконструкції [2]. Очікується, що після завершення активних бойових дій відбудова міст та відновлення зруйнованого житла стануть одним із головних пріоритетів державної політики.

Отже, ринок житлової нерухомості України у 2025 році перебуває на етапі структурних змін. Його майбутнє визначатиметься поєднанням державної підтримки, інвестиційної активності, регіональних відмінностей і попиту на безпечне та якісне житло. У найближчі роки основним трендом стане перехід від кількісного до якісного будівництва — створення житлових комплексів нового типу, які відповідатимуть вимогам часу, безпеки та енергоефективності.

Список бібліографічних посилань

1. Марченко О. І., Коляденко Р. С. Аналіз сучасних тенденцій розвитку ринку житлової нерухомості: виклики та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 70. С. 45–52. URL: <https://economyandsociety.in.ua/article/5420>

2. Шандрівська О., Мрочко О. Ю. Дослідження ринку нерухомості України в умовах економічної нестабільності. *Social and Economic Management Issues*. 2025. Т. 9. №1. С. 112–129. URL: <https://science.lpnu.ua/semi/2025>

3. ЕУ Україна. Ринок житлової нерухомості в Україні: виклики, адаптація та нові можливості. Київ : ЕУ, 2025. С. 6–13. URL: https://www.eu.com-uk_ua/insights/strategy-transactions/residential-market-overview-in-ukraine

4. Бізнес Медіа. Тенденції українського ринку житлової нерухомості: динаміка цін і попиту. Київ : Bzns.Media, 2025. С. 4–6. URL: <https://bzns.media-novyny/tendentsiyi-ukrayinskogo-rynku-zhytlovoi-neruhomosti>

Одержано 01.11.2025

УДК 331.659

Катерина Олександрівна МАЛІНОВСЬКА,

кандидат економічних наук,

викладач циклової комісії «Бізнес-адміністрування та фінансів»

ВСП «Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»;

Ксенія Дмитрівна СТЕП'ЮК,

здобувач фахової передвищої освіти

ВСП «Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

РОЛЬ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Інвестиційна активність є одним із найважливіших чинників соціально-економічного розвитку як держави загалом, так і окремих регіонів зокрема. Інвестиції забезпечують розширення виробництва, технічне переоснащення підприємств, створення нових робочих місць, а також підвищення конкурентоспроможності продукції. В умовах сьогодення інвестиційна політика України спрямована на відновлення економіки після кризових явищ, спричинених воєнними діями, і саме тому питання активізації інвестиційної діяльності на регіональному рівні набуває особливої актуальності [4].

Житомирська область має велике значення для залучення інвестицій, завдяки вигідному географічному положенню, наявності природних ресурсів, розвиненій промисловій базі та трудовим ресурсам. Для подальшого зростання необхідно створювати сприятливі умови для бізнесу, зменшувати адміністративні бар'єри, покращувати інфраструктуру та розвиток інноваційних напрямів. Усе це робить тему дослідження ролі інвестиційної активності надзвичайно важливою для сучасного етапу розвитку регіону.

Формування доходів регіону пов'язане з динамікою інвестиційної діяльності. Капітальні вкладення створюють передумови для підвищення ефективності виробництва, росту валового регіонального продукту та збільшення податкових надходжень до місцевих бюджетів. Також впровадження нових технологій, що дозволяє підвищити продуктивність праці й якість виробленої продукції [2].

Доходи регіону формуються за рахунок кількох джерел: власних інвестицій підприємств, коштів державного та місцевих бюджетів, банківських кредитів, грантів, а також прямих іноземних інвестицій. Саме останні мають особливе значення, адже забезпечують не лише дохід капіталу, а й сприяють розвитку міжнародних зв'язків, інтеграції регіональної економіки у світовий простір.

Житомирська область має більшу змогу для залучення зовнішніх інвесторів завдяки наявності потужних промислових підприємств, розвитку аграрного сектору, а також активному розширенню сфери послуг. Також важливим є державна підтримка інвестиційних процесів через реалізацію регіональних програм розвитку і програми економічного і соціального розвитку області [4].

Таблиця 1

Показники економічної та інвестиційної діяльності Житомирської області за 2021 – 2023 рр.

Галузі	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Обсяг капітальних інвестицій у фактичних цінах, млн. грн.	9484,8	8 536,0	9 846,4
Індекс капітальних інвестицій до попереднього року, %	115,7	90	115
Обсяг інвестицій на 1 особу, грн	7886,5	7 407,8	8 669,4
Обсяг прямих інвестицій (інструментів участі у капіталі), залишки на кінець року, млн дол США	379,1	392,6	416,6
У % до попереднього року	107,0	103,6	106,1
Приріст (зменшення) прямих іноземних інвестицій до кінця попереднього року, млн дол США	24,8	13,5	24,0

Джерело: [3,4]

Аналіз показників інвестиційної діяльності свідчить про коливання обсягів капітальних вкладень у 2021–2023 роках. У 2021 році Житомирська область продемонструвала позитивну динаміку зростання капітальних інвестицій – 9484,8 млн грн, що на 15,7 % більше, ніж у попередньому році. Проте у 2022 році через військові події та загальну економічну нестабільність спостерігалось скорочення обсягів інвестицій до 8536,0 млн грн, а індекс інвестицій знизився до 90 %.

Водночас у 2023 році відбулося відновлення інвестиційної активності. Обсяг капітальних інвестицій зріс до 9846,4 млн грн, що свідчить про поступове відновлення довіри до економіки регіону. Обсяг інвестицій на одну особу збільшився до 8669,4 грн, а це означає покращення фінансового стану населення та підвищення рівня ділової активності. [3, 4].

Показники прямих іноземних інвестицій також демонструють позитивну тенденцію. Якщо у 2021 році їх залишки становили 379,1 млн дол. США, то у 2023 році вони збільшилися до 416,6 млн дол. США. Це підтверджує, що навіть у складних умовах Житомирська область залишається привабливою для іноземних інвесторів. Приріст інвестицій у 2023 році перевищив показники 2022 року майже вдвічі, що свідчить про активізацію міжнародного співробітництва [3].

Таким чином, інвестиційна активність Житомирської області є важливою складовою її економічного зростання. Регіон має значний потенціал для подальшого розвитку, зокрема у сферах промисловості, сільського господарства, транспорту, логістики та відновлюваної енергетики. Позитивні тенденції 2023 року засвідчують відновлення інвестиційної довіри та поступове повернення області до стабільного розвитку.

Для підвищення ефективності інвестиційної діяльності необхідно продовжувати реформування регіональної економіки, розширювати міжнародні партнерства, а також забезпечувати прозорість інвестиційних процесів. Подальше зростання обсягів інвестицій сприятиме створенню нових робочих місць, підвищенню рівня життя населення й посиленню конкурентоспроможності Житомирської області в загальноукраїнському економічному просторі [4].

Список бібліографічних посилань

1. Бланк І. О. Інвестиційний менеджмент. – Київ: Ніка-Центр, 2020.
2. Климко Г. Н. Економічна теорія: Політекономія. – Київ: Знання, 2019.
3. Державна служба статистики України. Регіональні показники інвестиційної діяльності. 2024. URL: <https://ukrstat.gov.ua>.
4. Проєкт Програми економічного і соціального розвитку Житомирської області на 2024 рік. Житомирська ОДА, 2023.

Одержано 01.11.2025

UDC 316.422

Anastasiia Serhiivna MIROSHNYCHENKO,

*First (Bachelor) level higher education student,
Educational and Research Institute No. 1,
Kharkiv National University of Internal Affairs;*

Larysa Serhiivna SAZANOVA,

*Senior Lecturer of the Department of Language Training,
Kharkiv National University of Internal Affairs*

GREEN INNOVATIONS: TECHNOLOGIES OF THE FUTURE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Зелені інновації: технології майбутнього для сталого розвитку

Робота розглядає використання «зелених» інновацій як важливого інструменту модернізації та технологій, здатних знизити негативний тиск на навколишнє середовище. Підкреслено важливість долучення України до концепції «зеленої» економіки як ефективного механізму досягнення сталого та гармонійного суспільного поступу. Проаналізовано низку ключових нормативних актів, що визначають загальні завдання та орієнтири державної політики. Зазначено актуальність проблеми та зроблено висновки щодо позитивних та негативних наслідків впровадження «зелених» інновацій.

The modern world is on the verge of global transformations caused by both technological progress and environmental challenges. The intensification of climate change, the depletion of natural resources and the growth of anthropogenic pressure on the environment necessitate the formation of a new development model based on the principles of sustainability. In this context, green innovations that combine technological achievements with environmental responsibility and social orientation are of key importance.

The modern approach to economic development in the global community is increasingly based on the concept of a 'green' economy, which is seen as an effective mechanism for achieving sustainable and harmonious social progress. Ukraine has also joined this process: as part of the approved strategic direction for the implementation of a 'green' economy, several key regulatory acts have been adopted that define the general objectives and guidelines of state policy.

The course towards greening Ukraine's economy is seen as an important tool for modernization and the introduction of innovative technologies that can not only reduce negative pressure on the environment but also create additional jobs.

The use of green economy mechanisms can ensure the redistribution of investments from traditional resource-intensive and technologically outdated industries to modern high-tech sectors, particularly those capable of producing competitive export products for the European Union market.

According to the Law of Ukraine 'On Innovative Activity' (Article 1, Section 1) innovations are understood to be newly created or improved competitive technologies, goods or services, as well as organizational and technical solutions in the production, management, commercial or other spheres that significantly improve the quality and structure of economic activity and the social sphere [1].

According to Makovoz O.S., the concept of a 'green' economy has a positive impact on the enterprise management system, in particular due to the reduction of specific resource costs, modernization of production processes, obtaining additional profits through the efficient use of available resources, including waste utilization, improving the quality and competitiveness of products, access to state benefits, as well as diversifying assets and reducing strategic risks associated with traditional production models [2].

Yarova D.O. and Lyashenko O.M. emphasize that eco-innovations are a modern tool for improving the efficiency of companies, as they allow them to reduce costs and enter new markets, which, in turn, contributes to the growth of their profitability. Companies that successfully implement environmental innovations not only increase investment in research and development of other environmental solutions, but also stimulate the overall innovation process, contribute to economic growth, gain leadership status in their market niches and occupy significant positions in global markets [3, p. 35].

Musina L.A. and Kvasha T.K. emphasize that the integration of innovative and environmental policy instruments is one of the key advantages of eco-innovations. This approach ensures a closer link between economic development and the state of the environment, accelerating the emergence of new, often non-standard solutions and business models aimed at using new sources of added value in conditions of limited resources [4, p.25].

Therefore, green innovations can be considered any innovative developments that contribute to reducing negative impacts on the environment, introducing new products, technological processes and programs with minimal consumption of natural resources and low levels of harmful emissions. According to experts from the OECD Organization for Economic Cooperation and Development, environmental innovations are generally similar to other forms of innovative activity, but have two significant features: firstly, they result in a reduction in environmental impact, even if this was not the primary objective; secondly, the scale of their impact can go far beyond traditional innovation practices, causing noticeable changes in socio-cultural norms and institutional systems [2].

The concept of green innovation covers a wide range of scientific and technical solutions aimed at reducing the negative impact of human activity on the environment and optimizing the use of natural resources. They manifest themselves in the implementation of energy-efficient technologies, the development of renewable energy, the creation of environmentally friendly materials, the introduction of a circular economy, and the formation of smart cities. An important feature of green innovations is their systematic nature, as they integrate the environmental, economic, and social dimensions of development.

The development of renewable energy has become one of the most promising areas of green innovation. The use of solar panels, wind turbines, bioenergy and hydropower reduces dependence on fossil fuels, which are the main sources of greenhouse gas emissions. At the same time, energy storage technologies are actively developing, new-generation battery systems and hydrogen energy, which can ensure the stability of energy supply.

Another important area is the implementation of circular economic principles, which involve the reuse of materials, waste minimization and the creation of closed production cycles. This not only reduces the burden on the environment but also contributes to the economic benefits of companies that use the latest technologies for processing and reusing resources.

Green innovations are also being actively integrated into urban spaces. The concept of a smart city involves the use of environmentally friendly transport systems, effective waste management, the development of green areas, and the use of digital technologies to monitor air and water quality. The implementation of such solutions creates more comfortable and safer living conditions for the population, while reducing environmental risks.

An important component of green innovation is the formation of new business models that focus not only on profit, but also on achieving social and environmental responsibility. This applies to both international corporations and small and medium-sized businesses that actively implement environmentally friendly technologies in their production processes.

Green innovation also plays an important role in science and education. It contributes to the development of new research programs and the training of specialists in environmental engineering, sustainable management and renewable energy. This is creating a new generation of specialists who can combine technological knowledge with environmental thinking.

Given the global challenges we face, the development of green innovations is not only a necessity but also a strategic prospect for humanity. They allow us to integrate environmental safety with economic efficiency and social well-being. In the future, green technologies will determine the direction of civilization's development, ensuring harmony between humans and nature.

References

1. Zakon Ukrainy «Pro innovatsiinu diialnist» vid 04.07.2002 № 40-IV. URL: http://ips.ligazakon.net/document/t020040?an=531&ed=2004_12_23 (In Ukrainian).

2. Makovoz O. S. Zelena ekonomika yak zaporuka staloho rozvytku. Маковоз О. С. Зелена економіка як запорука сталого розвитку. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1a47793a-f6ba-40b7-8087-cbd96419aba1/content>. (In Ukrainian).

3. Yarova D. O., Liashenko O. M. Eko-innovatsii: prychny vynyknennia, sutnist, sfery zastosuvannia. Suchasni pidkhody do upravlinnia pidpryemstvom. 2019. № 6. S. 35. (In Ukrainian).

4. Musina L. A., Kvasha T. K. Innovatsii ta tekhnolohii dlia rozvytku zelenoi resursoefektyvnoi ekonomiky Ukrainy. URL: <http://www.uintei.kiev.ua/files/2018/monografii/2018-1pdf>. (In Ukrainian).

Received 10.10.2025

УДК 330.15

Катерина Віталіївна ОРЄХОВА,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри банківського бізнесу та фінансових технологій

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

Михайло Борисович ОЛІЙНИК,

здобувач середньої освіти комунального закладу

«Харківська гімназія № 135 Харківської міської ради»

ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА ТА ЦИРКУЛЯРНІ БІЗНЕС-МОДЕЛІ У ТОРГІВЛІ

У сучасних умовах трансформації глобальної економіки особливого значення набуває перехід до зеленої економіки, яка ґрунтується на принципах сталого розвитку, раціонального використання ресурсів та зменшення негативного впливу на довкілля. Для сектору торгівлі це означає необхідність переорієнтації від традиційних лінійних моделей «виробництво – споживання – утилізація» до циркулярних бізнес-моделей, що передбачають повторне використання, переробку та відновлення матеріальних потоків.

Актуальність дослідження зумовлюється низкою чинників. По-перше, виконанням міжнародних екологічних зобов'язань України в межах Європейського зеленого курсу (European Green Deal) та інтеграції у внутрішній ринок ЄС. По-друге, підвищенням вимог споживачів до екологічності товарів і прозорості ланцюгів постачання, що стимулює торговельні підприємства впроваджувати інноваційні практики. По-третє, необхідністю зниження енергозалежності та ресурсомісткості національної економіки, особливо в умовах післявоєнного відновлення.

Використання циркулярних бізнес-моделей у торгівлі дозволяє забезпечити економію ресурсів, зниження витрат, формування конкурентних переваг, а також підвищити соціальну та екологічну відповідальність бізнесу (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка зеленої економіки та циркулярних бізнес-моделей у торгівлі

Напрямок	Приклади реалізації (2022-2025 рр.)	Очікуваний/фактичний ефект
Регуляторне середовище	Адаптація законодавства до вимог Європейського зеленого курсу; впровадження норм щодо скорочення відходів та екологічного маркування	Гармонізація з європейськими стандартами, створення умов для виходу торговельних підприємств на ринки ЄС
Циркулярні практики у торгівлі	Програми збору використаного одягу та електроніки; розвиток системи багаторазової тари; платформи повторного продажу товарів	Зменшення обсягів відходів, оптимізація використання ресурсів, формування позитивного іміджу компаній
Цифровізація бізнес-моделей	Створення екомаркетплейсів, застосування для обміну товарами; використання big data та blockchain у логістиці	Прозорість ланцюгів постачання, підвищення довіри споживачів, зростання ефективності операцій
Споживча поведінка	Зростання частки споживачів (понад 40%), готових переплачувати за екологічні товари	Розширення попиту на «зелену» продукцію, стимулювання торговельних підприємств до впровадження екологічних стратегій
Інвестиційні проекти та партнерства	Грантові та пілотні проекти ЄС, ПРООН, міжнародних фінансових інституцій у сфері «zero waste retail» та енергоефективної торгівлі	Залучення інвестицій, поширення інноваційних практик, підвищення конкурентоспроможності торгівлі

Джерело: розроблено авторами на основі опрацювання наукових праць [1; 2; 3; 4]

Проведений аналіз засвідчив, що перехід до зеленої економіки та впровадження циркулярних бізнес-моделей у торгівлі у 2022-2025 рр. є закономірною відповіддю на глобальні та національні виклики. Основні результати відображені у п'яти ключових напрямках.

По-перше, адаптація нормативно-правового середовища України до вимог Європейського зеленого курсу створила підґрунтя для гармонізації внутрішніх стандартів із практиками ЄС та забезпечила умови для інтеграції торговельних підприємств у міжнародні ринки.

По-друге, у сфері бізнес-практик спостерігається поступове впровадження циркулярних рішень – програм збирання відходів, повторного використання продукції, розвитку багаторазової тари. Це сприяє зменшенню обсягів відходів і формуванню позитивного іміджу компаній як соціально відповідальних суб'єктів.

По-третє, цифровізація стала ключовим інструментом підвищення прозорості та ефективності операцій завдяки розвитку екологічних маркетплейсів, використанню big data й blockchain у логістиці.

По-четверте, зміна споживчих уподобань, зокрема зростання частки покупців, готових переплачувати за «зелені» товари, стимулює підприємства орієнтуватися на екологічні стандарти й розширювати асортимент відповідної продукції.

По-п'яте, активізація інвестиційних та партнерських проєктів, підтриманих ЄС, ПРООН та міжнародними фінансовими інституціями, дозволяє масштабувати інноваційні практики та посилювати конкурентоспроможність національної торгівлі.

Таким чином, зелена економіка та циркулярні бізнес-моделі у торгівлі виступають ключовим чинником забезпечення економічного, екологічного та соціального ефекту, що визначає перспективи сталого розвитку України у післявоєнний період та в процесі європейської інтеграції.

Список бібліографічних посилань

1. Артемов В., Савченко В., Кононенко Л., Кравченко В. Циркулярна економіка в умовах формування Суспільства 5.0. *Taurida Scientific Herald. Economics*. 2023. № 16. С. 45–52. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.7>.

2. Глущенко А. Інституційне забезпечення розвитку «зеленої економіки» в Україні: досвід ЄС. *Економічний розвиток*. 2025. № 1. URL: <https://www.economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/download/1164/1116>.

3. Horbal N. I., Slipachyk S. V. Circular economy: Features and prospects of implementation in Ukraine in conditions of war. *Socio-Economic Management: Theory and Practice*. 2024. Vol. 6, No. 1. P. 92-104. DOI: <https://doi.org/10.23939/semtp2024.01.092>.

4. Zavadskykh H., Ivashova L., Shlapak A., Kryvoruchko O. Exploring the potential of circular economy in Ukrainian manufacturing enterprises. *Grassroots Journal of Natural Resources*. 2025. Vol. 8, No. 1. P. 156-173. DOI: <https://doi.org/10.33002/nr2581.6853.080112>

Одержано 19.09.2026

УДК 330.341

Єлизавета Олександрівна ПІДГОРА,

*кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки підприємства*

Донбаської державної машинобудівної академії;

Марія Володимирівна ПАСЕШНИЧЕНКО,

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

Донбаської державної машинобудівної академії

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ЗАСОБІВ ВИРОБНИЦТВА ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Історично володіння засобами виробництва завжди було основою суспільно-економічних відносин. В індустріальну епоху, цей капітал зосереджувався в руках обмеженого кола еліти, що зумовлювало ієрархічну структуру соціуму та обмежувало можливості для самореалізації рядових членів суспільства. Проте, з початком цифрової революції, відбулася безпрецедентна зміна: ключові засоби виробництва, а саме комп'ютери й гаджети (інструменти для створення

цінності), стали доступними широким верствам населення, а не лише еліті чи корпораціям.

Значна увага наукової спільноти була приділена дослідженню динаміки та наслідків цифрової трансформації суспільства, що відображено у низці вагомих наукових доробок [1–4].

Ключова роль комп'ютерів та гаджетів, як засобів виробництва у цифровій економіці, визначається їхніми такими функціональними властивостями:

- низька вартість цих об'єктів на відміну від промислового обладнання оскільки базовий комп'ютер чи смартфон є відносно дешевим і доступним;
- універсальність, яка проявляється в тому, що ці пристрої є інструментами для створення контенту, дизайну, музики, відео, електронної комерції та багатьох інших продуктів і послуг;
- підключення до мережі Інтернету перетворює ці пристрої на глобальні канали дистрибуції, дозволяючи продавати свої товари та послуги по всьому світу.

Такий погляд на засоби виробництва у сучасному цифровому суспільстві дозволяє говорити про процес їх демократизації. Демократизація засобів праці – це соціально-економічний та технологічний процес, що полягає у зниженні економічних, освітніх та технічних бар'єрів обмеженого доступу індивідів до володіння й використання засобів праці для здійснення виробничих процесів.

Процес демократизації засобів виробництва веде до низки глибоких соціальних та економічних наслідків. В першу чергу це збільшення соціальної мобільності. Людина з мінімальними ресурсами, але з ідеєю, талантом і доступом до технологій, може створити успішний бізнес. Це підриває традиційні підходи до виробництва й відкриває нові шляхи для самореалізації та покращення добробуту.

Другим наслідком є гіперконкуренція у зв'язку з тим, що доступність засобів виробництва призводить до різкого зростання кількості підприємців на ринку, що створює надзвичайно конкурентне середовище, де успіху досягають найбільш талановиті та винахідливі. Також в процесі демократизації засобів праці змінюється ринок праці. Зростає попит на фрілансерів, незалежних консультантів та самозайнятих спеціалістів. Традиційні робочі місця можуть скорочуватися, а попит на унікальні навички зростатиме. Це вимагає від людей постійного навчання та адаптації.

Виділення чіткого переліку засобів, які відносяться до гаджетів (англ. *gadget* – хитромудрий пристрій), є складним, оскільки термін є дуже широким й можливо суб'єктивним. Гаджет – це невеликий, часто портативний, технічно складний пристрій, призначений для виконання однієї або декількох функцій корисних чи розважальних. Це смартфони й планшети, ноутбуки, портативні ігрові консолі, фітнес-трекери й браслети, смарт-окуляри, екшн-камери, квадрокоптери, голосові помічники тощо.

За допомогою гаджетів можна створювати (виготовляти) та продавати продукти або послуги, використовуючи ці мобільні бізнес-інструменти як засоби виробництва, маркетингу та торгівлі.

Використовувати гаджети можна в дуже широкому колі індустрій. Наприклад, знімати ТікТок-ролики й продавати їх через монетизацію в соцмережах; пропонувати онлайн-курси, шаблони дизайну; виконувати аерозйомку нерухомості, відео для туристичних компаній, огляди будівельних майданчиків; збирати дані про фізичну активність, сон, пульс, рівень стресу з метою наступного створення персоналізованих програм тренувань й оцінювати стан здоров'я. 3D-сканери дозволяють друкувати 3D-моделі існуючих об'єктів (фігурки, запчастини, прототипи). Графічний планшет дозволяє запропонувати покупцям унікальні принти, стікери, логотипи, макети для друку на одязі. Можна організувати мобільний SMM-маркетинг: прийом замовлень, комунікація з клієнтами (управління малим бізнесом «у кишені»). POS-термінал надає можливість приймати безготівкові платежі (через мобільний банківський термінал).

Слід зазначити, що процес демократизації засобів виробництва несе в собі і ряд загроз. Перш за все він може призвести до виникнення нових форм нерівності, змістивши акцент з володіння фізичним капіталом на володіння інформаційним капіталом – знаннями, навичками, доступом до даних та здатністю їх використовувати. Ті, хто не має доступу до технологій або не володіє цифровою грамотністю, ризикують опинитися в ще більшій ізоляції. Також дешеві та доступні засоби виробництва контенту дозволяють швидко створювати та поширювати як корисну інформацію, так і дезінформацію, що становить загрозу для суспільства.

Висновок. Таким чином, перехід до цифрової економіки й демократизації засобів виробництва є потужною силою, яка змінює основи економічної та соціальної структури. Вона відкриває безпрецедентні можливості для індивідуальної свободи та творчості, але також створює нові виклики, пов'язані з конкуренцією, нерівністю та управлінням інформаційними потоками.

Список бібліографічних посилань

1. Геєць В. М. Соціальна реальність у цифровому просторі. *Економіка України*. 2022. № 1. С. 3–28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2022_1_3.
2. Гриценко А. А., Гриценко О. А. Інституціоналізація цифрової економіки: суперечності та напрями їх вирішення. *Економічна теорія та право*. 2021. №1 (44). С. 25–28.
3. Краус К. М., Краус Н. М., Манжура О. В. Технологічний спосіб виробництва індустріального та постіндустріального суспільства: цифрова трансформація та інноваційна модернізація. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2022. № 1 (9). С. 58–73. DOI: <http://doi.org/10.32750/2022-0105>
4. Цифрова економіка: підручник/ за ред. А. І. Крисоватий, О. М. Десятнюк, О. В. Птащенко : ЗУНУ, 2024. 520 с.

Одержано 27.10.2025

УДК 334.722:355.26:331.5

Олена Вікторівна ПОСТУПНА,

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
навчально-наукового юридичного інституту*

Державного університету економіки і технологій;

Євгеній Олексійович ШОЛЬ,

*здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
навчально-наукового юридичного інституту*

Державного університету економіки і технологій

ОСНОВНІ БАР'ЄРИ НА ШЛЯХУ ДО РОЗВИТКУ ВETERАНСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ЧИННИКА РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ РЕІНТЕГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Сьогодні Україна, перебуваючи в умовах повномасштабної війни, стикається з масштабним викликом – ефективною соціальною та економічною реінтеграцією сотень тисяч ветеранів. Ця категорія громадян є не лише носієм унікального військового досвіду, але й значним, проте досі недостатньо залученим, людським капіталом, що володіє такими важливими якостями як дисципліна, відповідальність та вміння діяти в кризових ситуаціях. У цьому контексті, ветеранське підприємництво розглядається як один з найперспективніших механізмів їхньої інтеграції. Воно дозволяє не тільки забезпечити ветеранів робочими місцями та економічною самостійністю, але й перетворити їхні навички та лідерський потенціал на рушійну силу економічного розвитку країни. Однак, попри високий потенціал, цей процес наштовхується на значні бар'єри та перепони, що перешкоджають його системному розвитку.

Актуальність даної теми зумовлюється тим, що наявні механізми підтримки є фрагментованими та не завжди враховують специфічні потреби ветеранів. Вони стикаються з психологічними, фінансовими, освітніми та інституційними труднощами, які гальмують їхню самореалізацію. Як наслідок, значна частина ветеранів залишається без активної економічної ролі, що призводить до втрати цінного людського капіталу, посилення соціальної напруги та сповільнення повоєнного відновлення економіки.

Таким чином, існує суперечність між стратегічною важливістю ветеранського підприємництва як інструменту реінтеграції та недостатньою розробленістю комплексних механізмів його підтримки. Це створює нагальну потребу в глибокому аналізі існуючих проблем та обґрунтуванні ефективних шляхів їх вирішення.

Одним із найсуттєвіших бар'єрів на шляху до самореалізації ветеранів у сфері підприємництва є комплекс психологічних та соціальних проблем, що є наслідком військового досвіду. Зокрема, наслідки бойових дій часто проявляються у формі посттравматичного стресового розладу (далі – ПТСР) та інших ментальних порушень. Такі стани, як тривожність, агресивність та складнощі в

управлінні стресом, безпосередньо ускладнюють ведення переговорів, налагодження взаємодії з клієнтами та партнерами, а також ефективно прийняття ризикованих бізнес-рішень. Крім того, значним викликом є складнощі соціальної адаптації. Військова служба формує звичку до жорсткої ієрархії, чітких наказів та колективної відповідальності. Натомість цивільне підприємництво вимагає гнучкості, ініціативності, самостійності та вміння налагоджувати неформальні зв'язки. Ця кардинальна зміна моделі поведінки та прийняття рішень є однією з головних перешкод на шляху до успішної реінтеграції. Нарешті, ментальні та адаптаційні проблеми посилюються через соціальну ізоляцію та відчуття нерозуміння. Часто ветерани відчують себе відстороненими від цивільного суспільства, що, в свою чергу, ускладнює формування ділових контактів, пошук партнерів та клієнтів. Ці зв'язки є фундаментальною основою для розвитку будь-якого бізнесу.

Іншими, не менш важливими є фінансові та економічні бар'єри, що значно ускладнюють започаткування власної справи. Ключовою проблемою є відсутність стартового капіталу. Більшість ветеранів, повертаючись до цивільного життя, не мають значних особистих заощаджень, необхідних для запуску бізнесу. При цьому традиційні банківські установи вимагають тривалої кредитної історії та ліквідної застави, що робить їхні послуги недосяжними для багатьох. Ця ситуація посилюється через обмежений доступ до програм фінансування. Хоча в Україні існують державні та грантові програми для підтримки підприємців, вони часто характеризуються складними процедурами подачі заявок, високою конкуренцією та недостатнім рівнем інформаційного забезпечення. Ветеранські ініціативи можуть бути просто не обізнані про ці можливості. Водночас, додатковою перешкодою є недостатня фінансова грамотність. Відсутність досвіду у веденні бізнес-фінансів, управлінні бюджетом, бухгалтерії та податковій звітності є серйозною проблемою, що може призвести до швидкого банкрутства навіть перспективної ідеї, оскільки управління фінансами є фундаментальною навичкою для будь-якого бізнесу.

Ще однією значною перешкодою для ветеранського підприємництва є освітні та професійні бар'єри, що виникають при переході до цивільного життя. Основна проблема полягає у невідповідності військових навичок цивільним потребам. Хоча багато ветеранів є висококваліфікованими фахівцями у військовій сфері, їхній досвід не завжди може бути безпосередньо конвертований у конкурентоспроможний цивільний бізнес. Це призводить до наступної проблеми – відсутності спеціалізованих бізнес-знань. Ветеран може не володіти базовими знаннями з маркетингу, продажів, управління персоналом та бізнес-стратегії, що є надзвичайно важливим для успіху будь-якого підприємства. Ці прогалини у знаннях, своєю чергою, посилюються обмеженістю освітніх програм. На ринку праці бракує комплексних, гнучких та спеціально розроблених для ветеранів навчальних програм, які б враховували як їхній військовий досвід, так і психологічні особливості.

І, нарешті, не менш важливою перешкодою є правові та адміністративні бар'єри. Ця категорія проблем охоплює труднощі, пов'язані з державною

системою та бюрократією. Насамперед, це складність бюрократичних процедур. Процес реєстрації бізнесу, отримання дозволів, ліцензій та ведення звітності є надзвичайно тривалим і складним, що може демотивувати ветеранів, які не мають попереднього досвіду взаємодії з державною бюрократією. Це ускладнюється недосконалістю законодавчої бази. Законодавство України не завжди містить достатньо чітких та ефективних механізмів підтримки ветеранського бізнесу, наприклад, податкових пільг, спрощеного доступу до державних закупівель чи інші преференції. Крім того, ветерани можуть стикатися з проблемами доступу до землі та ресурсів. Зокрема, для тих, хто планує займатися сільським господарством, виникають складнощі з отриманням земельних ділянок або доступом до інших державних ресурсів, необхідних для ведення бізнесу.

Слід зазначити, що всі перелічені бар'єри взаємопов'язані та вимагають комплексного підходу для їх подолання, що вимагає спільних зусиль на державному, громадському та приватному рівнях. Це включає не лише фінансову допомогу, а й психологічну підтримку, бізнес-менторство та спрощення адміністративних процедур. Лише такий системний підхід дозволить повністю реалізувати потенціал ветеранського підприємництва як ключового інструменту соціальної реінтеграції та розвитку людського капіталу в Україні.

Одержано 15.09.2025

УДК 346.91:330.322.4

Святослав Сергійович ПРОКОДЯНЧИК,

*здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
навчально-наукового інституту № 5*

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Ірина Вячеславівна АНТОЛ,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри правового забезпечення

підприємницької діяльності та фінансової безпеки

навчально-наукового інституту № 5

Харківського національного університету внутрішніх справ

РЕГУЛЮВАННЯ «ЗЕЛЕНИХ» ІНВЕСТИЦІЙ: ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ ТА ЗАХИСТУ

В умовах сьогодення збереження навколишнього природного середовища, турбота про клімат і розвиток відновлювальних джерел енергії стали світовою тенденцією, покликаною підтримати належний стан екосистеми на планеті. Наслідуючи цей вектор розвитку, провідні країни все частіше приводять свою економічну діяльність у відповідність із міжнародними екологічними стандартами.

Тенденцією останнього часу стало активне залучення так званих «зелених інвестицій» – вкладення фінансових, матеріальних та інтелектуальних цінностей у проекти, активи та компанії, основною метою яких є отримання економічної

вигоди при одночасному забезпеченні позитивного екологічного та соціального впливу. Процес «зеленого інвестування» доволі складний і потребує чіткого нормативно-правового регулювання як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Основним документом у цій сфері є Європейський зелений курс (European Green Deal) до 2050 року, представлений Європейською Комісією 11 грудня 2019 р. Його напрями охоплюють усі сектори економіки, зокрема транспорт, енергетику, сільське господарство, будівництво, ІКТ, хімічну та текстильну промисловість [4].

Україна також підтримує цей курс, долучившись до реалізації його положень. У рамках «Європейського зеленого курсу» передбачено:

- створення конкурентного енергетичного ринку;
- трансформацію вугільних регіонів і заміну теплової генерації відновлюваними джерелами енергії;
- розбудову тарифної політики у сфері «зеленої» енергетики;
- збереження високої частки атомної генерації з урахуванням безпеки та технічних ризиків [3].

Економічною гарантією реалізації курсу виступає Регламент (ЄС) 2023/2631 Європейського Парламенту та Ради від 22 листопада 2023 року, яким введено поняття «зеленої облигації». Кошти від таких облигацій спрямовуються на фінансування діяльності, що має довготривалий позитивний вплив на довкілля [5].

На національному рівні прийнято Розпорядження Кабінету Міністрів України № 175-р від 23 лютого 2022 р. «Про схвалення Концепції запровадження та розвитку ринку зелених облигацій в Україні». Законодавчо визначено, що зелені облигації — це цінні папери, кошти від розміщення яких спрямовуються виключно на фінансування екологічних проєктів: у сфері альтернативної енергетики, енергоефективності, утилізації відходів, впровадження екологічно чистого транспорту, органічного землеробства тощо [2].

Відповідно до ч. 1 ст. 18 Закону України «Про ринки капіталу та організовані ринки» № 3480-IV, емісію зелених облигацій може здійснювати особа, що реалізує або фінансує екологічний проєкт. Кошти від їх розміщення використовуються виключно на фінансування або рефінансування витрат такого проєкту [1].

Отже, «зелені» інвестиції є ключовим механізмом переходу світової та національної економіки від традиційної моделі, що виснажує ресурси, до «зеленої» економіки, орієнтованої на сталість, кліматичну нейтральність і захист довкілля.

Наукова новизна полягає у систематизації правових механізмів стимулювання та захисту «зелених» інвестицій в Україні відповідно до європейських екологічних стандартів і визначенні напрямів подальшого удосконалення нормативно-правового регулювання.

Список бібліографічних посилань

1. Про ринки капіталу та організовані ринки : Закон України № 3480-IV від 23 лютого 2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#n2163>
2. Про схвалення Концепції запровадження та розвитку ринку зелених облігацій в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 175-р від 23 лютого 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2022-%D1%80#Text>
3. Європейський зелений курс : Повідомлення Представництва України при Європейському Союзі від 15 квітня 2021 р. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobotnictvo/klimat-yevropejska-zelena-ugoda>
4. *The European Green Deal* (11 December 2019). URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_19_6691/IP_19_6691_EN.pdf
5. Regulation (EU) 2023/2631 of the European Parliament and of the Council (22 November 2023). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202302631

Одержано 01.11.2025

UDC 351.777

Oleksandra Mykolaivna PAVLIUK,

*First (Bachelor) level higher education student,
Educational and Research Institute No. 1,
Kharkiv National University of Internal Affairs;*

Larysa Serhiivna SAZANOVA,

*Senior Lecturer of the Department of Language Training,
Kharkiv National University of Internal Affairs*

THE ROLE OF THE STATE IN SHAPING LEGAL MECHANISMS FOR ENVIRONMENTAL AND SOCIAL RESPONSIBILITY

Роль держави у формуванні правових механізмів екологічної та соціальної відповідальності

Робота присвячена ролі держави у формуванні правових механізмів екологічної та соціальної відповідальності. Розкрито напрями екологічної політики України, яка має на меті захист довкілля для майбутніх поколінь. Підкреслено актуальність проблеми та зроблено висновки, що питання ролі держави у формуванні правових механізмів екологічної та соціальної відповідальності потребує подальшого дослідження.

In today's world, where challenges related to climate change, environmental degradation and social inequality are growing, issues of environmental and social responsibility are becoming particularly important. The development of effective legal mechanisms in these areas is not only a task for civil society or business, but

also, above all, the responsibility of the state. It is the state that is capable of creating a legal framework that will ensure a balance between economic development, environmental protection and social justice.

Key indicators of man-made pressure on the natural environment and spending on environmental protection measures in Ukraine show that the environment, which is vital for human existence and a key part of national security, is getting worse. This situation is primarily due to structural distortions in Ukraine's economic sectors, where for a long time priority was given to the development of raw material extraction industries, which are the most environmentally hazardous [1, p. 183].

Therefore, these factors, as well as the lack of necessary investment to upgrade technologies and implement environmental protection measures, have led to the unsatisfactory state of the environment. As a result, the risk of emergencies in Ukraine is significantly higher than in developed countries, particularly in the European Union.

Environmental protection is one of the key responsibilities of a modern constitutional state. Through the adoption of laws, regulations and standards, the state establishes rules for the use of natural resources, limits harmful emissions, and introduces a system of environmental monitoring and control.

For example, environmental legislation provides environmental impact assessments (EIAs), licensing of activities that may harm ecosystems, and liability for violations of environmental protection regulations, ranging from fines to criminal prosecution.

However, the effectiveness of environmental policy depends not only on the existence of laws, but also on the ability of state institutions to implement them. Environmental inspection, courts, local government bodies and public participation in decision-making play an important role here.

The social responsibility of the state lies in creating conditions under which every citizen has access to basic rights: education, healthcare, employment, and social protection. Through legal mechanisms, the state establishes minimum social guarantees, regulates labour relations, and supports vulnerable groups of the population [2, p. 10].

In addition, legal instruments serve as a platform for involving business in addressing social issues. For example, state programmes to encourage corporate social responsibility (CSR), tax breaks for companies that invest in social projects, or strict requirements for compliance with workers' rights all contribute to the formation of a responsible economy.

One of the main tasks of the state is to ensure a balance between environmental, social and economic interests. This means that legal policy must take into account the long-term consequences for the environment, without ignoring people's needs and market dynamics. It is thanks to legal mechanisms that innovative development can be combined with the principles of sustainable development and justice [3, p. 154].

The state should not only respond to violations but also promote a culture of responsibility through education, information and support for public initiatives. In

this way, the legal system becomes not only an instrument of punishment, but also a means of stimulating positive change in society.

Conclusion. It should be noted that the role of the state in shaping legal mechanisms for environmental and social responsibility is important. Only through consistent legal policy, control over its implementation, and cooperation with other participants in the social process can the state ensure sustainable development, preserve natural resources for future generations, and guarantee a decent standard of living for every citizen. In today's world, a responsible state is not only a guarantor of rights and freedoms, but also an active participant in the global struggle for the future of the planet.

References

1. Hulak O. O. Realizatsiia ekolohichnoi polityky na mistsevomu ta rehionalnomu rivniakh. Visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav imeni E.O. Didorenka. 2020. № 2(90). S. 182-195.

2. Andriienko M. V., Shako V. S. Sutnist derzhavnoi ekolohichnoi polityky na zahalnoderzhavnomu ta rehionalnykh rivniakh. Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok. 2016. № 9. S. 1–7. 2. Baliuk H. I. Pravovi zasady derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukrainy: suchasni problemy. Ekolohichne pravo Ukrainy. 2017. № 3-4. S. 8-15.

3. Rieznikov V. V. Osoblyvosti formuvannia ta realizatsii derzhavnoi polityky u sferi yevropeiskoi intehtratsii v riznykh krainakh. Naukovyi visnyk: Derzhavne upravlinnia. 2020. № 1(1(3)). S. 153-162

Received 23.09.2025

УДК 316.42:330.342.146(477)

Дар'я Дмитрівна САЛЬНІЧЕНКО,

*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
навчально-наукового інституту № 4*

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Олександра Владиславівна ГОЛОВКО,

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін

навчально-наукового інституту № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Соціальна політика є однією з головних складових процесу всебічного розвитку демократичної країни. Мета державної політики – забезпечення потреб населення, створення сприятливого середовища для розвитку та функціонування суспільних відносин. В Україні найвищою соціальною цінністю визнається людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека. Держава бере на себе такі соціальні зобов'язання: забезпечувати права і свободи

громадян, створювати сприятливі умови для задоволення суспільних потреб та підтримувати добробут громадян. Також варто зазначити, що соціальна політика є інструментом регулювання ринкової економіки, завдяки можливості перерозподілу доходів та захисту соціально-вразливих верств населення.

В реаліях сьогодення Україна стикнулася з низкою викликів, що стали на заваді всебічній реалізації соціальних потреб та інтересів населення. Складна військово-політична обстановка прямо впливає на загальний розвиток суспільства та економіки. Початок повномасштабної агресії російської федерації проти України у 2022 році, призвів до зміни пріоритетів державної соціальної політики. Зараз метою української соціальної політики стає не тільки реалізація соціального захисту населення, а й формування системи соціальної політики, що зможе працювати у повоєнний період.

Соціальна політика України реалізується через соціальні програми для громадян, зокрема: пенсії, допомога по безробіттю, допомога при народженні дитини, програма допомоги сім'ям з дітьми, державні програми дотацій і житлових субсидій та ін. Проте через значні людські, матеріальні, територіальні, ресурсні втрати програми соціального захисту значно розширили спектр надання своїх послуг. За час широкомасштабного вторгнення стрімко зріс відсоток населення, що потребує спеціальних програм соціального захисту, а саме - підтримка ветеранів АТО і сучасної війни, допомога учасникам бойових дій та внутрішньо переміщеним особам.

Вдосконалення соціальної політики в Україні на сучасному етапі нерозривно пов'язане з умовами воєнного часу, післявоєнною відбудовою та євроінтеграційними процесами. Сучасна українська соціальна політика полягає у переході від системи застарілих пільг та категоріальних виплат до адресної, гнучкої системи соціального захисту.

Нагальною потребою є зміна пенсійної системи в Україні, яка залишилася у спадок ще від радянського минулого і вже вичерпала усі свої ресурсні складові. Запровадження накопичувального пенсійного забезпечення зменшить навантаження на солідарну систему формування пенсії та забезпечить громадянам гідну старість.

Новацією соціальної політики України є скасування застарілих преференцій у відповідності до певного статусу і зміна фокусу з надання пільг широким категоріям населення, зазвичай, незалежно від рівня доходу, на адресну підтримку тим, хто дійсно її потребує, базуючись на оцінку сукупного доходу сім'ї. Доречною була б монетизація пільг та субсидій, тобто - заміна пільг на проїзд і комунальні послуги прямими грошовими виплатами. Така практика застосовується у більшості європейських країн. Вона підвищує прозорість, ефективність використання бюджетних коштів та дає громадянам свободу вибору у використанні державної підтримки.

Невід'ємною складовою ефективною соціальною політики є створення нових робочих місць, запровадження податкових та фінансових стимулів для бізнесу, який працевлаштовує ветеранів, ВПО, молодь та осіб з інвалідністю. Через зміни ситуації на ринку праці внаслідок пандемії і війни, держава мусить

створювати умови для перекваліфікації та професійного навчання громадян. У цьому напрямку вже реалізуються масштабні державні програми перенавчання для ВПО, демобілізованих військових, а також для осіб, чії професії застаріли або зникли через руйнування підприємств. До новацій сучасної соціальної політики України слід віднести підтримку ветеранського бізнесу у вигляді спеціальних грантів, пільгових кредитів та менторських програм для ветеранів, які бажають розпочати власну справу.

Нажаль наслідки війни значно збільшили відсоток українських громадян які внаслідок ворожих уражень перейшли до категорії осіб з особливими потребами, що вимагає створення інклюзивного середовища. Соціальна підтримка таких громадян вимагає забезпечення універсального доступу до публічних просторів, транспорту та інформації людям з інвалідністю. Загальносвітова практика квотування робочих місць та адаптація робочих місць для осіб з інвалідністю має стати буденним явищем українського ринку праці. Також необхідно стимулювати розвиток системи реабілітації громадян з інвалідність. Для цього необхідно створення мережі сучасних центрів медичної, фізичної та психологічної реабілітації, інтегрованої з послугами протезування та подальшої соціальної реінтеграції.

До пріоритетних напрямків соціальної політики слід віднести програми із забезпечення житлом ветеранів і ВПО.

Успіх соціальної політики України залежить від її здатності синхронізувати соціальний захист із економічним зростанням та вимогами ЄС, перетворивши соціальні виплати на інвестиції у людський капітал, а не лише на витрати.

Одержано 20.10.2025

УДК 342.95(477):[341.232.7:378]

Симон Олександрович СЕРБЕНЮК,

науковий співробітник відділу організації наукової діяльності

Харківського національного університету внутрішніх справ

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НАПРЯМІВ І РІВНІВ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Міжнародне співробітництво у сфері вищої освіти фігурує як один із інструментів сталого розвитку. Наприклад, міжнародна співпраця закладів вищої освіти є ключовою при оцінці їх діяльності щодо досягнення Цілі 17 Сталого розвитку у міжнародному рейтингу закладів вищої освіти «Times Higher Education Sustainability Impact Ratings» (рейтингування по Цілі 17 фігурує обов'язковою умовою для потрапляння університету до загального рейтингу) [1]. Крім того, акценти на інтернаціоналізацію вищої освіти та розвиток міжнародної освітньо-наукової співпраці, включаючи участь в рейтингах закладів вищої освіти, фігурують у Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки [2]. У свою чергу, Дорожня карта інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ERA-UA) виокремлює вирішення

суспільних і наукових проблем в контексті глобальних викликів серед пріоритетів і як напрям міжнародного співробітництва у сфері вищої освіти [3, с. 6–7], а також у членство у міжнародних організаціях та програмах, інновації і трансфер технології, удосконалення дослідницької інфраструктури, академічну мобільність тощо у пріоритеті «Міжнародне співробітництво» [3, с. 25–29]. Причому, останній перелік охоплює лише основні напрями.

Згадані документи лише поверхнево відображають вплив наукового співробітництва у сфері вищої освіти на сталий розвиток на глобальному, національному, регіональному та місцевому рівнях. Досліджуючи міжнародну співпрацю у вищій освіті, важливо чітко систематизувати її напрями і рівні, але на підставі здійсненого автором аналізу законодавства та наукової літератури можна дійти до висновку, що відповідна систематизація є непростим завданням в силу таких ключових факторів: проблематика напрямів характеризується широким спектром, який розширюється в міру еволюції суспільних відносин та науково-технічного прогресу, складових, з яких законодавцем і науковою спільнотою найбільше уваги приділено лише окремим напрямам; міжнародна співпраця у сфері вищої освіти, очевидно, характеризується широким колом суб'єктів (чому буде приділено увагу в подальших роботах автора).

Висновок. З метою створення фундаментальної бази для побудови класифікації рівнів і напрямів міжнародного співробітництва у сфері вищої освіти та запобігання наявного у науковій літературі дублювання, виокремимо такі кластери напрямів міжнародного співробітництва у сфері вищої освіти:

– *Нормативний* (щодо ратифікації та імплементації міжнародних нормативних документів, узгодженості національної нормативної правової бази у сфері вищої освіти міжнародним стандартам та реформам тощо).

– *Освітній* (міжнародні освітні програми, програми подвійних дипломів, навчання іноземців, міжнародна акредитація, співпраця в контексті покращення якості освіти тощо).

– *Науковий* (спільні наукові, науково-технічні дослідження, використання з іноземцями спільного лабораторного обладнання тощо).

– *Видавничий* (співпраця з міжнародними / іноземними видавництвами, міжнародними науково-метричними базами, рецензування, членство в редакційних колегіях видань тощо).

– *Репутаційний* (участь в міжнародних рейтингах закладів вищої освіти, міжнародних конкурсах / турнірах / олімпіадах, членство суб'єктів співпраці в міжнародних товариствах / асоціаціях тощо).

– *Обмін, поширення й упровадження інновацій* (трансфер технологій, міжнародні патенти тощо).

– *Гуманітарний* (співпраця з міжнародними гуманітарними організаціями, волонтерство тощо).

– *Безпековий* (у сферах громадської безпеки і порядку, кібербезпеки, економічної безпеки тощо; наприклад, співробітництво між університетом та іноземною установою правоохоронної сфери).

- *Організаційний* (прийом делегацій, відрядження тощо).
- *Етичний* (щодо дотримання та поширення основоположних етичних принципів, поваги та дотримання прав людини тощо).
- *Слідування міжнародним нормативним документам, а також відповідним їх імплементаціям у національне законодавство* (наприклад, співпраця в контексті досягнення Цілей сталого розвитку).
- *Інші (в контексті появи нових суспільних викликів та проблем).*

Очевидно, окремі види співпраці можуть належати кільком кластерам, адже кожен кластер характеризується організаційною, науковою, нормативною тощо складовими.

У контексті виокремлення рівнів міжнародного співробітництва у вищій освіті доречно виокремити рівень співпраці у сфері вищої освіти суб'єктів міжнародного права (перший рівень) та другий рівень – рівень співпраці інших суб'єктів сфери вищої освіти, в рамках котрого виділити: рівень співпраці суб'єктів публічного права; рівень співробітництва суб'єктів приватного права; рівень співробітництва суб'єктів публічного і приватного права. У рамках кожного з перелічених рівнів можна виокремлювати окремі підрівні в контексті видів суб'єктів співпраці у сфері освіти (центральні органи виконавчої влади, місцеве самоврядування, заклади вищої освіти, фізичні особи тощо).

Список бібліографічних посилань

1. Sustainability Impact Ratings Methodology 2026. Version 1.0 / Times Higher Education. 2025. URL: <https://www.timeshighereducation.com/cms-academic/sites/default/files/2025-08/THE.SustainabilityImpactRatings.-METHODODOLOGY.2026.v1.pdf?spMailingID=31656790&spUserID=MTY1MDgwNjg4NzUwNgS2&spJobID=2770512657&spReportId=Mjc3MDUxMjY1NwS2>

METHODODOLOGY.2026.v1.pdf?spMailingID=31656790&spUserID=MTY1MDgwNjg4NzUwNgS2&spJobID=2770512657&spReportId=Mjc3MDUxMjY1NwS2

2. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 № 286-р / БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>

3. Дорожня карта інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ERA-UA), схвалена рішенням колегії Міністерства освіти і науки України (протокол від 22.03.2018 № 3/1-7) / МОН України. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/kolegiya-ministerstva/2018/05/1-dorozhnya-karta-integratsii-ukraini-do-evro.pdf>

Одержано 24.10.2025

UDC 331.556

Vita Ivanivna FYLYPSKA,

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Language Training of
Kharkiv National University of Internal Affairs;*

Alevtyna Ihorivna SHTOGRINA,

*a student of the first (bachelor) level of higher education,
Educational and Scientific Institute № 1 of
Kharkiv National University of Internal Affairs*

INTERNATIONAL LABOR MIGRATION AND ITS ROLE IN OVERCOMING LABOR SHORTAGES

Міжнародна трудова міграція та її роль у подоланні дефіциту робочої сили

Актуальність дослідження зумовлена тим, що наразі особливим явищем в Україні є масштабна міграція працівників, яка набула нових форм та основних причин, а також стала важливою частиною інтернаціоналізації світового економічного життя. У роботі уточнено визначення ключових понять дослідження: «мігрант», «міграція», «трудова міграція». Проаналізовано причини трудової міграції та її вплив на соціально-економічний розвиток світової економіки.

A distinctive phenomenon is the large-scale migration of workers, which has acquired new forms and underlying causes, and has also become an important part of the internationalization of global economic life. Since human resources are the most crucial factor of production, their efficient utilization must be ensured not only within the framework of the national economy but also in the broader context of the global economy. The dominant trend in international economic development is the growing interdependence of countries, manifested in the free movement of capital and labor resources.

Labor migration is one of the most complex elements of international economic relations. Unlike the movement of other factors of production, it directly involves people. There is no state that, at various stages of its development, has not been engaged in global migration processes to some degree [1, p. 30].

Migration refers to the movement of people across an international border or within a country; it encompasses all types of relocations regardless of their duration, composition, or underlying reasons. It includes the movement of refugees, displaced persons, deported individuals, and economic migrants. A migrant is a person of foreign origin residing outside their country of birth or citizenship for at least one year.

International labor migration is the movement of the working-age population from one country to another in search of employment, higher wages, and better living conditions. In this process, the international value of labor is shaped. The cross-border movement of migrant workers reflects the dynamics of productive forces and production relations, driven by economic laws and associated with an individual's exit from one geographical (territorial) community and integration into another as a

producer or consumer of material goods for a sufficiently long period, with the purpose of improving living standards through more rational use of labor [2, p. 289].

Under conditions of deepening integration, international labor migration can be regarded as a complex global phenomenon that affects the interests of all states – both sending and receiving countries. The main factors influencing the choice of destination country include: a high standard of living and employment opportunities; the presence of relatives and friends; the rule of law and democracy; advanced social standards; and favorable entry conditions.

Some EU countries such as Germany, France, and the United Kingdom have traditionally been classified as destination countries for labor migrants. At the same time, states long considered emigration countries, such as Spain, Ireland, and Italy, have recently attracted large-scale immigration flows both from EU member states and from third countries. International labor migration is one of the objective foundations of the formation of an integrated world economic system. The constant growth in the scale and intensity of international labor migration, as well as the involvement of new social groups and countries, amplifies its impact on the socio-economic development of the global economy [2, p. 293].

The processes of international labor migration are predominantly economic in nature. The principal reason compelling people of working age to move from one country to another in search of employment is the disparity in living standards and economic opportunities across regions of the world, largely determined by the pace and structure of capital accumulation. Frequently, wage differentials for workers of specific professions, depending on the development of individual sectors of the economy, are highlighted as key drivers of labor migration.

Another significant factor is capital outflow and the activities of international corporations. Transnational corporations influence labor flows through the movement of capital. Migration streams consist primarily of manual workers, to a lesser extent clerical staff, specialists, and scientists.

Scientific and technological progress has brought considerable changes to the structure of international labor migration. These changes are manifested in the increasing share of highly qualified specialists who, for the reasons mentioned above, are compelled to apply their skills in other countries. In the academic literature, this type of migration is described as «brain drain». A striking example of this phenomenon can be observed in China and India, which rank among the leading suppliers of highly skilled labor to the global labor market [3].

The key reasons for the migration of highly qualified professionals include: the inability of labor markets in some economically developed countries to absorb all university graduates; differences in wages and career opportunities; favorable political and social environments in host countries; advanced support programmes for this type of migration in most industrially developed states; and demographic changes linked to societal ageing, which create a need to attract highly qualified labor from abroad [4, p. 205].

Large international corporations and research institutions are particularly dependent on the influx of highly qualified workers with international experience and

multilingual competence. This type of migration is also characteristic of less developed transitional economies oriented toward advanced industrial states. The underlying motivations include better employment prospects, improved material well-being, and enhanced living standards.

Thus, international labor migration emerges as one of the key factors shaping the contemporary development of the global economy. It facilitates the redistribution of human resources, mitigates imbalances between countries with labor surpluses and shortages, and ensures the more rational use of global human potential.

References

1. Holubka Y. V. *Mihratsiini protsesy v Ukraini: tendentsii, vyklyky ta perspektyvy rozvytku* [Migration Processes in Ukraine: Trends, Challenges, and Development Prospects]. Kyiv: Instytut demohrafii ta sotsialnykh doslidzhen im. M. V. Ptukhy NAN Ukrainy. 2019. Pp. 27-35.

2. Kolomiiets O. V. *Mizhnarodna trudova mihratsiia: vplyv na sotsialno-ekonomichni rozvytok Ukrainy* [International Labour Migration: Impact on the Socio-Economic Development of Ukraine]. Odesa: Odeskyi natsionalnyi universytet. 2017. Pp. 288-312.

3. Koikkalainen S. *Free Movement in Europe: Past and Present*. URL: <http://www.migrationpolicy.org/article/free-movement-europe-past-and-present> (accessed: 18.09.2025).

4. Chudyik S. A. *Trudova mihratsiia: vplyv na rynek pratsi Ukrainy* [Labour Migration: Impact on the Labour Market of Ukraine]. Lviv: Lvivskyi natsionalnyi universytet im. I. Franka. 2017. Pp. 201-276.

Received 01.11.2025

УДК 331.556.44

Марина Володимирівна ШУБА,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародної економіки та світового господарства економічного факультету

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

Олександра Віталіївна ПИЛИПЕНКО,

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

МІЖНАРОДНА МІГРАЦІЯ РОБОЧОЇ СИЛИ: ЕКОНОМІЧНІ ВИГОДИ ТА РИЗИКИ

Міжнародна міграція робочої сили становить один із визначальних феноменів сучасної глобальної економіки, охоплюючи близько 281 мільйона осіб, що еквівалентно 3,6% світового населення [1]. Інтенсифікація міграційних процесів зумовлена поглибленням економічної інтеграції, демографічними диспропорціями та значною дивергенцією рівнів оплати праці між країнами. Особливої актуальності дослідження міграційних феноменів набуває в

контексті України, яка посідає позицію однієї з провідних країн-донорів робочої сили в європейському регіоні.

Серед множини теоретичних підходів до пояснення міграційних процесів серед найбільш релевантних варто зазначити неокласичну економічну теорію, що інтерпретує міграцію як результат раціонального вибору економічного агента, спрямованого на максимізацію доходу через географічну мобільність [2], та теорію людського капіталу, яка концептуалізує міграцію як інвестиційне рішення з відкладеними економічними віддачами [3]. Альтернативні теоретичні підходи, такі як теорія дуального ринку праці Майкла Піоре, пояснюють попит на іноземну робочу силу структурними потребами економік розвинених країн, де існує сегментація ринку праці на первинний та вторинний сектори, тоді як теорія міграційних мереж акцентує роль соціального капіталу у зниженні трансакційних витрат міграції [2].

Економічні ефекти міграції для країн-реципієнтів проявляються у низці позитивних наслідків. По-перше, приплив трудових ресурсів компенсує дефіцит кадрів у секторах з критичним браком працівників, як низькокваліфікованих, так і висококваліфікованих. За даними ОЕСР, мігранти становлять значну частку зайнятих у сферах охорони здоров'я, будівництва, сільського господарства та інформаційних технологій [4].

По-друге, трудові мігранти сприяють економічному зростанню через збільшення сукупного попиту, сплату податків та внесків до систем соціального страхування. Дослідження Міжнародного валютного фонду демонструють, що збільшення частки мігрантів на один відсотковий пункт може призвести до зростання ВВП на душу населення на 2% [5].

По-третє, висококваліфіковані мігранти роблять значний внесок в інноваційну діяльність та науково-технічний прогрес, що підтверджується високою репрезентацією іноземців серед засновників технологічних стартапів.

Для країн-донорів основною економічною вигодою виступають грошові перекази, що становлять суттєве джерело валютних надходжень. У 2023 році глобальний обсяг переказів сягнув 857 млрд дол. США, з яких 656 млрд дол. було спрямовано до країн з низьким та середнім рівнем доходу [6]. Ці кошти використовуються домогосподарствами для покращення житлових умов, освіти дітей, охорони здоров'я та підприємницької діяльності, що сприяє підвищенню рівня життя та зменшенню бідності. Додатковою вигодою є зниження тиску на внутрішній ринок праці в умовах високого безробіття, а також можливість отримання мігрантами нових знань, навичок та досвіду роботи, які можуть бути використані після повернення на батьківщину.

Водночас міграція генерує істотні економічні ризики для країн-донорів. Еміграція кваліфікованих кадрів спричиняє феномен «відпливу мізків», що знижує інноваційний потенціал та конкурентоспроможність національної економіки. Дефіцит робочої сили в ключових секторах призводить до уповільнення економічного зростання та необхідності підвищення заробітної

плати для утримання працівників. Демографічні наслідки міграції включають старіння населення та скорочення трудового потенціалу.

Для країн-реципієнтів міграційні ризики полягають у потенційному зниженні заробітної плати в секторах із високою концентрацією мігрантів, загостренні соціальних напружень і збільшенні витрат на заходи інтеграції. Раптове зростання міграційних потоків здатне створювати додатковий тиск на соціальну інфраструктуру та житловий ринок.

Таким чином, міжнародна міграція робочої сили є складним багатомірним процесом, який формує структурні зміни у глобальній економіці та впливає на соціально-економічний розвиток як країн-донорів, так і країн-реципієнтів. Її економічні наслідки мають як позитивний, так і суперечливий характер: з одного боку, міграція стимулює економічне зростання, сприяє трансферу знань і капіталу, з іншого – породжує ризики втрати трудового потенціалу та дисбаланси на ринку праці. Практичне значення викладеного матеріалу полягає у можливості використання узагальнених положень для формування збалансованої міграційної політики, спрямованої на мінімізацію ризиків та максимізацію позитивних наслідків міжнародної мобільності робочої сили.

Список бібліографічних джерел

1. World Migration Report 2024. International Organization for Migration. URL: <https://worldmigrationreport.iom.int/msite/wmr-2024-interactive/> (дата звернення: 25.10.2025)
2. de Haas H. A. Theory of migration: the aspirations-capabilities framework. *Comp Migr Stud.* 2021; 9(1):8. DOI: 10.1186/s40878-020-00210-4
3. Becker G. S. Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education. 3rd ed. Chicago : The University of Chicago Press, 1993. 412 p.
4. International Migration Outlook 2024. OECD Publishing, Paris. DOI: <https://doi.org/10.1787/50b0353e-en>.
5. Impact of Migration on Income Levels in Advanced Economies. *Spillover Notes* 2016. IMF. DOI: <https://doi.org/10.5089/9781475545913.062>
6. Remittances. Migration Data Portal. URL: <https://www.migrationdataportal.org/themes/remittances-overview#:~:text=Global%20overview,Ratha%20et%20al%2C%202024b>). (дата звернення: 26.10.2025).

Одержано 31.10.2025

УДК 305:330.15

Катерина Борисівна ЛЕВЧЕНКО,

доктор юридичних наук, кандидат філософських наук, професор,
Урядова Уповноважена з питань гендерної політики

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У МІЖНАРОДНІЙ ТА НАЦІОНАЛЬНІЙ ПРАВОВИХ РАМКАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Концепція сталого розвитку, що виникла на початку 70-х років ХХ століття, є багатовимірною інтегральною парадигмою міжнародного права, яка поєднує соціальні, економічні, екологічні, безпекові й інші виміри. Протягом десятиліть відбувалася трансформація підходу від декларування принципу сталості до його закріплення у кліматичних угодах, міжнародних торговельних договорах (Базельська (1989 р.), Роттердамська (1998 р.), Орхуська (1998 р.) конвенції, Паризька кліматична угода (2015 р.) тощо), документах з прав людини та гендерної рівності (Конвенція ООН з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок (1979 р.), Пекінська декларація та Платформа дій (1995 р.), Резолюції Ради Безпеки ООН порядку денного «Жінки, мир, безпека» (2000–2019 рр.), Стратегії гендерної рівності Ради Європи (2018–2023 рр., 2024–2029 рр.), директиви та інші документи Європейського Союзу тощо). Ці документи формують нормативну рамку, яка визначає інтеграцію гендерних підходів як правову і політичну вимогу, а не просто факультативну опцію.

Саме такий підхід закладено у Цілях сталого розвитку ООН (2015 р.; особливо цілі 5, 8, 10, 11, 13, 16), в яких серед сімнадцяти визначених стратегічних цілей окремо виділена Ціль 5 «Гендерна рівність». При цьому гендерна рівність визначається не лише як складова прав людини або вияв справедливості, але й як наскрізна інституційна передумова стійкого та інклюзивного розвитку, соціальної сталості, умова досягнення інших цілей. Так, у міжнародному праві відбувається закріплення обов'язковості інтеграції гендерного підходу у всі фази політики сталого розвитку – *гендерного мейнстрімінгу*. Визначення цього терміна закріплено в низці міжнародних та національних правових документах – це «стратегія досягнення гендерної рівності, що полягає в системному врахуванні інтересів і потреб різних гендерних груп під час розробки, впровадження, моніторингу та оцінки політик, програм, проектів і законодавства в усіх сферах та на всіх рівнях управління. Такий підхід забезпечує рівну участь різних гендерних груп у процесі ухвалення рішень і спрямований на усунення гендерної нерівності через включення гендерного складника в усі етапи формування державної політики та соціального розвитку» [1, с. 24]. Отже, рівність прав та можливостей жінок і чоловіків розглядається як двигун соціальної та інституційної стійкості, економічної ефективності й ефективного менеджменту.

Серед трендів посилення уваги до питань сталого розвитку в міжнародному праві варто зазначити розширення ролі «м'якого права» (*soft law*). Це, зокрема, принципи Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) для транснаціональних корпорацій, глобальні пакти та етичні принципи

соціально відповідального бізнесу, нефінансові індикатори, зокрема гендерні індекси – Індекс гендерної рівності ЄС, Глобальний гендерний індекс та інші.

Міжнародні принципи та стандарти сталого розвитку відіграють важливу роль у формуванні рамок національного правотворення, зокрема в Україні. Такими документами є: Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», в якому глобальні цілі адаптовані до контексту України (до повномасштабного вторгнення РФ у 2022 р.); Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна» (2017 р.) [2], в якій у 2024 р. були оновлені завдання та індикатори відповідно до викликів повномасштабного вторгнення РФ: завдання щодо відбудови та відновлення пошкоджень наслідків збройної агресії російської федерації, розмінування замінованих територій, подолання екологічної кризи, спричиненої збройною агресією росії, наявність та облаштування укриттів, забезпечення гендерної рівності тощо. Так, дані відповідно до всіх індикаторів мають подаватися обов'язково з розбивкою за статтю і віком [3].

Гендерна рівність важлива і для здійснення ефективного відновлення навіть під час агресивної війни РФ, яке є не просто відбудовою зруйнованого, а має відповідати міжнародним стандартам сталості, характеризуватися увагою до розвитку і відновлення людського капіталу. Це особливо важливо через різні вияви вразливості різних груп жінок, чоловіків, дівчат і хлопців до наслідків війни; важливу роль жінок у захисті України, зокрема у проходженні служби у Збройних Силах України, Національній поліції, Державній прикордонній службі України, інших інститутах сектору безпеки та оборони України; наявні дисбаланси та нерівності в доступі до ресурсів, працевлаштування, участі в процесах та системах прийняття рішень, політичному представництві; непропорційний розподіл неоплачуваної праці по догляду, яка значною мірою покладається на жінок, відсутність ефективної та доступної економіки догляду, економічну нестабільність, замінування територій тощо.

Тому Україна запроваджує політики, стратегії, норми, інституційні механізми та практики, що сприяють забезпеченню гендерно чутливого відновлення та сталого розвитку. Це, зокрема, Державна стратегія забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків до 2030 року та Операційні плани до її виконання, Національний план дій на виконання Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на 2021–2025 рр., Стратегія забезпечення гендерної рівності у сфері освіти до 2030 р. та інші документи.

Разом із стратегічними документами та політиками, що забезпечують включення гендерної складової у стратегію сталого розвитку, не менш важливими є практичні інструменти гендерного мейнстрімінгу, до яких можна віднести: гендерно орієнтоване бюджетування; гендерний аналіз і оцінку гендерного впливу при ухваленні та імплементації політик; дезагреговану за статтю статистику як основу планування, моніторингу та оцінки; застосування гендерних індикаторів; гендерні аудити установ та інституцій; гендерні аудити безпеки; гендерно-правову експертизу нормативно-правових актів та антидискримінаційну експертизу навчального контенту; мережі радників з

гендерних питань; обов'язкову інтеграція гендерної складової в програми та проекти міжнародної технічної допомоги, державні програми, місцеве самоврядування тощо. Так, у 2025 р. внесені зміни до Бюджетного кодексу України, якими запроваджено обов'язкове гендерно орієнтоване бюджетування. Міністерством соціальної політики України затверджені Методичні рекомендації з реалізації гендерного підходу та підходу, що базується на дотриманні прав людини, на рівні територіальних громад. Міністерство розвитку громад та територій України затвердило Методичні рекомендації щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад, який має здійснюватися основі використання гендерно-дезагрегованих даних. Зазначені інструменти спрямовані на забезпечення справедливого розподілу ресурсів і доступу до відновлення для всіх груп населення.

Підводячи підсумки, зазначимо, що виклики сталому розвитку мають системний, взаємопов'язаний характер, а правові стандарти відіграють ключову роль у формуванні відповідальної моделі управління, забезпеченні стійкості демократичних інститутів. Агресивна політика РФ та її сателітів, а також безвідповідальна політика низки країн призвели до руйнування глобальної системи світової безпеки, що збільшує ризики не лише воєн та конфліктів, але й економічної та політичної нестабільності, зниження ефективності відповідей на екологічні та кліматичні виклики, створення нового середовища високої турбулентності, коли класичні моделі розвитку стають неефективними. До того ж гендерна нечутливість політик поглиблює нерівність і гальмує прогрес у досягненні Цілей сталого розвитку.

Отже, подальший сталий людських розвиток потребує не тільки розширення фінансових інструментів, зміцнення громадянського суспільства та незалежних інституцій, посилення прав людини, цифровізації державного управління та відкритих даних, розширення електронних сервісів, моніторингових інструментів, міжнародних механізмів підзвітності, використання штучного інтелекту для планування та моніторингу разом з міцним правовим регулюванням цих процесів, глобальної координації, але й розбудови механізмів міжнародної відповідальності за порушення прав людини та принципів мирного співіснування, включення гендерної складової у процеси миротворення та відновлення та посилення правового забезпечення гендерної рівності як фундаментального елемента сталого розвитку та його інтеграції в національні законодавства. Запропоновані напрями відповідають сучасним ключовим міжнародним трендам та тенденціям у подоланні наявних викликів.

Список бібліографічних посилань

1. Глосарій з гендерно чутливого відновлення // Платформа у відновленні гендерного мейнстрімінгу та інклюзії : сайт. URL: <https://genderplatform.org.ua/wp-content/uploads/2025/11/glosarij-d.pdf>.
2. Цілі Сталого Розвитку: Україна : нац. доп. 2017 // Урядовий портал : офіц. сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/natsionalna-dopovid-csr-Ukrainy.pdf>.

3. Завдання та індикатори досягнення Цілей сталого розвитку в Україні на період до 2030 року. 2024 // Урядовий портал : офіц. сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/ind.80/bookmtd-goalsalbum110pagesok-3.pdf>.

Одержано 07.10.2025

УДК 330.35:346:657(477)

Олександр Сергійович ПРОКУДІН,

кандидат юридичних наук,

голова Херсонської обласної військової адміністрації

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ СТАЛОГО ВІДНОВЛЕННЯ ПРИФРОНТОВИХ ТЕРИТОРІЙ: ДОСВІД ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Умови повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України зумовили безпрецедентні виклики для сталого розвитку прифронтових регіонів, серед яких Херсонська область, що є одним із найбільш постраждалих територіальних утворень. Масштабні руйнування інфраструктури, суттєве скорочення кількості населення, екологічна катастрофа, спричинена підривом Каховської ГЕС, та втрата зрошувальних систем потребують переосмислення економічної моделі розвитку й формування комплексної системи економіко-правового та фінансово-облікового забезпечення сталого відновлення. Метою сталого відновлення прифронтових територій є вдосконалення таких механізмів з урахуванням воєнних, кліматичних та інституційних ризиків.

На основі аналізу поточної ситуації встановлено, що довготривала окупація значної частини області, постійні обстріли деокупованих громад та руйнування десятків тисяч цивільних об'єктів спричинили глибокий демографічний, соціальний та виробничий дисбаланс. Велика частина населення залишила регіон, а частина осіб поважного віку зросла, що звужує податкову базу та збільшує навантаження на місцеві бюджети. Водночас знищення сучасних логістичних і переробних потужностей, найбільшої в Європі зрошувальної системи та погіршення якості питної води посилили структурну відсталість економіки й загрозу продовольчій безпеці, а кліматичні зміни та деградація ґрунтів додатково ускладнили відновлення аграрного виробництва.

Орієнтиром для подолання зазначених дисбалансів є формування цілісної системи економіко-правових та фінансово-облікових механізмів сталого відновлення, що поєднує інструменти державної регіональної політики, бюджетно-податкового регулювання та локального фінансового менеджменту громад. Ключовими її елементами мають стати спеціальні режими господарювання для прифронтових територій, пріоритетний доступ до державних і донорських ресурсів, запровадження адаптованих процедур державно-приватного партнерства, а також розбудова сучасних систем обліку збитків, оцінки втрат і моніторингу ефективності проєктів відновлення. Важливим є й удосконалення нормативно-правового забезпечення використання земельних, водних і природних ресурсів,

що має сприяти економічній активізації, екологічній безпеці та соціальній згуртованості населення.

При дослідженні проблем стійкого розвитку регіонів України у повоєнний період, а також удосконаленні правового механізму забезпечення сталого розвитку на національному рівні відзначено необхідність стратегічного планування відновлення й посилення державної політики у цій сфері [1; 2]. Також визначено, що кліматичні зміни й руйнування водогосподарської інфраструктури, зокрема внаслідок війни, посилюють ризики для аграрного сектору й вимагають переходу до кліматично орієнтованого сільського господарства та адаптації аграрної політики [3].

В умовах зазначених викликів формування нової економічної моделі Херсонської області спирається на поєднання інноваційно-індустріального й аграрного векторів розвитку. Розроблення проєкту індустріального парку з розміщенням сонячних електростанцій, виробництвом мінеральних добрив, будівельних матеріалів та сучасного зерносховища, а також ініціативи щодо відновлення портової інфраструктури й створення нових транспортних коридорів потребують відповідного економіко-правового супроводу. Йдеться про встановлення спеціальних режимів оподаткування для прифронтових територій, запровадження інструментів страхування воєнних ризиків, удосконалення процедур державно-приватного партнерства, а також адаптацію земельного і водного законодавства до Цілей сталого розвитку та відновлення зрошення.

Важливу роль у стимулюванні підприємницької активності відіграють програми державної підтримки, зокрема пільгове кредитування бізнесу, грантові програми для мікро- та малого підприємництва, субсидування сільськогосподарських виробників і компенсація частини вартості техніки. Водночас на регіональному рівні необхідно розвивати додаткові фінансово-облікові механізми: створення прозорих реєстрів збитків та пошкодженого майна, застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі, проєктного обліку видатків на відбудову, впровадження систем оцінки ефективності використання коштів та аудиту сталого розвитку громад. Це дозволяє підвищити адресність допомоги, забезпечити контроль за реалізацією інвестиційних і інфраструктурних проєктів, а також формувати довіру громадян і донорів до процесу відновлення.

Узагальнюючи викладене, слід зазначити, що сталий розвиток прифронтових територій, зокрема Херсонської області, можливий лише за умови системної інтеграції економіко-правових і фінансово-облікових інструментів, орієнтованих на довгострокову відбудову та підвищення стійкості до воєнних і кліматичних ризиків. Кейс Херсонщини демонструє доцільність поєднання модернізації реального сектору економіки, переорієнтації аграрного виробництва, розширення державних і донорських програм підтримки з інституційним посиленням прозорості, підзвітності та участі громад. Запропонований підхід може бути використано як модель для розроблення регіональних стратегій сталого відновлення інших постраждалих територій України та формування відповідних змін у національному економічному і правовому регулюванні.

Список бібліографічних посилань

1. Нагорна І. Стійкий розвиток регіонів України у повоєнний період. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2024. № 32. С. 246–252. DOI: <https://doi.org/10.35432/tisb322024321909>.

2. Коваленко В. В. Правове забезпечення сталого розвитку економіки України очима юристів: теоретико-емпіричне дослідження. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2025. Т. 36 (75), № 1. С. 76–81. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2025.1/13>.

3. Русан В., Жураковська Л., Жаліло Я. Перспективи розвитку аграрного сектора України в умовах кліматичних змін : аналіт. доп.. Київ : НІСД, 2024. 47 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.09>.

Одержано 07.10.2025

УДК 355.337.2:340(477)

Олег Ярославович ЯРОШАК,

керівник апарату

Херсонської обласної військової адміністрації

НЕОБХІДНІСТЬ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЗА МАТЕРІАЛАМИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ОПИТУВАННЯ

Волонтерство – добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання безоплатної допомоги. Згідно з рейтингом World Giving Index, у 2023 р. Україна стала єдиною європейською державою, що увійшла до топ-10 країн світу з найвищим рівнем волонтерства, посівши 2 місце у світовому рейтингу. У 2023 р. 75% усього населення України долучилося до волонтерства. Для порівняння, у 2010 р., згідно з цим рейтингом, Україна посіла 150-те місце - тільки 5% населення приймало участь у волонтерській роботі [1].

У сучасній Україні спектр волонтерської діяльності надзвичайно широкий, а саме:

- підтримка малозабезпечених, безробітних, безпритульних, осіб, які потребують соціальної реабілітації і перебувають у складних життєвих обставинах;
- догляд за хворими, особами з інвалідністю, самотніми людьми похилого віку;
- надання допомоги громадянам, які постраждали внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру;
- проведення заходів, пов'язаних з охороною навколишнього середовища, збереженням культурної спадщини, пам'яток історії та культури, місць поховання;
- сприяння проведенню заходів, пов'язаних з організацією спортивних, культурних, молодіжних та інших видовищних і громадських заходів.

Попри наявність в Україні вищеперелічених напрямків волонтерської діяльності, найбільш поширеними з 2014 року є:

- надання допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії воєнного стану, захист безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією РФ проти України;

- допомога особам і сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах через шкоду, завдану бойовими діями, терористичними актами, тимчасовою окупацією, збройною агресією РФ проти України.

Наразі нормативно-правове регулювання волонтерської діяльності в Україні та практика його застосування потребують вдосконалення. У березні 2023 р. Українською Волонтерською Службою у межах спільного проєкту «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України» Українського незалежного центра політичних досліджень (УНЦПД) та Агентства США з міжнародного розвитку (АМР США) було проведено опитування українських волонтерів з усіх регіонів країни. Мета опитування: визначення найактуальніших питань у сфері нормативно-правового регулювання волонтерства, з якими стикаються волонтери під час своєї діяльності, потреби щодо внесення змін до законодавства.

Найпоширенішою діяльністю серед учасників опитування стала допомога Збройним Силам України та іншим військовим формуванням. 62,8% респондентів відповіли, що здійснюють свою волонтерську діяльність саме за цим напрямом. При цьому 55,5% від всіх респондентів відповіли, що надають допомогу також малозабезпеченим особам та особам, що перебувають у складних життєвих обставинах. Це свідчить про продовження в Україні активного волонтерства спрямованого не лише на військові потреби, а й допомогу у цивільних проєктах [2].

Згідно з опитуванням, однією з нагальних потреб для волонтерів є питання щодо реєстрації у реєстрі волонтерів, та способи підтвердження цього статусу. Респонденти зазначили про неоднозначність законодавчого тлумачення щодо благодійних зборів на індивідуальні картки особи, яка збирає гроші на потреби Сил оборони України. Також досить складною на сей час є реєстрація волонтерської діяльності в органах Державної податкової служби. Потребують належного роз'яснення питання щодо бухгалтерського обліку, звітування та оподаткування витрат волонтерської чи благодійної організації. Такий запит не лише стосується роз'яснень від відповідних центральних органів влади, а й показує потребу сектору у фаховій бухгалтерській допомозі. Також існує запит на зменшення податкового навантаження на волонтерів і роботодавців волонтерів, передбачення податкових амністій та пільги для оподаткування зібраних коштів. Чимало запитів стосувалися психологічної підтримки для волонтерів на регулярній основі.

Результати опитування вказують на досить високий запит волонтерів на юридичну допомогу, роз'яснювальні заходи щодо базових правових аспектів, пов'язаних із законодавчим регулюванням волонтерства. Найбільш актуаль-

ними є питання правового статусу волонтерів, оподаткування та визначеності у державній політиці щодо регулювання волонтерської діяльності.

Основні запити щодо консультування волонтерів стосуються діяльності індивідуальних волонтерів (фізичних осіб-благодійників), бухгалтерського обліку в організаціях, що надають благодійну допомогу та залучають волонтерів, організації діяльності волонтерів та роз'яснення правового статусу волонетра загалом.

Найбільш актуальними є правові консультації на такі теми:

- отримання посвідчення волонтера та порядок його отримання;
- реєстрація у реєстрі волонтерів для фізичних осіб-благодійників;
- укладення договору щодо провадження волонтерської діяльності, та в яких випадках провадити свою діяльність можна без нього;
- бухгалтерських облік, звітування про оподаткування витрат неприбуткової організації;
- оподаткування зібраних на індивідуальні картки коштів.

Щодо необхідних змін на законодавчому рівні для покращення діяльності волонтерів в Україні, то найактуальнішими є пропозиції щодо:

- запровадження соціальних гарантій для волонтерів;
- спрощення механізму реєстрації в Реєстрі волонтерів;
- скасування оподаткування прямих витрат неприбуткових організацій на діяльність волонтерів.

Список бібліографічних посилань

1. Заблоцька О. Україна посіла друге місце в цьогорічному Світовому індексі благодійності (World Giving Index). Суспільне. Культура: сайт. 13.11.2023. URL: <https://suspilne.media/culture/616275-ukraina-na-drugomu-misci-u-vsesvitnomu-rejtingu-blagodijnosti/>

2. Повтарь Н., Сташук М. Аналіз результатів опитування щодо правових питань, пов'язаних з діяльністю волонтерів в Україні. Центр демократії та верховенства права: Анталітика: сайт. 19.05.2023. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/analiz-opytuvannya-volontery/>

Одержано 07.10.2025

Наукове видання

**ЕКОНОМІКО-ПРАВОВЕ ТА ФІНАНСОВО-ОБЛІКОВЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ТРЕНДИ**

Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Вінниця, 21 листопада 2025 р.)

Українською та англійською мовами

Відповідальні за випуск: *І. О. Сєвідова*
Комп'ютерне верстання: *В. Ю. Труш*

Формат 60x84/8.
Ум. друк. арк. 32,14. Обл.-вид. арк. 15.49.

Видавець і виготовлювач –
Харківський національний університет внутрішніх справ,
вул. Сонячна, № 3-А, м. Вінниця, 21008.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 3087 від 22.01.2008